GÜNEY

85

ÜÇ AYLIK KÜLTÜR · SANAT · EDEBİYAT DERGİSİ

temmuz · ağustos · eylül '18
tirmeh · tebax · ilon '18
10 tl · 5 euro

"YERYÜZÜ SOFRASI"

"Birlikte dünyayı tersyüz edelim!"

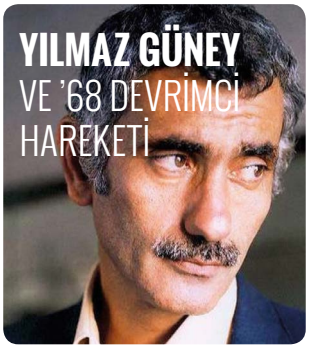

YILMAZ GÜNEY
VE '68 DEVRİMCİ HAREKETİ

İNSAN VE MARKSİZM

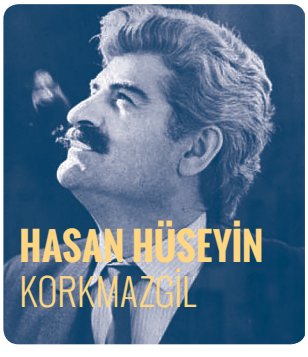

HASAN HÜSEYİN
KORKMAZGİL

SİNEMA NOTLARI:
OSCAR FİLMLERİ

ISSN 1302 - 6938 85

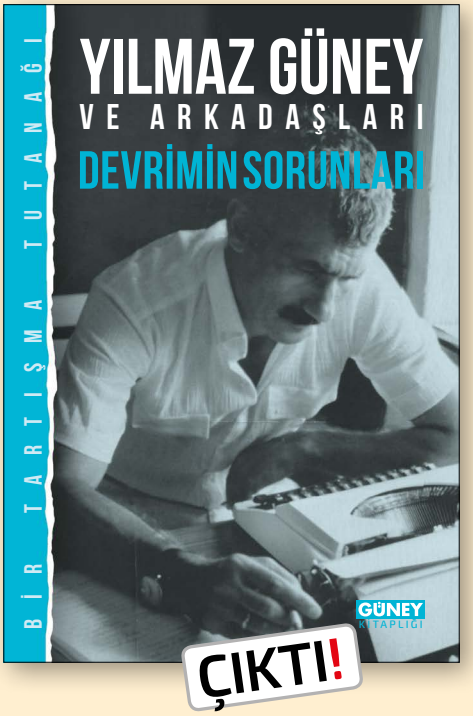

"1983 yılının 6-7 Şubat tarihlerinde, Yılmaz Güney ve çevresindeki bir grup devrimci, Paris'te iki gün boyunca Kürdistan-Türkiye devriminin temel sorunlarını demokratik bir ortamda tartışırlar. Elinizdeki kitap o toplantının tutanağıdır. Toplantıya katılan devrimciler, daha önce Yılmaz Güney öncülüğünde yayınlanmış Güney, Yurtsever Devrimci Demokrat ve Demokrasi Bayrağı adlı dergilerdeki ve Ekim Birlik Yayınları'nın yayınladığı broşürlerdeki siyasi görüşleri esas alarak ve onları derinleştirerek bir örgüt platformunun hazırlanması görüşünde birleşirler.

Bu görevin üstesinden gelmek üzere bir Hazırlık Komitesi oluşturulur. Komite daha sonra kendini ve işleyişini tanımlayan "Hazırlık Komitesinin Görev, Sorumluluk ve Yetkileri Üzerine Bir Taslak Çalışması" başlıklı, dar çevrede dağıtılan bir metin yayınlar. Bildiğimiz kadarıyla bu belge otuz dört yıl aradan sonra ilk defa bu kitapta günışığına çıkmaktadır."

(Sunu'dan)

İSTEME ADRESLERI:

GÜNEY

Üç Aylık Kültür Sanat Edebiyat Dergisi
Asmalımescit Mah.
Terkoz Çıkmazı Sok.
Terkoz İşhanı No: 1/62
Beyoğlu - İstanbul

Tel.: 0212 - 25 111 91
www.guneykultursanat.org
guneydergisiistanbul@gmail.com

DÖNÜŞÜM YAYINLARI

Sultaniye Mahallesi
625 Sok No: 7/1
Esenyurt/İstanbul

Tel.: 0530 973 73 95
www.interyayinlari.com
info@interyayinlari.com
donusumyayinlari@gmail.com

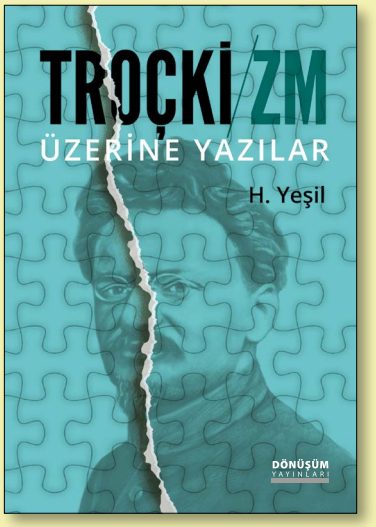

OKU... ARAŞTIR... TARTIŞ!

İSTEME ADRESI:

DÖNÜŞÜM YAYINLARI
Sultaniye Mahallesi
625 Sok No: 7/1
Esenyurt/İstanbul

Tel.: 0530 973 73 95

www.interyayinlari.com
info@interyayinlari.com
donusumyayinlari@gmail.com

GÜNEY'DEN SİZLERE

Merhaba...

Güney'in sanat ve edebiyattaki yolculuğu elinizdeki yeni sayımızla sürüyor. Bu sayımızda diğer dergilerimize oranla daha fazla sayıda sizlerden gelen ürüne yer verdik. Geçen sayımızdan itibaren yeni bir matbaayla çalışmamızdan dolayı baskı kalitemizde de belirli bir düzelme oldu.

Şüphesiz tüm bunlar sizlere daha iyi bir dergi ulaştırma çabamızın olumlu sonuçları... Ama dağıtım konusunda istediğimiz noktada değiliz. Bu yüzden duyarlı okurlarımıza, Güney dostlarına Güney'in daha geniş bir okur kitlesine ulaştırılması, abone olunması/bulunması konularında çaba gösterme çağrımızı yineliyoruz.

* * *

1968 Hareketinin 50. yıldönümü dolayısıyla Özer Film ile ortaklaşa hazırladığımız "1968 - Gerçekçi Ol, İmkânsızı İste!" konulu belgesel filmimizin gösterimleri sürüyor. Bu belgeselimize internet üzerinden de (youtube) ulaşmanız mümkün...

Yine oldukça ilgi gören ve birçok yerde gösterimi yapılan "Halkın Sanatçısı Halkın Savaşçısı Yılmaz Güney Belgeseli" DVD olarak çoğaltıldı. Özer Film ile ortaklaşa hazırladığımız Yılmaz Güney Belgeseline ilgi duyan ve ancak izleyememiş olanlar belgeselin DVD'sini dergimiz bürosundan veya Güney Kültür Merkezi'nden edinebilirler.

* * *

Dergimize ürün gönderen dostlarımıza geçen sayımızda yaptığımız çağrımızı yinelemek istiyoruz: Güney'de yayınlanmak üzere gönderilen ürünlerin başka bir yayın organında ya da internet ortamında yayınlanmamış olmasına dikkat edilmesini rica ediyoruz.

Yeni sayımızda buluşmak üzere...

GÜNEY

KÜLTÜR • SANAT • EDEBİYAT DERGİSİ

Sahibi ve
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:
Tuncay Özkaradeniz

Yönetim Yeri ve Adresi:
Asmalımescit Mah.
Terkoz Çıkmazı Sok.
Terkoz İşhanı No: 1/62
Beyoğlu - İstanbul

Tel.: 0212 - 25 111 91

Yayın Türü: Yerel Süreli
Dizgi & Grafik: Güney Grafik

Baskı: Ezgi Matbaası
Çobançeşme Mah. Altay Sokak No: 10
Yenibosna/İstanbul
Tel: 0212 452 23 26

Banka Hesap Numaraları:
TL Hesabı İçin:
Yapı Kredi Bankası
Tuncay Özkaradeniz
IBAN No: TR880006701000000094843077

Abonelik Koşulları:
Yurtiçi: Yıllık (4 sayı): 60 TL
Yurtdışı: Yıllık (4 sayı): 25 Avro
(Posta Ücreti Dahil)

Aboneliğin başlatılması için; yıllık abone bedelinin banka hesap numaramıza yatırılması, banka dekontunun Güney'i göndereceğimiz adresle birlikte mail adresimize gönderilmesi gerekmektedir.

İnternet: www.guneykultursanat.org
E-Mail: guneydergisiistanbul@gmail.com
Güney-Kültür-Sanat-ve-Edebiyat-Dergisi
guneykultursanatdergisi

Avrupa Temsilciliği:
İlyas Emir
Allee Str. 32
42853 Remscheid
Tel: 02191- 40401
Fax: 02191/460 15 20

Förderverein Güney e.V.
E-Mail: guney-verein@gmx.de

Yurtdışı (Almanya)
Banka Hesap Numarası:
Berliner Sparkasse
IBAN: DE86 1005 0000 0190 6046 70
BIC: BELADEBEXXX

İlan koşulları:
Ön ve arka kapak içleri (renkli)
Tam sayfa: 2.000 TL
1/2 sayfa: 1.000 TL
İç sayfalar: (En fazla yarım sayfa)
1/2 sayfa: 500 TL
1/4 sayfa: 250 TL
(Yayınevi ve kitapçılara % 30 indirim yapılır.)

GÜNEY dergisinde yayınlanan tüm yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir. Yazılar elektronik adresimize Word dosyası ve ataç olarak gönderilmelidir. Son redaksiyon tarihi: Her sayı için, sayı çıkmadan üç hafta öncedir.

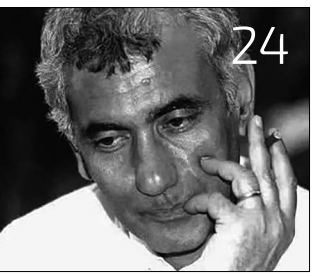

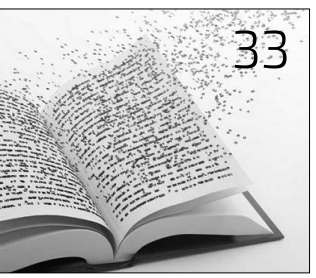

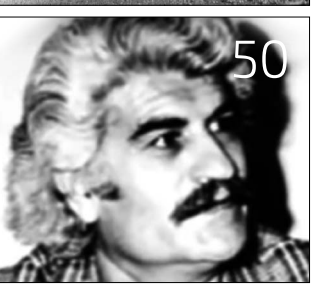

İÇİNDEKİLER

	3	GÜNEY'den Sizlere	
	5	Sosyal Medyadan	
kapak	**6**	"Yeryüzü Sofrası"	GÜNEY
haber	**10**	Yılmaz Güney'e Saygı Etkinlikleri	GÜNEY
	13	Sizlerden GÜNEY'e	
güncel	**14**	Kültür ve sanatta iktidar(sızlık) meselesi	Derya GÜMÜŞ
	16	Şimdi "Osmanlıcılık" zamanı	Gülfer UĞUR
fotoğraf	**18**	Çay Mahallesi	Ali Osman ABALI
	20	Devrimci kültür, edebiyat, sanat	Yılmaz GÜNEY
şiir	**23**	Kuş masalı	Ömer ÖZYURT
'68 yazıları	**24**	Yılmaz Güney ve '68 Devrimci Hareketi	Mustafa DEMİR
	26	Susturulmuşlar konuştuğunda - II	GÜNEY
	27	Kapitalizmin Son Aşamasındaki Fantazi ve Kültür Devrimi	Peter SCHNEIDER
	28	Yeni Edebiyata İlişkin Beylik Lakırdılar	H. M. ENZENSBERGER
	29	Che Guevara!	Peter WEISS
	31	Üniversitelerin Geleceği Üzerine	Fidel CASTRO
deneme	**33**	Sanatta Yaratıcılıktan Yararcılığa Arkaik Çağlarda Yaratıcılık	Muazzez USLU AVCI
şiir	**35**	Merhabaya Veda	Gülcan SÖM
	36	Arayış	Emir BOLAT
	37	Bulurum	Dilek ÇOLAK
	38	Erim	Erim SOLMAZ
çîroka	**39**	Xewa Bêwext!	Selahattin ÇAM
şiir	**39**	Kısa Şiirler	Malak MUSTAFA
	40	Doğu Kapısı	Raed ALJİSHİ
	40	Godavari Nehri'ne inen merdivenlerde çamaşırcı bir kadın	Santosh ALEX
	41	Özür Dilerim Aylan	Androulla SHATI
helbest	**42**	Rêwiyên Qerenfîlan / Karanfil Yolcuları	A. KARABAX
deneme	**43**	Edebiyat ve sanat: Ya da yazmak ve yaratma	Temel DEMİRER
şiir	**47**	Dikenli Öz Portre	Óscar LİMACHE
	48	Tülbent	Beyza OKUMUŞ
biyografi	**50**	Hasan Hüseyin Korkmazgil	Mehmet DESDE
öykü	**60**	Yaban Atlarının Savaşı	Gülbin SODAN
şiir	**60**	Vah	Ceyhun KONAK
	61	Günlerin Yangınına İnat	Rahime HENDEN
inceleme	**62**	İnsan ve Marksizm (2)	Yavuz AKÖZEL
kitap	**74**	"Zamana Adanmış Yüzlerimiz"	Adil OKAY
	76	Dil'e Ağıt	Adil OKAY
	77	Çığlık Çığlığa Suskunluğum	Hasan SEÇKİN
	78	"Zor Olan"	Niyazi YAŞAR
söyleşi	**78**	Şair Med Reşiyan'la söyleşi	GÜNEY
öykü	**81**	Manolya Zamanı Ve Ah Lola!	Şeyma KOÇ
şiir	**83**	Hüzün kapılarımda	Gülsen GÜLBEYAZ
sinema	**84**	Sinema Notları — Oscar Filmleri	Anuş PAZARCIYAN
	98	Karikatür	K. ÖNTAŞ
şiir	**99**	Bakmak Gibidir Elleri	M. İNAN FİLİZ

GÜNEY SATIŞ NOKTALARI

ADANA
- Kitapsan-Gazipaşa Bulvarı
- Kitapsan-Çakmak Plaza
- Kitapsan-T.Özal Bulvarı

AMED
- Lilav Kitabevi

AKHİSAR/MANİSA
- Kültür Kitabevi

ANKARA
- Dost-Kızılay
- Turhan-Kızılay
- İmge-Kızılay

DERSİM
- Etnik Kitabevi

ESKİŞEHİR
- Aşiyan Sahaf

ELAZIĞ
- Nehir Kitabevi

MERSİN
- Kitapsan-Mezitli
- Kitapsan-Akdeniz
- Kitapsan-Yenişehir

KONYA
- Kitapsan-Selçuklu

İSTANBUL
- Mephisto-Kadıköy
- Mephisto-Beşiktaş
- Mephisto-Taksim
- Semerkant-Taksim
- Pandora-Taksim
- Medya Kitabevi-Taksim
- Güney Dergisi Bürosu/Taksim
- Güney Kültür Merkezi-Esenyurt
- Rotinda Cafe-Avcılar
- Yaşam Agacı Derneği-Osmanbey
- Nostalji Kitap Cafe-Osmanbey
- Beyaz adam Kitabevi/Bakırköy

İZMİR
- Kitapsan-Konak
- Kitapsan-Alsancak
- Kitapsan-Gaziemir
- Kitapsan-Balçova
- Pan Kitabevi-Karşıyaka
- Yakın Kitabevi-Alsancak

SAMSUN

Tutunamayanlar Kitabevi/İlkadım

Emek Kitap
- http://www.emekkitap.com

SOSYAL MEDYADAN

Geçtiğimiz dönemde sosyal medya üzerinden paylaştığımız bazı görseller...

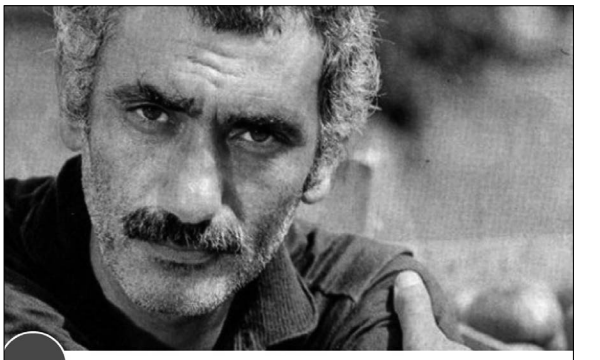

81 yıl önce bugün, 1 Nisan 1937'de doğdu. Yaşamını devrim ve sosyalizm davasına adadı, "halkın sanatçısı, halkın savaşçısıdır'' şiarı temelinde yaptığı devrimci sanatla Türkiye halklarının gönlünde taht kurdu. Bıraktığı eserlerle aramızda O! Devrim ve sosyalizm mücadelemizde bizimle!

İyi ki doğdun Yılmaz Güney!

GÜNEY
KÜLTÜR • SANAT • EDEBİYAT DERGİSİ

Fotoğraf: Ahmet Boga

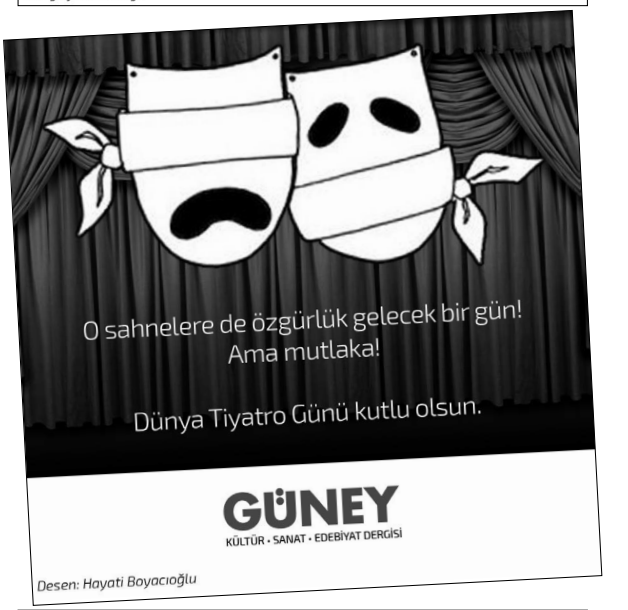

GÜNEY
KÜLTÜR • SANAT • EDEBİYAT DERGİSİ

Desen: Hayati Boyacıoğlu

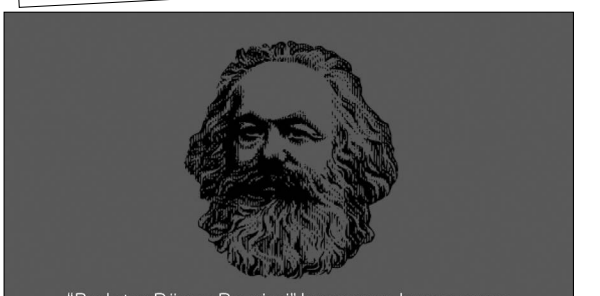

"Proleter Dünya Devrimi" kuramının kurucusu ve yaşadığı dönemde bu kuramın en önemli pratikçisi

KARL MARX 200. YAŞINDA

"Dünyayı yorumladığımız yeter, artık değiştirelim!"

GÜNEY
KÜLTÜR • SANAT • EDEBİYAT DERGİSİ

"YERYÜZÜ SOFRASI"

Güney'in bu sayısının kapağında Fransız "Sokak Sanatı" sanatçısı JR'ın bir eserini yayınlıyoruz. Bu vesileyle kendisini de tanıtmak istiyoruz.

Kimdir JR?

JR 1983 doğumlu bir Fransız "Sokak Sanatı" sanatçısıdır. Gençliğe ilk adımlarını attığı yıllarda grafiti yapmış. Daha sonra Paris metrosunda bulduğu bir kamera ile önceleri grafiti çevresinden arkadaşlarının fotoğraflarını çeker, fotoğrafları Paris sokaklarında duvarlara yapıştırarak "sergiler"...

2005'te Paris banliyölerinde isyan patladığında Fransız basını "yabancı" kökenli gençleri "şeytanlaştırır". Durumun böyle olmadığını göstermek amacıyla JR, banliyölerde yaşayan genç insanların fotoğraflarını çekerek büyük ebatlarda bastırıp arkadaşlarıyla birlikte burjuva bölgelerindeki duvarlara yapıştırır. Bu "sergi" ilk başta yasadışıdır, izinsiz yapılmıştır. Daha sonra Paris Belediyesi yapılanın sanat olduğunu kabul eder. "Portrait of Generation" adını verdiği bu "sergisinde" JR bir tür "yüzleştirme" gerçekleştirir. Diğer yandan sergi burjuva medyanın sahtekârlığına karşı da bir karşı çıkıştır.

2007 yılında JR bu "yüzleştirmeyi" daha büyük ölçüde yapmaya karar verir.

Arkadaşı Marco ile birlikte, zamanının en büyük yasadışı sergisi olan "Face2Face" projesini gerçekleştirir. JR, güvenlik duvarının her iki tarafındaki sekiz şehirde yüz yüze, aynı mesleği yapan İsrailliler ve Filistinlilerin fotoğraflarını çeker, büyük ebatlarda basarak aradaki duvarın her iki yanına yapıştırır.

JR'ın göstermek istediği, bu iki toplumun insanlarının birbirlerine olan benzerlikleridir. Ve ama onlar bunun farkında değillerdir, yüz yüze gelmeli, birbirlerini tanımalıdırlar. Aradaki sınırları, çitleri kaldırmak o zaman kolaylaşacaktır.

2008'de, "Women Are Heroes" ("Kadınlar Kahramandırlar") projesini gerçekleştirir. Projenin çıkış noktası; "toplumda hayati bir rol oynayan ancak savaş, suç, tecavüz ve siyasi ya da dini fanatikliğin kurbanı olanlara saygı göstermektir"...

JR ve ekibi Brezilya'nın Rio de Janeiro şehrinde başlattığı bu etkinlik üç kıtada yedi ülke üzerinden uzun bir yolculuğa çıkar. JR bu projede gecekondu mahallelerinde yaşayan güçlü kadınların fotoğraflarını sergiler.

Aynı yıl, bir başka projesini daha başlatır JR... "The Wrinkles of the City" ("Şehrin Kırışıklıkları") ismini verdiği projesinde şehirlerin dokusundaki değişimi, bu değişimde insanın şehirle "uyumunu" irdeler.

JR'ın İstanbul'daki eserlerinden birisi Balat semtinin Cibali sokağındaydı... Eserin üzeri polis tarafından boyandı!

Cartagena (İspanya), Şanghay, Los Angeles, Havana, Berlin gibi şehirlerin yanı sıra İstanbul'da da eserlerini sergiler. Ancak burası Türkiye'dir ve burada sanatın özgürlüğü polisin izin verdiği ölçüde gerçekleşmektedir: Fotoğrafların binalara yapıştırılması sonrasında JR fotoğrafların polis tarafından kapatıldığı bilgisini geçer!!!

2011'de kendisine verilen TED Ödülü'nü alırken yaptığı konuşmada "Inside Out" projesinin startını verir. Bu proje "herkese neleri temsil ettikleri hakkında kendi portrelerini ve ifadelerini dünyayla paylaşma fırsatı verme" üzerine kuruludur. "Inside Out" projesi, dünya çapında 135 farklı ülkede yüzbinlerce portre katılımıyla büyük bir başarı elde eder.

"Sokak Sanatı" sanatçısı JR fotoğraf yolculuğunu sürdürmesinin yanı sıra belgesel filmleriyle de gündeme gelir. "Women Are Heroes" ("Kadınlar Kahramandırlar") başlıklı projesini belgesel film olarak da yapar ve film 2010 yılında Cannes'da Kamera d'Or'a aday gösterilir.

2015'te Robert De Niro'nun oynadığı kısa film ELLIS'i yönetir.

JR'ın film çalışmaları Oscar ile tekrar gündeme gelir: 2017 yılında senaryosunu Agnès Varda ile birlikte yazdığı, birlikte yönettikleri "Visages Villages" ("Visages Köyleri") belgesel filmi 2018'de En İyi Belgesel kategorisinde Oscar'a aday gösterilir. ("Visages Villages" filmi hakkında Anuş Pazarcıyan'ın yazdıklarını, Sinema Notları s. 94'te okuyabilirsiniz.)

"Fotomobil"li sanatçı...

Fotoğraf stüdyosu hâline getirdiği karavanı ile dünyayı dolaşan ve çektiği resimleri büyük boyutlarda duvar kâğıtlarına basıp duvarlara asan JR'ın karavanını "Fotomobil" olarak adlandırdık. Arka sayfada yayınladığımız fotoğrafta da görüleceği üzere karavan bir fotoğraf makinası

JR'ın bu enstalasyonu ABD ve Meksika arasındaki sınırın Meksika tarafındadır. Tecate kentinden bir yaşında bir çocuk olan Kikito meşhur sınır duvarı üzerinden şakacı bir şekilde ABD'ye bakmaktadır. Kikito ve ailesi, resmi ideal noktadan görmek için sınırı geçemez ama...

JR'ın bir fotoğraf stüdyosu hâline getirdiği karavanı ("Fotomobil")...

şeklinde tasarlanmış. Sadece görünüşüyle değil, işleviyle de sanki büyük boy bir fotoğraf makinası "Fotomobil". Çünkü karavan aynı zamanda bir fotoğraf stüdyosu... Çekilen fotoğraflar karavanda bulunan büyük boy bir yazıcı tarafından büyük boyutlarda duvar kâğıtlarına basılıp duvarlara yapıştırılıyor.

Sokağın sanatı

JR için "dünyanın en büyük sanat galerisinin sahibi" yakıştırması yapılıyor... Çünkü O, eserlerini dünyanın birçok bölgesinde, sokaklarda sergiliyor.

"Sıradan" insanı merkeze koyarak yarattığı eserleri yine "sıradan insanların" görmesi için sokaklarda sergiliyor... Böylece hayatında hiç sanat galerisine veya müzeye gitmemiş insanla sanat arasındaki yabancılaşmayı kaldırıyor.

JR, bugüne kadar gerçekleştirdiği projelerde, mekân-insan ilişkisini-etkileşimini öne çıkaran bir sanatçı. O'nun projelerinde şehir sadece sıradan bir mekân değil, belleğine inilen, sosyal farklılıkların ortaya konulduğu mekanlardır. "Portrait of Generation" projesinde çok açık görüldüğü gibi şehrin yoksullarına yönelik yanlış algıyı sorgular; amacını "farkındalık yaratmak olarak açıklar... "(Sanatla) Değişim yaratmak yanlış, daha doğrusu fazlaca iddialı bir tanım olur. Yaptığım şey, daha çok, dikkat çekmek istediğim noktayı bariz bir şekilde göstermek. Tabii bu sırada işle etkileşime giren kişide belli değişimler olabilir. Ama bu amaç dâhilinde bir etki değil. Ben sadece bir sanatçıyım ve benim amacım dikkat çekmek, insanları dikkat çektiğim nokta üzerinde düşündürmek, insanlar arasında iletişim kurabilmek ve bir 'an' yaratabilmek." der.

"Yeryüzü Sofrası"

"Face2Face" projesinde JR, İsrail-Filistin arasında çekilen duvarın anlamsızlığını sorgular. Ancak duvar sadece orada yoktur... Ve tüm sınırlar ortadan kaldırılmalıdır, "sınır"sız bir özgürlük yaşanmalıdır.

Meksika-ABD arasında çekilen duvar da yıkılmalıdır...

Kapakta yayınladığımız eserinde JR bu sınırı "bir anlığına" da olsa ortadan kaldırıyor... Fotoğrafın öyküsü şöyle: 8 Ekim 2017'de, JR, ABD-Meksika sınırının Meksika tarafındaki "Kikito" enstalasyonunun kaldırılmasının ertesinde Kikito'nun ailesi ve yüzlerce misafir ABD ve Meksika'dan birlikte yemek yemeye gelir. Devamını JR şöyle anlatır:

"İnsanlar bir hayalperestin gözü etrafında toplandılar, aynı yemeği yediler, aynı suyu paylaştılar ve aynı müziğin tadını çıkardılar. Duvar birkaç dakikalığına unutuldu..."

JR, yaptığı sıra dışı-yasadışı bir piknikle sınırı bir anlığına da olsa parçalamıştır... Parçalanan sadece sınır değildir, bilinçlerdeki çitler de parçalanmıştır... Aynı göğün altında yaşayanlar, aynı yemekten yemiş, aynı sudan içmiş, paylaşmış, doymuşlardır. Fotoğraf budur...

"Demek ki olabilirmiş!" diyebilmenin fotoğrafıdır bu aynı zamanda...

Bir anlığına parçalanan, "unutulan" değil, tüm sınırların kaldırılıp atıldığı, özgürlüğün sonsu-

JR, Zai-Zhixin portresi, Şanghay, 2010...

za dek yaşanacağı bir dünyanın gerekliliğinin de fotoğrafıdır...

Bu sofra her türlü gericilikten uzak; eşitliğin, özgürlüğün, zenginliğin paylaşıldığı sofradır. Bu sofra sınırların olmadığı, insanın insanı sömürmediği, zenginliğin eşit bir şekilde bölüşüldüğü bir dünyanın mümkün olduğu düşüncesini anlatan sofradır...

Bu sofra tevekkülün değil, sınırların ortadan kaldırılması için verilen mücadelelerle kazanılan, kazanılacak olan sofradır.

Dünyanın her yanında halklar arasına çekilen her türlü sınırın/çitin ortadan kaldırıldığı... "yeryüzü sofrası"nın dünya ölçeğinde kurulduğu ve herkesin bu sofrada yerini aldığı... özgürlüğün, eşitliğin, hakça paylaşımın dünyasını yaratmak görevdir!

JR'ın dediği gibi; "Birlikte dünyayı tersyüz edelim!"

"Yeryüzü sofrasını kuralım!

18 Haziran 2018 ■ **GÜNEY**

(*) Yazıda kullanılan görseller ve yapılan alıntılar JR'ın internet sayfasından ve Facebook sayfasından alınmıştır.

JR fotoğrafın öyküsünü anlatıyor: "Geçen yıl Suriye sınırında bir mülteci kampına gittim ve insanların fotoğraflarını çektim. Bu fotoğraflardaki insanlar 20. yüzyılın başlarında Ellis Adasına gelen göçmenlerin arşiv fotoğraflarındaki insanlara çok benziyorlardı. Sonra resimlerdeki yüzleri değiştirdim. Fark var mı?"

Mumbai, Hindistan

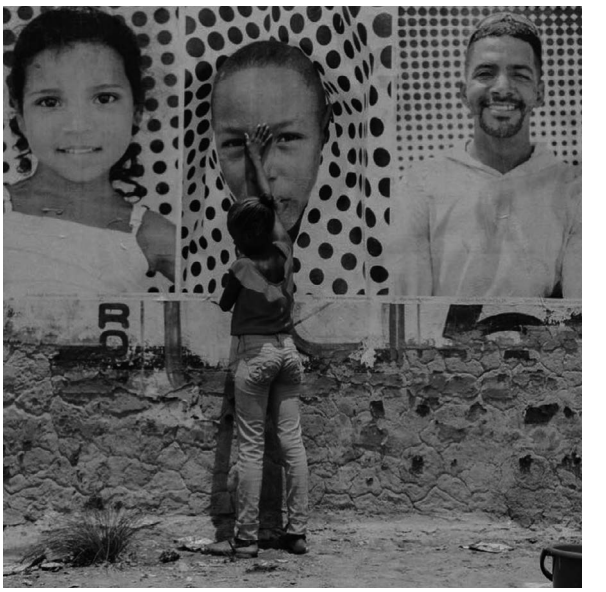

La Boquilla, Kolombiya

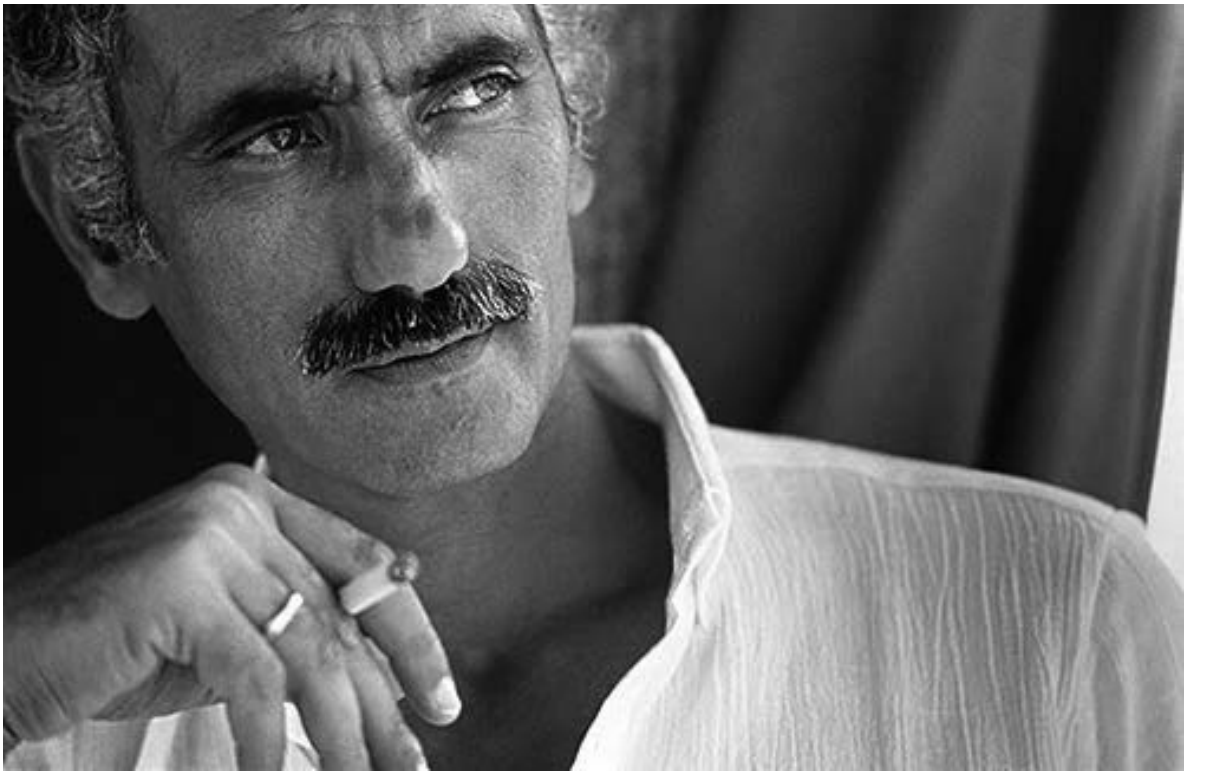

YILMAZ GÜNEY'E SAYGI ETKİNLİKLERİ

Doğumunun 81. yılında komünist sanatçı Yılmaz Güney 1 Nisan İstanbul'da, 12 Nisan'da Ankara'da düzenlenen "Yılmaz Güney'e Saygı" etkinlikleri ile anıldı. O, siyasal görüşleriyle, sinemasıyla, roman, öykü ve şiirleriyle aramızda, mücadelede… O'nun yarattığı eserlerle gerçeklerin bilinçlere kazınması görevini bugün de yerine getiriyor, getirmeye devam edecek!

Yaşamını devrim ve sosyalizm davasına adayan Yılmaz Güney 81 yaşında…

Kimi insanlar vardır, bedenen aramızdan ayrılsalar da geride bıraktığı eserleriyle yaşarlar… Bizimledirler; o büyük davanın gerçekleşmesi mücadelesindedirler. Bu insanlar, bu yanlarıyla yaşayan birçok "ölüden" daha canlıdırlar… Saygıyla anılır adları…

Yılmaz Güney öldükten sonra yaşayan bu insanlardan birisidir.

Bu insanları anmanın en iyi ve en doğru yolu onların savunduğu siyasi görüşleri sahiplenip savunmakla, eserlerini yaşatmak ve yaygınlaştırmakla; mücadelelerini sürdürmekle olur. Bizim Yılmaz Güney'e yaklaşımımız da onu anmamızın temelinde de bu düşünce vardır.

Doğumunun 81. yılında komünist sanatçı Yılmaz Güney 1 Nisan İstanbul'da, 12 Nisan'da Ankara'da, düzenlenen "Yılmaz Güney'e Saygı" etkinlikleri ile anıldı.

Anmalarda Yılmaz Güney insani, sanatsal, siyasi yönleriyle tanıtıldı ve anıldı.

İSTANBUL

1 Nisan'da İstanbul'da düzenlenen anma, Güney Kültür Sanat Edebiyat dergisi ve Maltepe Sokak Kültür Sanat Derneği tarafından düzenlendi. Anmanın hazırlık süreci içinde Maltepe Sokak Kültür Sanat Derneği hakkında, dernek içinde kadınlara yönelik şiddet/taciz uygulandığı, derneğin bu iddialar üzerine gitmediği, doyurucu açıklama yapmadığını öğrenmemiz üzerine kamuoyuna bir açıklama yaparak anmadan çekildik.

Anmadan çekilmemize yönelik olumlu olumsuz tepkiler aldık. "Kadının beyanı esastır!" ilkesini temel almamız, bu ilke doğrultusunda tavır takınıp tutarlı davranmamız olumlu karşılanmasının yanı sıra olumsuz tepkiler de aldık. Anma öncesinde tavır takınmanın yanlış olduğu, söz konusu dernek hakkında getirilen iddiaların doğru olmadığı, "anma yapılır sonra konu tartışılır" eleştirileri getirildi. Biz bu tepkilerin/eleştirilerin konunun önemini kavramayan, erkek egemen tavırlar olduğunu düşünüyoruz.

Geriye dönüp baktığımızda anmadan çekilme yerine, söz konusu dernek ile konuşup, dernek hakkında çeşitli iddialar olduğunu, hakkında iddialar olan dernek ile Yılmaz Güney'i anmanın doğru olmayacağı, derneğin anmadan düzenleyici olarak çekilmesi gerektiğini, anmanın tamamen tarafımızdan yapılması gerektiği yönünde konuşmamamız, mücadele etmememizin de hata olduğunu tespit ediyoruz.

ANKARA

Doğumunun 81. yılında Yılmaz Güney'e saygı toplantısı 12 Nisan Perşembe günü Ankara'da Tüm Bel Sen toplantı salonunda yapıldı.

Anma, Ankara Düşünceye Özgürlük Girişimi ve Güney

"DOĞUMUNUN 81. YILINDA YILMAZ GÜNEY'E SAYGI" ETKİNLİĞİ HAKKINDA KAMUOYUNA AÇIKLAMA

1 Nisan'da İstanbul Karaköy Mimarlar Odası toplantı salonunda yapılacak, "Doğumunun 81. yılında Yılmaz Güney'e Saygı" etkinliğine düzenleyici olarak dâhil olduk. Bizim ile birlikte bu etkinliğin düzenleyicisi olan Maltepe Sokak Kültür ve Sanat Derneği içerisinde, kadına yönelik şiddet ve taciz uygulandığı, derneğin bu iddialar üzerine gitmediği, iddiaları ciddiye alıp somut adım atmadığı yönünde çeşitli iddialar olduğunu ne yazık ki yeni öğrendik.

'Açıklama ve İfşa' Maltepeli Kadınlar imzalı, 17 Kasım 2017 tarihli açıklamada yer alan iddialar ciddiye alınması gereken iddialardır.

(https://www.facebook.com/maltepelikadinlar/posts/1455189541255079)

Biz bu iddiaların ciddiye alınması ve üzerine gidilmesi gerektiğini düşünüyoruz. Taciz konusunda bizim için "kadının beyanı esastır." Bu, cinsel tacize uğradığını söyleyen kadın(lar)ın açıklamasının temel alınması demektir.

Erkek egemen toplumda kadınlara yönelik cinsel taciz olağan bir görüntü, hemen her kadının hayatında birçok kez karşılaştığı "olağanlaştırılmış" bir saldırıdır. Erkek egemen toplum iş ilişkilerinden aile ilişkilerine, arkadaşlıklardan cinselliğe kadar tüm ilişkilerde şu ya da bu ölçüde yansımasını bulmaktadır.

Kadınların cinsel tacize uğraması "olağan" bir şey iken, kadınların buna karşı kendilerini savunmaları, karşı koymaları ve açığa vurmaları çeşitli yöntemlerle engellenmektedir.

Bu durumu değiştirmenin bir tek yolu var. O da bu baskılanmaya karşı çıkan kadınlara kulak vermek, onları ciddiye almak ve onlara gerekli dayanışmayı sunmak! "Kadının açıklaması esastır" bu anlama gelir.

Hakkında kadına yönelik şiddet ve taciz iddialarının olduğu bir dernek ile birlikte Yılmaz Güney'i anmak, bizim açımızdan Yılmaz Güney'e yapılacak bir saygısızlıktır. Komünist sanatçı Yılmaz Güney'i anmak kadına şiddet ve taciz konusunda da doğru bir tavrı gerektirir. Güney dergisi olarak, bu nedenle Maltepe Sokak Kültür ve Sanat Derneği'nin de düzenleyici olarak içinde yer aldığı "Doğumunun 81. yılında Yılmaz Güney'e Saygı" etkinliğinden çekiliyor, etkinliğe katılmayacağımızı kamuoyuna duyururuz.

26 Mart 2018

GÜNEY KÜLTÜR SANAT EDEBİYAT DERGİSİ

dergisi tarafından organize edildi.

Anma Yılmaz Güney şahsında yitirdiklerimiz anısına saygı duruşu ile başladı.

Açılış konuşmasını Fikret Başkaya yaptı.

Anmada:

Güney dergisinin hazırladığı Halkın Sanatçısı Halkın Savaşçısı Yılmaz Güney belgeselinin, "Halkın Savaşçısı Yılmaz Güney" bölümü gösterildi.

Devrim Kavallı'nın seslendirdiği 'Der Zor' isimli şarkı eşliğinde, Ermenilere yönelik soykırımın fotoğraflarından oluşan kolaj, yine Devrim Kavallı'nın seslendirdiği Tin Padridam şarkısı eşliğinde, sürgünde Yılmaz Güney fotoğraflarından oluşan slayt gösterildi.

Yılmaz Güney'in Kalıcı Halk Mahkemesi Başkanlığı'na Seslenişini Mahmut Konuk okudu.

Andre Waksman, Doğan Özgüden, Şiar Rişvanoğlu etkinliğe mesaj yoluyla katıldılar.

Cevat Geray, Temel Demirer, Abdullah Nefes, Yılmaz Demiral, Yavuz Önen, Cengiz Gültekin, Göksu Baykal, Nurten Kırmızıgül konuştular…

Etkinlikte Güney dergisi adına bir konuşma yapıldı. Konuşma şu sözlerle bitirildi: "O'nu değerlendirirken örgütlü bir yapının değerlendirmesi olarak değil; marksist-leninist görüşleri kavradığı ölçüde mücadeleye kültür ve sanat cephesinde hizmet eden devrimci bir kişinin değerlendirmesi olarak ele almak gerekir. O hayatının önemli bir bölümünü cezaevi koşullarında sürdürmüş ve toplu çalışma ve mücadele koşullarına tam olarak kavuşamamış bir devrimcidir. O tüm olumsuz koşullara rağmen ve sonuçları pahasına tüm hayatını mücadeleye adayan ender kişilerden biridir.

Yılmaz Güney, 81 yaşında da siyasal görüşleriyle, sinemasıyla, roman, öykü ve şiirleriyle aramızda, mücadelede… O'nun yarattığı eserlerle gerçeklerin bilinçlere kazınması görevini bugün de yerine getiriyor, getirmeye devam edecek!

Güney dergisi olarak Yılmaz Güney'i siyasi görüşleriyle, eserleriyle bütünlük içinde sahipleniyor, savunuyoruz.

O mücadelemizde…

O bizimle!"

Anmada Yılmaz Güney'in insani, sanatı, siyasi yanı üzerine çok şey söylendi. Herkesin bir Yılmaz Güney'i var. Herkes kendisine, durduğu yere göre Yılmaz Güney'i yorumluyor. Herkes Yılmaz Güney'de kendinden bir şeyler buluyor…

81 yaşında olan Yılmaz Güney çok çeşitli yönleriyle etkinlikte tanıtıldı/anlatıldı.

Etkinlikte, Güney dergisi, Yılmaz Güney belgeseli, 'Yılmaz Güney ve Devrimin Sorunları' kitabından oluşan masa açıldı.

Yaşamını devrim ve sosyalizm davasına adayan, "Halkın sanatçısı, halkın savaşçısıdır" şiarı temelinde yaptığı devrimci sanatla halkların gönlünde taht kuran Yılmaz Güney bedenen aramızdan ayrılmış olsa da geride bıraktığı eserleriyle yaşıyor, yaşayacak!

Nisan 2018 ■

SİZLERDEN GÜNEY'E

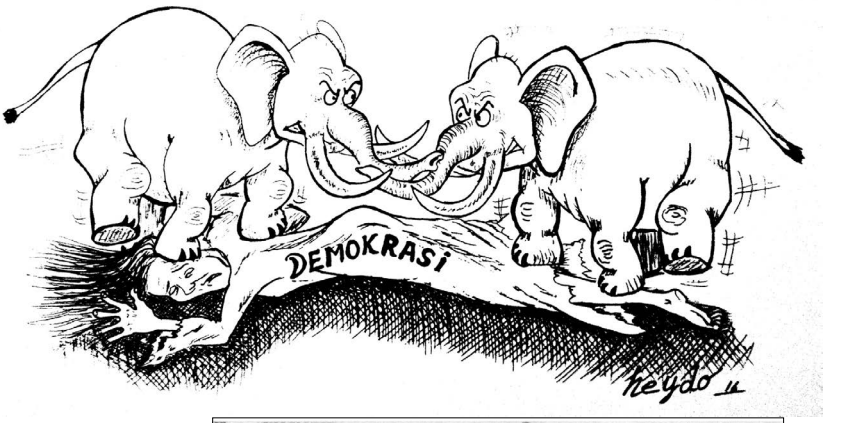

■ **Karikatürler: Haydar Bayar**

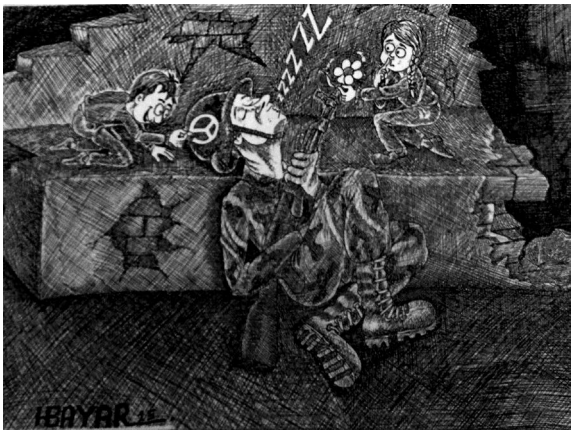

■ **Karikatürler: Mehmet Boğatekin**

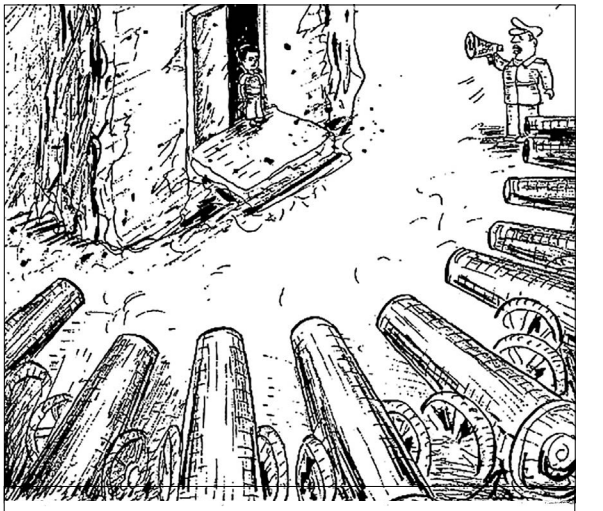

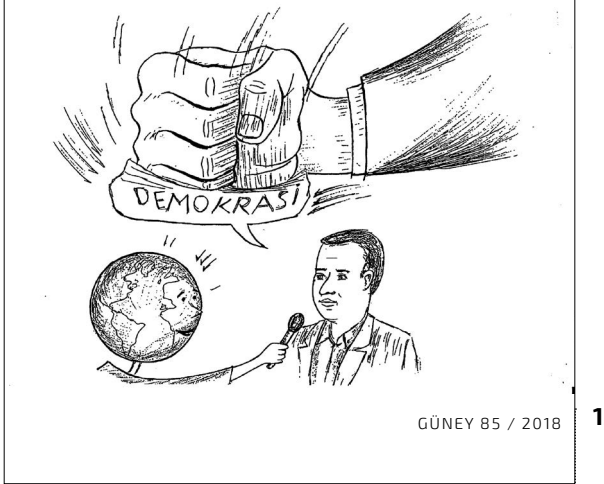

KÜLTÜR VE SANATTA İKTİDAR(SIZLIK) MESELESİ...

■ **DERYA GÜMÜŞ**

AKP'nin Başkanı ve Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, İstanbul Kongre Merkezi'nde düzenlenen Ensar Vakfı Genel Kurulu'nda; "Siyasi olarak iktidar olmak başka bir şeydir. Sosyal ve kültürel iktidar ise başka bir şeydir. Biz 14 yıldır kesintisiz iktidarız. Ama hâlâ sosyal ve kültürel iktidarımız konusunda sıkıntılarımız var." dediğinde bir gerçeği ortaya koymuştu, geçtiğimiz yılın 28 Mayıs'ında...

Bu sözlerin söylenmesinin üzerinden geçen bir yılda özde bir değişiklik yok: Siyasal İslamın 16 yıllık iktidarı sürecinde iktidar partisinin kültür ve sanat alanında iktidar(sızlığ)ı sürüyor.

Üstelik ellerinde bulunan devlet erkinin bütün enstrümanlarını kullandıkları halde!

İktidarlar ama iktidarsızlar...

Siyasal İslamın partisi AKP iktidara geldiğinde diğer alanlarda olduğu gibi kültür ve sanat alanında da kemalist kesimin tekelini kırmak, kendi iktidarını kurmak istiyordu. Bunun için bir yandan "Batıcı" bulduğu kemalist kültüre karşı bir savaş başlatırken diğer yandan kendi kültürel yapısının temellerini atmaya yöneldi.

Pratikte örneğin, "Böyle sanatın içine tükürülüyor", "ucube" heykeller kırılıyor, sanatçılara saldırılıyor. Galeriler ve sergiler basılıyor. Birçok sanat dalının kaynakları kesiliyor. Balenin, operanın kapısına kilit vuruluyor. Bu ve benzeri kurumlarda sanatlarını icra eden sanatçılar kapı önüne koyuluyor... Denilebilir ki, sanatın birçok alanında tam bir çeşit yıkım yaşandı, yaşanıyor.

Ve esasta başardılar: Kemalist kesimin kültür ve sanatı, sanatçısı devletin kurumları başta olmak üzere sanat cephesinden önemli ölçüde sökülüp atıldı.

Yapılmak istenen ne?

AKP yıktığı kemalist kültür hegemonyasının yerine dişe dokunur bir şey kuramadı. Yukarıda atıfta bulunduğumuz konuşmasındaki yakınmanın devamında Siyasal İslamın liderinin söylediği şu sözler nelerle uğraşıldığına "güzel" örneklerdir:

"Elbette sevindirici gelişmeler yaşandı. İmam hatiplere olan ilginin artması. Tüm okullarda Kuran-ı Kerim, siyer-i nebi gibi derslerin okutulması çok güzel gelişmeler. Ama bizim hayalimiz olan nesillerin yetiştirilmesi konusunda hâlâ pek çok eksikliğimiz bulunuyor."

Denilecektir ki, son yıllarda festivaller, bienaller vs. üzerinden kültür yaşamına müdahale ediliyor, birşeyler oluşturuluyor... Evet, doğrudur, birşeyler yapılmaya çalışılıyor ve ama yapılanlar çoğunlukla fiyaskoyla sonuçlanıyor.

Nasıl fiyasko olmasın ki, çağdaş sanatın dünya ölçeğinde ulaştığı boyutlarla karşılaştırıldığında sanatı tüketenlerin arzına ebru sanatı ya da tezhip sanatıyla "cevap verilmeye" çalışılması komiktir.

Kapitalist/emperyalist dünyanın herşeyi olduğu gibi kültür sanat alanını, yaşam biçimini dünya ölçeğinde belirlediği bir gerçekliğe, üstelik aynı minderde künde atmaya kalkmak işe yaramıyor. Tarihin çöplüğünde yerini almış bir geçmişi canlandırma isteği, ne kadar "ecdat" muhabbetiyle şerbetlenip sunulsa da, tutmuyor.

Sorun ne?

Peki kültür ve sanat alanındaki iktidarsızlıklarının kaynağında neler var/dı?

Herşeyden önce ideolojik olarak AKP iktidarı, siyasal İslamın bu iktidar partisi bu tür bir vizyona sahip değildir. Eklektiktir, kendi iç bütünselliği yoktur. Kültür ve sanat alanında kendi özgün politikalarını üretecek kapasitesi yoktur.

Savunmaya ve oturtmaya çalıştıkları yaşam

biçiminin günümüz dünyasında gerçek yaşamda karşılığı yoktur. "Yeni Osmancılık"la günümüz kapitalist dünyasının gerçekliğini bağdaştırmak mümkün değildir. Bunun için iktidar partisinin başta kendisine, kendi gerçekliğine, sonra da topluma köklü bir "format atması" gerekmektedir ki, AKP bugünkü koşullar ve güçler dengesinde bunu yapacak durumda değildir.

Her ne kadar AKP kültür ve sanat alanında kendi çizgisine uygun, özgün bir iklim oluşturmak istese de kadro olarak bu görevi yerine getirecek insanlardan da yoksundur. Bir dönem devşirme aydın, yazar, sanatçılarla birşeyler yapmaya çalıştılarsa da fiyaskoyla sonuçlandı. İktidara yamanmak belki maddi olarak eklemlenenlere bir getirisi olsa da, sonuçta eklenti aydın ve sanatçılar iktidarın bir "memuru" oldular. Aydın ve sanatçı sorumluluğunun minimumunu bile yerine getiremez oldular.

Ve iktidara yamanan, iktidarın nimetlerinden nemalananlar üreticiliklerini ve etkilerini süreç içinde yitirdiler. Fiyasko!!!

Kan uyuşmazlıklarına değinmiyoruz bile!

Maddi kaynaklar akıtılsa da "insan unsuru" en önemli açmazlarıydı. Aynı konuşmasında "asrın lideri" durumu şu sözleriyle tespit ediyordu:

"İnsan yetiştirmek her şeyden önce inanç, adanmışlık, süreklilik gerektirir. Abilerimizin, büyüklerimizin ellerinin altında belki yeterli bina, araç, gereç yoktu ama davalarına olan bağlılıkları hepsinin üstesinden gelmesini sağlıyordu. Bugün hamdolsun her türlü imkan var. Tek eksiğimiz bunları hizmete dönüştürecek adanmış kadrolardır." (Hürriyet, 28 Mayıs 2017)

Öncesi de sonrası da özde aynı!

AKP iktidarının kültür sanat "iktidar(sızlığın)ı", gericiliğini, baskılarını vs. aktarırken kemalist kesimin bu alandaki durumuna "güzelleme" yaptığımız sanılmasın. Hayır, kemalistlerin kültür ve sanat alanındaki sicili de temiz değildir:

Kemalist kültür, Türk milliyetçisi bir öze sahiptir; özde laik değildir; militaristtir; kişiye tapmacıdır; "Batıcı"dır; devleti bireyin üstünde görür; tekelcidir, tekçidir, yasakçıdır vs. vb. Kemalist kültür, burjuvazinin sınıf egemenliğini "sınıfsız, zümresiz kaynaşmış bir kütleyiz" yalanı ardında gizler vs. vb.

Aslında AKP iktidara geldiğinde cumhuriyet tarihi boyunca uygulanan bu değerleri bir bütün olarak kaldırıp atmadı, atacak durumda da değildi. Hayır, o, pragmatik bir yaklaşımla kendi iktidarını sağlamlaştırmada yararlanabileceği "değerleri" (yasakçılık, asimilasyon, tekçi anlayış vb. gibi) alarak kullandı, işine gelenleri korudu. Gericilik, militarist, ırkçı, yasakçı "erdemler" devletin erdemleri olarak elde tutuldu; kemalistlerden öğrenilenler kemalist iktidara yöneldi ve ama her iki dönemde de esas darbeler ilerici, devrimci ve sosyalistlere yöneldi, yöneliyor. Yasak, baskı ve şiddetten, yıldırma girişimlerinden en fazla pay devrimcilere, komünistlere düştü, düşüyor.

Proleter kültür sanat cephesini güçlendirelim...

Buraya kadar iktidar partisi AKP'nin kültür sanat alanındaki "iktidarsızlığını" ana hatlarıyla ortaya koymaya çalıştık. Anda kültür alanında mevcut durumun çalakalem de olsa bir resmini çıkarmaya, bir durum tespiti yapmaya çalıştık.

Bu konuda söylenebilecek daha çok şey var... Ama bundan öte bizler; ilericiler, devrimciler, sınıfsız-sömürüsüz bir toplumun kurulmasından yana olanlar... kültür ve sanat alanında neler yapmalıyız?

Herşeyden önce olumlu olarak elimizdeki silahların bilincinde olmamız gerekiyor: Yeni toplumu yaratma yolunda önümüzü aydınlatan sosyalist dünya görüşümüz ve yararlanabileceğimiz sosyalist deneyimler, dersler var. Bu –eğer iyi kullanabilirsek– çok önemli bir üstünlüğümüzdür.

Bu gerçeği unutmaksızın bugün kültür, sanat ve edebiyat alanındaki mücadelede yapılması gereken iki temel şey var:

Birincisi, egemenlerin kendi alanlarındaki iktidar mücadelesinde, kültür alanında bunların kuyruğuna takılmamak... Kültür ve sanat alanında burjuva bakış açışını, uygulamalarını, etkilerini görüp göstermek, hâkim sınıfların bu alandaki saldırılarına karşı mücadele etmek...

İkincisi ise; proleter kültürü-sanatının temel noktalarını kitlelere götürmek, sosyalizmin bu alandaki kazanımlarını savunmak, geliştirip güçlendirmek ve geleceğe taşımak...

Bu görevler temelinde proletaryanın kültür sanat cephesini güçlendirmek, devrimci, ilerici sanatı kitlelere ulaştırmak ve onları sosyalist dünya görüşü ile silahlandırmak, kitleleri gerici, faşist iktidara karşı bilinçlendirmek, örgütlenmektir.

11 Haziran 2018 ■

HER DÖNEMİN BİR "DEVLET SANATI" VAR!
ŞİMDİ "OSMANLICILIK" ZAMANI

■ GÜLFER UĞUR

İstanbul'da 31 Mart - 15 Mayıs tarihleri arasında yeni bir bienal yapıldı. AKP rejimine yakın medya tarafından "Yeditepe Bienali'ni "Dünyada Muadili Olmayan" ve benzeri şeklinde duyurulduğu bienal, Türkiye'de mâlum olan kutuplaşma nedeniyle AKP karşıtı kesim tarafından hemen hemen "es" geçildi. Varolan kimi eleştiriler de bilinen kemalist bakış açısının ötesine geçemiyordu.

Yeditepe Bienali'nin açılışını –Ayasofya'da!– Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan yaptı. Adı konmuştu: "Senin Bir Sanatın Var!" Amacını Bienalin kuratörü Serhat Kula şöyle açıklıyordu:"Biz Yeditepe Bienali'ni İslam sanat kültürünün merkezi konumuna yerleştirmek istiyoruz." Oldukça iddialı bir çıkış! Ve nitekim Recep Tayyip Erdoğan'ın himayesinde gerçekleşen, büyük emek ve paraların harcandığı Bienal'de 30'a yakın mekanda 600'ün üzerinde sanatçının üçbine yakın eseri sergileniyor ve bunu atölye çalışmalarından sempozyumlara dek "gelenek ile çağdaşlığın" buluşmasını iredeleyen kapsamlı bir etkinlik programı destekliyordu. Böylelikle "Senin" denilen sanatın içeriğinin ne olduğu da anlaşılıyordu: İslam dininin kültür ve sanatının "milli ve yerli" düzlemde harmanlanarak pazarlanması... Ve tabii ki buna uluslararası bir boyut kazandırmaya çalışılarak aynı zamanda İstanbul'a yeni bir turizm atraksiyonu katmak! Yeni Osmanlıcılığın çerçevesinden bakıldığında adıyla sanıyla, seçilen mekânlarıyla hiç de fena olmayan bir girişim diyebiliriz.

Cumhurbaşkanlığının himayesinde Fatih Belediyesi ve Klasik Türk Sanatları Vakfı'nın ortak girişimi olunca, tabii ki tanıtım da gayet iyi oluyor, masraftan kaçınılmıyor...

Bu yıl ilki yapılan Bienalin teması, adını Osmanlı döneminde sanat ve el zanaatlarının birleştiği çatıdan alan "Ehl-i Hiref" olarak belirlenmiş. Bu çerçevede tezhip (Kuran-ı Kerim ve diğer değerli kitapların altın yaldızlı süsleme sanatı), minyatür, cilt, hat, ebru, çini olmak üzere Osmanlı döneminin geleneksel el zanaatı ve sanat tekniklerini çalışan sanatçılar eserlerini beş alt başlıkla –"Çiçeğin Her Hali", "Kuş Misali", "İstanbul'a Dair", "Kusursuz Tekrar" ve "Mekandan Taşanlar"– olarak sergiledi. Genel olarak bakılacak olursa, her ne kadar küratör tarafından "Bugüne tercüme edilen gelenek" olarak lanse edilse de, sergilenen eserlerin çoğunluğu geçmişte yapılanların bir tekrarı olmaktan çıkamamış... Geleneğin çağdaş olanla buluşturulması iddiasıyla yapılan enstalasyon çalışmaları da bu özü pek değiştirmiyor... Bunu söylerken ne sanatçıların kendi alanlarındaki ustalıklarını reddediyorum ne de gayet başarılı kimi eserlerin varlığını...

Bence, bienalin en iyi yanı tarihi yarımadada seçilen birbirinden güzel ve anlamlı mekânlarda sergilenmiş olmasıdır. Örneğin Ayasofya müzesi, Çinili Köşk, Darphane-i Amire, II. Bayezid Türk Hamamı Müzesi, Kapalıçarşı - Kalpakçılar Caddesi gibi... Bu çerçevede örneğin restorasyonu 2015 yılında tamamlanan II. Bayezid Türk Hamamı Müzesini gezmiş olduk. Ve işin aslı şu ki, içinde sergilenen eserlerden çok mekânın kendisi cezbedici idi. Burada sergilenen karma eserlerden aklımda kalan, bunların altın ve bitki köklerinden boya gibi tekniklerin kullanılmış olması, içerikte ise bol bol "yaradan" ve "yaradılış" temasının işlenmesiydi... Bunun yanında "çevreci" denebilecek eserler dahi vardı, ama onlar da aynı "ruhani" havadan muzdaripti.

Bienalin tanıtımında "Mekândan taşanlar"a özel bir vurgu yapılıyor ve sanatçıların eserlerinin halk ile buluşmasının hedeflendiği söyleniyor. Bunlardan Balat'da o dar ve tarihi sokaklarda çamaşır ipine asılmış ebru sanatı baskısıyla rüzgârda sallanan rengârenk kıyafetler gerçekten de güzeldi. "Oradaydım" adı verilen bu enstelasyon hem mahalleye yakışmıştı, hem de cıvıl cıvıl sokakta gezenlerin dikkatini bir nebze de olsa çekiyordu. Benzeri Kapalıçarşı - Kalpakçılar Caddesinde denenmiş. Burada hepsi aynı boyutta, ebru baskısıyla kaplanmış uçurtmalar cadde boyu çarşı tavanını süslüyordu. Kapalıçarşının sanatı "halk ile buluşturmak" için iyi bir mekân olup olmadığı şüphe götürür, ama her ihtimalde oldukça kalabalık bir

mekânda sergilendiği söylenebilir. Hepsi o!... Çok da başarılı değil. Çünkü oldukça yukarıda, tavana asılı ebru sanatını yine ancak Yeditepe Bienalini bilen ve gözleriyle arayan görebiliyor, ancak onlar kafalarını kaldırıp yukarıya bakıyor ve ebru sanatının güzelliğinin bu mekâna yakışmış olduğunu keşfedebiliyor. Kalabalığın gözü göz hizası ve aşağısında, parıltısıyla göz alan binbir türlü tüketim maddesinde... Ne var ki, uzaktan çekilen fotoğraflara yansıyan efekt daha farklı ve güzel olabiliyor. Aynı ebru çalışmasının bir başka örneği Ayasofya Müzesinde sergileniyor. Evet ebrudan herşey yapılabilir, bir teknik sonuçta...

Ayasofya Müzesi'nde Hatice Ünal'ın "Fesubhanallah'' adlı 99'lu dev tesbihi sergilendi! İçerik konusunda bir şey söylemeye gerek yok...

Herşey ortada!!!

Farklı ve anlamlı bulduğum eserlerden biri, 'zanaat ve ustanın elleri' konulu çalışmalardı. Bunlardan biri hele gayet dikkat ve beğeni çekiciydi: Bir çini ustasının hamuru şekillendiren elleri – gayet başarılı bir çalışma...

Sanatçıların tek tek ürünlerinin farklılığı, anlamlılığı ve başarısından bağımsız olarak ve bir bütün olarak ele alındığında Yeditepe Bienali hakkında söylenecek şey, onun yeni Osmanlıcılık pazarlaması olduğudur. İçerikte de hangi teknik kullanılmış olursa olsun gericiliğin, din unsurunun, metafiziğin yaygınlaştırılma çabası sözkonusudur. Kuratör Kula bunu "Geleneksel sanata bakışımız ile Avrupa'nın çağdaş görme biçimlerini sentezlemek ve iki tarafın artılarını bir kesişim kümesinde birleştirmek adına bereketli bir dönem olduğu kanaatindeyim." diye ifade ediyor... Gerçek olan şu ki, bugün özellikle Türkiye'de "milli ve yerli" gericiliğin, dinci gericiliğin gerçekten de prim yaptığı doğrudur. Geçmişteki kemalist Batı özentiliğine karşı, bugün sözümona "kendinden olanı" bulup ortaya çıkarmak adına bilinçli bir şekilde ve devlet eliyle geliştirilen bir şey bu...

Dediğimiz gibi, her dönemin bir "devlet sanatı" var ve bugün devletin başındakilerin pohpohladıkları, destekleyip parlattıkları bu!

Fakat, bunun yüzeysel ve geçici olduğundan şüphem yok. Çünkü, sanat alanında değerli olan, ancak ve ancak günün ve geleceğin sorunlarını sorgulayabilen, yaralara –özellikle de toplumsal yaralara– sanatçı estetiğiyle dokunmayı becerebilen, içerikte ve biçimde sorulmamış soruları sorabilen ürün ve akımlarıdır.

Nasıl ki, geçmişteki "devlet sanatı" uygulamaları ve bunun dışındaki sanatçılar üzerindeki baskılar kitlelerin bağrından yükselen, onların acıları ve ihtiyaçlarını "dillendiren" sanatın yeşermesine engel olamadıysa, şimdi de aynı şey olmaya mahkûmdur.

Esas olan kitlelerin kendi sorunları ve çıkarları için harekete geçmeleridir. Kendi sorunlarının çözümünü kendi ellerine alanlar bununla bağ içinde gerçek anlamda "kendi" sanatını yaratacaktır. "Senin de bir sanatın var!"ın içeriğini biz, her ihtimalde "milli ve yerli"nin karşısına evrenselliği, içerikte ise özgürlükçü ve büyük insanlığın bu kahrolası kapitalist dünyadaki sorunlarına çare arayışını koymak zorundayız. – Nokta!

7 Haziran 2018 ■

ÇAY MAHALLESİ

■ ALİ OSMAN ABALI

Mersin Çay Mahallesi ATAŞ Rafinerisi'nin hemen yan tarafına kurulu kentin yoksullarının yaşadığı güzel bir mahalle. 2014 yıllarında basına kentsel dönüşüme kurban gideceği haberleriyle sıkça yansıyan bir mahalleydi. Kentsel dönüşüm konuşulmadan öncede mahallede çekim yapma olanağım olmuştu. 2014 yılında yürütücüsü olduğum fotoğraf atölyesinin pratik uygulama çekimlerinin iki gününü orada yapmış mahalle insanlarıyla keyifli vakitler geçirmiştik. Neyse ki mahallede kentsel dönüşüm olmadı. 2014-2015 tarihleri arasında çektiğim mahalleden detay fotoğrafları sizle paylaşmak istedim. ■ MERSİN

DEVRİMCİ KÜLTÜR, EDEBİYAT, SANAT

(PARÇA*)

■ YILMAZ GÜNEY

"**Sabri yoldaş:** Genel anlamıyla, kültür insanın, ta insan hâline geldiği günden bu yana gerek doğayla ilişkisinde gerek insanla ilişkisinde ve gelişme sürecinde üretim içinde kazandığı tecrübelerin bütünüdür kültür. Yani toprakla ilgili bilgiler de kültür kapsamına giriyor. Gerek fiziki, kimyasal, doğasal bilgiler de kültür kapsamına giriyor. Toplumsal hayat içinde kazanılmış deneyler de kültür kapsamına giriyor. Ve daha sonra sanatsal, ideolojik, felsefi kazanımlar, yaşama biçimiyle ilgili şeyler, yani yemek yeme dahi, yemek yapma dahi, çeşitli yemekler yapma dahi, işte domatesi kurutma, bamyayı kurutma gibi bütün bunlar esas olarak kültür kapsamına giriyor. Yani insanlığın kazandığı tecrübelerin her alandaki bütününe biz, kültür diyoruz. Biz, esas olarak bu anlamda kültürü değerlendirebilmek için, doğru biçimde değerlendirebilmek için, marksist kültür anlayışına sahip olmalıyız. Yani marksist kültür anlayışının ölçüsü; dünyayı, sınıflar mücadelesini, bir biçim olarak tarihi anlamda sınıflar mücadelesinin, yani tarihin, sınıflar mücadelesinin ürünü olduğunu kavramak; çeşitli sosyal, siyasal olayları sınıf açısından değerlendirmek, tarihi materyalizm açısından değerlendirebilmek ve içinde bulunduğumuz sorunlara bu kültür perspektifinden bakabilmeyi başarabilmek. Yani biz, esas olarak, M-L kültürü nasıl kazanabiliriz açısından bakabilmek. Bunun da temel

yolu, bizim felsefi anlamda Marksizm'i kavramamızdan geçiyor. Yani biz, esas olarak Marksizm'in felsefesini kavramalıyız.

Bu noktadan, yani marksist felsefeden hareket etmiyorsak hiçbir olayı çözemeyiz. Ne siyasal olayları çözebiliriz ne kültürel faaliyetleri çözebiliriz ne de sosyal gelişmeyi çözebiliriz. Biz, ancak böyle bir bakışa sahip olursak, hayatın yasalarını kavrayabilir ve hayatın yasalarını kavrayabildiğimiz ölçüde, sosyal ve siyasal olaylara doğru bakabilir ve onlara yön verebiliriz. Eğer biz bunu başaramıyorsak, marksist bir kültüre sahip olduğumuzdan söz edemeyiz. Kültür edinmenin iki yolu var. Bir, pratikten kültür ediniriz; iki dolaylı yoldan kültür ediniriz. Dolaylı yoldan kültür edinmek, yani okumak, araştırmak. Biz, okuma olayını iki açıdan ele almalıyız: Bir, Marksizm'i öğrenme temelinde, yani marksist felsefeyi öğrenme, sınıf mücadelesini öğrenme, sosyalizmin tarihini öğrenme konusunda geniş bilgi sahili olmalıyız. Biz, Marks'ın, Engels'in, Lenin'in, şu tarihte şunu dedi, bu tarihte bunu dediği değil; onların, o tarihte nasıl, bu şeyleri ne olarak dedi, nasıl düşünerek dediğini kavradığımız oranda, bugünün sorunlarına ışık tutabilir, bugünün sorunlarını çözebiliriz. Yok, bu, o zaman 'böyle dedi'yi, şematik bir biçimde ele alırsak, bugünün hiçbir sorununa çözüm getiremeyiz. Geçmişi incelemeden, bugünün sorunlarına cevap vermenin imkânı yoktur. Çünkü biz geçmişi incelemiyor, sadece dar deneylerimizle örgütsel anlamda bir şeyler kurmaya çalışıyorsak; ya da bin dokuz yüz bilmem kaçlarda, Lenin böyle örgütlendi diyorsak, ya da Vietnam tecrübesi şöyleydi, Vietnam tecrübesinden şu sonuçları çıkartalım diyorsak tek başına. Bunun, aynı zamanda, emperyalizm tarafından da incelendiğinin hesabını yapmak zorundayız. Emperyalizmin çeşitli masaları, Vietnam devriminden, kendi hesapları açısından ders çıkartmışlardır. Kamboçya'dan ders çıkartmışlardır. İşte bugün Türkiye'de askeri faşist diktatörlük, Latin Amerika'daki faşist diktatörlüklerden ders çıkartmaktadır. Bu nedenle de Albaylar Cuntasından farklı bir tavır izliyor. Latin Amerika faşizminden farklı bir tavır izliyor. Ve şunu kabul etmek lazım ki, daha ustaca şeyler yapıyorlar. Aslında, yüzlerine gözlerine pek bulaştırmıyorlar. Bunun sebebi ne? Egemen sınıflar yenilgilerinden gerçekten ders çıkarttılar. Bu anlamda neden yararlanıyorlar? Yenilinmiş olmanın yarattığı bir kültürden ders çıkartıyorlar. Bizim de aynı anlamda, yenilgilerden ve zaferlerden ders çıkartabilmemiz için özgül, canlı bir bakışa sahip olmamız gerekir. Bu anlamda, biz, bu temelde kültür birikimine sahip olmalıyız. Eğer biz böyle bir bakışa sahip olursak, köleci toplumun kültürünü, feodal toplumun kültürünü ve burjuva kültürünü incelerken, onların içinden esas olarak insanlığın hazinesine nelerin katıldığını ve bugün hangilerine sahip çıkmamız, hangi kültür mirasına sahip çıkmamız, hangi kültür mirasını mahkûm etmemiz gerekliliğini öğreniriz. Örneğin Lenin olsun, Marks olsun, şunu söylüyor: Köleci toplumun, ilkel komünal toplum biçimine göre daha ileri bir toplum biçimi olduğunu, bu toplum biçimi içerisinde var olan bazı şeylere daha sonra feodal toplumu yaratacak, feodal toplumun kültürüne temel olacak birtakım şeylere sahip çıkılıyor. Feodal kültür, köleci topluma göre daha ileri; burjuva kültür, feodal kültüre göre ileri ve biz, proleter kültürü yaratmak zorundayız. Bugün bir Balzak, Stendal, burjuva yazarlarıdır. Biz bunları, burjuva yazarlarıdır diye reddedebilir miyiz? Kaldırıp atabilir miyiz? Lenin, demokratikleşme süreci içerisinde demokrasi mücadelesi veren, demokrasi için çalışan bir yığın Rus burjuva yazarı, bir Tolstoy'u, bir Dostoyevski'yi, bir Gogol'ü, zamanında burjuva yazarıydı diye reddedip atabilir miydi? Atamayız. Yani bunların içinde bulunduğu tarihi döneme göre yaptıklarına sahip çıkmak zorundayız.

Lenin'i okuduğumuz zaman, özellikle edebiyat konusunda Balzak'a sahip çıkar. Tolstoy'un dinci olmasına rağmen, onda toprak köleliğine karşı yürütülen mücadelede, onda ileri olan ne varsa onların hepsine sahip çıkar. Biz de bu genel perspektifle gerek dünya edebiyatına gerek dünya sanatına bakarken, onda demokratik olan ne varsa onlara sahip çıkmalıyız. Onda halkçı olan ne varsa, tarihi şartlara göre sahip çıkmalıyız. Ancak, bugün, bir tarafta sosyalist mücadele yürütülürken, bir tarafta halkçılığı savunan insanlar varsa, bugünün koşullarında halkçılığı ön plana çıkartmak isteyen unsurlar varsa, ki bizim ozanlar açısından önemli; bugün Türkiye'de Yaşar Kemal'i ele alın, popülizmin birtakım örneklerini veriyor. Halktan bahsedi-

yor diye ona sahip mi çıkacağız, yoksa halktan bahsederken hangi anlamda bahsediyor, onu biraz önce anlattığım sınıf ölçülerine mi vuracağız? Eğer biz, bu anlamda sorunlara yaklaşmıyorsak, bugünkü önümüze koyduğumuz hedefler açısından çelişmeye düşeriz. Bu nedenle, esas olarak kültür ve sanat mücadelesini devrimci mücadelemizin ayrılmaz bir parçası olarak görürken, sanatın ve kültürün bugün var olan, üretilen şeylerin esas olarak neye hizmet ettiğine açık bir şekilde damga vurmak zorundayız. Buna bağlı olarak da siyasi hareketimizi kültür ve sanat hareketleriyle zenginleştirmek zorundayız. Bu anlamda, bizim mücadelemizin içerisinde yer alan insanlara, romandan anlayan, şiirin yerini bilen, müziğin yerini tespit edebilen ve bunu hiçbir zaman, biz siyasi insanlarız, biz şanlı mücadele vereceğiz, bu nedenle roman, şiir, müzik vb. birtakım şeylere karşı kadroları kuru, sekter insanlar olarak tutmamak zorundayız, beslemek zorundayız. Bunun için de kültür ve sanata yaklaşımımız bu perspektif içerisinde olmalıdır.

Öyle insanlar vardır ki, batı müziğinden birtakım örnekler veriyor; dinliyoruz, hiç anlamıyoruz. Halbuki bize Pir Sultan'ın ezgileri daha yakın geliyor. Burada esas olarak bizim incelememiş olmamızdan, yani zekâmızın, kültürümüzün, zevkimizin incelememiş olmasından, onunla alışveriş kuramamış olmasından gelen bir gerilik var bizde. Eğer biz ona gerçekten derinden bakmasını, ondaki inceliği kavramak bizim siyasi mücadelemiz ve yeni toplum kurma mücadelemize katkıda bulunur. Bu nedenle biz, kültür, sanat mücadelesine bakarken ya da sanata bakarken, kitlelere ve özellikle bizimle yürüyecek arkadaşlara sınıf pusulası vermek zorundayız. Sınıf ölçüleri vermek zorundayız. Bu ölçüleri eğer biçimsel verecek olursak alır bu bunu böyle diyor, bu da bunu diyor, işte böyle böyle olur diyor vs. işin içinden çıkamaz. Biz, burjuva sanatçısıdır, burjuvazinin yenilgisini anlatır. Ya da feodal düzene karşı belli bir şey duyuyor, adam o feodal toplumu anlatırken kendi açısından bakıyor. Eğer o, gerçekten kendi açısından bakıyorsa ve gerçekten o çöküşün dramını anlatıyorsa, acıyarak anlatıyorsa, ya da objektif gerçekliğin dramatizmi içinde anlatıyorsa; biz, şöyle bakmalıyız: Bu feodal topluma özlem duyuyor, yıkılan burjuva toplumuna özlem duyuyor; ancak, o, gerçekten o meseleyi çok iyi anlatabiliyorsa, teknik olarak onlardan ne alınabiliyorsa alınması gerektiğine inanıyorum.

Örneğin Sürü filminde, o filmi yapan arkadaşların soruna bir çeşit yandaş olarak baktığı söylendi. Oradaki Hamo Ağa'nın çöküşünü sanki onun yaratıcıları, onun yandaşıymış gibi gösterdi diye birtakım eleştiriler geldi. Hâlbuki, tamamıyla tersi, olaya objektif bakılıyor. Bir toplum yapısı çökerken, oradaki insanlar da beraber çöküyor. O insanların ister yanında ol ister olma, objektif olarak baktığın zaman, bir dram söz konusudur. Adam yapışmış o topluma ve toplum çöküyor; o, toplumun çöküntüsü altında kalıyor. Bu bir dramdır, onun iradesine bağlı bir olay değildir. Yani orada çöken, insan iradesine bağlı olan, bütün şeyler ona bağlıysa, o toplum çökerken acılı, sancılı çökecektir; geriye bakarken bir yığın insanın gözü yaşaracaktır. Ancak, objektif olarak bu durumu vermek, onun yapayalnızlığını anlatmak, kimileri için umutsuzluk olarak nitelendirildi. Hâlbuki bana göre bu, umutsuzluk değil, umudun ifadesi. Neden umudun ifadesi? Çünkü, o bir toplum çökerken, bir insanı yapayalnız bıraktı. Tabii yalnız kalacak. Çünkü onun tarihi şartları ortadan kalkıyor ve o insan yalnız kalacak. Bu ve buna benzer örneklerle yaklaşım zenginleştirilebilinir. Buna alternatif olarak da sadece slogan; yıkacağız, yapacağız, edeceğiz. Şiirinden tut, ozanların söylediği türkülere kadar. Ya da sanattan birtakım şeyler beklerken, sanatın dilini, sanatın sınırını bir tarafa bırakılıp, sanatın yapacağı işlevden, siyasi bir makalenin, siyasi bir broşürün getirmesi gereken sonuçlar bekleniyor. Örneğin bir hikâyede, işçi sınıfının bilmem nesi anlatılmamış, bilmem nede milli mesele yok, şunda şu şu sorunlar anlatılmamış, devrim perspektifi eksik vs. bunlar cehaletin ifadesi. Sanatı biz ele alırken onun inceliği içerisinde sanata düşen görevleri beklemeliyiz. Biz sanattan, sanatın yapabileceği şeyleri beklemeliyiz. Kimi zaman sanatçılar meselelere duygusal bakabilirler ve sezgileriyle birtakım şeylere parmak basabilirler. Belki siyasi insanlar onları o kadar açık, kesin görmeyebilirler. O patırtı, gürültü içerisinde bütün meselelere bakarken görmeyebilirler; ama sanatçı, olayı daraltarak incelediği zaman acılarını, sevgilerini, korkularını, umutsuzluklarını, belki bir siyasi insandan çok daha derin

anlatabilir. Biz bunlara gözümüzü kapamamalıyız ve gerçekten kitleleri öylesine bir siyasi eğitimden, sanatsal-kültürel eğitimden geçirmeliyiz ki, onlar kendilerine bir sanatçı tarafından gerçekten iyi bir şey verildiği zaman, onu alıp, onun yarattığı etkiyle gerçekten sanatçıyı daha ileri bir noktaya itecek bir itici güç olmalıdırlar. Ya da sanatçı gerçekten onlara, o an içinde bulundukları duyarlığa, yani o an içinde bulundukları durumda, duygu sömürüsü yapmaya çalışıyorsa, ucuzluğa kaçıyorsa, meseleleri daha kaba hatlarıyla koyup, işin kolaycılığına kaçıyorsa; kitle, onu, mahkûm etmelidir. Neyle mahkûm etmelidir? Eleştirisiyle, onu dinlememekle, onun şiirini, kitabını almamakla mahkûm etmelidir. Ve onu gerçekten o günün içinde yapılabilecek şeylere itecek bir biçimde tavır göstererek mahkûm etmelidir. Benim bu konuda söyleyeceklerim bunlar. Tartışma içerisinde daha ayrıntılara, inebiliriz, bunun için açmayı gerekli görmedim.

Her sınıfın belli bir kültürü vardır. Her sınıfın belli bir sanatı vardır. Bunların hepsi üzerinde sınıf damgası vardır. Biz, bu mücadele süreci içerisinde; burjuvazinin, küçük-burjuvazinin sanatına karşı, revizyonist sanata karşı, sosyal-demokrat ve reformcuların can bulduğu sanata karşı mutlaka mücadele yürütmeliyiz. Ve bunların sınıf karakterini açığa çıkaracak ölçüleri biraz önce belirttiğim gibi ele vermeliyiz."

"Sabri yoldaş: Şöyle diyebiliriz: Siyasi mücadele, siyasi perspektif, sanatsal üretimi ve gelişmeyi eğitmeli, ona yol göstermeli. Fakat yol gösterme; belli bir kalıp içine sokma, elini, ayağını bağlama biçiminde olmamalı. Yani, sanatçının yaratıcı özgürlüğünü zedelememeli. Aynı zamanda, sanatsal duyarlık, siyasi çalışmaların ufkunu açmalı, onu derinleştirmeli. Yani bir sanat eseri, öylesine bir tanıklıkla ortaya çıkabilir ki, birçok siyasi insanın gidip göremediği insan unsurunu, işçiyi, köylüyü vb. gerçekten objektif anlatmışsa, gözünün önüne getirir. Lenin, birçok konuda, sanat eserlerine danışmıştır. Yani şu zamanda, şu kahramandan bahsetmiştir. Ve uzun yıllar sözünü ettiği ve etkilendiği bir roman, Ne Yapmalı'da Çernişevski romanından bahsetmiştir. Yine aynı zamanda Dimitrof, çok zor durumda olduğu zamanlar, ben, bu romanı okumadım, yani orada, adam, kendisini zora alıştırıyor, onu taklit ediyor Dimitrof. Mesela Oblomov tipi öylesine bir tanıklık, öylesine bir objektiflikte yansıtılmış ki, bugün bile o tip hâlâ yaşıyor. Oblomov olmasaydı, bizler belki tembellik etmeyin, şöyle etmeyin, böyle etmeyin diyecektik. Fakat bu kadar somut ve berrak bir şekilde önümüze getirilip konulamayacaktı. Bu anlamda sanatın siyasete ve genel olarak devrimci mücadelenin sanatı etkilemesi sanatın, kitlelerle ilişkisi dolayısıyla devrimi etkilemesi, bizim somut yaşantımızdan da çıkartılabilinir." ■

(*) "Yılmaz Güney ve Arkadaşları, Devrimin Sorunları" s.198-203, Güney Kitaplığı, Mart 2017, İstanbul)

Kuş masalı

■ **ÖMER ÖZYURT**

Bir söz doğdu kuş masalında
Henüz kanatları acemi
Rüzgar bilmez bir çırpınış
mahsum bir düş
Uçmadan ellerin diline düşmüş
Yarım yarım bölünmüş
Bir gülüşün canındaydı
Çırpınıyor bir uyku afacanı
Yanlız kimsesiz
Yaramaz bir baloncuk gibi
Uçtu
Bir boşluğa kavuştu
Bir tüh koptu ardından
Heyecanın dibi
sarsıldı,günün orta yerinde
Köksüz bir öksüzdü
kuşun masalı
Dağıldı kanatsız
bir çocukluk karnavalı

Evvel bir zaman içinde,beslenen biri vardı
Bir kuş olmak dedim
Belki de o bendim
Uçmak istedim
Elimden geldiğince
O pembe kanatlara üfledim
Bu masalın içinde
Bir kuş besledim
İsmi de bir masal kuşu olsun istedim

YILMAZ GÜNEY VE '68 DEVRİMCİ HAREKETİ

■ **MUSTAFA DEMİR**

Yılmaz Güney adı duyulmaya başladığından itibaren devrimcidir. Ölümünden altı hafta önce İngiliz BBC televizyonunun hazırladığı belgeselde: "Ben, gerçekten Komünist Parti'ye katılmak istedim, fakat illegal olduğu için bulamadım. Yaşlanınca, siyasi görüşlerim değiştiği için, bu kez de ben katılmak istemedim" der.

Yılmaz Güney 68 Devrimci Hareketi'nin bir parçasıdır dersek, abartmış olmayız. Yetmişlerin başında arkadaşlarının bazılarının adlarını sıralayacak olursak: Mahir Çayan, Ulaş Bardakçı, Deniz Gezmiş, Yusuf Arslan, Hüseyin İnan, Ertuğrul Kürkçü, Necmeddin Büyükkaya, Mehmet Tüysüz, Ali Bucak…

Yılmaz Güney'e Kasım 1970'te yapılan bir söyleşide "gençliğin devrimci eylemleri konusunda" düşündükleri sorulur. "Gençlik bugün en doğru eylemi yapıyor. Birtakım gruplaşmalar var, belli bir cephenin bölünmesi bence yanlış. Taktik ve stratejide birtakım ayrılıklar oluyor, bunların henüz zamanı olmadığı fikrindeyim. Filiz halindeki devrimci hareket kendi tarafımızdan baltalanmamalı. Bunlar karşı taraf için bir silah oluyor. Şimdiden birbirine düşen adam halkın da gözünden düşüyor. Bunun hesabını yapmak zorundayız" diye cevaplar. O birlikçidir.

68 Devrimci Hareketi'nin Yılmaz Güney sinemasına etkisi başta Umut filmidir. BBC'nin yaptığı röportajda: "Önümde iki seçenek vardı, ya eskisi gibi devam edecek ve çok para kazanan ünlü bir yıldız olacaktım, ya da filmlerimi halkın gerçekten ihtiyacı olan şeylerle dolduracaktım. Bunun çeşitli tehlikeler içeren bir yol olduğunu bilmeme rağmen, ben dürüst bir insan olarak ikinci yolu seçtim. Umut, belki de kendi hayatımın deneylerine, aile tanıklığıma dayanan, kendi yaşamımdan çıkan tek filmdi" der.

1972 yılında silahlı direnişçilere yardım ettiği gerekçesiyle tekrar tutuklandı, THKP-C'nin 12 numaralı sanığı olarak yargılandı. 22 Mayıs 1971 gecesi, Deniz Gezmiş, Yusuf Arslan ve Hüseyin İnan'ın idamlarını engellemek amacıyla İsrail Başkonsolosu Efraim Elrom'u kaçıran Mahir Çayan, Ulaş Bardakçı, Hüseyin Cevahir ve Oktay Etiman'ı evinde saklamıştı. Aramaya gelen subaylara "yukardalar" diyerek hayatının en değerli rolünü oynamıştır. Bu olayı usta şair Can Yücel şu şiiriyle anlatmıştır.

YUKARDALAR

12 Marttan sonra İstanbul'un ev ev arandığı gece
Yılmaz, Mahirlerle Ulaşları saklandıkları yerden
Arabasına bindirip Levent'e evine götürür
Polis barikatlarından yaşa çirkin kral ünlemleriyle geçer
Az sonra kapı vurulur, bir komiser on silah endazıyla
Girer içeri Yılmaz kapı ağzındadır
Komiser "ihbar aldık Mahirle arkadaşlarını
Burda saklıyormuşsunuz" der.
Yılmaz da Yılmaz'ca gülüp eliyle çatı katını göstererek
"Yukardalar" deyince
Komserde kahkahayı basıp avenesiyle basıp gider
Yılmaz gerçekten o anda yukardadır
Yoldaşlarıyla Devrim Tarihimizin çatıkatında.

Yılmaz Güney gibi Can Yücel'de 68 Devrimci Hareketi'nin bir parçası idi.

Yılmaz Güney, sanatla siyaset ilişkisini şu cümle ile özetliyordu. "Sanat tek başına devrim yapamaz, fakat doğru bir çizgiye, dünya hakkında doğru bir siyasi görüşe sahip olan bir sanatçı, eserleri yoluyla, halkla, kitlelerle çok güçlü ve geniş bağlar kurabilir." 68 Devrimci Hareketi devrimci sanatçılara geniş olanaklar sunmuş bir harekettir.

Yine Yılmaz Güney, ABD Devrimci Komünist Partisi'nin haftalık gazetesi Devrimci İşçi'nin 1 Ekim 1982 tarihli sayısında yayınlanan söyleşisinde şunları söylemektedir: "1965 ile 1966 arasında kuvvetli bir endişe duymaya başladım. Yaptığımdan memnun değildim. 1966'da oynadığım filmler hakkında daha seçici olmaya çalıştım ve olumlu filmlerde oynadım. Fakat aynı zamanda, maddi ihtiyaçtan dolayı bazı olumsuz

filmlerde de oynamak zorunda kaldım, çünkü aktörlüğe başladığımdan beri asıl amacım kendi filmlerimi yapabilmek için çok popüler olmaktı. Fakat benim için tek yol her şeyden önce bir aktörlük mesleğine sahip olmaktı. Dolayısıyla 1966'dan sonra esas amaçlarımı gerçekleştirmek üzere kameranın arkasına kendim geçmeye karar verdim. 1968'de ilk denememi yaptım.

1968'de film yapımcısı olarak ilk denememden sonra, 2 yıl süren askerliğimi yapmaya gittim. Askerlik hayatımda çok önemli bir değişiklik idi, çünkü ilk defa, iki yıl boyunca sistematik olarak okuma olanağını buldum. Daha önce okumadım anlamında değil, ama sistemli bir şekilde okumamıştım. Sinemanın pratik sorunları yaşamımda ağırlıktaydı, oysa askerde Lenin, Marks, Mao'nun kitaplarını sistemli olarak okuyabiliyordum. Askerliğim biter bitmez çok önemli bir adım atmaya hazırdım; nitekim de öyle oldu ve 1970'de askerliğim biter bitmez ilk önemli filmim *Umut*'u yaptım. Fakat bu filmi yapabilmek için, prodüksiyonu finanse edebilmek için –çünkü prodüktör de bendim– aynı zamanda kendi filmimin finansmanına para kazanmak için birçok gangster filminde de oynamak zorunda kaldım.

Bu sırada, siyasi arayışlarım beni çeşitli siyasi hareketlerle ilişkiye girmeye itti; berrak bir pozisyonum olmadığı için çeşitli ilişkilerim oluyordu. O zamanlar birçok hareket vardı; öğrenci hareketleri vardı, gerici güçlere karşı işçi hareketleri vardı ve hepsiyle de dayanışma içindeydim. Onlara yardım ediyordum ve 1972'de yardım etmekte olduğum örgütlerden birinin üyelerini tutukladıklarından dolayı, onlara yardım ettiğim için ben de hapse girdim. Fakat 1972'deki bu tutuklanmam, esasında yaşamımın dönüm noktası oldu, çünkü cezaevinde, illegal ağ sayesinde Marksizm-Leninizm'i öğrendim. Devrimi, revizyonizmi, Sovyetler Birliği'ni öğrendim. O sıralarda Sovyetler Birliği'ne sosyal-emperyalizm demeye henüz hazır değildim, fakat sosyalist bir ülke olmadığını biliyordum. Aynı zamanda maceracı eğilimlerle bazı küçük burjuva eğilimlerle, gerçek sosyalist bir hareketin nasıl olması gerektiği arasında ayrım yapmayı öğrendim. İşçi sınıfının öncü rolünü öğrendim ve yaşamımdaki şahsi tavırlarımı devrimci bir tavra dönüştürdüm. Sinemaya gelince, bundan sonra nasıl filmler yapabileceğim konusunda ayrıntılı olarak düşünmeye başladım. Dolayısıyla teorik olarak sinema hakkında da daha berrak ve daha derin bir görüş edindim. Çıkar çıkmaz, 1974'de, film yapımcısı olarak sinema dalında çok önemli bir ileri adıma yine hazırdım. Fakat sadece tek bir filmi, *Arkadaş*'ı bitirebildim ve ikincisinin çekimi sırasında 1974'te tekrar cezaevine girdim.

1974 ve 1981 arasında içerdeydim ve içerde romanlar, hikâyeler yazdım. Siyasi yazılar da yazdım ve 5 kez film yapma girişiminde bulundum. İlk ikisi pek başarılı olmadı fakat son üçü uluslararası alanda başarı sağladı, çünkü hazırlıklarında daha fazla bulunabildim. Bunlar: *Sürü*, *Düşman* ve son film *Yol*'du. Yol filmi hepsinden de daha çok bana ait, çünkü filmin tüm redaksiyonunu kendim yaptım. Şimdi eskisinden çok daha fazla imkânlarım var, fakat sürgündeyim. Demek istiyorum ki, bu imkânlarla kendi ülkemde filmler yapabilseydim, çok farklı hatta daha iyi bir şeyler yapabilirdim. Fakat bundan sonra, gerçekleştireceklerim, sanatsal karakterimi tayin edecektir."

Yılmaz Güney 68 Devrimci Hareketi'nin özgürlük rüzgârını soludu, arkasına aldı. Yönü belirleyenin rüzgâr değil, yelkenler olduğu bilinciyle hareket etti. Devrimin insanı değiştireceğine aklı ve yüreğiyle inandı. Kendini geliştirdi, binlerce insanın değişimine, devrimcileşmesine katkıda bulundu.

YILMAZ GÜNEYDOĞU'YA

O da herkes gibi geldi dünyaya
Kapkara bir üçgenden kapkara bir kare
Ne yazıldı üstüne o kazınacak
Kandan davalar, davadan kanlar
Mapuslar azatlar azaplar
Voltalar votkalar smitvetsonlar
Curalar bakaralar kırık-yitik Kale'ler
Çocuklar çocuklar halklar haklar

Öyle bir dikildi ki havaya
O canhıraş zurna
O kapkara kareden bir yıldırım
Kızıl bir film çıktı ortaya…
Yetmez cirmin bre ıskatçı
Sığmaz kazdığın çukura
O fildişi fil
Hortumu kaldı baksana ya dışarda.

Can Yücel ■

SUSTURULMUŞLAR KONUŞTUĞUNDA - II

■ **GÜNEY**

Güney'in 84. sayısında, 1968 olaylarının 50. yıldönümü dolayısıyla Karin Schrader-Klebert'ten "Kadın Kültür Devrimi", Noam Chomsky'den "Vietnam Ve Aydın Namusluluğu", Claude Lévi-Strauss'tan "İnsana Ait Matematik" başlıklı yazıları yayınlamıştık. Ganime Gülmez arkadaşımızın derlediği, çevirisini yaptığı, "60'Larda Dünyada Konuşulanlardan— Yazılanlardan-Düşünülenlerden" başlığı ile yayınladığımız bu yazılara bu sayımızda da devam ediyoruz.

Ganime Gülmez yazdığı giriş yazısında şöyle diyordu:

"(...) Ve yeni fidanlar, üzerinde kök salacakları topraklarda kıpırdanmaya başlarlar. Topraklara çizilen sınırlar, sınırların içerisinde sunulan yaşam normları, yasalar dar gelir onlara. Kök salmak istedikleri bu dünya değildir. Sokaklarda, üniversite anfilerinde, fabrikalarda, şehirlerde, köylerde; "daha iyi bir dünya mümkün" diye haykırmaya başlarlar. SUSTURULMUŞLAR SÜREKLİ KONUŞURLAR.

İkinci Dünya Savaşı sonrası doğan çocuklar, 60'larda gençtir artık. Che'nin ölümüdür bir yanda duydukları, Küba'dır takip ettikleri. Che'nin mirası olarak addedip, "Dayanışma Halkların Zerafetidir" sözünü taşırlar dünyanın dört bir yanında. Ho Chi Minh taşınır; Vietnam çınlar dünyanın dört bir yanında. Mao taşınır; Çin çınlar. Sovyetler'de, Çin'de, Vietnam'da olanlar tartışılır harıl harıl... Hangi model örnek alınacaktır?

Konuştukça, düşündükçe, düşünüp yeniden konuştukça ve yürüyünce; yeni yolların keşfine çıkarlar. Aileden çocuk eğitimine, kılık kıyafetten müziğe, sanat dallarına, edebiyata dek yığınla şey sorgularlar. Yeni yolların keşfine ve keşiflerini pratiğe geçirmeye başlarlar. Yeni yollara girenlerin çoğu vurulurlar, kırılırlar, hapsedilirler.

Dünyanın dört bir yanındakilere dar gelen bu dünya, daha da darlaştırılma harekatlarıyla buluşur. Daha boyutlu yasaklara hapsedilir yeryüzü...

Polonya'dan, Bulgaristan'dan Hindistan'a; Almanya'dan, Fransa'dan, Amerika'dan Türkiye'ye, Latin Amerika'ya; yani dünyanın tüm kıtalarında iletişim teknolojisinin yeni yeni mümkün kıldığı araçlarla, adeta tek bir elden düğmeye basılmışçasına ortak şeyler tartışılır.

Aranılan; yaşanılabilir bir ORTAK DÜNYADIR."

Ve Ganime Gülmez yazısını şöyle bitiriyordu:

"Susturulmuşlar konuşmaya başladığında; yüz binlerce sayfa yazı da başlar dünyayı dolaşmaya. Hâlâ yaşayan yetmiş yaş üstü insanlardan o dönemin teorilerini/yazılanları/olanları değerlendirmeleri istendiğinde çoğu; insanın zulme karşı koymak zorunda kalan bir canlı varlık olduğunu yinelerler. Ve bunu şöyle özetlerler: "Hepsi! Ama ne gerçekleştiyse hepsi yeniden olabilir. Ama hepsi! Kesin olan sadece bu!"

Ganime Gülmez arkadaşımızın çevirisini yaptığı diğer yazıları bu sayımızda yayınlıyoruz. İlgiyle okuyacağınızı düşünüyoruz. ■

60'LARDA DÜNYADA KONUŞULANLARDAN-YAZILANLARDAN-DÜŞÜNÜLENLERDEN

Peter Schneider

Kapitalizmin Son Aşamasındaki Fantazi ve Kültür Devrimi

"Kendisine yabancılaşmış toplum", mayıs ayında Sorbon'da bir duvar gazetesinde böyle yazılmıştı, "tarihten silinmek zorundadır. Yeni bir orijinal dünya keşfediyoruz. Fantazi iktidara ulaşıyor".

Bu sözlerle; eski ve yeni dünyanın ebedi hayaletleri, kapitalin aktivistleri, bakanlar, firma sahipleri, bürokratlar, militerler ve devletin oyuncuları rahat bir nefes alıyorlar. Tabii ki gerçekleri hesaplamak yerine ihtiyaçlarını hesaplıyorlar ve şunu göz önünde bulunduruyorlar: Kapitalin devleri, işte gerçek bu. Fantazilerin devleri, işte hayal bu. Ve nedir binlerce talebin binlerce polis karşısında kazandığı, nedir gerçek sömürüye ve ezilen sınıfların kötürümleştirilmesine karşı bağımsız kişiliğin gelişimi rüyası, nedir fantazinin bulutlu resmi karşısındaki CRS'in zehir bulutları, gaz bombaları, klor ve fosfor bombaları? Kapitalizmin gerçekleriyle, fantazileri caddelere uzandıran barikatlarla dolduruyoruz caddeleri. Ve bunlar kaybolup, bilinçsizliğe ve kapitalistlerin mantığına bırakıveriyorlar yerlerini.

Panzerler, de Gaulle'nin Mayıs sonunda Paris işçilerinin mekânına sürdürdüğü panzerler kapitalizmin son aşamasında, tek başına kültür devriminin neyi yapamayacağını gösterdi. Kültür devrimi ekonomik-politik bir devrime dönüşmezse; devlet araçlarını parçalayamaz, üretilen malları kamulaştıramaz, toplumsal üretimin egemenliğini tesis edemez, zafere ulaşamaz. Yine de Gaulle'nin panzerleri, ekonomik-politik devrimin kapitalizmin son aşamasında neleri yapamayacağını da gösterdi. Bu, endüstriyel üretici güçlerle uyumlu bir gelişim durumu, devrim bilinci de doğuramaz. Ekonomik-politik devrimler kültür devrimi olarak başlamaz ve bu devrimler yine kültür devrimine dönüşmezse; ezilen sınıfların kişisel haklarını da eşitleyemez, toplumu güç yasalarının fantazilerinin kurtarıcılığından kurtarmak için de ileri bir gelişim sağlayamaz, kazanamaz.

Paris el yazmalarında Marks, insan aklı ve yeteneklerinin kurtuluşunu özel mülkiyetin kesin tasfiyesiyle kavramsallaştırmıştı: "Özel mülkiyetin tasfiyesi, bütün insani anlamlar ve yeteneklerin tam eşitliğinin sağlanmasıdır."

Şimdi çok büyük ve kaldırılamayacak boyuttaki bir nefretin kapitalizme yönelmiş olması sürpriz değildir. Tıpkı kapitalizmin, özgürlük üzerine manasız sadakat yeminleri edenleri paketleyip, yok etmek için yeterli olgunluğa sahip olması gibi. Öğrencilerin yetenekleri sınıflardan dışarıya sıçramaktadır ve temel mücadeleyi organize etmeleri, karalama kâğıtlarındaki aktivitelerini sınıf mücadelesi içerisine paketleyip paketlemeyeceklerine bağlıdır.

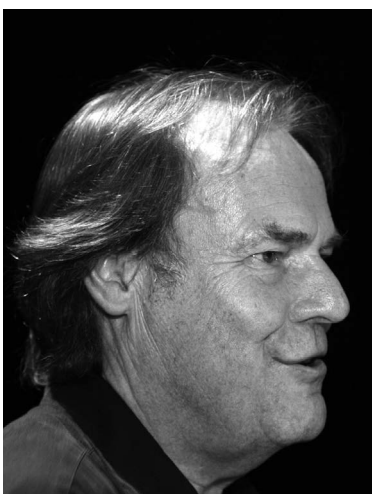

Kaynak: Hans Magnus Enzensberger Kursbuch, Sayı: 16, Mart 1969 [ÇN: Bu sayının tamamı Kültür Devrimi ve Kurtuluşun Diyalektiği gündemli Londra Kongresi'ne sunulan yazıları da içeren dosyalardan oluşmaktadır. Peter Schneider'in yazısının tamamı yaklaşık 40 sayfadır. Ve yazısında Rusya'dan Çin'e, oradan Avrupa'ya yayılan bu dalganın; 68 Hareketi'nin çözümlemesini yapmıştır.]

Peter Schneider: 1940'te Lübeck'te doğar. Berlin, München ve Freiburg'da Felsefe, Alman Dili ve Edebiyatı, Tarih dallarında yüksek öğrenim yapar. O dönemlerde İtalya'daki işçi ve öğrenci hareketleriyle birlikte çalışır; onlarla ilgili haberleri gazetelerde ve radyo programlarında aktarır.

Hans Magnus Enzensberger

Yeni Edebiyata İlişkin Beylik Lakırdılar [1]

"Josefine koruyor, koruyor bu sessizliği ve verimsizliği; o ki bize iyi gelen, bizi bunları düşünmeye sevkeden yolu yaratıyor. Eğer gerçekten bizim aramızda böyle bir ses sanatçısı olsaydı, böyle bir manasız gösterinin sonunun ne olacağını bekleyemezdik hep birlikte. Josefin ait olduğumuz gerçekliğin şarkısı karşısında bir kanıt olduğu malumatından korunabilir mi...

Ancak bu Josefin ile ters yüz edilmek zorunda. Çok yakında, onun son sesinin kesilip çınlamadığı zamanlar gelecek. O; halkımızın ölümsüz tarihlerinde küçük bir kıssadan hissedir ve halk bu kaybı engelleyecektir."

—Franz Kafka, Josefin, Şarkıcı ya da Fare Halkı—

Yani şimdi yeniden, edebiyat için vuran ölüm çanlarını duyuyoruz. Ona küçük, ihtimamlı bir çelenk sarılacak. Defin davetiyeleri yağacak dolu gibi. Tıpkı adı gibi, cenaze ziyafetine katılım iyi: Ayine rağbet. Gerçekten, her yeri manik bir coşkunluk, çakır keyif bir öfke sarmış. Sadece kenarda duran tek tük evhamlıyı rahatsız etmekte bu bayram. Kendi yumrukları üzerinde, pipolarında çay varmışçasına kaygısız küçük gezintiler yapmaktalar şimdi sadece.

Cenaze alayı; içinde çok az yenilikler olan, teorilerden oluşan bir toz bulutu bırakıyor ardında. Edebiyatçılar edebiyatın sonunu kutlamakta. Manzumeler kendilerine ve başkalarına, manzume yapmanın imkânsızlığını ispatlamakta. Eleştirmenler vefatın kesin eleştirisini okumakta. Heykeltıraşlar plastikler için plastik tabutlar üretmekte. Bu bütün etkinlik kendisini Kültür Devrimi adı altında süslemekte, fakat âdeta ümitsiz bir panayıra benzemekte. Saniyeler içerisinde ise bunun ciddileşeceği saniyeler az ve hızla sönmekte. Peki ne kalıyor televizyonun arabuluculuğuyla geriye: Toplumda yazarların rolü üzerine açık oturumlar...

Toparlıyorum: Adeta sözün tamamen gösterişli manalandırılışı içerisinde, devrimci bir

edebiyat doğmuyor. Dünyanın dışında bir yerde, yazarlar iktidarının yaratılamayacağı gibi objektif bir sebep var ortada. İçinde bulunduğumuz durumda, edebi sanat ürünleri için gerçek bir toplumsal fonksiyon tanımlanamaz. Bunu takiben, ihtiyaç duyulan kriterlerin muhakemesi de gerçekleşemez. Demek ki, damak tadı hükmünden daha fazlası olarak çıkmayan ve pazar tarafından düzenlenmeyen bir edebiyat eleştirisi de mümkün değildir.

Bu kanaatler özlü intibalar yaratmaktadır. Bu yüzden, aktüel edebi ürünlere dayanarak toptan hükümlere varamayacağımı itiraf etmeliyim. Mantıklı bir bakışla, makul bir sosyal fonksiyonun yazılabilirliği olmaz, yeni kesin bilgilere ilişkin cümleler sunmaz. Bazı kesin bilgilerin olduğunu olumsuzlar. Eğer bu işlev isabetli ise, bir risk olarak bundan böyle şiir, hikâye ve drama yazımlarından duyulur: Böylesi çalışmalar esas itibarıyla, muvaffak ya da muvaffakiyetsiz olmasından, değerlendirilip ümit vermeyişinden bağımsız olarak aldığı riski bize gösterir. Kim ki sanat olarak edebiyat yaparsa, o ki bu yaptığıyla bir şey çürütemez ve artık haklı da olamaz.

Eğer ben haklıysam, eğer yazıya ilişkin hiç bir hakem kararı yoksa; tabii ki burada devrimci iktidarla da, kendi acizlikleri için edebiyatın tasfiyesi içerisinde yumuşatma arayanlar da hiçbir şey yapmamış demektir. Bir politik hareket, devlet iktidarıyla değil de eski edebiyatçılarıyla davranan bir politik hareket, bununla birlikte sadece kendi yüreksizliğini teşhir edecektir...

Sonuç olarak bir takvim vecizesi: "Kapı menteşesinde ağaç kurdu olmaz."

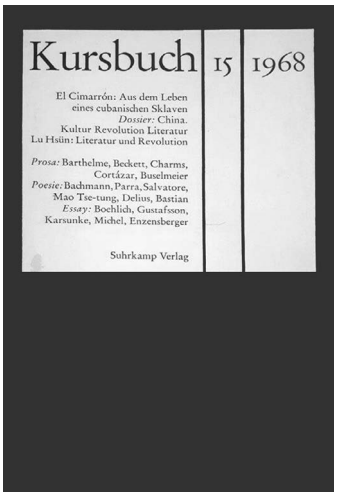

Kaynak:
Hans Magnus Enzensberger, Kursbuch Sayı: 15, Kasım 1968

[ÇN: 1968 yılı içerisinde bu konuda sayısız sempozyum düzenlenmiştir. Bu alıntı; sempozyumlara sunulan yazılardan, Enzensberger'in sekiz küçük başlık altında toplanan on iki sayfalık yazısından sadece küçük bir kesittir.]

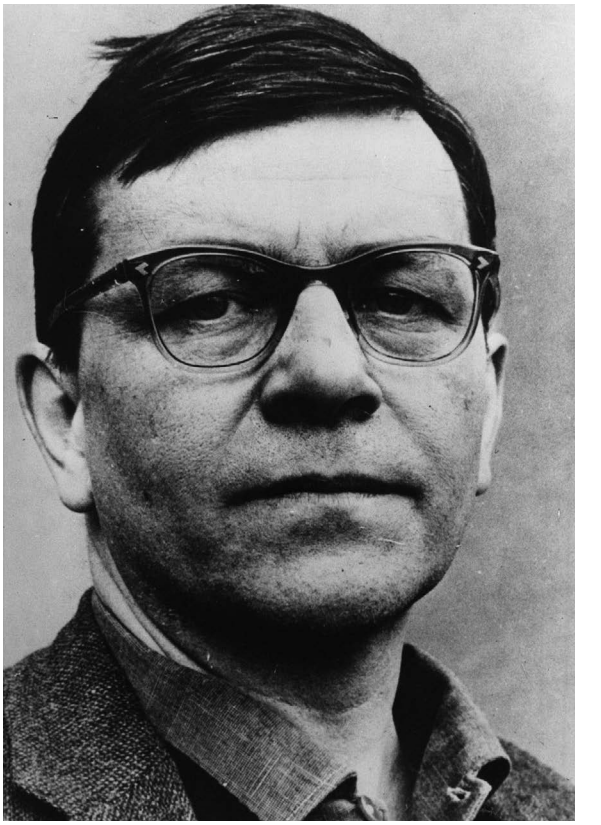

Peter Weiss [1]

Che Guevara! [2]

CHE'nin ölümünü öğrendiğimizde ilk aklımıza gelen şuydu: O, onsuz olunamayacak bir yerde bulunurken, hemen şimdi ölmek zorunda mıydı? Onu kurtarmaya gelecek kıtalar, destek güçler yok muydu orada? O; astım ve romatizma hastalıkları olan bir adamdı. Güvenlikli bir yere taşınamaz mıydı? Planlayıcı bir beyin, devrimin komutanı olarak çalışabileceği başka hiçbir mekân yok muydu? Şu sorular akla geliyor: Kendini feda mı etti? Şehit olmayı mı seçti?

Bir azize ihtiyaç duyamayız. Başının üzerinde haleli fedaice bir ölümü, mistik tapınmaları reddediyoruz. Bu İsa tasvirini; çarmıhtan indirilip yeniden dirilecek olanı beklemeyi kabul etmiyoruz. Che'nin ölümü; ona ihanet, pusu ve paramparça bir ceset ortada olan.

Biz de bu ölümde suç ortağı mıyız? İhanet edenler miyiz? Ya da sadece günlük hayatın akışına kapılıp, uzağımızdaki her devrimi kayıtsızca, gamsızca izleyenler miyiz? Saf belirlemek-

ten kaçınanlar mıyız? Ve neden bundan kaçındık? Onun dövüştüğü arazinin bizden çok çok uzaklarda oluşundan mı acaba?

Eğer bu böyleyse; onun ölümünden öğrenmememiz gereken bazı şeyler var. O ki diğerlerinden daha fazla vaz geçilmez olan; neyi doğru addettiğini kendisi bize göstermekte. Bunu bizzat kendi bedeniyle göstermekte: Eğer siz, diğerleri yapmıyorsa, işte ben yapıyorum. O kendi vazgeçilmezliğine önem vermedi. Gerillaya katılan bir maden işçisi, onun için kendisinden daha az değerli değildi...

Ölümünün ardından yönelttiğimiz soruların cevabı burada ve çok basit. Üzerimizdeki yenilgi ve yüreksizlik halidir ki; cevabın ne olduğunu bize göstermekte...

Ve bizim ihanetimiz burada. Dünyanın bu riyakârca parçalanışının sonunu getirmediğimiz müddetçe, elimizde olanları kaybetmemek için sıkı sıkıya tuttuğumuz müddetçe ve onlar orada, dışarıda bunu reddettiği müddetçe; haksızlığa karşı uzağımızda verilen savaştaki her ölümde biz de suç ortağıyız.

"Az gelişmiş ülkeler" diye anlandırıyoruz bu ülkeleri. Bu bizzat gaddarlığın terminolojisidir. Bu ülkeler bize göre çok daha fazla gelişiyor. Kolonializm ve emperyalizm tarafından soyulup soğana çevrilmiş bu ülkeler, bizim ucunu bucağını tasavvur edemeyeceğimiz bir düşünce geliştirdiler: Devrim düşüncesini. Bu ülkeler bizden çok daha ilerideler, çünkü egemen sınıfları devirmeye ve insanın sömürülmesine son vermeye karar verdiler.

Bir hava saldırısı sonrasında demiryollarını ve caddeleri balçık ve taşlarla onaran köylüleri gördüm ben Vietnam'da. Ben onları dizlerine kadar çamurlar içerisine batmış, çamurlu elbiselerle, ellerinde balçık yumaklarıyla gördüm. Ve kimin daha gelişkin, faziletli, onurlu olduğu, aşağıda balçıklar içerisindekilerin mi, yukarıda milyonlarca ağır silah sisteminin içerisindekilerin mi sorusu; benim için kabul edilemez bir sorudur...

Peki ne yapmalıyız? Amerika'nın Vietnam'a saldırılarına karşı, Amerika'nın sermaye pozisyonunu korumak için Latin Amerika'da ve dünyanın her yanında gerçekleştirdiği silahlı saldırılara karşı gerçekleştirdiğimiz aksiyonlar, barışçıl protestolar sınırına ulaştı. Bu protestolar arttı, ama imhalarıyla birlikte. Metropollerde yüzbinler sokaklara döküldü ve barbarlığı mahkûm ettiklerini resmen ilan ettiler. Barbarlığı durduramadılar. Başka bir çıkar yol bulmak zorundayız. Enternasyonal muhalefet kendini politikleştirmeli. Suçsuz insanları yakıp, zehirlediği için savaşı mahkûm etmenin somut bir hedefi yok. Anayasal silahları, işkenceleri, uluslararası anlaşmaların çatırdamasını protesto etmenin somut bir hedefi yok. Vietnam halkına karşı bu saldırının, insanlığa karşı işlenmiş bir suç olduğunu uzun zamandır, daha ta baştan beri biliyoruz. Bu savaş ve Latin Amerika'daki, Afrika'daki ve Yakın Doğu'daki tüm savaş uzantıları, savaşın ne olduğunu, karakteristiğini ve dağladığı izleri göstermektedir. Onların ne olduklarını göstermektedir: Muazzam modern teknolojik araçlarla, modern yağmacılıkla fetih savaşları.

Peki ne yapmalıyız? Birilerini; bütün sınıf savaşlarında savaş mağduru olanları kendi tarafımıza taşımalıyız. Bunlar işçilerdir. Vietnam'da, Asya'da, Latin Amerika'da ve Afrika'da süren savaşlar; sınıf savaşından başka hiçbir şey değildir. Tokların açlara karşı verdiği savaştan başka hiçbir şey değildir. Ağır silahlıların, silahları sadece bomboş elleri olanlara karşı verdiği bir savaştır bu.

Che Guevara ölümünden önce demişti ki: "Ülke, kanımla suladığım; toprağın bana ait olan yegâne parçasıdır". Neydi bununla anlatmak istediği? Biliyordu ki: Eğer ölürsen, toprak artık sana ait değildir. Ancak yine biliyordu ki: Hayatını riske atmazsan, toprak sana ait olmayacaktır. Atıldığı tehlike, göze aldığı risk; onun ardılları için bir işaretti. Biz hangi riskleri göze alıyoruz?

Egemenlerin medyasının her gün üzerimize akıttığı bu altüst oluşa, sahteliklere ve yalanlara karşı gelirsek ne gelir başımıza? Gazeteciler, yazarlar, sendikacılar, memurlar; gerçeğin söylenmesini ve gerçeğin yayılmasını talep ederlerse başlarına ne gelir?

Karamsar değiliz. İnsanın, kendine zalimlik yapanı devirmeye muktedir olacak gücünün doğuştan varolduğuna inanıyoruz. Gün bize bunu kavramamızı salık vermektedir. Savaşın bize de geldiğini, sadece uzak diyarlarda değil aksine bizim kendi toplumumuz içerisinde de sürdürüldüğünü kavramamızı salık vermektedir. Gün milyonlarca işçinin fabrikaları, atölyeleri terkettiği ve şunları talep edeceği gündür: Katliamlara son! İşte ancak o gündür ki; emperyalizmin sonunun başlangıcı olacaktır.

(1) **Peter Weiss** (1916-1982): 1916'da Berlin'de doğan Peter Weiss, yazar, ressam ve film yapımcısıdır. Ve Yahudi olması sebebiyle 1934'te Almanya'yı terketmek zorunda kalır. Bu göçler sırasında gerçekleşen bir trafik kazasında kız kardeşini kaybeder. Önce İngiltere'ye, daha sonra Çekoslovakya'ya gider. Herman Hesse ile kontağa geçer ve onun eserlerinin etkisiyle Prag Sanat Akademisi'ne başlar. Herman Hesse'nin bazı eserleri, onun çizdiği resimlerle yayınlanır. 1939'da İsveç'e yerleşir. Sayısız makalesi ve derlenmiş mektupları yayınlanır. 1960 yılında, eserlerinden biri ilk kez Almanca olarak yayınlanır. 70'lerde "İsyanın Estetiği" adlı, komünistlerin faşizme karşı verdiği mücadeleyi içeren üç bölümlük roman dizisini yazmaya başlar. Yaklaşık sekiz yıl boyunca bu romanı yazarak yaşar. Çeşitli dökümentar filmlerin yanısıra, dökümentar tiyatrolara da imza atar. "Deneme Filmler" kategorisindeki birçok filme rejisörlük yapar. Çizdiği resimler sergilenir. Sürgünlüğü boyunca hep çalışır ve tarihi yazar-çizer-sahneler. Özellikle ölümünden kısa bir süre önce çeşitli ödüller alır. İsyanın Estetiği'ni bitirdikten sonra, Kafka'nın "Dava"sı üzerinde çalışmaya başlar. "Yeni Dava" 1982'de Stockholm'de sahnelenir ve sahnelenişinden iki ay sonra Peter Weiss hayatını kaybeder.

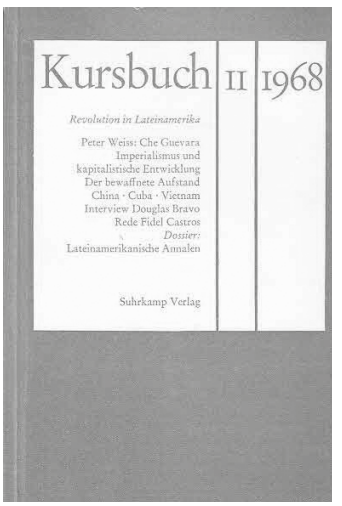

(2) **Kaynak:** Hans Magnus Enzensberger'in 1965'ten 1970'e dek üç ayda bir yayınladığı "Kursbuch" adlı derginin, Ocak 1968 sayısında; Andreas Thalmayr'ın İsveççe'den Almanca'ya çevirisiyle yayınlanmıştır.
[ÇN: Makalenin tamamı altı sayfadır.]

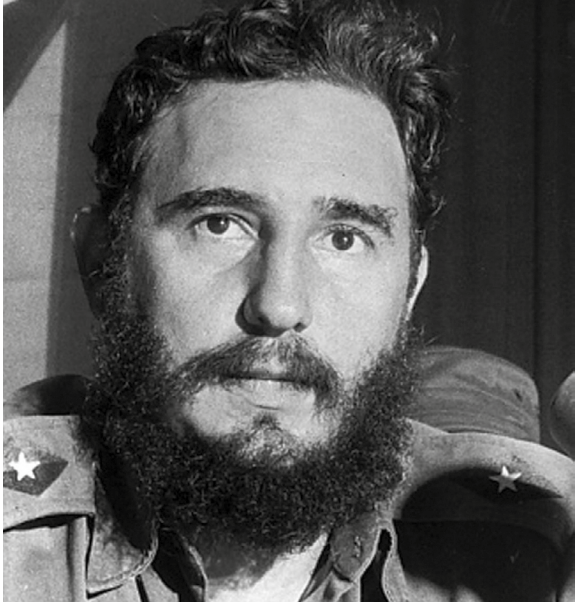

Fidel Castro

Üniversitelerin Geleceği Üzerine Konuşmasından

Bugün, geçmişte tüm Küba'da bir yıl içerisinde sadece sekiz üniversitelinin sınavını verdiğine gülmekteyiz. Ve öyle bir gün gelecek ki, bugün 455 üniversitelinin akademik unvanlarını kazanmış oluşlarına güleceğiz. Bu yıl 5707 kişinin üniversite kütüğüne yazılması karşısında hayretler içerisindeyiz. Ve gelecekte bunların 5707 kişi oluşlarına hayret edeceğiz. Çünkü bu diyarda on binlerce üniversiteli olacak. Ve sonunda öyle bir gün gelecek ki, bu pratik içerisinde halkımızın tüm gençleri yüksek okullarda şevkle ilerleyecekler. Bu fenomene sadakatledir ki, üniversiteler tasviye edilmiş olacak.

Bu, hakkında öğrencilerin ve işçilerin çok şey duyduğu diyalektik gelişim sürecinden ve enstitülerden verilebilecek iyi bir örnektir: Üniversitelerin gelişimiyle hedeflenen, üniversitelerin tarihten silinmesidir. Yani endüstrinin sürekli gelişimi, onun tasfiyesini de beraberinde getirecektir.

Devrimin amacının, bütün çocukların üniversite hazırlık dönemine kadar eğitiminin zorunluluğunun sağlanması olduğu bilinmektedir. Bu bir heves değildir, aksine ülkemiz için acil bir zorunluluktur. Ve bu tedbirler bütün ülkenin işçileriyle tartışılacaktır, ki halk bu eğitim politikasının önemini berrak bir şekilde kavrayabilsin.

Sadece doğu bölgelerimizdeki halk okullarında 550.000 çocuğumuz okumaktadır (Küba'nın o dönemdeki nüfusu yaklaşık 8.5 milyondur,

"Aziz Aile", *Bielefeldli Sanatçı Grubu, TIR brandası üzerine yapılan bir resim, 1972 sonrası...*
Soldan sağa: Rudi Dutschke, Ho Chi Minh, Mao Zedung, Karl Liebknecht, Ernesto Che Guevera, Clara Zetkin, Bertolt Brecht, Rosa Luxemburg, Karl Marx, Friedrich Engels, Vladimir İlyiç Lenin ve Georg Wilhelm Friedrich Hegel'in büstü.

-ÇN-). Ortaokul öğrencilerinin sayısı 36.712, üniversite hazırlık kurslarımızdaki öğrencilerimizin sayısı 2471 –bu gerçekten içler acısı bir durumdur–, inşaat teknisyenliğinde 5311 kişi okumakta, işçi ve çiftçi meslek eğitiminde 100.000 kişi bulunmaktadır. 40.000 sayısı orta düzeydeki meslek eğitimi seviyesi için gerçekten de gülünç bir rakamdır. Basit bir sorgulayışla: Halk okullarındaki bu muazzam sayıya karşı, günün birinde bu coğrafyada orta ve yüksek okullara gidecek öğrenci sayısı 200.000'e ulaşmalıdır.

Tabii ki bu bizde büyük bir heyecan yaratmaktadır. Bunun anlamı, 1975'e geldiğimizde bütün ülkede 800.000 öğrenci ortaokula gideceğidir. Çünkü şu anki ruh hali, halk okulunu terkedip ortaokulu bitirmeye yönelmek, esasta halkımızın ilgi alanları içerisinde tasavvur edememezliğin bir karşı koyuşudur; lâkin ortaokullarımızın sayısı yetersizdir.

Şunu ifade edebiliriz: 1980 yılına geldiğimizde ortaokul düzeyinde bir meslek eğitimi sonrası eğitimine devam etmeyenlerin seviyesi, 1954'lerin okuma-yazma bilmeyenleriyle aynı görülecektir.

Geleceğin toplumu insani ortaklıklar için ve özellikle de bizim gibi yüz yıllarca sömürü ve kolonileştirme altında ezilenler için ağır bir düello anlamına gelmektedir. Eğer dünyada alnı ak bir rolü üstlenmek istiyorsak, en azından kendimize saygı duyuyorsak, özgürlüğü, evet, kendi varlığımızı kazanmak istiyorsak bu düelloya girmeliyiz...

Bu bakımdan bu düşüncenin anlamı; üniversite tahsili yapmaya mecbur kılmak, zorlamak değildir. Aksine bu bir zarurettir: Ülkemizin derin, gerçek, asıl zaruretidir.

Doğu Üniversiteleri'nde sınavlarını veren yoldaşlarımıza çalışma hayatlarında başarılar diliyoruz. Tahsillerine devam edeceklere, yeni bölümlerinde daha ileri yollar katetmelerini diliyoruz. Ve üniversitelerimizin; ta ki bizim halkımız içerisinde her vatandaş sürekli üniversite öğrencisidir diyebileceğimiz günlere dek, akademik seviye başarılarının artmasını umut ediyoruz.

Patria o Muerte!

Biz kazanacağız!

Santiago de Cuba, 8 Aralık 1968.

Kaynak: Hans Magnus Enzensberger Kursbuch 18, Kasım 1969. [ÇN: Castro'nun bu konuşmasının tamamı yaklaşık on sayfadır. Kursbuch 18'de; ülkedeki ekonomik durumu istatistiki verilerle aktardığı ve üniversitelerde devrimi süreklileştirmeye yönelik perspektifler sunduğu yaklaşık yirmi sayfalık iki konuşması daha yayınlanmıştır.]
İspanyolcadan Almancaya çeviren: Hildegard Baumgart

SANATTA YARATICILIKTAN YARARCILIĞA
ARKAİK ÇAĞLARDA YARATICILIK

■ **MUAZZEZ USLU AVCI**

İnsanın çocukluğu diyebileceğimiz yaban zamanlarda, insanın doğa karşısındaki büyülenmesi ve korkusu ile her doğa mucizesinde bir tanrı yaratılan dönemde sanatın doğa ve doğa üstü imgelerinin hâkim olduğu ve dilin şiiri keşfettiği ve ellerin beceri kazanması ile ilk çakmak taşından el aletlerinin yapılmasıyla ve daha sonra mağara duvarlarına çizilen figürlerle yaratıcılığın emekleyen zamanlarından bugüne bakacak olursak: Sanatın her çağın kültürel ve ekonomik gelişmelerinden etkilenmeden edemediğini görmek mümkün.

Yaratıcılığın, yazı ve görsellik öncesi mitlerle aktarılmış hâline dönecek olursak; eski uygarlıklarda mitoslar, masallar ve rüyalar, her zaman sembol dili ile anlatılmışlardır. Çünkü bu sembollerin ardında gizlenmiş olan duygu ve düşünceler, kültürlerin kendisini ifade etme sanatı olarak kullandığını düşünürsek, mitoslar, masallar birer sembol diliyle aktarılmış ve kendilerini bu sembol diliyle ifade eden eski kültürlerin şiirsel özdeyişleridir de... Arkaik çağlarda ayrıca tanrıların birer sanatçı olduğunu da kabul edebiliriz. Masallar, mitler, hikâyeler destanlar bize vahşi doğa ve insan ilişkisini yaratıcı bir dille aktarmış, geçmişimizi atalarımızın bilgeliğini tecrübelerini aktarmış birer sözlü sanattır.

Yaratıcılığın tanrısı Apollo Midas'ın kulaklarını eşek kulaklarına çevirmesinden Midas'ın tek dokunuşla kızını altına çevirmesine kadar tarihdeki ilk yaratıcı sanatçılar olmasını düşünebiliriz belki de. Ayrıca masallardaki büyücülerin güçleri, güzeli çirkine, çirkini güzele dönüştürme yetileri doğa üstü imgelemler yaratıcılığın masal hali değil midir?

ÇAĞLARA GÖRE YARATICILIK

Madem yaratıcılık tanrılara ait bir yetenekse, antik Yunan filozoflarından Plato'ya göre de yaratıcılık göksel bir olaydır. "Büyük destan şairleri, büyük lirik şairler, o güzel şiirleri, sanatla değil tanrı ilhamı ile, tanrı cazibesi ile yazmışlardır. Şair ilham duymadan, kendisinden geçmeden, aklı başında iken hiçbir şey yaratamaz. Tanrı vergisi olmayınca kimse şiir söyleyemez. Şairler de bilicilere benzerler. Akılları başlarında değildir. Söyledikleri kendi sözleri değil, Tanrı'nın sözüdür. Şair Tanrı'ya tercüman olmaktadır."

Aynı Plato, Devlet isimli başyapıtının bir yerinde (Sokrates'in ağzından) trajedi şairlerinin doğru bilgi vermeyen ve tutkuları azdıran (taklide dayalı) eserlerini eleştirerek bu tür şairlere tasarladığı Devlet'te yer olmadığını söyler (Devlet, 398 A paragrafı).

O hâlde insan beyni tanrının önerdiği mayalanma için kutsal bir araç mı oluyordu?

Yunan uygarlığı çökünce imparatorluğunu kuran Romalılar, sanatın bir deha işi olduğunu dehanın da ancak soyluların kanında akan bir ırmaktan beslendiğini iddia ediyorlardı.

Roma İmparatorluğu'nun çöküşüyle Ortaçağ karanlığına girince tutum da değişti. Keşişler sanatın şeytanın, sapkınların ve delilerin işi olduğuna dair yorumlarda bulundular ve birçok sanatçı şeytanla işbirliği yaptığı için yakıldı.

Ancak aydınlanma ile birlikte Locke ve Hume gibi aydınlanma filozofları yaratıcılığın esinlenmekten öte akılcı olduğuna inanıyorlardı. Rembrant ve Velazquez gibi yaratıcı aydınlar kendilerini acı çeken dâhiler değil, yetenekli zanaatkârlar olarak gördüler.

Romantik hareket yaratıcılığın düş gücünde yattığını öne sürerken, ayrıca yaratıcı düşüncenin acı çeken düşünce olduğunu öne sürdüler.

Rousseau ve Goethe gibi sanatçılar fantazilerini gerçek yaşamda denemek yerine acı çeken dahi figürünü eserlerinde kullanmakla yetindiler.

Bir yüzyıl sonra yaratıcılığın bir tür psikoz olduğuna dair görüşler ileri süren tıp insanları oldu. Bir tür akıldışılıktan yola çıkarak yaratıcı dehanın bir delilik olduğunu söylediler 20. Yy'da yaratıcılık kavramı değişimler yaşadı esin kaynağı göksel güçten içsel güce kaydı. Yaratıcılık patolojik bir rahatsızlık olarak gösterildi. Her zamanki gibi Freud bunu alıp bilimsel kisve giydirdi. İnsanın kuyularına gözünü dikti bastırılmış id'in ve libidonun içimizdeki kuyularda kaynamaların sesiydi, *sanatçının bilinçdışı güdülenim ile hareket ettiğini kabul eder. Sanatçı neredeyse patolojik, ancak kendini toplumsal olarak kabul gören bir kanala yönlendirmiş, yarı nevrotik bir kişidir.*

Kısacası binlerce yıllık mitlerin bize yaratıcı imgeyi tepemizde elinde bir arpla dolaşan perilerin işi olduğunu söyledi.

21. yüzyıla gelindiğinde ise, sanat hâlâ, psikolojik, sosyolojik ve psiko sosyolojik yönüyle irdelenmektedir. Fransız toplumbilimci Pierre Bourdieu'ya göre ''Psikologlar sanatsal yeteneğin ortaya çıkış sürecini bireyin yetenek veya zekâ, güdü veya itki veya kişisel deneyimden gelen tepkiler gibi özelliklerinin bir yansıması olarak açıklamaya çalışırken, sosyologlar genellikle yeteneği verili kabul eder, kültürel üretimi çevreleyen kurumsal destekler ile kısıtlamalara odaklanır ve katılımcıları daha çok birer oyuncu olarak görür. Toplumsal rol bazen sabit, şeyleşmiş bir konum olarak ele alınır, bazen de inşa sürecinde kabul edilir. Diğer toplumsal roller gibi sanatçının toplumsal rolü de bu rolleri oynayanların mikro stratejileriyle etkileşim hâlindeki makro tarihsel süreçler aracılığıyla ortaya çıkar." (Bourdieu 1 979)

YARATICILIK SADECE DEHA İŞİ MİDİR?

Peki, yaratıcılığın kaynağı gerçekten ilahi bir güç, bir peri esintisi mi ya da bir deha meselesi olup olmadığını biraz irdelersek; yaratıcılık aklın dengeli kullanmasına bağlı değil midir? Tam tersi deliliğin aklın yıkıcısı olduğunu düşünürsek belki deliliğin hafif türleri ile mümkün olabilir mi?

Yaratıcılığın, iyi bir eğitimin, birikimin, kültürün, deneyim, emeğin, aklın ortak yapımı olduğunu düşünmek daha akılcı değil mi? Yoksa sadece bir iç güdü ve sezgi sorunu ise birikimi, emeği tecrübeyi yok sayarak sadece özel seçilmiş kişilere mi indirgemeliyiz?

Geçmişte birçok başarılı sanatçıların hayatlarını irdelediğimizde hiç de bir anlık bir esin sonucu olmadığını anlamak zor değil.

Mesela; Mozart'ın babasının hırslı bir müzik öğretmeni olması, sürekli müzikle kuşatılan bir evde Mozart'ın babasının oğluna notaları bir oyun gibi öğretmiş ve 3 yaşında ki Mozart'ın akortları hatırlayabilmesi, onun gelecekteki başarısında etkisi yok mu? Onun başarı öyküsü doğru bir aile ve doğru bir çevrede doğmuş olasını göz ardı ederek sadece bir esin tanrısına yüklenebilir mi?

Einstein, elektronik mucidi babasının ona yaptığı oyuncaklarla oynamış ve babasından, ya da Picasso'nun babasının oğluna natürmortları kopyalatan bir sanat öğretmeni olduğundan bahsedilmez.

Virginia Wolf''un okula gönderilmese bile bir yazar babanın kızı olarak binlerce kütüphanenin olduğu bir evde doğup büyümesinin etkisi yok mudur? Wolf'un günlerce kitap okuduğunu ve babasından çok etkilendiğini görmezden gelemeyiz. Her ne kadar Wolf'un ''kadının kendine ait bir odası ve cüzdanı yok ise yaratıcılığını pratiğe aktarmakta güçlük çekeceğini" anlamış olsak bile, farkında bile olmadığımız nice yaratıcı kadının dünyadan göçüp gitmiş olduğunu tahmin etmek zor olmamalı...

Bir de yaratıcılığın tüm etkenleri, zekâ, çocuklukta aldığı iyi eğitim, çalışkanlığın bir araya gelmiş olmasına rağmen yarım kalmış insanlar da yok mudur? Elbette vardır. Düşünün ki, siz çocukluğunuzda keman çalmaya meraklısınız ve aileniz size oyuncak niyetine keman aldı ve siz kemanı inletmeye başladınız ama aileniz müzikle uğraşmak isteğinizden ileride size bir getirisi yok diye mühendis olmanızı istedi ve belki ileriki yaşlarınızda bir keman virtüözü olmanızı engellemiş oldu...Yaratıcı insanların, bazıları dağlarda açan özel çiçekler olabilir belki ama yanlış yönlendirme ve imkânsızlıklar yüzünden solmuş bir saksı çiçeği hâline de gelebilir...

Tabii biz genele bakarak konuşuyoruz, konforu yerinde olan, çevresi, eğitimi maddi koşulları orta veya iyi olanlardan. Acaba yoksul insanların ve kadınların bilim, edebiyat, sanat dalların-

Merhabaya Veda

■ **GÜLCAN SÖM**

Korku, karanlık,
Yalnızlık üzerime doğru geliyor...
Sonra, geceyi dinliyorum,
Karanlıkta bir ses, bir kıpırtı,
Korku daha da büyüyor.
Gece üzerime doğru çöküyor, nefes alamıyorum.
Gözlerimi kapatıyorum,
Beş dakika sonra yeniden açıyorum ve tekrar dinliyorum sessizliği,
Korku kokuyor her yer,
Gözlerim karanlıkta kaybolmuş,
Kulaklarım korkudan boğulmakta,
Sessizlik üzerime doğru yürüyor, kaçıyorum.
Tüm ışıkları yakıyorum.
Beni yakalıyor, gözlerimin içine doğru bakıyor ve birdenbire kalbim karanlıkla doluyor...
Her yer apaydınlık gönlümün karanlığında,
Boğulmamak için tekrar gözlerimi kapatıyorum, açmak istemiyorum artık,
Ama yine karanlık çekip geliyor,
Gözlerimin ucuna yanaşıyor,
Ondan korkmamamı söylüyor,
Bu sefer aç gözlerini ve bekle diye sesleniyor gecenin karanlığında,
Bekle aydınlığı ve birazdan güneş doğacak,
Güneşle beraber sen yeniden doğacaksın tüm saflığınla beraber yeniden...
Unutacaksın tüm korkularını, karanlık bile güzel görünecek o zaman...
Seveceksin her şeyi birazdan güneş doğacak ve yeniden seveceksin hayatı, insanları...
Birazdan güneş doğacak aç gözlerini yeniden var olacaksın...
Tüm insanlıkla beraber...

gulcan.som@gmail.com ■

da deha eksiğinden mi, engellenmiş faktörlerden dolayı mı istisnadırlar?

Belki aklınıza Dostoyevski'nin şaheserlerini yoksulluk içinde yarattığını söyleyenler çıkacaktır. Fakat onun da iyi bir eğitim almak için gittiği okulda birçok kitapla haşır-neşir olduğu ayrıca bir kitap kurdu olduğunu biyografi yazılarından bilmekteyiz. Ayrıca sürgün kamplarında yaşadığı sefaleti ve ipten dönmesinin yarattığı travmanın, onun eserlerine ne çok şey kattığını da ihmal edemeyiz.

Nâzım Hikmet'in çocukluğunda yaşadığı konforlu evde her akşam şiirler okunduğunu ve babasının bir şiir sever olması, Nâzım'ın şiirlerine katkı sağlamamış mıdır? Ayrıca O'nun azmi ve mücadelesi, haksızlığa başkaldırısı, sürgünler, hapisler katmerlemiş olmalıdır yaratıcılığını.

Yaratıcı dehanın doğuştan gelen yahut genetik havuzunda biriken genlerin rastgele seçilmiş olması da etken iken çevre koşullarını, kültürü ve sosyo-ekonomik yapıyı da göz ardı etmemek lâzım...

Aslında sanatı ne sosyologların dediği kadar; yeteneğin ve toplumsalın ürünü, ne psikologların dediği gibi; zekâ, güdü ve itkiye indirgemeden her iki bilimin de söylediğinin toplamı ola-

Arayış

■ **EMİR BOLAT**

Altın yaldızlıdır gece İstanbul'un silüeti.
Kadife çarşaf serilidir tepelerine kuş bakışı,
Denizlerine gümüşten aynalar...
Ben de sokak sokak gezerim;
Tırsak bir köpek keser gece biletimi.
Etimin düştüğü yerde bronz doğar
Ve bakır damlatır müptezel gözlerim.

Yaralarımı ezbere bilir bazı köprüler.
Dumanlar yükselir yalnızlığımın varillerinden.
Evimde zincirlere vurulmuş bir sessizlik bekler,
Sağırlar Zeytinburnu'ndan duyar,
Mezarcılar kalbimi gözler.

Arada aşık olurum bir cemale.
Canım fedâ o hale saçlara yâr.
Her şeyimi yakıp takılır, düşerim peşine.
Işıkları kapalıyken düşlerin
Altın yaldızlardan doğacak sevdiğim bir evde.
Daha sonra el ele gömecek bizi mezarcılar.

Kaderim, zindanımdaki kumarda zar tutar.
Bense sevdiğimi ararım yana döne;
Beyoğlu'ndaki, izbe meyhanelerde
Alnımdan kara bir mürekkep lekesi akar,
Burnumdan anason kusar,
volkanlara atarım yüreğimi.
Kaderimin dağlarıdır bunlar, kızgın,
kara bir demir gibi dağlar göz bebeğimi.

rak görmek belki daha yerinde olacak.

Tarihsel süreçlerdeki, sanat ve sanatçının konumlandırılması her çağın kendi kültürü içinde değerlendiriliyor olsa da her çağ kendinden sonraki çağa kültürleri en çok da sanatçılar aracılığıyla aktarmış olmalı...

Her ne kadar dönemler içinde sanata işlevler yüklenmiş olsa da sanat için sanat, toplum için sanat gibi, sanatın kendini sunuşu ve okuyucunun, seyircinin onda ne görmek istediği beklentisi ile de zaman zaman şekil değiştirmesi kaçınılmaz olmuştur. Mesela bir dönemin belli akımları gibi tavır almak ve o eğilimde sanat yapmak gibi. Şiirde, simgeciler, dadaistler, en çok 'ist'lerin resim sanatında olduğu, sürrealistler, fütüristler, ekspresyonistler gibi...

YARATICILIĞIN YARARCILIĞA DÖNÜŞMESİ

Her ne koşulda oluyorsa ister içsel ister dışsal yaratımın sonucu olan sanata, kapitalizmin her şeyi metalaştırdığı ve içini boşalttığı devirden bakınca, sanatçının da tıpkı üreten diğer emekçiler gibi kendine yabancılaştığını görmekteyiz. Sanatın yaratıcılığından çok yararcılığının öne geçmesi ile, Marx'ın dediği gibi *"Yabancılaşma, benim geçim araçlarımın bir başkasına ilişkin (ait) olmasında, benim isteğim olan şeyin bir başkasının erişilmez mülkiyetinde olmasında olduğu kadar, her şeyin kendi kendinden başka olmasında, etkinliğimin başka şey olmasında, son olarak –ve bu kapitalizm için de doğrudur– egemenlik sürenin eninde sonunda insanlık dışı erklik olmasında da görünür."* ("1844 El Yazmaları, Ekonomi Politik ve Felsefe" Karl Marx, s. 195, Sol Yayınları, Dördüncü Baskı, Nisan 2011, Ankara)

Bir yazar, düşünceler ürettiği sürece değil, ancak yapıtlarını yayınlayan yayıncıyı zenginleştirdiği sürece, ya da bir kapitalist için ücretli emekçi ise, üretken bir emekçidir. Aynı çeşit emek üretken olabilir ya da olmayabilir.

"Örneğin beş pound karşılığında ***Paradise Lost'u*** *[Yitik Cennet'i] yazan Milton* ***üretken-olmayan bir emekçidir.*** *Buna karşılık, yayıncısı için sınai emek harcayan yazar* ***üretken emekçidir.*** *Milton,* ***Paradise Lost'u,*** *bir ipek böceği, ipeği hangi amaçla üretirse, o amaçla üretmişti. Bu onun doğasının bir etkinliğiydi. Daha sonra ürünü 5 pounda sattı. Ama Leipzig'in yayıncısının yönlendiriciliği altında kitap üstüne kitap üreten (örneğin ekonomi ciltleri üreten) yazın proleteri, bir* ***üretken emekçidir****; çünkü ürünü, daha en başından itibaren, sermayeye katışmıştır ve yalnızca o sermayeyi artırma amacıyla varlık kazanmıştır. Şarkısını kendi hesabına satan bir şarkıcı* ***üretken-olmayan emekçidir.*** *Ama bir girişimci tarafından, kendisine para kazandırması için tutulan şarkıcıya üretken emekçi denir; çünkü sermaye üretir."* ("Artı-Değer Teorileri, Birinci Kitap", Karl Marx, s. 375-376, Sol Yayınları, Birinci Baskı, Kasım 1998, Ankara)

Şu an içinde bulunduğumuz bilişim çağında artık sanatçının yapıtlarının hem pazar da bir değere sahip olması ve hem de kopyalama ve paylaşım teknikleri ile belli bir ücret ödemeden birçok

kitaba, sinemaya, müziğe erişebiliyoruz. Bir değer karşılığı ödemeden bir taraftan da iletişimin paylaşımcılığa mı teşvik ediyor? Ama öyle değil işte, bir video ya da kitap indirmek için bir siteye girdiğimizde karşımıza türlü türlü ürün reklamı çıkıyor. Ayrıca o ürüne erişmek için bir akıllı telefon, bilgisayar ve internete de sahip olunmalı. Yani, bedelini sanatçıya değil gene aracılara ödedik, yani bedava bir şey yok. Neymiş? Kapitalist toplumda sosyalist gibi yaşanmazmış.

Peki sanatçı ürünlerini kişisel olmaktan çıkarıp bir yayınevi veya bir aracı kurum vasıtasıyla eserini pazara sürdükten sonra, o şey, mal mı, sanat eseri mi oluyor? Ya da sanatçı da üretici ve emekçi olduğuna göre geçim kaynağı sanatı ise ne yapmalı, ürününü bir değer karşılığı satması onun sanatını anlamsızlaştırır mı? Nâzım Hikmet'in şiir kitaplarının çok satıyor olması Nâzım'ın şiirlerine okuyucuyu da yabancılaşır mı? İletişim ve sosyal medya ağlarından defalarca okuduğumuz şiiri bıkkınlık verir mi? Çok fazla şiir yapılması şiirlerden soğumamıza yol açar mı? Bıktırıcı etkileri olmadığı söylenemese de eserin varlığını, anlamını azaltır mı? Bir önceki kültürü yadsıyan yeni toplumsal yapıların kendi çağının ekonomik koşullarından, üretim ilişkilerinden bağımsız olmayan yeni bir ahlak ve kültür üzerinden biçimlenen sanatın tek başına soyut ve bağımsız olduğu düşünülebilir mi? Nasıl ki İlyada destanını etkileyen Antik Yunanın, o dönemki sosyo-ekonomik koşullarını az çok gösterebilmesi gibi...

İçinde yaşadığımız çağın yaratıcı sanatı yarara çevirmek gibi bir derdi var. Bunu reklam filmlerinden, her türlü pazarlama dillerine kadar görmek mümkün. Bir şiirin bir çikolata reklamında nasıl malzeme olduğunu, bir resmin bir boya reklamının görseli hâline getirildiğini görmez miyiz? Kapitalizmin kendisini yıkmak isteyen devrimci kahramanları bile, çeşitli eşyalara baskı yaparak, süs eşyaları yaparak, filmlerini satarak, kitaplarını satarak bir süre sonra içini boşaltıp gözümüze sıradan bir alışkanlık gibi sokması, sanat eserleri için de geçerli olamaz mı?...

Yaratıcılığın yararcılığa hizmet etmesi, sanatın bağımsızlığını ve özünü kaybettirir. Tıpkı diğer tüketim malzemeleri gibi tüketilmesi sanatı da kendine yabancılaştırır. Özgür ve özgün sanatın yaratılabilmesinin ancak sömürünün olmadığı bir dünyada yerini bulacağına inanmaktayım. ■

Bulurum

■ **DİLEK ÇOLAK**

Yeni günün ilk ışıkları.
Pazarcılar tezgâhlarını okşar,
Sabah ayazında.
Yürürüm,
Havadaki pusa, gönlümdeki yasa inat.
Gündoğumundaki sırra eremeyenlerin eline kalmış,
Bu hoyrat zamanda,
Seni ararım tanıdık çarşılar boyunca.
Meşhur kahvecinin önündeki uzun kuyrukta,
Bir senin adımlarını ezberlemiş o unutkan kaldırımlarda,
Kestane ağaçları arasına gizlenmiş çocuk parkında.
Ama boşuna.
Sen ne zaman ki terk ettin beni bir haziran akşamüzeri,
Ne kahvenin kokusu, ne kaldırımların tozu, ne parkın cıvıltısı,
Hatırlar seni, vefasız gidenimi.
Ama ben yine de bulurum ,
Felekten çaldığım günlerin deli rüzgârında,
Her sabah bana gülen dikenli gül ağacında,
Başıma tacettiğim yürek çarpıntımda.
Bulurum her hoşçakalımda, her kucak dolusu merhabamda.

Erim

■ **ERİM SOLMAZ**

Ömrümce hep sömrüldüm
Kimi zaman sövüldüm
Kimi zaman dövüldüm
Cehaletin ortasında güneşli bir gündüm

Belki de bendim hata yapan
Kendini ortaya saçan
Yakın var iken uzağa sapan
Baharın ortasında kış uykusuna yatan

Yatdın, Erim
Kalkdın, Erim
Kış uykusuna yatdın, Erim !

Sevgiyi ve bilgiyi içinde güneş gibi tutdun
Kimi zaman oturup bi kitap yutdun
Ama, dostlar arasında yokdun

Tutdun, Erim
Yutdun, Erim
Dostlar arasında yokdun, Erim

Bilim kapılarında dolaşıp durdun
Bilim olmaz ki
Ekonomiden ve teknolojiden yoksun
Her yerde sömürüye kafa tutdun
Ama hep yoksul ve yanlız bi çocukdun

Tutdun, Erim
Yoksun, Erim
Yanlız çocuk, Erim

Ana, baba toprak oldu
Bacılar, kardeşler el oldu
El sana bacı, kardeş oldu

Sömürücüler sana hep düşman
Sömürülenler sana dost oldu

Oldu, Erim
Oldu, Erim
Dünya sana kardeş, Erim!

Bir de bir oğlun oldu
Erimin yoksulluğu oğluna derste konu oldu
Bu bitmeyen kavganın, ne başı ne de sonu oldu
Erim 45 yaşındayken
Berlin Teknik Üniversitesine ikinci seferberlik oldu

Şimdi yaşı kemale erdirdin
Bir yüzünü geçmişe çevirdin
Gençliği elinden devirdin
Artık, yaşam mi yoksa ölüm mü senin derdin

Öldün, Erim
Öldün, Erim
Baharı yaşamadan öldün, Erim

Tarih örttü ölü toprağını üstüne
Heba etmek için emeğin haklarını kâr dürtüsüne
Yerküre büründü insan büyüsüne
Doğanın dengesi döner sermayenin lüksüne

Öldün, Erim
Öldün, Erim
Tarhíhin kimsesizler mezarlığına gömüldün, Erim

Güneş batdı. Yeni bir gün doğdu
Belkide mukaddes idi ineğin südü ve yoğurdu
Dijital dönüşüme bağladık artık umudu
Refah getirecek diyorlar kapitalizmin soyudu

Dalmışsın ağır bi evre uykusuna
Sanki hiç uyanmamasına
Şafak vakdi bir bacı gelir üstüne
Kulak ver duyduğun o acılı sese:

Uyan, Erim
Uyan, Erim
Haklarımız öldü, uyan Erim!

Uyan, Erim
Uyan, Erim
Doğa anamız talan, Erim!

Uyan, Erim
Uyan, Erim
Kalmadı mı artık davan, Erim!

Uyan, Erim
Uyan, Erim
Bilim kaplı rüyan, Erim!

Uyan, Erim
Uyan, Erim
Altın kalpli insan, Erim

Uyan, Erim
Uyan, Erim
Anadan doğdun üryan, Erim!

XEWA BÊWEXT

■ **SELAHATTİN ÇAM**

Berwar, ji şevên dirêj ên bi saw ditirsiya. Ew şev nediqediyan û sibe nedihatin.Berwar werg bi pejn û hestiyar bû ku ji dengê henasaya hevalekî xwe şiyar dibû û heta sibê bê xew dima. Hevalên wî diketin xewa kûr û şêrîn. Ne tren, dengê top û tifingan jî ew ji xew şiyar nedikirin. Heta şeveke lehiyê bi ser avahiyê de girtibû; mamosteyan bi zor û zehmetî hevalên wî ji nav, nivînan derxistibûn. Lê ew jixwe şiyar bû.

Berwar par û pêrar havînan li çol û çolteran, li cihê bilind û hênik digeriya, heta ku diwestiya; dema ku serê xwe didan ser balgîfê diket xewa şêrin. Bê navber diniviya heta ku roj derdiket. Sibê dema ku ji xew radibû, xwe zindî û mîna ku hê nû ji diya xwe bibe, xwe şad û bextewar hîs dikir. Zivistanan şevên dirêj bi dawet, dîlan û şevbihêrkan bi dawî dikir. Dîsa xewnên wî xweş û rengîn bûn. Lê niha! Tenê di serê wî de fikr û ramanên tevlîhev ku xewa wî direvandin hebûn. Pirsgirêkan serê wî diêşandin û mejiyê wî mîna mozên sor dimêtin. Êdî ne wek berê ger û geşta çol û beyaran, ne şahî û şevbêrk hebûn. Beden bê tevger bû û nediwestiya. Û dibû sedema xew revîyê.

Êvarî berî raketinê, xwe bo xewê amade dikir. Jê re hatibû gotin ku xwendina pirtûkê xewê tîne.Lê çiqas dixwend, ewqas xewa wî direviya. Dikir ku bi pey lehengên pirtûkan bikeve. Ji Leylayê diqehiriya ku Mecnûn bi çolan xistibû; ji Şîrênê dibehiciya ku Ferhat bi çiya xistibû. Werhasil xwendina pirtûkan bêhtir xewa wî diherimandin. Bihistibû jimartina mih û bizinan, xewê tîne. Nêzî sê sed pezê wan hebûn; yeko yeko bi nav û rengên wan dihejmartin, bi ser de jî mih, çêlek û ga jî dihejmartin; lê dîsa qet xew nediket çavên wî. Keriyên pez û celebê cîranan jî têra xewa wî nedikirin.

Şevên Berwar, bi bêxewî û kesawet derbas dibûn. Nedixwest şev bên; lewra şev jê re ne bênvedan û vehêsahî bûn. Ji şevên dirêj û bêdawîyên mîna salan qet hez nedikir. Ji her kesê re şev bêndera xweparastinê bû. Ji bo wî cezayê herî giran ê wek ezabê qebrê bû. Dema ku hevalên wî , ji hev re digotin '' Şevbaş! Û xewnên xweş û rengîn.'' Çizîrî ji kezeba wî diçû û diket etrê yê ku çawa sibe bibûya.

İşev Berwar xwestibû ku, heta sibê bikeve newal û geliyên xeyalên gundê xwe û zarokatiya xwe. Ji sê saliya xwe û heta niha ku temenê wî ber bi bîstî ve diçûn, wek fîlmê Sinemaya Dîlanê di ber çavên wî re derbas dibûn. Di pênc saliya xwe de, bi kapan lîstibû û kapên wî hemû jê biribûn. Bi şev heta sibe, ji Yezdan re dia û lava kiribû ku pezê wan tev bimira û kap ji wî re bimana. Şerê ber camiyê yê ku roja înê qewimîbû û kevir mîna teyrika biharê dihatin xwarê. Û ên ku di vî şerî de, serê wan şikiyabûn û bê hal ketibûn di ber çavên wî re wek babilîskê derbas dibûn. Dîsa ew roj bi bîr anîbû ku ji hevalên xwe re gotibû: '' Hevalno! Çima van mirovên maqûl li hev dixin. Serê hev dişkînin. Gelo dinya qîma wan nake? Dema ku em mezin bibin divê em qet bi hev re şer nekin.Bax û bexçe, rez û kanîyên gund besî me hemûyan in.'' Ji vir derbasî dema xwe ya dibistanê bû; Ku xwendekar tev bi hev re, bi gogê, bi çirê bi kêfa dilê xwe dilîstin. Di nav berfê de digeriyan, berfmirov û berfebûk çêkiribû û tev li dora bûkê govend digerandin. Van xeyalên xweş û zindî, ew dibirin nava kêf û şahî jî dîsa xew nediketin çavên wî. Çavên wî bûbûn wek cemaxên agir.

Di meha payîza navîn de bi malbatî diçûn ser rezan. Ji mêwan tirî berev dikirin û bi

Kısa Şiirler

■ **MALAK MUSTAFA**

Koku
sen geçtikten sonra
yerinde kalan
izdir.

Cevabın şüphesi
sorunun
işi değildir.

Gözlerini açışın
ışık ve gölge,
ikisinin arasına
saklanıyorum.

Bir puro gibi kendimi sarıyorum
boğulmak üzereyim.
Kibriti olan var mı?

Suriye ■

ceman dibirin, di mehserê de dieciqandin û di sîtilan de dikelandin. Li alîyek dims û eqîd, bastêq û meşlûr çêdikirin. Li alîyek jî goşt kebab dikirin; bîna rûnê şewitî li derodor belav dibû. Û gur û roviyên Sîpanan bi ser rez de dianiya.Herî kêm hefteyek li ser rez diman. Bûbû wek tore her sal bizineke stewr dihatin şerjêkirin û li vir dixwarin. Wan xeyalên xweş jî xewa wî neanîn. Xwest ku hinek li derve bigere û hewayeke paqij bigire; lewra bêxewiyê ew tengijandibû.Lê derî girtîbû. Ramiya ku xwe di paceyê re bavêje xwarê; ji qata çaran li jêr mêze kir. Çavên wî tirsiyan û dev jê berda.

Bi bêhemdî dîsa xwe kir bin cî û betaniye di serê xwe re qeliband. Çavên xwe da ser hev; xwest ku rakeve, kir nekir xewa wî nehat. Xwe gihand Gola Pîvazan. Kelekela nava rojê ya meha tebaxê bû. Erd wek sêla agir bû. Dermanê vê germa havînê û bêntegiyê , gol û ava kanîsarkê bû. Keriyên Malên Jorîn, di bin zinarên Çemê Dêrûnê de rêz bûbûn. Şivan li ser golê, şîrê di kanîsarkê de yê cemidî, bi nanê tenûrê bi hev re dixwarin. Piştî xwarinê û vexwarinê, şivanan keriyên pez di mexel de dihiştin û diketin golê. Ên ku hev dafî avê didan, ên ku hev noqî binê avê dikirin û bi kêf avjenî dikirin; welhasil her kes jî şad û bextewar bû, ji jiyana xwe ya ber pez. Roja ku Şêrgo, Arode li dora Dara Ziyaretê dibir û dianiya wek fîlmê sînemaya Arê di ber çavên wî re bi lez û bez derbas dibû. Van nîgaşên xweşên rengîn ên bihuştî Berwar ji xwe biribûn; di destê sibê de ketibû xew. Di xew de çûbû stasyonê li wê derê, Leylayek dît. Çavên reş ên ku ji xwe ber ve hatibûn kilkirin; Porê reş ê biriqî ku xwe berdabû nav milê wê ji par de digihîşt ber lingê wê; ruyê wê yê ku dişibiya hîva çardeh şeviya ku ji çiyayê Agiriyê bilind dibû. Rindiya wê Hişê wî ji serê wî biribû û ew gêj kiribû. Berwar, dest avêt memikên gilover ên wek du hinarên Karazê û guvaşt. Lêvên wê yên wek şekerê Amedê yê şêrîn, kir devê xwe misand. Nedixwest ku ev dema xweş bi dawî bibûya. Lê mîna her dema xweş ev dem jî qediya. Bi dengê mamosteyê nobedar ve veciniqî û lê varqilî ku xew dîtiye. Mîna ku tiştê xwe yê herî hêja winda bike, dilê wî xirab bû û mij û dûmanê girt ser çavên wî. Bê dil rabû ser xwe û dest bi jiyana xwe ya rojane kir.

Li nêzî dibistanê, îstgeha trenê hebû. Xwendekaran ji bo bênvedanê nava rojê ber bi îstasyonê ve diherikiyan. Lewra cihê ku herin geşt û bîna xwe berdên tenê bax, bexçe û newalên dora dibistanê û

Doğu Kapısı

■ RAED ALJİSHİ

Bir derviş edasıyla
kanatlanmış uçuyorum,
şiirlerle, coşkularla.

Kahvem fokurduyor ocakta
özlem dolu bir kahve.

Bizi izliyorum
fokurdayan köpüklerde,
son kapısında
Doğu'dan kaçışın.

Bizi görüyorum
taze bir rengin
hayatımıza yansımasında.

Tükeniş üçgeninin
rahmindeyiz,
imkansızın şarkısını söyleyen...

Suudi Arabistan ■ Çeviri: Arapçadan İngilizceye: Amira Ramah, İngilizceden Türkçeye: Hilal Karahan

Godavari Nehri'ne inen merdivenlerde çamaşırcı bir kadın

■ SANTOSH ALEX

Yıllardır
nehre inen merdivenlere gelir
başında bir bohça günahla.
Fırlatır suya elbiselerini
batırır çıkarır çitiler
tıpkı eve sarhoş gelen
kocasının ona yaptığı gibi.

Rengârenk çamaşırlar
serilirken ipe
yaşarır gözleri de.
Akşam olunca
oğlu gelir yardıma
temiz çamaşırları taşırlar
önde köpek
oğlan arkada.

Yıllar geçer;
nehre inen merdivenli yol aynı
aynı kadının vaziyeti.
Tek fark,
saçları daha gri,
daha cılız Godavari.

Geri dönerken
en önde torun
arkada köpek
en arkada kadın.

Hindistan ■ Çeviri: Hilal Karahan

Godavari: Hindistan'ın güney kesiminde yer alan nehir. GanjNehri'inden sonra Hindistan'ın en uzun ikinci nehridir.

îstasyon bû. Tenê li vir kesên sivîl didiyan. Berwar îro dîsa di bêhnvedana nîvroyê de, ber bi îstegehê ve bi lez dimeşiya. Bi hêviya ku yara xwe ya, heta sibê xeyal kiribû bibîne; xwe gihand ''Eksprêsa Qurtelanê'' Di vê dema rojê de xwendekar tev wek mîrokên ku bermahiyên bênderan bikişînin kunê xwe, ketibûn riya îstesyonê. Di kelekela nava rojê de, Berwar xwe dabû, hemberê deriyê trênê û li Leylaya ku destê sibê, di xewa xwe de dîtibû, temaşe dikir. Kelecana wî tevlî germê dibû û tîna canê wî dijwartir dikir. Roj li nav ezman bû. Germê hişê mirov dibir; mejiyê mirov çelq dikir.

Berwar xwe bi xwe got: '' Nebe ku ev dîlber, Leylaya Mecnûn be.'' Ji heyecanê laşê wî wek tûra nava avê diricifiya û dilê wî mîna çûkeke qefesa singê wî dikutand. Û dikir ji qefesê derkeve. Newaya bilûrê seranserê îstasyonê dihejand. Bi dengê bilûrê, Berwar li seranserê newal, gir, bax û bexçeyên Karazê digeriya. Bi newaya vê sewta xweş, ên hundir û derve yê trênê tev mitrî xeyal û serboriyên xwe bûbûn.

Berwar ji xeyalên bihuştî derket û ber bi Leylayê çû. Hêj negihiştibû Dîlberê ku xeweke bêwext ew dîl girt. Çavên wî hatin girtin û dewxa wî çû. Îşev heta sibê, kiribû nekiribû xew neketibûn çavên wî. Û niha ku yê bigihaşta Leylaya xeyalên xwe, xewê zora wî biribû. Di nav mij û xumamê de. Mîna marê birîndar ê ku rih jê dikişiya; laşê wî mabû bêtevger. Ket xeweke giran a ku bi mehan bû, bi hesreta wê bû…

Mersîn, 13 Nîsan 2015 ■

Özür Dilerim Aylan

■ **ANDROULLA SHATİ**

Özür dilerim
seni hayatta tutamadığım,
denizin yutmasın aengel olamadığım için.
Hayalleri için özürdilerim
seni büyürken görmeyi arzulayan annenin.
Okul bahçesinde hiç yankılanmayacak
çocuk kahkahaların için özür dilerim.
Binlerce kez özür dilerim,
yüzbinlerce insanı kaçış yoluna sürükleyen
bu deli savaşı durdurmayı,
hayatımın önceliği haline getirmediğim için.
Kırmızı tişörtlü, minik ayakkabılı küçük Aylan'ım,
adımlarını atacağın
barış yolu olamadığım için
affedebilecek misin beni?
Özür dilerim durduramadığım için
sandalınızı alabora eden fırtınayı.
Özür dilerim acılı anne
yalvaran ağlayışını duymadığım için.
Ağzım sizden esirgediğim yemekle dolu,
kulaklarım tüketim ağrı kesicisi ile tıkanıktı.
Göğsüm yağmalanmıştı, boştu;
Kalbim bir diskoda dansediyordu,
bana unutmayı,
ağıtları ve iç çekişleri duymamayı,
beceriksizliğimin dehşetini hissetmemeyi
öğrettikleri bir ritimde.
Senden o kadar çok şey esirgeyen
benim özgürlüğümün barbarlığını affet.
Özür dilerim aynı şekilde yemeye,
uyumaya, hayal kurmaya,
senin hayallerin üzerinde günahkarca yürümeye
devam ettiğim için.
Ama bilki, sen o minicik yüreğinin büyüklüğü ile
beni affetsen bile,
ben kendimi affedemem.
Özürdilerim
AYLAN.

GüneyKıbrıs ■ Çeviri: Katia KayadelenZotou

Rêwiyên Qerenfîlan

■ A. KARABAX

Li meydanan mirin...
ji mirinan sawdar in li ber Gara Enqerê
Li tîrmehan nayên mirin li deşta Sirûcê
Li bajêr û her derê dijî serdest û sînoran
biranî bi hevaliyên bengîn bi xwe de tên.

Ketine rê rêwiyên qerenfîlan
ji her alî de qerenfîl hatin ser şopên wan
bi kilamên sedsalan lê radiwestin.

Wek biçin dîlanan
li mil û pey hev wek li govendan
Yekîtiyên hêzên kedan bi semyan dibin
û di sekneke wisan de hatin qirkirin
Ku li bîranînên wan li heman meydanan
seray û serwerî tên darizandin
li mirinan sorandin û ji goran derketin in.

Ew sal in ku salvegeran bi baniyan dixin
li cotmehan li ber Gara Enqerê
şaxên qerenfîlan bi navên sed û neh kesan
Aştî şînedar xwe didin ser rêzên qerenfîlan
Ew salveger in ku jan û vejînan bi dar dixin
li tîrmehan, ji Sirûcê ber bi Kobanê
bi meşa bêdawî ya sih û sê ciwanan
sînor dihezin, dîwar dirûxin, ji holê radibin.

Yekeyek kuştin û bi qiran xelas nebûne
ciwan in ji kargeh, dibistan û zanîngehan
deverî û gerdûnî cîhaneke çendîn rengîn
aştî û biratî li ber Gara Enqerê û li Sirûcê.

Qefle qefle rêwîtiya qerenfîlan
ji ser û ber karan de radibin ser dewsa wan
gav bi gav serencam lê derdibin.

Ey salname, ger xwe nexî rewşa nezaniyê
Erdên me li cotmeh û mijdaran tên çandin
li hezîran û tîrmehan berhilandin in
Ey salname, ger xwe nexî rewşa bêdengiyê
li cotmehan li ber Gara Enqerê
û li tîrmehan li hemberî sînor... li Sirûcê
Ew rojên ku di wan mehan de bi teqînan
li vîn û hewesên safiyane hatine jehrandin
Lê neqedîn... li kar û qadan belav bûn
Li qefesan hatin neqişandin qerenfîl!!

01.05.2018

Karanfil Yolcuları

■ A. KARABAĞ

Meydanlarda vurulmak...
kırımların dehşetlisidir Ankara Garı'nda
Ve temmuzda ölünmez Suruç Ovası'nda
Şehirde ve dışarıda, sınır ve ezenlere inat
engin yoldaşlıkla bulur kendini kardeşlik.

Yoldan yola karanfil yolcuları...
Her taraftan karanfiller düşer peşlerine
yüzyıllara sarkan türküleriyle.

Bir düğüne gider gibi
omuz omuza ve halaya durur gibi
muhteşem olur duruşu emekle birleşenin
ve böyle bir günde kırıldılar...
Güne gündönümlerinde o meydanlarda
saray ve saltanatları yargılanır
kırımla seherleşmek doğmaktır kırılırken.

O yıllar ki; okunur adları, yücelir güncesi
ekimlerde Ankara tren garına karşı
bellek yordamına yüz dokuz karanfil dalı
takar yolunca barış katarına buruk yollanır
Yıldönümlerinde acılar bilenişleri yüklenir
temmuzlarda Suruç'tan Kobanî'ye
Otuzüçlerin bitmeyen yürüyüşüyle
sarsılır sınır, yıkılır duvar, birleşir iki yaka.

Yek yek ve toplu kıyımlarla tükenmediler
Ve gençler... lise, üniversite, atölyelerden
yakın ve uzaktan yepyeni farklı bir dünya
Ankara Garı'na, Suruç'a barış ve kardeşlik.

Kafile kafile karanfil yolculuğu
Ve çalışanlar... iş yerinden, tezgâh başından
adım adım bir geçmişin deşilmesine.

Bir kayıtlı zaman ki, bilinmezliğine duranda
Ekim ve kasımlarda sürülür ekilir toprağımız
hasat ayları... haziran ve temmuzlar
Bir yazılı zaman ki, kaydına sessiz kalanda
ekim aylarında Ankara Garı'nda
ve temmuzlarda hudut diyarı Suruç'ta
O günler ki, ol kaydına kan revan karanda
karanfil irade ve dileklerin katline kazılıdır
Ve dinmedi... susmadı meydanlar
Ve göğüslere işlendi karanfiller!

01.05.2018

EDEBİYAT VE SANAT: YA DA YAZMAK VE YARATMAK

■ **TEMEL DEMİRER**

"Koca bir isyanı teşvik etmemeli mi?..
Risk almak artık ateşle oynamak mı?..
Ateşin içinde değil miyiz zaten?"[1]

Işığın yanında karanlığın ve gölgenin de olduğu bir dünyada yaşıyoruz.

Şimdilerde karanlığın ve gölgenin baskın olduğu hiç kimse için "sır" değil; ancak bu "kader" veya "mutlak" değil!

Raoul Vaneigem, bu kapitalist sistemi bir tür ölüm laboratuvarına benzetiyordu; stres, sinir gerginliği, şartlandırma, kirlenme, hastalıktan beter tedaviler, birer "ölüm tohumu"ydu ona göre!

Tam da bu kesitte anımsıyorum: Paul Celan'a verdiği yanıtta Ingeborg Bachmann, "Önümüzdeki günler için sana umutlarımı yolluyorum!" diye yazmıştı.

Bugünlerde yaratılacak umut, önümüzdeki günlerdeyken; durmadan gökyüzündeki kuşlara bakıyorum.

"O da niye" mi?

"Bilemezsiniz bu küçük topluluğa nasıl bağlıyım," notunu düştüğünde yıl 1917'idi ve hücresinin bahçesindeki kuşlardan söz ediyordu Rosa Luxemburg; bir tutsağın kanatlı varlıklara duyduğu özlemin altını ısrarla çizerek![2]

Yeryüzüne çizilmiş sınırları değersizleştirip; İranlı şair Füruğ Ferruhzad'ın, "Kuş ölür sen uçuşu hatırla," sözlerini anımsatır onlar…

Sürdürülemez kapitalizm dünyasında ve özellikle de coğrafyamızda insan(lık) da kafeslere kapatılmış bir kuştur.

Tam da bunun için kuşların uçuşu kapatılanlara, özgürlüğü hatırlatır.

Kuş sürülerinin havadaki uçuş çizgileri başka bir dünyayı müjdeler.[3]

Bunun için bugünlerde, durmadan anımsıyorum/anımsatıyorum kuşları.

Hayır, asla; "Kırılganlık, hayat içinde parantez alınmaması gereken bir duygudur,"[4] demiyorum, Eugenio Borgna gibi… Ancak canımın sıkıldığını, öfkelendiğimi de inkâr edecek değilim!

"O da niye" mi?

Ayşe Hür'ün sosyal medya paylaşımı nedeniyle, "örgüt propagandası yapmak" suçlamasıyla yargılandığı İstanbul 24'üncü Ağır Ceza Mahkemesi'ndeki davada, Hür'e 1 yıl 3 ay hapis cezası verildi; hükmün açıklanması geriye bırakıldığındaki üzere mesela…

Kararı Twitter hesabından duyuran Hür de "Bugün TMK/2'ye muhalefetten duruşmam vardı. Mahkeme sosyolojik tanım içeren tek twitimden (bu twitle işlediğim iddia edilen suçu eleştiren 25 adet twitime rağmen) fiks tarifeden cezamı verdi: 1 yıl 3 ay. Hükmün açıklanması ertelendi. 5 yıl içinde suç işlersem uygulayacaklar" notunu düştü.[5]

Bu "haber" yaşatılmak zorunda bırakıldığımız zorbalıkların bir özeti.

Evet; düşünenler, itiraz edenler, yazanlar, muhalifler; 'III. Kültür Şurası'nın "Milli ve yerli sanat" haykırışları[6] eşliğinde coğrafyamızdaki muktedirler tarafından sakıncalı ilan edilip, "fiks tarifeden ceza" kesilen sakıncalı "ayrıksıları"dır.

Ben de -ne mutlu ki- bu ayrıksıların sıradanlarındanım…

"Nasıl" mı?

"Yazar Temel Demirer, 20 Temmuz 2017 Pazar günü Kadıköy'de yapılan Suruç Katliamı anmasındaki konuşmasında "terör örgütü propagandası" gerekçesiyle, Çağlayan Adliyesi'nde ifadeye giderken gözaltına alındı. Demirer burada savcılıktaki ifadesinin ardından mahkemeye çıkarılmadan denetimli serbestlik ve yurtdışı yasağı koşuluyla serbest bırakıldı,"[7] haberindeki üzere…

Bir yıl geçti… Çağlayan Adliyesi'ndeki "gizlilik kararı" konulan dosyamdan, defalarca sorup, itiraz ettiğim hâlde, bir yanıt yok!

Alan Bennett'in, "Çok sıkı bir şekilde denetlendiği sürece, özgür ifadeden yanayım," ironisindeki üzere ve Montesquieu'nün, "Hukuk kalkanı altında ve adalet adına işlenen zorbalıktan daha

zalimce hiçbir şey yoktur," sözleriyle işaret ettiği bir zorbalıkla yüz yüzeyim/z.

Kısacası gelinen noktada, "ifade özgürlüğünün sınırlanması"ndan bile söz etmek, "mantıksal bir yanılgı" olmaktadır. Çünkü etrafıyla sınır çizilecek bir "özgürlük alanı" bile kalmamıştır. Çünkü artık en küçük eleştiri, itiraz, farklı bir öneri bile, "hesabı sorulur", "şer odakları", "yazıklar olsun" mevzisinden püskürtülmektedir.[8]

Bu hâl tam da Nâzım Hikmet'in, "Bir alet, bir sayı, bir vesile gibi değil/ İnsan gibi yaşamalıyız dersin/ büyük hürriyetinle basarlar kelepçeyi/ yakalanmak, hapse girmek hürriyetinle hürsün," notunu düştüğü "Bir Hazin Hürriyet"tir…

Birçokları gibi, ben de bundan payımı aldığım için 23 Haziran 2018'de Essen'de yanınızda olamayacağım.

Oysa Almanya'nın Essen kentindeki 'Uluslararası Sanat, Kültür ve Edebiyat Merkezi'nin (Internationales Zentrum für Kunst, Kultur und Literatur e.V.) düzenlediği 3. Uluslararası 'İşçilerin Birliği Halkların Kardeşliği Festivali'ndeki "Edebiyat ve İnsan(lık)" etkinliğine katılmayı ne kadar da çok istemiştim…

"Olmadı"! Ama varsın "Olmasın", sizlere satırlarımla ulaşmama kim ve hangi OHAL engel olabilir ki?! O hâlde başlayayım…

SANAT İLE SANATÇININ "NİÇİN"İ

"Sanatçı dediğin güzel şeyler yaratmalı, ama bunlara kendi özel yaşamından hiçbir şey katmamalı,"[9] diyen Oscar Wilde için "Sanat, dünyanın bildiği en yoğun bireysellik şeklidir."[10]

Elbette ama bir yere kadar. Çünkü sanatsal imgenin bir yüzü de yaşanan gerçekliğe dönüktür. Bu gerçeklik onun çağına tanıklık etmesiyle şekillenir. Bu imge, insanın doğayla, toplumla ve kendisiyle ilişkisinin somut, özel, tikel görünüşlerinin doluluğu içinde estetiksel olanın zihinsel özümleniş biçimiyse, yaşanan vahşetler karşısında yazmak da bir cehenneme dönüşebilir. Sanatçıya düşen odununu alıp o cehenneme girmektir.[11]

İş bu nedenle de sanat özü ve yapısı gereği yaşamı ve yaşatmayı savunurken; "Sanat görmeyi, algılamayı, kavramayı, düşünmeyi, eleştirmeyi, yorumlamayı, değerlendirmeyi öğretir insana. Bu değerler hiyerarşisi içinde insan yalnız kendi kişiliğini değil, içinde yaşadığı toplumun da düzeyini geliştirirken, bütün bunların bir yaşam biçimine dönüştüreceğini bilir," diye ekler Bertolt Brecht…

Evet, evet "Gerçek sanat, insan için ve insan adına yaratılır; gerçek sanat insanı geliştirmeli, daha bilge yapmalı, onu arındırmalı, ona neşe ve umut vermelidir. Sanat, doğası gereği hümanisttir, değilse zaten sanat değildir," V. İ. Lenin'in işaret ettiği gibi…

Kolay mı?

V. İ. Lenin'in, "Burjuva toplumda sanatçı pazara göre yapıt üretir," diye tarif ettiği verili tabloda biz farklı bir şey yaparız!

"Nasıl" mı?

Arthur Miller'ın 1963'te kaleme aldığı 'Dünya Tiyatro Günü Bildirisi'ndeki, "Diplomasi ve politikanın son derece kısa ve güçsüz kollara sahip olduğu bir dönemde, sanatın o hassas ama bazen fazlasıyla uzaklara ulaşabilen kolları, insan topluluğunu bir arada tutma sorumluluğunu yüklenmelidir," ifadesindeki üzere devrimci sanatçı hem yol gösterir hem de eleştirirken; sanat bize yeryüzünü sahiplenme ve geleceği(mizi) kazanma cesareti verir.

Sürdürülemez kapitalizm koordinatlarında devrimci sanat insan kalabilmek için bir kaleyken; her iktidar sanattan korkmalıdır ve korkar. Çünkü devrimci sanatçılar uzaktan kumanda ile yönetilmez; onlar ısrarla iktidardan uzak durmakla mükelleftirler.

Ve nihayet Çinli şair Ai Weiwei'nin, "Çağa tanıklık etmek, insana dokunabilmek, umut vermek sanat üretimi kadar önemlidir,"[12] notunu düştüğü bağlamda sanatı aşk, aşkı da sanat, sanatı da devrim gibi düşünmeliyiz.

Her düşün ve sanat anlayışının, sınır sorunsalı vardır. Devrimci sanatın temel özelliği ise, söz konusu sınırları aşmaya mükellef olmasıdır; İlyas Salman'ın işaret ettiği gibi:

"Bir gün arkadaşın bir tanesi "Cem Yılmaz ile ilgili ne düşünüyorsunuz" dedi. Saray soytarısı dedim. Cem de üzülmüş. "Başkası söylese üzülmezdim ama İlyas abi söyleyince üzüldüm" demiş. Ben de açıklamasını yaptım. Cem Yılmaz'ın kabiliyeti her insanda yok ama yeteneğini ne için kullanıyorsun, o çok önemli. Yani bir yaraya parmak basıyor musun, hayır. Onun için söyledim. Mesela Recep İvedik. Hayatta beş saniye tahammül edemedim seyretmeye. Çünkü gayri ahlâki şeyler yapılıyor. Şahan Gökbakar aktör olamaz."[13]

Çünkü "İki şey var ki, yeryüzünde son insan kalıncaya dek yok olmayacak: Biri sanat, öteki isyan!" diyordu Albert Camus…

Bertholt Brecht'in ünlü sözüdür: "Tüm sanatlar, sanatların en büyüğü olan yaşam sanatına katkıda bulunur."

Aynen böyle... Bunun en güzel bir başka ifadesine ise Nâzım Hikmet'in "Saman Sarısı" şiirinin sonunda rastlarız: "Akşam oluyor Paris'te (...)/ Bizim zanaatları düşünüyorum şiirciliği, resimciliği, çalgıcılığı filan düşünüyorum ve anlıyorum ki,/ Bir ulu ırmak akıyor insan eli mağaraya ilk bizonu çizdiğinden beri/ Sonra bütün çaylar, yeni balıkları, yeni su otları, yeni tatlarıyla dökülüyor,/ onun içine ve kurumayan uçsuz bucaksız akan bir/ O'dur."

İşte insan elinin mağaraya ilk bizon resmini çizdiğinden beri, akan o ulu ırmağı yani sanatı durdurmak, kurutmak imkânsızdır!

Ve devrimci sanat ile sanatçının "Niçin"i tam da buradadır...

KAPİTALİST BUGÜNDE SANATIN HÂLİ

Sürdürülemez kapitalizm koşullarında siyaseten sanat, iktidarın en büyük müşterisidir; bu müşteri aynı zamanda sipariş verebilen, ya da "yürü ya kulum" diyen müşteri-onay mekanizması olarak iş görüyor.

Sanat üzerindeki denetim, özgürlük söyleminin ve evrenselci bakışların mahkûm edilmesi için kullanılıyorken; sanatın bir direniş olması için, ilk önce iktidarın kontrolünden çıkması lazım. Oysa şimdiki koşullar teslimiyeti dayatıyor![14]

Bu hâlde coğrafyamızda sanatın içinden yakın zamanda herhangi bir direniş odağı çıkması imkânsız gibi. Bunun nedeni de "sanatçıyım" diyenlerin, düpedüz yazarkasa uzmanlığından malûl olmasıdır.

Ne güzel demişti, "Bir insanın tarzı (üslubu) kendi portresini gösteren bir aynadır," diye W. Goethe; Krzysztof Kieślowski de "İnsanlığın ortak değerleri zannedildiği gibi din, dil, ırk, bayrak gibi kavramlar değil, acı, keder, sevinç, aşk gibi kavramlardır," saptamasını eklerken...[15]

Balkan Naci İslimyeli'nin deyişiyle, "Sanatı artık sanatçı yapmıyor"ken;[16] "Modern, güncel ya da kavramsal sanat, göründüğü gibi muhalif değil"ken;[17] bilinen ama dile getirilemeyen gerçeklerden başlamamız gerekiyor:

1) Sansür ve oto sansürün baskısı altında kıvranan sanat ortamı uzun bir kış uykusuna yatmış durumda.

2) Çağdaş sanat alanındaki rol dağılımında oyunun kodları, kuralları belli olsa da "gibi yapmanın" ötesine geçilemiyor...

3) Sanat eleştirisinin, felsefesinin değil, sanat magazininin yapıldığı ortamdaki "soysuzlaşma" kendini o kadar belirgin kılıyor...

4) Herkesin her şeyi yapabiliyor olması anlam ve kavram karmaşası yaratıyor... Tuhaflıklar artık katlanılamayacak manzaraları ortaya çıkarıyor.

Tanıklığını üslendiğimiz süreçte "çağdaş sanat nedir?" diye hep soruyorum. 12 Eylül'ün şekillendirdiği 1980'lerde neydi, 15 Temmuz'un formlandırdığı günümüzde ne?[18]

Tüm bunlar kapitalist bugünde sanatın hâlini -şu örneklerdeki üzere- yeterince net olarak betimlemiyor mu?

• Barış Atay'ın Kadıköy'de sahnelenmesi yasaklanan 'Sadece Diktatör' adlı oyununun Ankara'da oynanması valilik tarafından süresiz olarak yasaklandı...[19]

• Sergi basıldı, polis gelmedi... İstanbul'un Tophane semtindeki Tomtom Mahallesi'ndeki Çukurbostan Sokak'ta açılan -21 kadın sanatçının eserlerinin bulunduğu- 'Kuytu' sergisinin saat 21.00'daki açılışı, "kızlı erkekli kalabalıktan ve alkol alınmasından rahatsız olan" mahalleli tarafından basıldı. Bir sanatçının babasına fiziksel şiddet teşebbüsünde bulunuldu, davetliler galeriye sığındı...[20]

• Ressam Ali Elmacı'nın Osmanlı padişahı 2. Abdülhamid'in yüzünü kadın bedeni formundaki bir heykele resmetmesine tepki gösteren bir grup, İstanbul'daki Lütfi Kırdar Kongre ve Sergi Merkezi'nde 2016 yılında 11.'si düzenlenen Contemporary İstanbul'un açılış etkinliğine saldırdı...[21]

• Genco Erkal yönetimindeki Dostlar Tiyatrosu'nun İstanbul Kadıköy Lisesi bahçesindeki tarihi Mahmut Paşa Konağı'nda gerçekleştirdiği açık hava tiyatrosu gösterileri, 15 Temmuz'daki darbe girişiminin ardından alınan "güvenlik tedbirleri" gerekçesiyle iptal edildi...[22]

"NE YAPMALI" MI?!

Bu durumda "Ne yapmalı" mı?! Sözü Özcan Yaman'ın satırlarına bırakıyorum...

"Bertolt Brecht, Georg Lukacs, Moisei S. Kagan, Konstantin Simonov, Gely Korzhev, Hrapçenko, M. Gorki, Plehanov, Neruda, Nezval, Kavafis, Stanislavski, Aytmotov, Mayakovski, Sergey Ayzenştayn, Şolohov, Anna Seghers, F. Meh-

ring, C. Zetkin, D. Blagpyev, G. Plekhanov, V. Vorovski, A. Lunaçarski M. Şolohov, K. Fedin, A. Fadeyev, N. Ostrovski, A. Tvardovski, K. Şimonov, D. Şostakoviç, Haçaduryan, J. Becher, H. Eisler, L. Aragon, A. Stil, M. Majerova, B. Illes, SeahO'Casey, R Fox, T. Pavlov, P; Neruda, J. Amado, N. Guillen, A. Maltz, Lu Hsün, Mao Dun, D. Natsagdordş, Ş. Tokunaga, Y. Miyatomo, John Heartfield, A.Rodchenko, El_Lissitzky, Tatlin, Nâzım Hikmet, Sabahattin Ali, Sadri Ertem, Samim Kocagöz, Kemal Bilbaşar, Orhan Kemal, Kemal Tahir, Yaşar Kemal, Fakir Baykurt, Aziz Nesin, Rıfat Ilgaz, Avni Memedoğlu...

Onlar sosyalistler, 'Sosyalist gerçekçi' sanatçılar, aydınlar.

Hâlâ günceller, hâlâ vazgeçilmezler ve hâlâ yaşıyorlar. Çünkü zaman geçse de sorunlar aynı. Dünya ezenle ezilen, emekle sermaye, savaşla barış, kısacası sınıflı bir toplum düzeni olan kapitalizm sürecini yaşıyor…

'Sosyalist gerçekçilik'in yalnızca bir sanat akımı olmadığıdır, çok ötesinde bir kuram olduğudur. Hayata sosyalist açıdan bakmanın sanatsal ifadesi 'Sosyalist gerçekçi yöntemdir'. Sosyalist ideolojinin sanat kuramıdır. Sanat akımları; Fütürizm, sembolizm, dadaizm, ekspresyonizm, kübizm, pürizm, sürrealizm, konstükrüalizm, empresyonizm, ekspresyonizm, pop art, opart ve minimalizm... gibi bazı dönemlerde etkili olmuş ve yerini bir başka yeni akıma bırakmış, sanatın gelişmesinde önemli rol oynamış akımlar vardır. Ama 'Sosyalist gerçekçilik'in biçim içerik ve felsefe anlamında farklılıkları vardır.

Sen Brecht, Neruda, Nâzım deyince göklere çıkartacak, oyunlarını oynayacaksın Sosyalist gerçekçilik'i işi bitmiş sanat akımı sayacaksın. Bu nasıl bir çelişkidir. Bunlar bir de '...o başka konu, sanatçıyı seviyoruz ama onun ideolojik partili ve siyasi kişiliğini sevmiyoruz' derler mi? Derler...

Nâzım Hikmet; 'İçerik sosyalistse binlerce biçim olabilir' der. Geçmişte işlediği konular nedeniyle 'donmuş, kalmış' gibi düşünülmesi ve böyle kalıplaştırılması yanlıştır. Aksi diyalektik materyalizme terstir.

Sosyalist gerçekçi sanat, XXI. yüzyılda iyiye güzele ve geleceğe sözle, yazıyla veya görselle insan odaklı olmanın adıdır. Bir ideoloji düşünün hayatın her alanına ilişkin alternatif önerisi var. Marksist iktisat, üretim araçlarının toplumsallaştırılması, mülkiyet ilişkilerinin değiştirilmesi gibi birçok alanda sözü/önerisi dahası siyasal mücadelesi olsun ama sanata gelince olmasın... Akla bile ters olan bu gerçeğin karşısına sosyalizm 'Sosyalist gerçekçi sanat' kuramıyla çıkar."[23]

YA EDEBİYAT('IN ÖNEMİ) MI?

Öncelikle ve bir an V. İ. Lenin'in de içinde yetiştiği Rus siyasi kültürünü edebiyat biçimlendirdiğini anımsayın.

Çarlık rejiminde, açıkça politik metinlerin yayımlanması zordu. Roman ve şiir ise, her seferinde olmasa da daha fazla hoşgörüyle karşılanıyordu.

Katı sansüre rağmen yine de siyaset başka yollarla ve türlü yöntemler aracılığıyla Rus edebiyatına hiçbir Avrupa ülkesinde olmadığı kadar nüfuz etti. Politikleşmiş edebiyat ve edebiyat eleştirisi geliştikçe, Rus entelijansiyası daha fazla nitelikli eseri okuma fırsatını buldu.

V. İ. Lenin'in de içinde büyüdüğü entelektüel atmosferin zenginliği yanında; Latinceye düşkünlüğü de klasiklere olan sevgisini yoğunlaştırdı. Roma senato söylevlerinin yanı sıra Vergilius'u, Ovidius'u, Horatius'u ve Juvenal'i de özgün dilinden okudu. Sürgünde olduğu 20 yıl boyunca Faust'u defalarca yeniden okuyarak özümsedi.

1917'de Ekim Devrimi'ne zemin hazırlayan dönemde klasiklere ilişkin bilgisini layıkıyla kullandı. Nisan 1917'de Rusya'da sosyalist devrim çağrısı yaptı. En yakın yoldaşlarından bazıları onu alenen suçladılar. Sert yanıtında, Goethe'nin başyapıtındaki Mephisto'dan alıntı yaparak "Teori gridir dostum, oysa yeşildir hayatın sonsuz ağacı," diyebilmişti.

V. İ. Lenin, klasik Rus edebiyatının siyasete daima ilham verdiğini gayet iyi biliyordu. Mesela Ivan Gonçarov'un romanı 'Oblomov' bunun bir örneğiydi. Gonçarov'un tuttuğu ayna, gerçekten toplumun büyük bölümünü yansıtıyordu. Ve muhaliflerine onları çoğunlukla Rus edebiyatında pek sevilmeyen veya dikkat çekmeyen karakterlerle karşılaştırarak saldırırdı.

V. İ. Lenin'in, hatta bütün radikal ve devrimci neslin üzerinde muhtemelen en güçlü etkiyi bırakan yazar Nikolay Çernişevski iken; bu eski radikal halkçı yazara hürmeten, 1902'de yazdığı ve yayımladığı ilk büyük politik eserine 'Ne Yapmalı?' adını verdi.

Bülent Usta'nın, "İyi bir roman, insana bir ruh giydirir,"[24] notunu düştüğü edebiyat, komünist-

ler için müthiş önemliyken; iktidar edebiyatı, yazıyı sevemedi bir türlü. Yazıya ve yazı yazanlara yaptıklarına baksanıza!

Yazarı dört duvar arasına kapatsa da yazıya erişim yasağı getirse de yazının ele geçmeyen, kapatılamayan bir kudreti var. Mürekkebin akışkan doğası yazıya sinmiş olmalı. Ne kadar kapatmaya ya da anlamını sabitlemeye çalışırsanız çalışın, tüm çabanıza rağmen yazı sizden kaçacak ve alıp başını gidecektir.

Yazı, kökenle, başlangıçla, babayla bağını koparmış bir kere, kendi başına hareket edebilir. Söz öyle mi? Babanın ağzından çıkar, babanın ağzına bakar ve hep babasına bağlı kalır.

"Tanrı-kralın yazmaya ihtiyacı yoktur; konuşur, söyler, emreder ve sözü kâfidir" diyor Derrida. Ve yeni bir icat olarak yazı tanrı-krala sunulduğunda tedirgin olmuştur. Platon'un 'Phaedrus' diyalogundaki mite göre, yazıyı icat eden mucit tanrı Teuth, diğer icatlarıyla birlikte tanrı-kralın huzuruna çıkmış ve sıra yazıya gelince, "belleğin de öğretimin de devası (pharmakon) bulundu" diye icadını sunmuş. Yazı dışarıdan gelmiş ve iktidara icat çıkarmıştır. Ve bu yüzden yazıya temkinli yaklaşır hep, tehlikelerine işaret eder. Yazının başına bela olacağını biliyor çünkü. En çok da yazarları hapsettiklerine göre yazı, tanrı-krallara ilaç değil, zehir etkisi yapıyor olmalı. İktidar yazıdan korkuyor. Tanrı-kral buyurmak istiyor sadece ve ağzından çıkan her buyruğun kanun hükmünde olmasını. Ama yazı, sözün karşısına dikildiğinde iktidarın sözünü tersine çevirip yalancı çıkarabilir. *Yazı, sözün zehridir… Yazı bir isyandır. Ya da isyan, kentin duvarlarındaki yazılara sinmiştir.*

Yazı, bir yolunu bulup kapatıldığı yerden kaçandır…[25]

Edebiyat gibi, muktedirin zapt edemediğidir; serpilip gelişendir; ondan yanadır; bunun için de bizimdir, bizden yanadır…

Önemi de tam buradadır yazmak eyleminin…

YAZMAK (EYLEMİ)

Yazmak, hayal gücünün sınırlanamayan eylemidir. Bu eylem için içinizle birlikte yüzünüzü toplumsal/ tarihsel gerçekliğe dönün ve yazma sebebinizi araştırın. Bakın ve görün: Köklerini kalbinizin en derin yerlerine salmış mı?

Eğer bunu başarabilirseniz, insan(lık)ın düşüncelerini harekete geçirebilirsiniz.

Unutmayın bu nihai kertede kolektif bir eylemdir. "Düşüncenin doğasında iletilmek vardır, yazılmak, konuşulmak, gerçekleştirilmek. Düşünce çimen gibidir, ışığı arar, kalabalıkları sever, melezlenmek için can atar, üzerine basıldıkça daha iyi büyür," der bunun için Ursula K. Le Guin.

Özetle yazar bir "meselesi/ davası" olduğu için yazar; bu meseleyi/ davayı güçlü bir dille insanlara aktarmak/ inandırıcı kılmak için uğraşır. Adanmışlığı onu yazmaya davet eder, zorlar, kışkırtır. Meselesi/ davası ve tarafı olmayan bir yazarın yazma gerekçesi de yoktur. Ona ne kadar yazar denilbileceği ise, tartışma konusudur.

Bunu Marquerite Duras, "Yazmak yazarken ne yazabileceğimizi bilmeye girişmektir," diye formüle ederken; şöyle yazmıştı Sait Faik, 'Haritada Bir Nokta' öyküsünde:

"Koştum tütüncüye, kalem kâğıt aldım. Oturdum.

Ada'nın tenha yollarında gezerken canım sıkılırsa küçük değnekler yontmak için cebimde taşıdığım çakımı çıkardım. Kalemi yonttum. Yonttuktan sonra tuttum öptüm. Yazmasam deli olacaktım"…

Bir an Peter Kropotkin'in kâğıtsız kalemsiz kapatıldığı hücrede, ruh sağlığını korumak için zihninde her gün bir gazete tasarladığı-

Dikenli Öz Portre

■ **ÓSCAR LİMACHE**

Gigi için

Kaktüslere
benziyorum
tıpkı;

Büyüyorum
uzun,
kuru,
dikenli,
soğukkanlı
ve yaralayıcı
şekilde.

Kahretsin ki
hâlâ kendimi alamıyorum
sunmaktan size
kalbimde açan
sarı çiçeği.

Peru ■ Çeviri: Hilal Karahan

nı[26] anımsayarak anlayabilirsiniz Sait Faik'i (ve yazmanın önemini)... Çünkü "Hayatın bir anlama kavuşacağını hayal etmek: Yazmak"-ken;[27] O bir arayıştır... İnsanın tepkisidir... Anlamaya çalışmaktır... Sınırların ihlâli demektir...[28] Yaratıcı, yıkıcılıktır...

Tam da burada, yeri gelmişken Pablo Picasso'nun, "Her yaratıcı hareket bir yıkımla başlar," uyarısını anımsayalım...

Evet, yaratmanın yıkımla eş olduğunu anımsayarak; bunun da bir yaratıcılık olduğunu görmeye gayret edelim.

"Yaratıcılık, iki 'şey' arasında daha önceden kurulmamış bir bağlantı kurmaktır. Bu şeyler kavramlar, sözcükler, görüntüler, sesler, eserler, konular, velhasıl her şey olabilir. Bu kadarı da yetmez. Ortaya çıkan şey 'işe yarar' olmalıdır... Yaramazsa bir saçmalık, tuhaflık, uçukluk olarak kalır. Bu yüzden asıl tarifini 'işe yarayan yenilik' olarak alıyoruz."[29]

Bunlar üst üste konulduğunda yazmak, hayal gücünün sınırlanamayan yaratıcı yıkım eylemidir. Burada sözü Oscar Wilde'ın anlatısına bırakıyorum...

Vaktiyle bir balıkçı vardı.

Günlerce denizde kalır, döndüğü zaman mahalle halkını etrafına toplar, onlara avlanırken başından geçen acayip şeyleri anlatırdı. Dinleyenlerin heyecandan nefesleri kesilir, peri padişahı ile başlayan, deniz kızları ile devam eden hikâyenin bir tek kelimesini kaçırmamak için balıkçıya daha çok sokulurlardı. Balıkçı o kadar güzel anlatırdı ki herkes onun peri kızları, deniz kızları ile senli benli olduğuna inanır, her sefer dönüşü, heyecanla sorarlardı:

"Bugün hangi peri kızı ile beraberdin? Bugün gene neler gördün?"

Günlerden bir gün balıkçı denize açıldı, denizin orta yerinde bir ada, adanın kıyısında da adıyla sanıyla peri kızları ile deniz kızlarının oynaştıklarını görmez mi? Mahalleye döndüğü zaman balıkçının suratı bir karıştı!.. Ağzını bıçaklar açmaz olmuştu, gene etrafını sardılar:

"Hadi anlatsana!.. Bugün neler gördün?.."

Balıkçı yorgun, perişan, mahzundu. Neredeyse ağlayacaktı: "Hiç, dedi. Hiç!.. Bugün bir şey görmedim!"

"Edebiyatçı gördüklerini değil, görmediklerini anlatan insandır. Gözle görüleni, elle tutulanı ebem de anlatır. Marifet adabı, erkânı ile uydurmak, yakıştırmaktır," diyor Bedri Rahmi Eyüboğlu. Gerçeği daha iyi belirtmek için icada gerek var. Tasarlama gücü gerçeği bulandırmak için değil, tam aksine dupduru kılmak için işlemeli.

"Asla umudunu kaybetme, sevgili kalbim, mucizeler görünmezin içinde yaşar," der bunun için Mevlânâ...

Yazmak eylemi için görünenin ardındakini bulma süreci de böyle bir süreçtir. Emekten, emekçiden, hayattan yana[30] sorgulama ve soruşturma süreçleri olmazsa olmazdır.

Hani fidana sormuşlar: Niçin büyürsün? Tohum itiyor demiş. Tohuma sormuşlar: Niçin itersin? Toprak rahat bırakmıyor ki demiş. Toprağa sormuşlar; sebebini toprak olduğun zaman kulağına söylerim demiş, misali...[31]

O hâlde bırakın V. İ. Lenin'in uyarısıyla noktalayayım yazdıklarımı:

"Para gücü üzerine kurulmuş bir toplumda, bir avuç zengin insan asalak hâlinde yaşarken emekçi yığınların yoksulluk içinde süründükleri bir toplumda gerçek, fiili hiçbir 'özgürlük' olamaz. Siz, bay yazar, sizden allı pullu, çerçeve içinde (Romanlarınızda) açık saçıklık ve 'kutsal' sahne sanatı 'üstüne örtülü' bir kılıf içinde fuhuş isteyen burjuva yayıncıya karşı, burjuva kamuya karşı özgür müsünüz? O mutlak özgürlük denen şey ya bir burjuva palavrasıdır ya da (bir dünya görüşü

Tülbent

■ **BEYZA OKUMUŞ**

Kalbim artık
Yamalı bir hırkadır nenemden kalan
Güvelerin bayram yeridir cepleri
Ne zaman yoklasam içinden mutsuzluk çıkan

Naftalinlerin bile kar etmediği
Sararmış durmaktan sandıklarda
Yanaşmaz dikmeye hiçbir iğne
Ruhumun sökülen düğmelerini

Oysa hüznün hünerli elleri vardır
Bir oya gibi işler tülbentlere yalnızlığı
Sarı,kırmızı ve yeşil...
Asılı kalır saçlarında belki bir ömür
Adı Cumartesi'nden gelen bir annenin

olarak anarşizm, tersine çevrilmiş burjuva düşüncesi olduğu için) anarşist bir palavradır. İnsan hem toplum içinde yaşayıp hem de ondan özgür olamaz. Burjuva yazarın, sanatçının, oyuncunun özgürlüğü, para kesesine, çürümeye, satılık olmaya gizlice (ya da ikiyüzlü biçimde gizlice) bağımlılıktan başka bir şey değildir.

İşte biz sosyalistler, bu ikiyüzlülüğü açığa seriyor, sahte etiketleri söküyoruz; bunu da sınıfsız bir edebiyat ve sanata varmak için değil (çünkü böyle bir şey sınıf-dışı, sosyalist bir toplumda olabilir ancak), ama, gerçekte burjuvaziye bağlı bu ikiyüzlü özgür edebiyatın karşısına, açıkça proletaryaya bağlı, gerçekten özgür bir edebiyat çıkarmak için yapıyoruz.

Bu edebiyat özgür bir edebiyat olacaktır, çünkü bu edebiyatın saflarına hep yeni güçler katacak olan şey, hırs ya da kariyerizm değil, sosyalizm fikri ve emekçilere duyulan yakınlık olacaktır. Bu edebiyat özgür olacaktır, çünkü birtakım içi geçmiş kadınlara, şişmanlamaktan yakınan, canı sıkkın 'üst tabaka'ya değil, ülkenin gözbebeği, gücü ve geleceği olan milyonlarca, yüzmilyonlarca emekçiye hizmet edecektir. Bu özgür edebiyat; insanoğlunun devrimci düşüncesindeki son sözü sosyalist proletaryanın deneyi ve canlı faaliyetiyle zenginleştirecek, geçmişin deneyi (ilkel, ütopik biçimlerinden başlayarak gelişen sosyalizmin vardığı son aşama olan bilimsel sosyalizm) ile günümüzün deneyi (işçi yoldaşların bugünkü mücadelesi) arasında sürekli bir karşılıklı etki yaratacaktır."[32]

12 Mayıs 2018, İstanbul. ■

NOTLAR

[1] Ayşegül Sönmez, "Şimdi Risk Almak Zamanı Değilse Ne Zaman?", Cumhuriyet, 26 Aralık 2017, s.15.
[2] Rosa Luxemburg, Hapishane Mektupları, Çev: Anna Çelikel-Murat Çelikel, Boyut Yay., 1986.
[3] Rahmi Öğdül, "Uçuşlarını da Kuşları da Unutma", Birgün, 23 Şubat 2018, s.15.
[4] Eugenio Borgna, Şu Bizim Kırılganlığımız, Çev: Meryem Mine Çilingiroğlu, YKY, 2018
[5] "Tarihçi Ayşe Hür'e Hapis Cezası"... https://www.gazeteduvar.com.tr/gundem/2018/04/17/tarihci-ayse-hure-hapis-cezasi/
[6] Ceren Çıplak, "Milli ve Yerli Sanat", Cumhuriyet, 7 Mart 2017, s.15.
[7] "Gözaltına Alınan Temel Demirer Serbest Bırakıldı", Cumhuriyet, 25 Temmuz 2017... http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/789018/Gozaltina_alinan_Temel_Demirer_serbest_birakildi.html
[8] İhsan Çaralan, "İfade Özgürlüğünün ne 'Alanı' ne de 'Sınırı' Kaldı!", Evrensel, 15 Şubat 2018, s.3.
[9] Oscar Wilde, Dorian Gray'in Portresi, Çev: Nihal Yeğinobalı, Can Yay., 17. baskı, 2014., s.23.
[10] Oscar Wilde, Sosyalizm ve İnsan Ruhu, Çev: Fuat Sevimay, Aylak Adam Yay., 2013, s.32.
[11] Hicri İzgören, "Umutsuzluk Acizliktir", Özgürlükçü Demokrasi, 16 Kasım 2017, s.11.
[12] "İnsana Umut Vermek Sanat Kadar Önemli", Cumhuriyet, 15 Eylül 2017, s.15.
[13] "İlyas Salman, Recep İvedik'i Topa Tuttu...", Hürriyet, 29 Ocak 2018... http://www.hurriyet.com.tr/ilyas-salman-recep-ivediki-topa-tuttu-40725163
[14] Zahit Atam, "Batıda Yükselen Irkçılık ve Sanat Üzerine", Birgün, 23 Ekim 2017, s.15.
[15] Zahit Atam, "Sanat Filmi: Festivali Yemlemek...", Birgün, 26 Şubat 2018, s.15.
[16] Orhun Atmış, "Sanatı Artık Sanatçı Yapmıyor", Cumhuriyet, 11 Ekim 2017, s.15.
[17] Mehmet Akaya, "Modernizm ve Çağdaş Sanat Üzerine", 8 Kasım 2017... http://www.realitehaber.com/2017/11/08/modernizm-ve-cagdas-sanat-uzerine/
[18] Necmi Sönmez, "Sanat Kuşatma Altında", Cumhuriyet, 27 Aralık 2017, s.16.
[19] "Ankara'da 'Sadece Diktatör' Yasağı...", Cumhuriyet, 23 Ocak 2018, s.15.
[20] Ezgi Atabilen, "Sergi Basıldı, Polis Gelmedi", Cumhuriyet, 3 Ekim 2016, s.18.
[21] "Contemporary İstanbul Açılışına Gerici Saldırı", Cumhuriyet, 4 Kasım 2016, s.18.
[22] "Genco Erkal'ın 'Nâzım ile Brecht' Oyununa OHAL Engeli", Cumhuriyet, 8 Ağustos 2016, s.3.
[23] Özcan Yaman, "Sosyalist Gerçekçilik", Evrensel, 23 Mart 2018, s.16.
[24] Bülent Usta, "Esaslı Kederlerimiz", Birgün, 28 Şubat 2018, s.15.
[25] Rahmi Öğdül, "Yazarı Kapattınız, Peki Yazıyı", Birgün, 14 Temmuz 2017, s.15.
[26] Victor Serge, İçeridekiler, Çev: Gülen Aktaş, Ayrıntı Yay., 2015.
[27] Barış Bıçakçı, Sinek Isırıklarının Müellifi, İletişim Yay., 2016.
[28] Faruk Duman, Yazmalı Defter, Alarga Yay., 2017.
[29] Anıl Varlı, "Celil Oker: Yaratıcılık Öğrenilir, Çalışarak Elde Edilir", Birgün Kitap, Yıl:14, No:194, 16 Mart-12 Nisan 2017, s.12.
[30] Yıl, 1885 Gazetecinin biri Victor Hugo'ya soruyor:
- "Eserleriniz ve siz bugüne de çok olumlu eleştiriler aldınız, çok övüldünüz. Bunlar arasında sizi en çok hangisi hoşnut etti."
Hugo anlatır:
- "Karlı bir kış gecesiydi. Eş dostla yiyip içmiştik. Mesafe kısa diye, evime yaya olarak dönüyordum. Fena hâlde sıkışmıştım. Hızlı adımlarla, malikanemin bahçe kapısına vardım. Kapı kilitliydi. Var gücümle uşağıma seslendim: Igooooooor defalarca haykırmama karşın Igor'un beni duyduğu yoktu. Sidik torbam atlas okyanusu büyüklüğüne ulaşmıştı. Altıma kaçırmak üzereydim. Yaşlılık işte. Çaresiz, bahçe duvarına yanaştım, etrafa bakındım, görünürde kimse yoktu, pantolonumu indirdim ve su dökmeye başladım. Tam o sırada arkamda bir at arabası durdu. Hiç kıpırdamadan, sessizce işiyordum. Arabacı nefret dolu bir sesle Seni haddini bilmez, buruşuk orospu çocuğu o işediğin, 'Sefiller'in yazarı Victor Hugo'nun duvarıdır dedi. İşte, hayatımda duyduğum en iltifat dolu söz buydu."
[31] Murat Yaykın, "Her Kim ki Elinden Dili ve Hayal Gücü Alınır...", Birgün, 17 Ağustos 2017, s.15.
[32] Karl Marx- Friedrich Engels-V. İ. Lenin, Sanat ve Edebiyat Üzerine, Çev: Aziz Çalışlar, Evrensel Yay., 1996, s.186-187.

ACILARI BAL EYLEYEN, SEVDANIN VE KAVGANIN ŞAİRİ:

HASAN HÜSEYİN KORKMAZGİL

■ MEHMET DESDE

Bir süreden beri acılar yaşamış, bedeller ödemiş, hapishaneler ile tanışmış, ceberrut devletin baskılarına maruz kalmış şairleri, yazarları, Güney okurlarına tanıtıyorum. Kuşkusuz Güney okurları, tanıtmaya çalıştığım şairlerin, yazarların, yabancısı değildir. Amacım onları bir kez daha hatırlatmak ve detaylı bir şekilde okuyucuya sunmaktır. Tanıtmaya çalıştığım bu yazar ve şairler, ilerici devrimci kültürümüzün birer parçaları, birer değerleridir. Bu değerlerin yeni, genç kuşaklar tarafından tanınması, eserlerinin geleceğe taşınması açısından önemlidir.

Bir sanatçı, yaşadığı olayların, yaşadığı çağın tanığı olduğu gibi geçmişle gelecek arasında, yaşadığı günlerden geleceğe bir köprüdür de...

Bu yazımda Hasan Hüseyin Korkmazgil'i tanıtmak istiyorum.

Hasan Hüseyin Korkmazgil, 1927'de Sivas'ın Gürün ilçesinde doğar. Okul yıllarında şiir yazmaya başlar. O, yoksulluk içinde kuş uçmaz, kervan geçmez; radyonun/gazetenin ulaşmadığı, ulaştığında da satın alınamadığı, yatılı okul ortamlarında, bulabildiği araç ve gereçlerin yol göstericiliğinde duvarları yıkmayı, önünü açmaya çalışır.

Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü'nü bitirir. Türkçe ve müzik öğretmeni olarak Afşin ortaokuluna atanır. 1950'nin sonlarında Maraş-Göksun'a sürgün olarak gönderilir. Nâzım Hikmet şiirlerini okuduğu için ihbar edilir; 1951'deki TKP davasına dâhil edilir. Mart 1951'de, bir gece evi basılıp tutuklanır. "Suç"u komünizm propagandası yapmaktır! Baskın sırasında, şiirleri, oyunları, notları ve kitapları alınıp yok edilir. Polis, şairin gençlik dönemlerinde yazdığı "İhtiyar Karanlık" ve "Olgunlaşan Ağrı" adlı iki şiir kitabını da bir daha geri verilmemek üzere alır gider. Yedi ay yirmi beş gün hapis cezasına çarptırılır. Kamu haklarından yoksun bırakılır. Böylece öğretmenlik yapma imkânı da elinden alınır. Bir süre Göksün ve Elbistan hapishanelerinde yatar. Şair, görevliler tarafından kimi zaman Maraş dağlarında kelepçeli olarak yürütülür, hakkında, kaçıyor diye vurdurtma tuzakları kurulur! Daha sonra Nevşehir hapishanesine nakledilir. Orada "Barışseverler Derneği" üyelerinden Aziz Nesin ve Adnan Cemgil ile tanışır. Şairin Aziz Nesin ile tanışması, ona ilerde kimi olanaklar hazırlar. Aziz Nesin, şairin gülmece öykülerinin yayınlanmasına yardımcı olur. Hasan Hüseyin kendisi yazıyor:

"(...) 1962 Şubat ortalarında Aziz Nesin'den bir mektup aldım. (O günlerde Aziz Nesin Zübük adlı gazeteyi çıkarıyordu.) Şöyle diyordu: 'Elime Bıyıklar Konuşuyor adlı, çok, çok güzel bir hikâ-

yen geçti. Senin için özel sayı yapacağım. Bana hemen fotoğrafınla kısa biyografini gönder.'

Nasıl sevindim, anlatamam! Adını verdiği öyküyü nerden bulduğunu düşünmedim bile, sevincimi yaşamaya baktım. Çok sevdiğim, çok saydığım, usta demekten büyük bir haz duyduğum insan, bana bu olanağı sağlıyordu, ne demekti bu!

(...) Ve "Bıyıklar Konuşuyor" adlı öyküm, 26 Şubat 1962 gün ve 4 sayılı Zübük'te, büyük bir özenle çıktı. Bu, benim için mutlu bir olaydır. Bir yazarın, bir sanatçının, hiç kimseye miras bırakamayacağı, kendisiyle birlikte toprağa gidecek olan birtakım zenginlikleri vardır. İşte bu olay, benim, toprağa götüreceğim zenginliklerim arasındadır. Bırakın da tadını çıkara çıkara övüneyim bununla." (Hasan Hüseyin Korkmazgil'in 'Bıyıklar Konuşuyor' adlı hikâye kitabının önsözünden"... "Cumhuriyet Dönemi Türk Mizahı", Aziz Nesin, s. 421, Adam Yayınları)

Hapishaneden çıktıktan sonra ekmek parası kazanmak için İstanbul'a gider. Bu kez askere alınır; üniversite mezunu olmasına rağmen er olarak 27 ay askerlik yapar. Askerlik dönüşü Sivas kahvelerinde karakalem portre ressamlığı, tabela boyacılığı, arzuhalcilik ve okuryazar ol-

Hasan Hüseyin Yaşamını Anlatıyor

"Maraş'ın Afşin ilçesi ortaokulunda 1950 sonuna kadar öğretmenlik yaptım. Halk sevdi beni. Ozanlar, dizinler söylediler benim için. Tutuklamalar başlayınca Göksun ilçesine sürdüler beni. Kasaba ayaklandı. Karları yara, yara at sırtında, Göksun'a gittim. Üç hafta sonra, bir gece yarısı basıldı evim. Tutuklandım. Hapishaneye konuldum. 141-142. maddelerden yargılandım. ''Mahkûm'' edildim. Vatandaşlık hakkımı aldılar elimden. Dizinlerim, oyunlarım, notlarım, kitaplarım gitti!.. Meclis kararıyla Nevşehir Hapishanesi'ne götürüldüm. Bir Ermeni kilisesiydi bu. Taştı. Soğuktu. Dağ başındaydı. Barışseverler Derneği üyelerinden bazılarını ve Aziz Nesin'i getirdiler oraya. Tanıştık.

Gece gündüz Maraş dağlarında kelepçeli yürütülmeler, gazyağlı paçavrayla yakma girişimleri, kaçıyor diye vurdurtma oyunları... Hangisini niçin anlatayım?

O zaman yirmi üçtü yaşım. Kimsesizdim. Avukatım bile yoktu. Anamı bile göstermediler bana. Bir gecede ağardı saçlarım. Neyini anlatayım? Her türlü namussuzluğu gördük. Neyini anlatayım? Bir başka yıldıza atılmış gibi yalnızdım. Neyini anlatayım? Yıllarca işsizlik ve vatansızlık yaşadım. Neyini anlatayım? Karayollarına ''amele'' yazıldım, üç gün sonra kovdular. Neyini anlatayım? Yirmi yedi ay er olarak, çanta sırtta, askerlik yaptım. Neyini anlatayım? Hapishaneden çıkarıp kışlaya gönderdiler. Neyini anlatayım? ''Okuması, yazması, görüşmesi, konuşması yasaktır'' dediler. Neyini anlatayım?

Hapisliğim bitti. Bırakmadılar. ''Asker kaçağısın'' dediler. Okula hiç ara verememiş, beş buçuk aylık öğretmenken hapse tıkılmış, yılları parasız yatılılıkla geçmiş bir kimse nasıl olur da ''asker kaçağı'' sayılır?

Candarma karakolunda yatıp kalkmaya başladım. Günler geçiyor. Ne olacak sonum, belli değil. Ürgüp üzerinden Kayseri'ye götürdüler, tutuklu. Askerlik muayenem yapıldı. Döndük. Yanıma iki candarma, hadi yallah İstanbul'a, Birinci Ordu emrine! Harbiye'ye çıkarttılar beni. Koydular bir odaya. Bir subay sorguya çekti beni. İyi bir subaydı. ''Karnın aç mı?'' diye sordu. ''Biz seni Birinci Ordu'da tutamayız'' dedi. Selimiye Kışlası'nın hapishanesine attılar beni. Fareler kedi kadar! Helaya girmek yiğitlik. Kıçını kapıyorlar insanın. Yattım orada bir süre. Günlerden sonra, Haydarpaşa'ya götürdüler, bana ayrılmış bir kompartımana soktular, ayak bileklerimden bağladılar kanepeye. Kollarım zaten bağlı. Ve iki muhafız. Yolcular beni azgın bir deli sanıyorlardı. Eğlenceli bir işti? Tren beni böylece Sıvas'a götürdü. Sıvas'ta yapacaktım askerliğimi. Tümene, tabura, bölüğe teslim ettiler beni."

(Hasan Hüseyin, ''Yaşam Öyküsü'', Türkiye Yazıları, Sayı: 14, Mayıs 1978)

mayan ailelerin askerlik mektuplarını yazarak geçimini sağlar. Ama şiirden hiç kopmaz. 1958'e kadar ruhsal durumunu yansıtan "Ağustos" şiirini yazar. 1959'da "Ağustos" şiiri ilk kez "Dost" dergisinde yayınlanır. Şiirdeki adının "Hasan Hüseyin" olmasını Salim Şengil önerir. Salim Şengil "Dost" dergisinin sahibidir. Ayrıca yazdığı iki oyun radyoda piyes olur.

Hasan Hüseyin, Haziran 1964'te Uşak Lisesi Edebiyat Öğretmeni Azime Karabulut ile evlenir. Şair, Türkiye İşçi Partisi' (TİP)'nin etkin bir üyesi ve sözcüsü durumundadır. 1964, 1965 ve 1969 yıllarında Çorum ve Ankara'dan milletvekili adayı olur. Ancak seçimleri kazanamaz. 27 Mayıs 1960 askeri darbesinden sonra Ankara'ya yerleşir. Akis Dergisi'nde düzeltmen/redaktör olarak çalışır. Basın-İş Sendikası'nın genel sekreterliğini yapar. Doğan Avcıoğlu'nun çıkardığı YÖN ve TİP'in yayın organı Sosyal Adalet Dergisi'nde makaleler yazar. İlk kitabı "Kavel" 1963 yılında çıkar. Yeditepe Şiir Ödülü'nü kazanır. Şiirin yanı sıra mizah öyküleri de yazar. 1966'da "Kızılırmak" kitabından dolayı yargılanır ve beraat eder. 1968'de Forum Dergisi'ni satın alır, ancak dergi uzun ömürlü olamaz. 1973'de çıkardığı "Acıyı Bal Eyledik" şiir kitabıyla daha da ünlenir.

Hasan Hüseyin, Ankara Gazeteciler Cemiyeti üyesi, Sosyalist Kültür Derneği'nin kurucusudur. Hasan Hüseyin, Yenigün gazetesinde muhabir, Barış gazetesinde sanat sayfası yöneticiliği, Yenigün ve Tanin gazetelerinde köşe yazarlığı, Yeni Halkçı gazetesinde istihbarat şefliği, Ankara Ekspres gazetesinde yazı işleri müdürü olarak çalışır. Ocak 1977'den itibaren Devrimci Belediyeler Derneği'nin yayın organını yönetir. En son işi tekrar Yenigün gazetesidir. Burdan yaş haddi ile emekliye ayrılır. 1983'te evinde çalışırken beyin kanaması geçirir. Bir yıl yoğun bakımda kaldıktan sonra, 26 Şubat 1984'te hayata gözlerini yumar. Mezarı, Ankara Karşıyaka Mezarlığı'ndadır.

ŞİİRLERDE GÜLMECE VE TAŞLAMA

Şiirlerinin altına Hasan Hüseyin; fıkra, eleştiri, taşlama, röportaj, makale ve gülmece öykülerinin altına da Hasan Hüseyin Korkmazgil imzasını atar. Sağlığında on üç şiir kitabı yayınlanır. Ölümünden sonra "Kandan Kına Yakılmaz" adlı şiir kitabı eşi ta-

KENDİMİ TANITIRIM

Hasan Hüseyin demişler adıma
adımdan başlamış çilem
yoksulluk tanrı buyruğu
demişler, vurmuşlar alnıma

afyon üfürmüşler kanıma
mecidiye beylerle çeyrek efendiler
sömürmedim hiçkimseyi
sömürdüler okudular canıma

bir takara taktım dalıma
çıktım ses ettim dağlara
okullar şarkılar marşlar
bir kök bile geçmedi elime

bir de baktım ki soluma
işçi köylü elele
ha gayret demeğe kalmadı
taktılar kelepçeyi koluma

kaçırmadım ama donuma
yiğit ustaları aldım önüme
elime belime dilime
dedim, dayandım yoluma

arıyım düşkünüm balıma
balımın türküsüdür türküm
düşmanım, sömürünün her türlüsüne
şükretmedim, etmem hâlime

aşeren varsa külüme
işte başım işte şiirlerim
hasan hüseyin derler adıma
kalsın benden dölüme

(Hasan Hüseyin, Oğlak isimli kitabından)

rafından yayınlanır.

O, mizah türünü düzyazıda ustalıkla kullanır. Akbaba dergisine öyküler yazarak ekmek parasını kazanmaya çalışır. Daha sonraki yıllarda mizahı öykülerinden çıkarıp daha değişik boyutlarda yaşantısına katar. Şiirlerinde mizah öğeleri hep vardır. İlk yayınlanan şiirlerinden "Yedi Çatallı Kazık", "Kokmuşlar Mezarlığı", "Ayazda Kabakçekirdeği" vb. şiirleri kara mizahı içerir. Pek çok şiirinde kendisiyle ve yakın çevresiyle alay eder. Bozuk düzene çatar. Hasan Hüseyin, ozanlığıyla gazetecilik ve gülmece yazarlığını ayrı ayrı değerlendirir. Kendi anlayışını şöyle yansıtır:

"Ben, iki kişiyim. Biri, ozan Hasan Hüseyin; öbürü, gazeteci ve mizah yazarı Hüseyin Korkmazgil. Hasan Hüseyin ile Hüseyin Korkmazgil sürekli olarak boğuşurlar birbirleriyle: "Zamanımı çalıyorsun!" diye.

Hüseyin Korkmazgil, Hasan Hüseyin'in kölesidir; ekmek parasını o kazanır. Onun için de günün her saatinde, zorunlu sosyal ilişkilerden yakasını kurtarabildiği oranda, durmadan yazmak zorundadır: Mizah öyküsü, fıkra, taşlama, eleştiri, röportaj, makale... Gazetecilik yaptığı için, konu bulmakta güçlük çekmez. Nerede olursa olsun, eline yazı makinası geçti mi, hemen konusunu bulur, adını kor ve hızlıca yazar. Tek sıkıntısı, yazılarını elle yazamamaktır. Mizah öykülerinin bazılarının dışında, yazılarını iki kez yazdığı pek olmaz.

Hasan Hüseyin'e gelince...

Şiirlerini çoğunlukla geceleri yazar. Bazen de sabahın erken saatlerinde kalkar. Günlerce hatta aylarca şiir çalışmadığı olur. Sonra birden sancısı tutmuş gibi, oturur tedirgin ve sinirlidir. Başka bir dünyada yaşıyor gibidir; dünyada yapayalnız kalmışçasına bir hüzün çöker üzerine. Yazı makinasının başında yüksek sesle konuşarak, bazan mırıldanarak saatlerce çalıştığı olur. Tek bir şiir üzerinde çalışmaz. Masasının üzerinde birkaç şiir taslağı birden vardır. Birini bırakıp birini alır. Şiir son biçimini almamışsa, somurtkan, alıngan ve kavgacıdır. Şiir çalışırken ara-sıra içki alır ve sigara içer. Bitmemiş şiirlerini kimseye okumaz. Bir şiirdeki oturmamış sözcük üzerinde günlerce durur. Bazan, on yıl önceki bir dizeden kocaman bir şiir çıkarır." ("Hasan Hüseyin Korkmazgil, Yaşamı-Sanatı", Mehmet Aydın, s. 63-64, İlkim Ozan Yayınları, Ocak 2014, İstanbul)

Hasan Hüseyin, yergiyi, eli sopalı gülmece ve ciddi bir sorun olarak belirler. Onun gülmecesinde yergi, önde yer alır. Yergi, Hasan Hüseyin'in şiirinin dokusuna canlılık katar. Hasan Hüseyin, Dönemeç dergisinin Mayıs 1982 özel sayısında gülmece hakkındaki görüşlerini şöyle anlatır.

"Günümüz şiirinde yergi dizelerle, beyitlerle, kıtalarla gerekleştirilmiyor da şiirin bütünü içinde eritilerek veriliyor. 1940'lardan günümüze doğru, birçok ozanda bu özellikle karşılaşabiliyoruz. Orhan Veli, Oktay Rıfat, Metin Eloğlu, Can Yücel, Arslan Kaynardağ, Celâl Vardar, Orhan Murat Arıburnu, Suat Taşer, Hasan Hüseyin, Rıfat Ilgaz, Ece Ayhan, Mahzunî, Niyaz Ersoy... vb. Toplumcu gerçekçi sanat görüşünü benimsemiş ozanlarda bu özellik, daha belirgin durumda. Yergi için yergi, alay için alay anlayışından uzak bir eğilim bu. Çünkü toplumcu gerçekçi anlayış, toplumsal eleştiriyi de yanında getiriyor. Bu eleştiri öğesi kimi zaman gülmece, kimi zaman alay-taşlama, kimi zaman da yergi biçiminde çıkıyor karşımıza. Demek oluyor ki, vaktiyle bir türmüş gibi ele alınan yergi, tek başına bir sanat olmaktan çıkmış, şiirin dokusu içinde yerini almıştır günümüzde." (Age. s. 131-132)

Böylece şaka, alay, yergi ve kimi yerde güldürücü sözleri içinde barındıran mizah, düşüncenin dolaylı yoldan bir yansımasıdır. Hasan Hüseyin, gülmeceyi hem şiirlerinde hem de öykülerinde kullanmıştır. O, insanı ve toplumu bir dünya görüşü içinde değerlendiren gülmeceye yer verir. Doğrudan siyasal gülmeceye yer vermez. Ölüm, yıkım ve acının alaya alınması gibi kara gülmeceyi sık sık öne çıkarır. İnsanın ve emeğin yabancılaşmasına karşı çıkar.

HASAN HÜSEYİN'İN ŞİİR SERÜVENİ

Hasan Hüseyin, şiire ilkokul sıralarında yönelir. İlk önce türkülere ve hece ölçülü şiirlere yazar. O dönemde şiirlerine yön veren dinsel düşüncedir. Ortaokulda bu düşünceleri değişime uğramaz. Ancak bu dönemde hecenin değişik biçimlerini dener. Lise yıllarında şiire aruz kalıplarını eklemeye çalışır. Yönünü bulduğu dönem lise yıllarıdır. Lise yıllarında arkadaşlarıyla Hacı Emmi, Şafak ve Umut adlı duvar gazetelerini çıkarır. Bu dönemde şiirlerini ancak duvar gazetelerinde yayımlar. Yine lise yıllarında mizah yönü de ortaya çıkar. Düzenli Marko Paşa'yı okumaya başlar. İlk gülmece denemelerini de duvar gazetelerinde yayımlar. Hece ve

aruz ölçülerinden sıyrılıp serbest şiire yönelir.

Hasan Hüseyin, ilk şiirini 1939'da meydana gelen Erzincan depremi için yazar. Lise yıllarında ve öğretmenlik yaptığı altı ay süresince yazdığı şiirlerini iki dosyada toplar. Kafasında yayınlanmayı planladığı iki kitabı vardır. "Olgunlaşan Ağrı" ve "İhtiyar Karanlık." Bu kitapları yayınlamayı düşündüğü bir aşamada evi basılır. Şiirleri yok edilir. Adana'yı anlatan "Uyanan Şehir" adlı şiiri de 1948 tutuklanmasında kaybolur. Kısacası 1959'a kadar ürettiği ürünler kaybolur ya da kolluk güçleri tarafından el konulur. Elinden alınan, yok edilen bu şiirleri bir daha yazma olanağı bulamaz. O günleri şöyle anlatır:

"Etimden et koparsalar, belki o denli acı duymazdım, nitekim çok somut acılar da yaşadım, ama şiirlerim, her şeyimdi. Ne bağışlayabiliyorum beni budamak isteyenleri ne de unutabiliyorum. Bir kez daha onları yazamayacağım duygusu, bir yara gibi oymuştur yıllar yılı içimi. Yeni baştan toparlanmak, hiç kolay olmadı benim için; varlığımın bir yanıyla hâlâ o basıncın altında duyarım kendimi." (Azime Korkmazgil, "Gökmavisi Bir Türkü Ozan Hasan Hüseyin", cilt 2, s.17, Ceylan Yayınları, Nisan 2003, İstanbul)

1959'da ilk Ağustos şiiri Dost dergisinde yayınlanır. Ağustos Şiiri'nin yayınlanmasından sonra değişik dergilerde yeni şiirleri yayınlanır. Dost (1959-1966), Yelken (1959-1964), Varlık (1960), İmece (1961), Ataç (1962-1963), Yön (1962), Sosyal Adalet (1963-1965) dergilerinde basılan şiirleri ile kısa zamanda üne kavuşur. Hasan Hüseyin, 1961-1967 yılları arasında "Akis" dergisinde çalışır. 1962'de Aziz Nesin, Düşün Yayınevi için şairden bir şiir kitabı ister. Şair, "Hiroşima" adını verdiği kitabını gönderir. Düşün Yayınevi'nde çıkan bir yangında, bir kopyası daha bulunmayan bu kitap yok olur. 1963'te bu şiirlerin bir bölümü, Kavel adıyla Şükran Kurdakul tarafından basılır. Kavel şiir kitabı 1964'de Yeditepe Şiir Armağanı'nı alır. Yeditepe Şiir Armağanı, 1955'ten itibaren verilmeye başlanmış olan şiir ödülüdür. Hüsamettin Bozok tarafından Yeditepe dergisi ve yayınları adına kurulmuştur. Bir önceki yılın, seçiciler kurulunca en beğenilen şiir kitabına ödül verilir. Ödülün verilmesi 12 yıl sürer. Dokuz yıl verilen aradan sonra ödül tekrar verilmeye başlanır. Son Yeditepe Şiir Armağanı 1984'te Necati Cumali'ye verilir.

Olaylardan, yaşanan gerçeklerden yola çıkan şair, onları çıplak ve yüzeysel yanları ile değil, özdeki şiirsel yapıyı ortaya çıkarmaya çalışır. Hasan Hüseyin'in şiirlerinde destansı bir hava, sağlam bir düşünce, engin bir duyarlılık ve uyumlu bir ses vardır. O şiirlerini tüm fazlalıklardan arındırır. Şiirlerinde öne çıkan toplumculuk, yaşam, vatan sevgisi, umut, acılar, sömürü, aşk, yalnızlık, ayrılık, özlem, bunalım, yolculuk, kadın, çocuk, direnç, kurtuluş, insan ve doğa gibi temaları işler. Şair, konularda hep toplumsal bir bakış açısını temel alır. Tarihsel olaylara ve gerçeklere diyalektik bir bakış açısı ile yaklaşır. Öykülerinde, kronolojik bir sıralamayı dikkate almaz. Şiirde, tek eksen yerine çok çeşitli konulara yer verir. Gelenekten devrimci bir yöntemle yararlanır. Gerçekliği en doğru yönleri ile ele alıp geliştirmeye çalışır. Şair, şiirde kavga geleneğini sürdürür. Hasan Hüseyin 1959 öncesi şiirini şöyle anlatır:

"Şiirlerim, zamanın iktidarı için yenilir yutulur şeyler değildi. Kimi cesur sevda şiirleriydi, alışılmışa/göreneğe karşı çıkan; kimi, bir tür başkaldırı şiirleriydi, hani isyan dedikleri... (...) Kimi şiirlerim, en kabasından başlayan soygun düzenini haber veriyordu, gelir bölüşümündeki çarpıklığı ve bunun nedenlerini vurguluyordu; ben onlarda, yıllardır dile dolanmış demokrasinin sahteliğini, barışa karşı açıkça yürütülen düşmanlığı, sözümona yürürlükteki anayasanın ırzına geçilişini, haksızlığı ahmaklığı uşaklığı... ve boydan boya şu güzelim vatanın bir çiftlikmiş gibi çağdışı ağalarla yönetilişini yeriyordum. Şiirlerimin bir bölüğü, dörtlükler biçiminde taşlamalardı; bir bölüğü de işlenip şiirleşmemiş, belki hiçbir sanat kaygısı taşımadan yazılmış yaymaca sözleriydi... Lakin yürekten kopma şeylerdi. Çok genç ve çok öfkeliydim, gördüğümü saptar, düşündüğümü söyler, konuştuğum gibi yazmaya çabalardım... Kısacası; gören duyan düşünen, içtenlikli bir halk çocuğuydum ben!" (Age, s.16)

Hasan Hüseyin, şiirde sese, uyuma ve estetiğe dikkat eder. Düzgün bir Türkçeyle yazar. Şiirde yalın olmaktan yanadır. Yazdığı şiirleri hemen yayımlama yoluna gitmez. Aradan bir süre geçtikten ve şiirler dinlendirildikten sonra yayınlar. Şiirlerinde Anadolu insanı gür bir çığlık olur. Umut, umutsuzluk, özlem, yakınma, düşkırıklığı, hesap sorma, öfke ve isyan dalga dalga şiirlerine yayılır. Evrensel bir barış yanlısıdır, şiddete karşıdır. O, insanlar arasında ayrım yapmaz ama bozuk düzenle kavgalıdır. Toplumun sorunlarını şiirlerine yansıtır. Onun dizeleri arkası arkasına bitmeyecek gibi

uzayıp gider. Hasan Hüseyin'in şiirlerinde, öfke/kavga/başkaldırı, direnç, hesap sorma, umut, insan, doğa, aşk, toplumu bilinçlendirme, gericilikle savaşım, kahramanlık, ölüm ve özlem gibi geniş bir dünya vardır.

Hasan Hüseyin, şiire bakışını şu sözlerle özetler: "Her gerçek şairin bir şiiri vardır; şair, yaşamı boyunca boğuşup durur bu şiirle; ondan koparabildiğini, parçalar hâlinde atar ortaya. Gerçek şair, radyum gibi, uranyum gibi şiiryumdur…"

ŞİİR KİTAPLARI

Kavel (1. Basım 1963)

1963'te henüz grev hakkının olmadığı bir dönemde, İstanbul/İstinye'deki Kavel Kablo Fabrikası işçileri greve gider. Kablo Fabrikası, Vehbi Koç'a aittir. Kavel grevi, 28 Ocak 1963'te başlayan iş bırakma ve direniş eylemidir. Bu dönemde işçilerin grev hakkı yoktur. Grev yasa dışı sayılmakta ve böyle bir harekete girişenler cezalandırılmaktadır. İşte böylesi bir ortamda Kavel Direnişi, işçi sınıfı mücadelesinin önünü açan büyük bir eylem olur. Sarıyer'de kurulu olan Kavel Kablo Fabrikası'nda başlayan iş bırakma ve direniş eylemi, işçilerin grev hakkının 275 sayılı Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Kanunu ile yasalara geçmesiyle son bulur.

Hasan Hüseyin, Kavel Kablo Fabrikası işçilerinin direnişini ele alır. Şair, kendisine, çevresine kimi sorular sorar ve bu sorulara cevap arar. Kimi insanların ezilenler üzerinde nasıl bir egemenlik kurduğunu açıklar. Özgürlük ve barış umutlarını haykırır. Şair, bireyselciliğe değinir. Suskunlukların, ses vermemesinin temeline iner. İnsanlık değerlerini göz önüne serer. Tarihsel sürece değinir. Kendi kimliğini ve portresini çizer. Direnmeyi ve karşı çıkışı öğütler. Fransız sömürgecilerine karşı Cezayir direnişini destekler. Kavel şiiri şöyledir:

"Kavel/İşime karım dedim, karıma Kavel diyeceğim./Ve soluğum tükenmedikçe bu doyumsuz dünyada,/Güneşe karışmadıkça etim/Kavel Grevcilerinin türküsünü söyleyeceğim./Ve izin verirlerse Kavel Grevcileri,/İzin verirlerse İstinyeli emekçi kardeşlerim,/İzin verirlerse Kavel Grevcileri,/Ve ben kendimi tutabilirsem eğer sesimi tutabilirsem/O çoban ateşinin yandığı yerde Kavel'de,/O erkekçe direnilen yerde, Kavel'de/Karın altında nişanlanıp dostlarımın arasında/Öpeceğim nişanlımı Kavel kapısında/Ve izin verirlerse İstinyeli emekçi kardeşlerim/İzin verirlerse Kavel Grevcileri/İlk çocuğumun adını Kavel koyacağım."

1963'te Ataç Yayınları'nın yönetmeni Şükran Kurdakul, Hasan Hüseyin'e de kitaplarını yayınlamayı önerir. Şükran Kurdakul, Ataç Yayınları'nda Kavel'i basar. Kitap çok sevilir ve ilgi görür. Kavel, şairin bilgisi dışında yarışmaya sokulur ve 1964 başında "1963 Yılının En iyi Şiir Kitabı" olarak Yeditepe Şiir Armağanı'nı kazanır.

Temmuz Bildirisi (1. Basım 1965)

Temmuz Bildirisi, Kavel'den sonra yayınlanan ikinci şiir kitabıdır. Hasan Hüseyin bu kitabında, kısır çekişmelerle boşu boşuna akıp giden zamanın önemine değinir. Şairin yaşamında eşi Azime önemli bir yer tutar. "Azimeli Temmuz Bildirisi" adlı şiirde, kişisel ve toplumsal iki yönlü aşkını en duyarlı yanları ile işler. Hasan Hüseyin karanlıklar içerisinde gergin bir bekleyiş içerisindeyken, Azime'yle karşılaşır ve ortalık aydınlanır. Çünkü Azime yalnız Hasan Hüseyin'in eşi değil, umudun, özgürlüğün, kavga ve devrimin bir temsili olarak da sunulur: *"…Sen geldin ey benim özlemim ülkem-kadınım devrim-biçimim/Yıkıldı ölülerin öğle sonu sarılıkları..."* şeklinde devam eder. Hasan Hüseyin'in 1965'de bir oğlu olur ve adını Temmuz koyar.

Kızılırmak (1. Basım 1966)

Kızılırmak, tek şiirden oluşan bir yapıttır. Kızılırmak, Anadolu direncinin bir simgesidir. Kızılırmak şiirinde, sömürü ve yayılmacılık ele alınır. Kızılırmak Nehri, Sivas'ın İmranlı ilçesinde doğar ve uzunluğu 1.355 km'dir. Samsun/Bafra'da Karadeniz'e dökülür. Kitaba adını veren nehir, ülkenin bedeninde anadamar gibi gürül gürül akar. Kızılırmak, serttir, geçit vermezdir ve öfkelidir. Dünyanın bütün ulusal kurtuluş ırmakları Kızılırmak'tan geçmektedir. Hasan Hüseyin, emekçilerin iş için Batı'ya gitmelerini, hastane kapılarındaki acıklı manzaraları ve büyük şehirlerdeki amele pazarlarını kara bir tablo gibi çizer. Sosyete geçinenlerle düpedüz alay eder. Kitabın sonuç bölümünde, aydınlık günlere olan özlemini dile getirir. Aydınlık günleri, oğlu Temmuz'a ve onun kişiliğinde gelecek kuşaklara emanet eder.

Hasan Hüseyin, Kızılırmak şiirini Temmuz 1965'te bitirir. Eşi hamiledir. 6 Ağustos'ta oğlu Temmuz dünyaya gelir. Kızılırmak şiiri Eylül 1965'de Ankara'da bir dergide yayınlanır. Şiir büyük ilgi görür.

Aralık 1966'da Kızılırmak kitap olarak basılır. Ocak 1967'de Kızılırmak şiir kitabı hakkında "komünizm propagandası" yaptığı gerekçesi ile dava açılır. 30 Ocak'ta Hasan Hüseyin basın savcısına ifade verir. Basın savcısı, şiiri bilirkişiye incelettirdiğini ve bilirkişinin şiiri "suç"lu bulduğunu açıklar! Hasan Hüseyin tutuklanır. Ulucanlar Hapishanesi'ne konulur. 51 gün sonra tahliye edilir. Hasan Hüseyin'in avukatı Halit Çelenk'tir. Avukatın ısrarı sonucu ikinci bilirkişiye şiir incelettirilir. Bilirkişi şiirde "komünizm propagandası"nın olmadığı yönünde görüş belirtir. Savcı üçüncü bilirkişi ister. Üçüncü bilirkişi de şiir de suç unsurunun olmadığını belirtir. Buna rağmen savcı Hasan Hüseyin'in cezalandırılmasını ister. Mahkeme üç yıl hapis ayrıca sürgün ve 'medeni haklardan memnuiyet' cezasına mahkûm eder. Mahkûmiyet kararı Yargıtay tarafından bozulur. Mahkeme de Yargıtay kararına uyar. 16 Aralık 1969'da Hasan Hüseyin'in beraat kararı kesinleşir.

Kızılkuğu (Şiirin Uyanışı) (1. Basım 1971)

Kızılkuğu şiir kitabı emek yönünden çok çaba sarf edilme sonucu ortaya çıkar. Ve bu yapıt, TRT'nin 1970 Sanat Başarı Ödülü'nü kazanır. Kızılkuğu, acıları, ruhsal işkenceyi ve bir cehennem ortamını yansıtır. Kızılkuğu, toplumsal olayların adeta bir simgesidir. Şair, Kızılkuğu'nun kılavuzluğunda karanlıkları ve geceyi yırtmak ister. Bunun için, elinde tuttuğu bezirgân lambasının taşa çalınması gerekir. İstemi, Kızılkuğu ile bir arada, o cehennemde yanyana, yanarak özlemini gerçekleştirmektir. Hasan Hüseyin; Kızılkuğu kitabındaki "Yurttan Nakışlar" şiirinde kırsal kesim kadınını şu dizelerle anlatır:

"Küçük dağ istasyonlarında çocuk yüzlü çuvallar durur/elleri kucaklarında/mormenevşe boyunlu/ve sapan demirinden geçmiş gibi etleri/kadınlar durur/kadınlar/türkü türkü/kadınlar/ağıt ağıt/kadınlar ki/nakış nakış/beklemelerden!/çığrışırlar yaramızda/çığrışırlar bıçak

BİR OĞLUM OLACAK ADI TEMMUZ

bir oğlum olacak adı temmuz
uykusuz
korkusuz
beter mi beter
ben beynimi satarak yaşıyorum
o benden proleter

bir oğlum olacak adı temmuz
karataşın göbeğinde aşk
karataşın göbeğinde barış
karataş çatladı çatlayacak
bende bitmeyen kavga
onda yeniden başlayacak

bir oğlum olacak adı temmuz
öfkede benden fırtına
sevgide deniz
ne samanyollarının ulu kervanları susuzluğumun
ne kutupşafaklarında tanrılaşması ilkelliğimin
temmuz gibi sıcak ve bereketli
temmuz gibi uçsuzbucaksız

bir oğlum olacak adı temmuz
dilinde en güzel sesi türkçemin
kulağı en yiğit şarkılarla delik
korkak bir merakla değil yıldızlı karanlığı
vivaldi'yi dinler gibi okuyup anlayacak
ve belki de sütdişleri sürerken balaban bir bursa şaftalisine
ay'dan kendi sesini dinleyecek
vahşi bir çiçek gibi açılmış gözleriyle

ben ki yalınayak bastım kızgın dişlerine açlığın
iri bir çizme gibi balkanlar'a basarken faşizm
dağlarda silah atmayı sevdim
ben ki silah taşıdım gizli gizli
dünyanın bütün devrimlerine
boşuna dönmüyor bu rotatifler
boşuna bağırmıyor bu kara
boşuna dinlemiyor bu korku kapımızı
anamın aksütü gibi biliyorum ki
doyumsuz günlere doğacak temmuz
doyumsuz günler görecek
hani şu hep andıkça sızlatan yüreğimizi
hani şu hep dalıp dalıp gittiğimiz andıkça
beklediğimiz beklediğimiz beklediğimiz
ve tam görecekken göçüp gittiğimiz günler gibi günler
ama mutlaka

karataşın göbeğinde aşk
karataşın göbeğinde barış
karataş çatladı çatlayacak
ben direndim yorulmadım
o yorulup yıkılmayacak

bıçak/çığrışırlar kurşun kurşun/çığrışırlar fitil fitil/kadınlar!/bakışları niçin/ turna kataru/bakışları neden demirparmaklık?/kapanmış bıçak yarasından da beter sanki ağızları/kilitli kapılardan da beter/kadınlar!"

Ağlasun Ayşafağı (1. Basım 1972)

Ağlasun, Hasan Hüseyin'in eşi Azimet Korkmazgil'in memleketidir. Hasan Hüseyin, Burdur'un Ağlasun ilçesini şiir kitabına ad yaparak, kadının analık ve yaratıcılık yanlarıyla, toprak, evren ve ışık arasında derinlemesine ortak noktalar arar. Tarih boyunca insan dramını ve kurtuluşunu sergileme yoluna gider. Yunus Emre'den alıntılarla başlar. Ağlasun Ayşafağı, uzun bir şiirdir. Hasan Hüseyin, büyük kentlerin uzağında, ayışıklı bir gecede Anadolu'nun destanını düşünüp yazmıştır bu uzun şiiri. Şiir, Anadolu'nun bilinen ve hatta bilinmeyen çağlarından bu yana yaşantısını vermektedir. Anadolu üzerinde yaşayan insanlar, bunların kurduğu uygarlıklar ve devletler birer birer gözlerimizden ve belleklerimizden geçer. Yaşayan insanlara olduğu kadar, yaşamını yitiren insanlara da duyduğu sevgi ve saygı ile duygulanan, düşüncelere ve düşlere dalan Hasan Hüseyin, hâlâ açlık, hastalık, bilgisizlik içinde yıkkın ve bıkkın yaşayanların destanını yazmıştır. Ağlasun'daki ay çiçeklerini umudun ve yeni doğuşun simgeleri yapar. Birtakım kavramlar somutlaştırılır. Anadolu kadını yorumlanır. Göller bölgesinde gördüğü ayçiçeklerini, bir şafağın ve umudun simgesi olarak görür. Onun tek istemi ve dileği yaşamak ve insanca yaşamaktır.

Oğlak (1. Basım 1972)

Oğlak'ta en çok gözlemlere, kişiler arasındaki ilişkilere ve toplum içindeki değişik kesimlere ağırlık verilir. Şair, umuda olan özlemini dile getirir. Şiir, başlı başına bir karagün dostudur. Şiir, insanlara her yönden güç aşılayıcı bir nitelik taşır. Şair, yurt gezileri ve dış ülke gezilerinin özlemini çeker. Bu özlemlerini kendi imkânları ile gerçekleştiremez. Bunun üzerine Anadolu'yu düşlerinde dolaşır. Bu düş yolculuğunda, Yemen ve Kore savaşlarında babaları kalmış ailelerin bir yığın dertleri ile karşılaşır. Oğlak simgesi, işte bu babalardan arta kalan yetimlerdir.

Acıyı Bal Eyledik (1. Basım 1973)

Hasan Hüseyin bu kitabında, acıyla hüznü, kişisel dertlerini ve özlemlerini dile getirir. Yıllar yılı kendileri için çile çektiği ve onların derlerini dert edin-

Şiir Dışındaki Diğer Yapıtları

GÜLMECE ÖYKÜLERİ

Hasan Hüseyin'in yayınlanmış "Öhhööö!", "Made İn Turkey", "Bıyıklar Konuşuyor" adlı üç gülmece öykü kitabı vardır. "Öhhööö", daha çok sosyal içerikli olayları, "Made İn Turkey", siyasal olayları, "Bıyıklar Konuşuyor"da insanlar ve çevreler arasındaki kültür, görgü ayrımlarına dikkat çeker.

ÇOCUK ÖYKÜLERİ

Eşeğin Gözyaşları, 2. Aşıcı Baba, 3. Ormanın Öcü, 4. Ressamın Bıldırcınları, 5. Becerikli Çocuğun Düşleri

GEZİ NOTLARI

Bağdat Basra Yollarında

DERLEMELER

Eleştiriye Beş Kala,
Kalmasın Ellerim Sizlerden Uzak.

YAYIMLANMAMIŞ ESERLERİ

1.Benim Adım Kayısı Şeftali'nin Dayısı. (Çocuk şiirleri) 2. Çocuklarıyla (Çocuk şiirleri) 3. Gülelim de Bilelim (Küçük fıkralar) 4. Kaka Bekçileri (Gülmece öyküler) 5. Nah 1, Nah II (Gülmece yanı ağır basan şiirlerinden seçmeler) 6. Damarı Damara Bağlamak, (2 ciltlik dosya, dil çalışmaları) 7. Köroğlu (İnceleme araştırma) 8. Dil ve Sanat (Bedrettin Cömert'ten yeni derlemeler) 9. Bedrettin Cömert Kaynakçası. 10. Mektuplara Kıymayın (Mektuplar) 11. Hızarcı (Oyun) 12. Yandı Ha Yandı (Oyun) 13. Tezek'ten Terazi'nin (Oyun) 14. Birtakım Senaryolar 15. Gülmece Öyküleri (7-8 cilt)

BESTELENEN ŞİİRLERİ

1- "Acıyı Bal Eyledik", 2- "Koçero Vatan Şiiri", 3-"Haziranda Ölmek Zor", 4- "Munzur Dağı", 5- "Filizkıran Fırtınası", 6- "Amenna", 7- "Acılara Tutunmak", 8- "Güzel Günler", 9- "Haramiler", 10- "Kadınlar", 11-"Haziranda Ölmek Zor", 12- "Bir oğlum olacak adı Temmuz", 13-"Halkça", 14-"İçerde", 15-"Kandan kına yakılır mı?", 16-"Kızılırmak", 17-"Berivan", 18-"Şiddet", 19-"Ortadoğu", 20-"Nurhak", 21-"Halay Havası"

diği kişiler, Şair'i anlamak istemez. Hasan Hüseyin, o kişileri yarı sitem dolu bir hoşgörüyle karşılar. **"... ben hep onlar için söyledim şiirlerimi/onlar için yazdım bütün yazdıklarımı/ne çektimse bunca yıl, onlar uğruna/istedim ki duyar gibi yağmuru duysunlar yüreklerinde/istedim ki tokat gibi insin suratlarına/istedim ki desinler/işte bizim de şairimiz/işte bizim de sesimiz/işte bizim de kurtuluşumuz/demediler bir tek gün/demediler bir tek gün/ağaçlar anladı beni/kayalar sular yollar/ama onlar anlamadı/ama onlar iğilmedi şiirlerime/ne güzel/ne güzel"** Şair, acılara özgürlük için katlanmıştır. Bilinçsiz, mücadele etmeyen insanların da bu acıları tatmasından yanadır. Halk şiiri, Hasan Hüseyin'in şiirlerini besleyen ana damardır. Bu anlamda Hasan Hüseyin, halk şiirine ait pek çok yapıyı ve bu yapıya bağlı kalarak kendisinden önce bu topraklarda şiir üretmiş pek çok halk şairinin sesini ve nefesini, 20. yüzyılda kendi sanat anlayışıyla birleştirerek şiirine yansıtmıştır.

Kelepçemin Karasında Bir Ak Güvercin

Kitap, "Eylül Telefonları" ve "Mapushane Seni Yapan Kör Olsun!" adlı iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm: Şair'in çeşitli zamanlarda yazdığı şiirlerin derlemesidir. İkinci bölüm: 1967 tutuklanmasında bir köşede unutulup yedi yıl sonra ele geçen mapushane üzerine yazılmış çeşitlemelerdir. (1. Basım 1974)

Koçero Vatan Şiiri (1. Basım 1976)

Kitap, üç bölüme ayrılmıştır. 1-Olgunlaşan Ağrı (1951'den önceki şiirleri içerir), 2-Başka Bahçelerden (1973-1974 dönemine ait şiirlerdir), 3-Yitik Şiirler (1951-1959 arası kaybolan, yakılan ve el konulan şiirlerdir).

Haziranda Ölmek Zor (1. Basım 1977)

Hasan Hüseyin, Nâzım Hikmet (3 Haziran 1963) ve Orhan Kemal (2 Haziran 1970)'in ölümlerine atıfta bulunarak kitabının ismini "Haziranda Ölmek Zor" koymuştur. Hasan Hüseyin'in bu isimle bir şiir kitabı çıkarmasının tek nedeni Nâzım Hikmet'e olan sevgisidir. Nâzım'dan etkilendiği bellidir. Ankara/Kızılcahamam'da bir etkinliğe katılan şair, etkinlik sonrası arkadaşları ve eşi ile birlikte yapılan bir kır pikniğine katılır. Kır pikniğinde iki genç Hasan Hüseyin ile röportaj yapar. Sorulan soru şudur: *"Sizin için Nâzım Hikmet'ten etkilenmiş diyorlar, kendinizi savunmayacak mısınız?"*

ACIYI BAL EYLEDİK

«pir sultan ölür dirilir»

bak şu bebelerin güzelliğine
kaşı destan
gözü destan
elleri kan içinde

kör olasın demiyorum
kör olma da
gör beni

damda birlikte yatmışız
öküzü hoşça tutmuşuz
koyun değil şu dağlarda
san kendimizi gütmüşüz
hor baktık mı karıncaya
kırdık mı kanadını serçenin
vurduk mu karacanın yavrulusunu
ya nasıl kıyarız insana

sen olmasan öldürmek ne
çürümek ne zindanlarda
özlem ne ayrılık ne
yokluk ne yoksulluk ne
ilenmek ne dilenmek ne
işsiz güçsüz dolanmak ne
gün gün ile barışmalı
kardeş kardeş duruşmalı
koklaşmalı söyleşmeli
korka korka yaşamak ne

kahrolasın demiyorum
kahrolma da
gör beni

kanadık toprak olduk
çekildik bayrak olduk
döküldük yaprak olduk
geldik bugüne

ekmeği bol eyledik
acıyı bal eyledik
sıratı yol eyledik
geldik bugüne

ekilir ekin geliriz
ezilir un geliriz
bir gider bin geliriz
beni vurmak kurtuluş mu

kör olsanı demiyorum
kör olma da
gör beni

Bu soruya şu cevabı verir:

"Ulan başlatmayın etkilenmenizden! Senden en az otuz beş yıl önce ünlenip söylenceleşmiş bir ozandan etkilenmekten doğal ne olabilir? Elbet başlarken, onu da öykündüğüm olmuştur, neden olmasın; elbet beni de öykünecekler, benim de şiirime yaslanıp, neler yazacaklar ilerde. Bir önceki ve daha önceki ozan kuşakları, hep birer basamak değil midir sonrakilere?" (Age, s. 32)

Hasan Hüseyin, "Haziranda Ölmek Zor" kitabında, yurt olaylarını ve yerli motifleri dile getirir. Kendisinden önceki tanınmış ozanlarla iletişim kurar. Olayların temellerine iner. Ortaya birtakım anlamlı sorular sorar. Karşıtları bir arada vererek, diyalektik bütünlük sağlamaya çalışır. Tarihsel ve toplumsal çelişkileri ortaya koyar. Kolay yoldan kazananları yerer.

Filizkıran Fırtınası (1. Basım 1981)

Kitabın genelinde yerilen faşizm ve terördür. Şair, toplumsal gelişmelerin önünde engel olan, sanat ve kültür etkinliklerini engelleyen 12 Mart askeri muhtırası gibi olayları "Filizkıran Fırtınası" olarak değerlendirir. Bu düşüncelerden etkilenerek kitabına başlık koyar. "Filizkıran Fırtınası" başlık şiirindeki şu dizeler şairin düşüncesini açıkça ortaya koyar. **"... nerde benim baharım/dalım yaprağım nerde/gece çökmüş üstüne kerpiçsel yalnızlığın/sanki kaplan pençesinde bir manda böğürtüsü/ne kuş kalmış ne çiçek/ne kırmızı ne yeşil/sapsarı karanlıkta yerler bahar ölüsü"**

Şair, bölgelerarası gelir dağılımının orantısızlığına vurgu yapar. Sürekli olarak yasaklara bel bağlamanın anlamsızlığına parmak basar. Soylularla, işçilerin portrelerini çizer. Savaşların ülkeler ve toplumlar üzerinde yarattığı tahribatlara değinir. Gelecek güzel günlere özlem duyar. **"... hey günler güzel günler/hey günler güzel günler/nerelerde kışladınız/hey günler güzel günler."**

Acılara Tutunmak (1. Basım 1981)

Acılara Tutunmak kitabındaki şiirler, Acılara Tutunmak ve Umutlara Tutunmak adlı iki bölümden oluşur. Kitapta daha çok siyasal cinayetlere yer verilir. Mart 1977'de annesini kaybeder. 1978'de çok sevdiği arkadaşı Bedrettin Cömert vurulur. Bedrettin Cömert'in yazılarını "Eleştiri'ye Beş Kala" başlıklı kitapta toplayan Hasan Hüseyin, bu ölümün acısını yüreğinde yaşar. 1980'de, İstanbul Teknik Üniversitesi'nde okuyan yeğeni öldürülür. 1981'de babasını kaybeder. Şair, bu dönemi "Acılara Tutunmak" diye dile getirir. Hasan Hüseyin, acılara tutuna tutuna yaşamını sürdürür. Umudunu hiçbir zaman yitirmez. Şair, "Acılara Tutunmak" kitabında "ölüm ve ana" şiirleriyle karşımıza çıkar. İnsana ve insanlığa sonsuz bir güveni vardır. Kimi zaman insanlığı bilimden de üstün tutar.

Işıklarla Oynamayın! (1. Basım 1982)

Kitap iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, "Arı İnler Bal İçinde" başlıklı bölümdür. Bu bölümde; gerçek sanatçı, aydın ve yaratıcıların katı kurallar, yasalar ve koşullar yüzünden verimli çalışmalar yapamayışlarının üzüntüleri anlatılır. "Şükrü Baba'nın Bahçesi" başlıklı ikinci bölümde, sanatçının babasının ana görevleri yanında, bahçe işleriyle de büyük bir varlık göstermesi vurgulanır.

Kandan Kına Yakılmaz (1. Basım 1985)

Bu kitap, Hasan Hüseyin'in ölümünden sonra, eşi Azime Korkmazgil tarafından basıma hazırlanıp yayınlanmıştır. Kitap, hiçbir yerde yayınlanmamış şiirleri içeren "Kandan Kına Yakılmaz" bölümüyle, öteki yapıtlardan derlenmiş "Seçmeler" bölümünün bir araya getirilmesiyle oluşturulmuştur. Hasan Hüseyin bu kitabında, insanın arzu ve isteklerinin kan dökerek, bir şeyleri yok ederek, kırıp dökerek yerine getirilemeyeceğini, aslolanın sevgi ve hoşgörü olduğunu gözler önüne sermektedir. Azime Korkmazgil "Kandan Kına Yakılmaz" kitabının önsözünde şöyle yazmaktadır:

"Yaratmak istediğin en son şeyin özü de biçimi de sevgiye, barışa, kardeşliğe, eşitliğe dayanmalıydı. Açlığı, işsizliği, zulmü ve yalnızlığı tatmıştın. Ağrıları tanır, yüreğini şiirlere şarkılara dökerdin. Gecen gündüzün şiirdi, aşkın özlemin şiirdi. Ve her bir şiirin günışığına çıkarılışı, koskoca bir kavgaydı, sancıydı, coşkuydu, ölümdü. Kendinle boğuşmanın her bitiminde bir başka yaratışın arayışlarına yönelir, yeni bir özgürlüğe doğru koşardın. Her kanatlanışında yepyeni deyişlere, anlatımlara, ufuklara varmaktı muradın, tepeden tırnağa arı bir ozandın sen; o dağlarda da bu yerlerde de..." ("Kandan Kına Yakılmaz", Hasan Hüseyin, s.13, Bilgi Yayınevi, Şubat 1985, Ankara)

SONUÇ

Hasan Hüseyin'in kullandığı dil yalın bir dildir. O, Anadolu'nun antik yönünü vurguladığı şiirleri ile

haksızlık, adaletsizlik, emperyalizm ve eşitsizliğe karşı çıktığı toplumcu şiirler yazmıştır.

Hasan Hüseyin, şiirlerinde toplumsal gerçekleri devrimci bir doğrultuda ve diyalektik bir yaklaşımla yansıtır. Toplumsal gerçekçi şair, serbest şiiri savunur. Kimi zaman şiirde uyak kullanılsa da şiirde biçim anlayışını reddeder. Toplumcu gerçekçi şiirde toplum problemleri, savaş karşıtlığı, barış özlemi, işçilerin ezilmişliği, yoksulluk gibi temalar işlenir. Hasan Hüseyin de toplumcu bir şairdir. Özgürlük, tam bağımsızlık, faşist baskılar, proletaryanın ezilmişliği ve egemenliği ile sınıf kavgası, şairin şiirinde başlıca temaları oluşturur. Hasan Hüseyin de sözünü sakınmayan sosyalist şairlerden biridir. Hasan Hüseyin, şiirin somut olduğunu ısrarla belirtir ve bu anlayışını da şu sözlerle dile getirir: "*Yıllardır yazar, çizer, söylerim: Bilineni bilinmeze, görüneni görünmeze, duyulanı duyulmaza, kısacası, somutu soyuta itme değildir şiir'in işi. Tam tersi: Bilinmezi bilinir, görünmezi görünür, duyulmazı duyulur, duyumsanmazı duyumsanır, algılanmazı algılanabilir yapmaktadır.*" (www.biyografya.com/biyografi/15996)

Hasan Hüseyin Korkmazgil, halk kültürü ve özellikle de halk edebiyatı unsurlarını şiirinde yoğun biçimde kullanır. Şiirlerinde masal, türkü ve ağıt gibi folklorik malzemeden yararlanır, ama bunu şiirinin teması için değil, şiirin söyleyiş güzelliğini arttırmak için yapar.

Toplumsal duyarlılık şairin sanatının merkezinde durmaktadır. Hasan Hüseyin genelde kırsala, toprağa, geleneğe bağlı bir damardan yanadır. Kent onun için fabrikadır, grevdir, polis cobudur. Şairin dili zengindir. İnsanı bütünüyle kucaklayan bir inanca sahiptir. O toplumun geleceğine ayna tutar. Uzun soluklu şiir kurma gücüne sahiptir. Buna Anadolu insanının binlerce yıllık geçmişine ayna tutma anlayışı da eklenebilir.

Hasan Hüseyin sanatını toplum için yaptı. Yaşamı boyunca muhalif çizgisinden ötürü zorluklar çekti, çeşitli bedeller ödedi.

İşçilerin/emekçilerin, saçlarını rüzgârlarda savuranların, acıyı bal eyleyenlerin, barış ve özgürlük tutkusunu içinde yeşertenlerin gür sesli, geniş soluklu şairi Hasan Hüseyin Korkmazgil'i aramızdan ayrılışının 34. yıldönümünde saygıyla anıyorum.

Mayıs 2017 ■

YABAN ATLARININ SAVAŞI

■ **GÜLBİN SODAN**

Karşı dağın yamacında bekliyor sırtlan. Büyük ve azgın sürü, savaşa hazır.

Biz de bu dağın yamacında doğduk. Kalan çayırımızı, kalan ağacımızı, kalan yaşamı savunacağız.

Geçen zaman onlara yaradı. Ölü canlı her şeyi yiyen keskin dişleri daha da uzadı. Bulundukları yerde taş ve kaya kaldı yalnızca. Yakında onları da yiyebilirler.

Saldırıdan önce mutlak bir gözcü yollayacaklar. O gözcüyü bekleyeceğim nöbette. Tetikteyiz. Öfke dolu kişnemeler salıyoruz havaya. Onlar da ciyaklama benzeri haykırışlar yolluyor. Sesleri de kendileri gibi korkak ve sinsi.

Son bir toplantı yapacağız bu akşam. Önderimiz konuşacak. Yelesi kızıl, kasları parlak, gözleri yalımı gece ateşlerinin. Kişneyişi uzun soluklu, tiz yankılı, ödünsüz. Evrenin büyük beyninin en değerli hücre-

vah

■ **CEYHUN KONAK**

burası zeytin ağaçlarıyla sarılı,
bir köprücük kemiğinin kırılan ayağı.
her şey susuz, ama diriliğe koşmuş bir at.
kıtlığın yolunda bir peygamberdevesi gibi
üç gün kendi etimi çiğnedim
mataram boş,
adım ne?
burası hangi çöl bilmiyorum.

ey ıslak çayırlar gibi
güneşin altında salınan serkeş ruh
bir merakın kırık tabutundan döküldüm dünyaya
sözlerim hep ölmekten yana

ama ben size hiç söylemedim mi?
ağıtlarda bir lisanım.
babamın en ufak tüfeğiyim, mektepler
okuyamadım.
benim ezanlarım hep içimde okunur.
ölümün kulağı birgün işitir beni de.

ama ben size hiç söylemedim mi?
dalıma kuş isterim, bahtım kocamış bir taş.

si. Dinleyeceğiz sözlerinin haklı, yürekli keskinliğini:

–Yakında alanımıza yaklaşacak sürüyü kollayın. İki ateş arasında bırakacağız onları; yaban atları ve bataklığın. İki aşılmaz duvarla kuşatacağız kaçışlarını; çiftelerimizin ve kan çamurunun. Korkuyla tıkayacağız soluklarını, birbirine dolayacağız adımlarını. İki yokluktan birini seçeceğiz onlara; ezilmenin ve boğulmanın. Kutlayacağız yaban atlarının büyük yengi gününü. Özgürlüğün utkusu ve sevinci, ödülü olacak bu savaşın.

Kaynıyor kanım. Çimensiz bir toprak buldum, deşiniyorum erinçle. Başladı nöbetim. Her kımıltı, her hışırtı, her gizlenen gölge hedefim artık.

Yaşlı bir meşenin dizlerinden kıvrılıyorum. Üzerinden atlıyorum; fundaların, menekşelerin, salkım çiçeklerinden taflan ağaçlarının. Ay yükseliyor. Kendi rüzgârımdan başka esinti yok.

Birden uyarıyor kulaklarım. Deve dikenlerinin arkasında fısıltıdan ince bir ses. Kambur bir gölge. Bir çift küçük parıltı. Sırtlan! Ona yöneldiğim anda fırlıyor bulunduğu yerden. Gizimizi çalmış kaçıyor. Savaş yönlemimizi.

Yüreğime şimşeği yüklenmiş yekinerek atılıyorum. Gecenin çığlıkları yankıyor dağlarda. Birbiri ardı sıra yıldız kaymaları kanımda. Kaslarım domuruyor, derim meşinleşiyor, öfke alazlıyor yelemi. Kırbacı oluyorum özgürlük isteminin. Aşıyorum karanlığın tözünü. Ovaya iniyor sırtlan. Çöllerine doğru taş dağlarının.

Oysa kuzey kasırgalarından ivecenim ben. Bir yılan bükülüşünce kıvrak, kartal süzülüşünce amansız. Durduracağım seni. Sonraki savaşın simgesi olacak ölümün. Senin bütün sürelerin, benim de gizli sürelerim bitecek. Yitireceğim doğanın ve sonsuzun sağaltan şiirini. İçsel müziğini.

Kaçışın can kaygısından senin. Salt yok etmek için yaşamı. Bir başka tutku var bende, bir başka öz. Gözden çıkarmışların dinginliği içindeyim ben. İçime salacağım acıların, gizli coşularını yitirmenin dinginliği içinde.

Kayaların arkasından çevirdim yolunu. Bataklığa sürüyorum seni. Çılgınca ciyaklayıp sürünü çağırıyorsun. Ama gelmezler, gelemezler. Türünüz öylesine korkak ve kalleş.

Durduk. Karşı karşıya. Kısa bir dal uzaklığında. Dişlerini gösteriyorsun çığırarak. Tüylerin dimdik, taraz taraz. Hem tepiyor hem çifteliyorum seni. Toynaklarım gözlerindeki kısık ışığa savruluyor. Ay, afallamış, peltek yüzünde. Yandığını duyuyorum gövdemin, etlerim seğiriyor. Ama duraksıyorum birden. Kökleri toprağa sargın bir gürgen benzeri. Bacaklarım katılaşıyor. Yelem ağaç kabuklarınca sert.

Hayır yaban atı, binlerce kez hayır! Merhametine değer değil o. Yaptıklarını an ve yapacaklarını. Haklı öfkeni; ulu çınarlarca diri. Sen bağlanmış bir yaban atısın. Gücün sınandı. Sözün var. Bir özgürlük çağrısı olmalı utkulu kişneyişin. Bitir işini.

Çırpıntılı bir inleyişle yıkılıyor yere. Bir oluk kan fışkırıyor ağzından. Son soluğunu veriyor kasılarak. Kırık bir yonut, koygun bir külçe artık. Bataklığa itekliyorum ölüsünü, gözyaşlarımı bırakarak. Yasını tutuyorum düşmanım bile olsa.

Dönüyorum. Gökyüzüne bakıyor, bir puhunun şarkısına kulak veriyorum; "Seni sen yapan şey, yok eden şeydir aynı zamanda."

İlk ışıklarını sunuyor tan. Ay soluyor usulca. Dinlensin bedenim artık. Dinlensin anlağım. Yakında büyük savaşı var, korkusuz yaban atlarının. ■

Günlerin Yangınına İnat

■ **RAHİME HENDEN**

I
Gök gürlerken uzaklarda
çakan şimşek hızında
çağlayan olup aktı ömür.
Söyleniyor yıllardır
şarkısı özgürlüğün;
esaretinde kentlerin ve kırların.

II
Mavi dalgaların sırtında
ufukta yol alıyor umut.
Yeşeriyor her bahar dağların dorukları.
Şarkı söylüyor kuşlar
ürkek ceylan sürülerine.
Toprakta tohum çatlıyor bir daha.

III
Uzat ellerini sevgilim
şafakta parıldayan aya,
selam yolla dağların doruklarına.
Yüreğinde kırlangıç yuvaları,
bir de dönüşü leyleklerin.
Ovalarda kırlarda
sekişi kekliklerin...
Akıyor işte hayat
günlerin yangınına inat

05.05.2018, Çobançeşme ■

İNSAN VE MARKSİZM (2)

■ **YAVUZ AKÖZEL**

Nerde kalmıştık? Marx'ın düşüncelerindeki gelişmeleri ele almış yazın literatürüne göre bunu üç evreye ayırmıştık.

1. evre olarak 1842 tarihini almıştık. Marx bu dönemde yazdığı yazılarda politik savaşımını ve bu savaşımı destekleyen tarih teorisini teorik olarak **insan felsefesi** üzerine kurar.

2. evre olarak 1843'den 1845 tarihine kadar olan 2 yıllık bir süreci ele almıştık. Bu evrede Marx yeni bir hümanizmanın Feuerbach'ın **Toplulukçu Hümanizm**'inin etkisindedir.

3. evre, 1845'den sonra Marx ve Engels'in beraber yazdıkları **Alman İdeolojisi** ile başlar. Marx 11 maddeden oluşan meşhur 'Feuerbach Üzerine Tezleri' bir kağıt parçasına not olarak düşüyor. Marksizm'in tözü ana hatlarıyla bu 11 madde de özetlenmiş oluyor. Sonra 1845'in kasımında **'Alman İdeolojisi'**ni yazmaya başlıyorlar.

Marx'ın 3. evresi:

(1845 sonrası) Marx, 1845'ten itibaren tarihi ve politikayı insanın özü üzerine kuran her teoriden köklü biçimde kopar.

Marx ve Engels önceleri Hegel felsefesi içerisinde taraf olarak başlıyor, Hegelci **sistem** ile Hegelci **yöntem** arasındaki ayırımda **Hegelci yöntemi** benimsiyorlar. Engels bu konuda şöyle yazıyor: *"O dönemin teorik Almanya'sında her şeyden önce pratik olan iki şey vardı: Din ve Politika. Hegelci sistemi vurgulayanların bu iki alanda muhafazakâr olduğu söylenebilirdi. **Diyalektik metodun** (a.b.ç.) altını çizenler ise politikada da dinde de en radikal muhaliflerden sayılabilirdi."* (F. Engels, Ludwig Feuerbach ve K. Alman Felsefesinin Sonu, 2015, s.16, Çev. Deniz Kurt, Altıkırkbeş yay.) İşte Marx ve Engels'de Feuerbach gibi Hegelci sistemi karşılarına alıp Hegelci yöntemi yani **diyalektiği** aldılar.

Materyalizm doğayı yegâne gerçeklik olarak görürken Hegelci sistem gerçekliği mutlak fikrin yabancılaşması olarak ele alıyordu. Yani Hegel'in idealizmi egemen olan düşünceydi. İşte tam bu sırada Feuerbach'ın **'Hristiyanlığın Özü'** yayınlanıyor.

Hristiyanlığın Özü, bir çırpıda materyalizm ile idealizm arasındaki çelişkiye son veriyor ve Hegel sistemini 'tuzla buz ediyor'. Tabii ki bu sol Hegelciler arasında coşkuyla karşılanıyor. Marx ve Engels Hristiyanlığın Özü'nden oldukça etkileniyor ve bir anda Feuerbach'çı kesiliyorlar. Kutsal Aile'yi okuyanlar kitapta Feuerbach coşkusunu ve etkisini yakalayabilirler.

Ancak Feuerbach'ın materyalizmin de de sorunlar vardı. Bilimsel bilgi yerine edebi cümleler...

Üretimin ekonomik dönüşümü aracılığıyla proletaryanın özgürleşmesinin yerine "sevgi" aracılığıyla insanın kurtuluşunu koymak.

"İşte 1848 devrimi tüm felsefeyi Feuerbach'ın Hegel'e yaptığı gibi teklifsizce bir kenara fırlatıyordu. Bu süreçte Feuerbach'ın kendisi de arka plana itilecekti." (a.g.e. s. 19)

Buna vesile olan Marx ve Engels'in ortaklaşa yazdıkları Alman İdeolojisi yapıtlarıydı. İşte marksist felsefe Hegel'den sonra Feuerbach'ın da köklü bir eleştirisi ile oluşuyor. Buraya kadar yazdıklarımızda Marx ve Engels'in geçmişleriyle köklü bir şekilde nasıl koptuklarının kısa bir özetini vermeye çalıştık. Demek ki Hegel ile Feuerbach önemli.

Marx, Feuerbach'ın toplumsal görüşleri ile kendi toplumsal görüşlerinin oldukça farklı olduğunu kendi yepyeni insanlık tarihi görüşünün Feuerbach'ın insanlık tarihi görüşüyle tamamen zıt yönlerde olduğunu görüp geliştirmişti. Bu **geliştirme** Feuerbach Üzerine Tezler'de yalın ve

dolaysız olarak yansıyordu.

Feuerbach'ın soyut, toplumdan dışlanmış metafizik ve tarih dışı **insan kavramının** yerine tarihi materyalizmin önemli bir öğretisini gündeme getiriyordu 6. tez'de şöyle yazıyordu:

"Feuerbach, dinsel özü insani öz haline getirir. Ne var ki insani öz tek tek her bireyin doğasında bulunan bir soyutlama değildir. Bu öz, kendi gerçekliği içinde, toplumsal ilişkiler bütünüdür. Bu gerçek özün eleştirisine girmeyen Feuerbach, bu yüzden:

1- Tarihsel süreçten soyutlama yapmak, dinsel duyguyu kendi başına tanımlamak ve soyutlatılmış – bir insan bireyi varsaymak zorunda kalmıştır.

2- Dolayısıyla öz, yalnızca "tür" olarak; çok sayıda bireyi doğal biçimde birbirine bağlayan içsel, sessiz bir genellik olarak kavranabilmektedir." (Marx/Engels, Alman İdeolojisi 2013, Çev. Tonguç Ok, Olcay Geridönmez, Evrensel yay. s. 16)

Buradaki 'insani öz' aynı zamanda 'insan doğası' anlamına gelmektedir. Değişen bir şey yoktur.

Evet Marx 1845'ten itibaren 'insan özü' üzerine kurulu her teoriden kendisini ayırıyor. Yeni kavramlar üzerine kurulu bir tarih ve politika teorisi oluşturuyor. Tüm felsefi hümanizmin teorik savlarını eleştiriyor ve **hümanizmi ideoloji olarak tanımlıyor.**

6. tez işte bu yeni anlayışa, kurduğu yeni felsefeye 'tarihsel materyalizme' dayanıyordu. (Bu konu için bkz. Louis Althusser, Marx için, s. 278-279, İthaki Yay., 2015)

Güney sayı 83'ü komünist şair Heinrich Heine'nin Silezyalı Dokumacılar şiiri ile noktalamıştık. Marx ve Engels'i de derinden etkileyen bu şiir üzerine birkaç kelime daha yazmayı gerekli gördüm.

4 Haziran 1844'te Silezya'nın Langenbielau ile Peterswaidau kasabalarında bulunan dokuma fabrikalarındaki işçiler zaten çok az olan ücretlerin daha da düşürülmesi üzerine ayaklanırlar. Ayaklanma 3 gün sürer ve üç günün sonunda kanla bastırılır. Onlarca insan ölür ve yaralanır. Heine'nin hemen kaleme aldığı **"Silezyalı Dokumacılar"** 10 temmuz 1844'de Marx'ın da yazı yazdığı ve giderek dergi üzerinde etkisinin ağır bastığı **Vorwärts'**de yayınlanır. Dokumacılar şiiri fabrikalarda, halkın arasında hızla yayılır. Aynı zamanda bu şiir ile Heine, Alman işçi hareketinin klasik şairi olma yolunda ilk adımını atmış ve **Almanya Kış Masalı** ile de bunu tartışmasız duruma getirmiştir. Şair bu şiiriyle conspiratif (gizli, fısıltılarla ve yasal olmayan diğer araçlarla el altından yayılıp genişleyen) sessiz protestonun bir parçası-simgesi olmuş, kitap alıp okuyamayanların eline, devletin tüm kontrolünden sıyrılan, ezbere öğrenilen ve yayılan bir silah vermiştir. 1849 yılına kadar geçen 5 yıl içinde, yalnızca bu şiir yüzünden Prusya'da yüzlerce dava açılmış, işçi, emekçi, küçük esnaf, kalfa toplantılarının vazgeçilmez bir parçası haline gelen, ezgileşen bu şiir yüzünden tutuklanmış, takibata uğramıştır. Heinrich Heine ve şiirleri Vorwärts'in yasaklanmasında da önemli bir rol oynamıştır. Sonunda Prusya hükümetinin yoğun baskıları neticesinde Marx, Bürgers, Bakunin ve Heine'nin Fransa'dan sürülmesine karar verilmiştir. Heine, bakanlıklara itirazlarda bulunarak sürülmesini son anda önlemeyi başarır. Napolyon döneminde Fransa'ya ait olan Düsseldorf'da doğan Heine otomatikman Fransız vatandaşlık haklarına sahip olduğu için sınır dışı edilemez. Heine'nin Fransa'dan sınır dışı edilmemesinin bir diğer nedeni de *"muhalefetin protestosu ve dünya çapındaki ünü nedeniyle tedirgin edilmediğidir"*. (K. Marx/F. Engels, Kutsal Aile, 2009, Çev. Kenan Somer, Sol yay, s. 361)

Marx, Fransa'yı terk ederken Heine'ye şunları yazıyor: *"Burada geride bıraktığım tüm insanlardan, beni en tedirgin eden Heine'nin geride kalışıdır. Sizi keşke, bavuluma koyup, götürebilseydim."* (Serdar Dinçer, Almanya Bir Kış Masalı ve Diyeliktiğin Şairi Heinrich Heine, Mattek Matbacılık, 2006, s. 245)

Karl Marx'ı Paris'in Vanneau sokağındaki evinde ziyaretine gelen birçok kişi arasında demokrat şair Georg Herwegh (Ren gazetesinde yazıyordu), Heinrich Heine (1792-1856), Rus anarşist Bakunin ve Paris'in demokrat ve sol radikal kesimin önde gelen yazar ve entelektüelleri vardı.

Tabii bunlar arasında H. Heine'nin yeri ayrıydı. Marx Paris'den kovuluncaya kadar Heine ile birlikte olmadığı gün hemen hemen yok gibiydi. Heine Marx'dan 21 yaş büyük olmasına karşın çok iyi iki dosttular ve çok iyi anlaşıyorlardı. Marx'ın Heine'den çok şeyler öğrendiği ve hatta zaman zaman etkilendiği de bir gerçektir. Heine ise Marx'da, Marx'ın bunca genç olmasına karşın geleceği yakalamıştır. Onun ışıl ışıl yanan gözlerinde o müthiş vazgeçmezliği, kararlılığı ve gerçeği yakalamıştır. Heine, şu Paris sosyete-

sinin ve zengin sofralarının aranan parlak şairi Marx'ın düşüncelerinin etkisinde kalmış, Silezyalı Dokumacılar şiiri olsun, Almanya Bir Kış Masalı'nı oluşturan çok sayıda şiirler olsun, Marx'ın Heine üzerindeki güçlü etkisiyle ortaya çıkmıştır. Hatta bu şiirlerin oluşmasında Marx'ın kişisel katkılarının olduğu yadsınamaz. Heine'nin en değerli doruksal şiirlerini yarattığı Marx ile birlikte geçirdiği 1843-1844 dönemidir diyebiliriz.

"Marx, Heine'nin bazı şiirleri üzerinde ilk editörü olarak çalışırdı. Marx'ın kızı Eleanor daha sonraları, iki adamın şu ya da bu şiir üzerinde birlikte çalışıp onu mükemmel bir hale getirinceye kadar her satırı üzerinde tekrar tekrar durduklarını anımsıyordu. Marx'ın etkisi altında Heine'nin eserlerinde toplumsal motifler gittikçe daha çok yer almaya başladı." (Karl Marx, Biyografi, Öncü Kitabevi, Çev. Ertuğrul Kürkçü, 1976, s. 67)

1844 Ağustos'unda Engels, Marx'ı Paris'te ziyaret etti. Birlikte geçirdikleri 10 gün düşüncelerinin teori ve pratikte neredeyse özdeş olduğunu gösterdi. Bununla ilgili olarak Engels şöyle yazıyordu: *"Marx'ı 1844 yılının yazında ziyaret ettiğim zaman bütün teorik alanlarda tam bir ittifak içerisinde olduğumuz ortaya çıktı. Bizim ortak çalışmamız o tarihte başlar."* (Marks, Engels, 2016, s.183)

Marx, Engels'e genç Hegelcileri temsilen Bruno Bauer'i eleştiren birlikte bir kitap kaleme almayı teklif etti. Engels, Pariste kaldığı 10 gün içerisinde kendi payına düşen 30 sayfa kadar tutan bölümü yazıp bitirdi. Marx da daha önceki çalışmalarından da (1844 El Yazmaları gibi) yararlanarak Engels'in 30 sayfa kadar olan yazdıklarını tamamlayarak kapsamlı bir kitap meydana getirdi: **Kutsal Aile Ya da Eleştirel Eleşti-**

KRONOLOJİK TABLO:

1815: Viyana Kongresi'nden sonra Avrupa'da monarşist rejimlerin düzeni yeniden kurmaya yönelik tedbirleri ve bu çabaların belirlediği dönem.

1818: Marx'ın Trier'de (Prusya Renanya'sı) doğumu.

1820: Engels'in doğumu.

1831: Hegel'in ölümü. Fransa'da Pierre Leroux, İngiltere'de Robert Owen 'sosyalizm' kelimesini icat ediyor. Lyon'lu ipek işçilerinin ayaklanması.

1835: Fourier, La Fausse Indüstrie morcelêe (parçalanmış sanayi yanlışı)

1838: Feargus O'Connor 'Halkın Sözleşmesi'ni kaleme alıyor. (İngiliz Chartizminin Manifestosu). Blanqui "proletarya diktatörlüğü"nü öneriyor.

1839: Marx, Bonn ve Berlin Üniversitesi'nde hukuk ve felsefe okuyor.

1841: Feuerbach, Hristiyanlığın Özü; Proudhon, Mülkiyet Nedir?, Moses Hess, Avrupa'nın Üçlü Gücü; Marx'ın doktora tezi, Demokrit ve Epikür'de Doğa Felsefesinin Farklılığı.

1842: Marx Rhein (Ren) gazetesinde yayın yönetmeni. Cabet: İkarya'ya Yolculuk

1843: Carlyle, Geçmiş ve Şimdi; Feuerbach, Geleceğin Felsefesinin İlkeleri. Marx Paris'te, Fransız-Alman Yıllıkları'nın yayını. (Yahudi Sorunu ve Hegel'in Hukuk Felsefesinin Eleştirisine Giriş'i de içermekte)

1844: Comte, Pozitif Düşünme Biçimi Üzerine Söylev; Heine, Deutschland ein Wintermaercchen (Almanya, Bir Kış Masalı); Marx, "1844 El Yazmalar'ını (Ekonomi politik ve Felsefe) gözden geçiriyor ve (Engels'le) Kutsal Aile'yi yayımlıyor. Engels İngiltere'de İşçi Sınıfının Durumu'nu yayınlıyor.

1845: Stirner, (Birey ve Mülkiyet); M. Hess, Paranın Özü. Marx, Belçika'dan sınır dışı edilmiş, Feuerbach Üstüne Tezler'in ve Engels'le Alman İdeolojisi'nin redaksiyonu.

1846: Felsefenin Sefaleti (Proudhon'un Sefaletin Felsefesi'ne cevap) Marx, Komünistler Birliği adını alacak olan Adiller Ligine kaydolur. Bu örgüt için Engels ile birlikte 1848'de Komünist Parti Manifestosu'nu yazar. (Etienne Balibar, 2014, s.19-21)

ri'nin Eleştirisi. Kutsal Aile'de 1844 Ekonomik ve Felsefi El Yazmaları'nda olduğundan daha az olmasına karşın hâlâ Feuerbach'ın etkilerinin olduğuna ilişkin belirtiler vardır. Karl Marx, 1867 yılının 24 Nisan'ında Kutsal Aile'yi yeniden okuduktan sonra Hannover'den Engels'e şöyle yazar:

"Hier fand ich auch die "Heilige Familie" wieder, die er mir geschenkt hat und wovon er Dir ein Exemplar schicken wird. Ich war angenehm überrascht, zu finden, daß wir uns der Arbeit nicht zu schämen haben, obgleich der Feuerbachkultus jetzt sehr humoristisch auf einen wirkt." (Marx/Engels, werke Bd.31, s. 290, Dietz Verlag, 1965)

"Sana bir nüshasını göndereceğim 'Kutsal Aile'yi yeniden okuduğumda Feuerbach kültü(tapınması) şimdi oldukça gülünç bir izlenim uyandırmakla beraber, bizi utandıracak hiçbir şeyin olmaması benim için hoş bir sürpriz oldu." (Marx/Engels, Kutsal Aile, Çev. Kenan Somer, Sol yay, 2009, s. 356)

Aslında Kutsal Aile her ne kadar Feuerbach kültünden izlenimler taşıyorsa da objektif olarak her bakımdan Hegel ve Feuerbach'ın çok ilerisine geçmişti. **Kutsal Aile, Marx ve Engels'in proletarya ideolojisinin temellerini attıkları ve kendilerinden önceki filozof ve ideolojik hasımlarıyla aralarına net bir sınır çizgisi çekmek için giriştikleri bir yapıt olmuştu.**

Aynı zamanda Kutsal Aile ile 1844 El Yazmaları'nın sınırlarını da aşıyor. Marx ve Engels birlikte yazdıkları ve aynı görüşleri paylaştıkları bu yapıtlarında **maddi üretimi insan soyunun tarihinin temeli olarak görüyor ve ele alıyorlar.**

Lenin, Kutsal Aile'ye ilişkin şu yorumda bulunuyordu:

"Hegelci felsefeden çıkıp sosyalizme geliyor burada Marx: Geçiş, açık seçik bir biçimde görülebiliyor; Marx'ın neleri kazanmış olduğu ve yeni bir fikir alanına nasıl geçtiği besbelli burada." (Lenin, Felsefe Defterleri, Sosyal Yay., Çev. Atilla Tokatlı, 1976, s.14)

Yine de Marx ve Engels subjektif olarak kendilerini hâlâ Feuerbach'ın takipçileri olarak görüyorlar, **Feuerbach'ı ve kendilerini GERÇEK HÜMANİSTLER olarak adlandırıyorlardı.** (Marx ve Engels kendi aralarında kendilerini ve Feuerbach'ı böyle değerlendiriyorlardı.Tabii ki Feuerbach'ın böyle bir değerlendirmeden haberi yoktu, olsa da zaten kabul etmezdi.)

Paris'de Vorwärts'de yazdığı dönem (1844), aynı zamanda 1844 el yazmaları ile ardından da Kutsal Aile'yi yazdığı dönemdir.

Daha önce de değindiğimiz gibi Marx, daha Yahudi Sorunu ve Hegel'in Hukuk Felsefesinin Eleştirisine Giriş makalelerinde **insansal kurtuluşun özel mülkiyet rejiminin kökten kaldırılmasını gerektirdiğini ve bu kaldırmanın da ancak devrimci proletaryanın yapıtı olabileceğini açıklıyordu.**

4 Aralık 1844'te Vorwärts'de yazı yazmaya başladığında da şöyle yazıyordu: ***"Bu yazınsal hareketin ereği, insanın din, devlet, burjuva toplum içindeki yabancılaşmasının kaldırılacağı ve yerini kendi insan niteliklerinin bilincine tam olarak sahip insanlar tarafından yönetilen bir toplumsal örgütlenmeye bırakacağı, özgür ve eşitçi bir toplumun kurulmasıdır."*** Marx, Vorwärts gazetesindeki daha ilk yazısında komünizmi benimsemiş olduğunu açık olarak belli etmektedir. Marx, proleter devrimin, ancak kapitalist sistemin gelişmesinin ta kendisi tarafından yol açılan burjuvazi ve proletarya arasındaki sınıflar savaşının kızışmasından kaynaklanabileceğini **henüz anlamadığından,** bu savaşımı henüz şematik bir biçimde tasarlıyor ve proletarya da **insandışılaşmasının** en aşağı derecesine düşmüş, dolayısıyla kendi yeniden **insanlaşmasının** aleti olmaya aday olan **insanlığın** bürünümünü (ete kemiğe bürünmesini) görüyordu. (Marx, Engels, Kutsal Aile, Sol Yay, çev. Kenan Somer 2009, s.364)

Ancak **kavramak** uzun sürmeyecekti. Engels'in 1843'te kaleme aldığı ve 1844'te Deutsche-Französische Jahrbücher'de yayınlanan **burjuva ekonomi biliminin ve burjuva toplumsal sisteminin İLK SOSYALİST eleştirisini ihtiva eden** "**Ekonomi Politiğin Bir Eleştiri Denemesi**" makalesi Marx'a yol gösteren, onun ufkunu daha da açan bir kılavuz olacaktı. Engels, kaleme aldığı ve bugün dahi bir takım eksiklik ve Feuerbach'ın etkilerinin izlerini taşımasına karşın aktüalitesinden hiçbir şey kaybetmemiş o muazzam makalesinden izninizle kısa bir pasajı buraya aktarayım:

"Emek-üretimdeki esas etmen, "servetin kaynağı", özgür insan etmeni-iktisatçılarla başedemedi. Tıpkı sermayenin emekten ayrılmış olması gibi, şimdi de emek, kendi payına, ikinci bir kez bölünmektedir. Emeğin ürünü, emeğin karşısına

ücret olarak çıkmaktadır. Ondan ayrılmıştır ve kendi payına, her zaman olduğu gibi, –görmüş olduğumuz gibi, emeğin üretimdeki payını belirleyen sağlam bir ölçüt olmadığından– rekabet tarafından belirlenmektedir. Özel mülkiyeti kaldırıp atacak olursak bu doğal olmayan ayrım da ortadan kalkar. Emek kendi kendisinin ödülü haline gelir ve şimdiye dek yabancılaşmış bulunan emeğin ücretinin hakiki önemi –yani emeğin bir şeyin üretim maliyetlerini belirlemekteki önemi– aydınlığa çıkar" (1844 El Yazmaları , Ekonomi Politik ve Felsefe, Sol Yay, 2011, Çev. Kenan Somer, s. 352-383)

Size yeni bir şarkı düzmek istiyorum,
A dostlar, daha iyi bir şarkı!
Şu dünyada, işte burada istiyoruz.
Yaratmak cennet gibi cihanı!

Mutlu olmak istiyoruz şu dünyada
Ve yoksulluk olmasın, olmasın açlık,
Çalışkan ellerin ürettiği,
Tembel göbek yiyip yutmasın artık!
Bu yanda ürüyor, yeterince ekmek var,
Tüm insan evlatlarına yetecek kadar,
Güllerde, mersinlerde,
hem güzellik, hem zevk var,
Ve tatlı bezelye de en az o kadar.

Evet, çatlar çatlamaz kabukları,
Evet, herkese tatlı bezelye!
Bırakıveririz o zaman gökleri,

Heinrich Heine

(Almanya Bir kış masalı, 'Caput I' den bir bölüm. Serdar Dinçer, Almanya Bir Kış Masalı, 2006, Mattek Matbaası, s. 392, Çeviren: Serdar Dinçer)

1844 El Yazmaları, Ekonomi Politik ve Felsefe

Marx, Paris'te kaldığı süre içerisinde Fransız işçileriyle olsun, Alman göçmen örgütleriyle olsun yakın ilişki kurdu. İşçilerin gizli/açık toplantılarına katıldı, önderleriyle tanıştı. Hatta ilk başlarda Blanquist Mevsimler Derneği ile bağları vardı ve yine ilk başlarda Babeuf ve takipçilerinin daha sonra da ütopyacı sosyalist Weitling'in fikirlerine eğilim gösterdi. Marx'ın yaşamı tam bir proleterce yaşamdı ve yarattığı tüm teoriler işçi sınıfı içerisindeki özverili çalışmalarının birer meyvasıydı. Hayali değildi, ayakları yere basan gerçeğin yankımasıydı. Paris'te geçen bu hareketli süreci de kapsayan 1843 ve 1844 yıllarındaki araştırmalarının sonuçlarını parça parça yazılmış ancak tamamlanmamış 3 yazı dizisi ile ortaya koymuştur. Marx'ın el yazısı ile kaleme aldığı bu üç metin parçası **1844 Ekonomik ve Felsefi Elyazmaları** olarak bilinir.

Marx, övgüyle bahsettiği, etkisinde kaldığı ve üzerinde çalışma yürüttüğü ilk kez Alman-Fransız yıllığında (Deutsche-Französische Jahrbücher) Engels tarafından kaleme alınıp yayınlanan o fevkalade **"Ekonomi Politiğin Bir Eleştiri Denemesi"** makalesini daha da geliştirdi, ileriye taşıdı.

Marx, burjuva ekonomi politiğini incelenen ekonomik hareketin iç bağlantılarını anlayamadıkları için önemle de ekonomik gerçek ve süreçleri birbirlerinden koparark onların **bir dış gücün, bir dış iradenin ürünü olduklarını** ileri sürdükleri için suçladı.

Bu suçlama burjuva ekonomi biliminin metafizik yönteminin oldukça haklı bir eleştirisiydi.

Marx, 1844 El Yazmaları'nda burjuva ekonomi biliminin ekonomik olgulara yaptığı metafizik ve tarih dışı yaklaşımın kaynaklarını göstererek geliştirmekte olduğu yeni ekonomik bilimi arasına net bir ayırım çizgisi çekti. (Marx iş-gücünün değeri kategorisini keşfetmiş değildi.)

Ancak 1844 El Yazmaları'nın asıl önemi ve temel kavramı **yabancılaşma** kavramıdır. Bu kavram ekonomik literatürde **yabancılaşmış çalışma** kavramı olarak anılacaktır.

Kavramsal olarak Hegel ile öne çıkan **yabancılaşma** sosyolojik ve iktisadi içerikle J. J. Rousseau gibi 'toplum sözleşmesi' aydınlanmacıları tarafından da ele alınmasına karşın Karl Marx tarafından önemle 1844 El Yazmaları'nda kapsamlı bir sosyolojik ve iktisadi içeriğe tabi kılınarak yeniden ele alınmış, irdelenmiştir. Kısaca şöyle ifade edebiliriz: Marx yabancılaşma kavramını Hegel'den, Hegel de J. J. Rousseau'dan almıştır. Ayrıca Feuerbach'ta da yabancılaşma kavramı vardır. Elbetteki Feuerbach da 'yabancılaşma' kavramını Hegel'den almıştır. Ancak Marx 'ya-

bancılaşma' kavramını hem Hegel'den hem de Feuerbach'dan farklı bir şekilde ele alır, kullanır.

"Yabancılaşma" terimini en genel anlamda **öznenin ötekileşmesi** olarak, bir başka ifadeyle özne ile nesne arasındaki ilişkinin bozulması olarak da açımlayabiliriz. Bu kavram Marx'tan önce de önemle Hegel ve Feuerbach'ın felsefi yazılarında sık sık kullanılmıştı. Ancak yabancılaşmanın kaynağına antik Yunan dönemiyle başlamak daha doğru olur. Şeyin yabancılaşmasını konu edinen filozof M.S. 205-270 yılları arasında yaşamış olan antik Yunan felsefesinin son temsilcisi ve yeni Platonculuğun kurucusu **PLOTİNOS'**tur.

Yeni Platonculuğun kurucusu olmasına karşın bazı noktalarda Platonculuktan ayrılan Plotinos'un Aristo ve Stoacılardan da etkilendiği görülür. Plotinos'a göre var olan tek bir şey vardır o da **Tin'dir** (Tanrı'dır). Tanrı'yı **'bir'** olarak adlandırır. Tanrı yani **'bir'**in dışında kalan her şey bu **'bir'den sadır olurlar** (varlık kazanırlar, meydana gelirler). Bu **'Bir**'den herşeyin çıkması bir varlık hiyerarşisi şeklinde olur ve bu varlık hiyerarşisi **'bir'**den çokluğa doğru üç aşamada ilerler. Aşamanın en tepesinde mutlak **'bir'** olarak Tanrı vardır. İlk aşamada Nous (akılsal olan), ikinci aşamada ruh (geist), üçüncü aşamada ise madde vardır. **'Bir'**den çokluğa doğru giden süreç Tanrı'nın kendine yabancılaşmasıdır. Çokluktan **'bir'**e dönme süreci ise onun kendi özüne dönmesidir.

Plotinos'cu metafizikte Bir'e ilişkin iki ana hareket var: Kendinden uzaklaşma ve kendine dönme. **Bir** yani Tanrı kendinden uzaklaşarak **kendine yabancılaşıyor** ve kendine dönerek de yeniden kendini buluyor. Arslan şöyle yorumluyor: *"Sürece tersinden yani ruhtan yukarıya doğru bakarsak, ruhun yukarıya doğru yükselme sürecini çokluktan birliğe giden bir süreç olarak görebiliriz. Bu süreç içinde ruh, Nous aracılığıyla mutlak birliğe erişmektedir. Hegel'in terimlerini kullanırsak, Plotinos'ta Bir'den aşağıya, çokluğa doğru giden süreç,Tin'in (Geist) kendisine yabancılaşması, çokluktan birliğe gitme süreci ise onun kendine, kendi özüne dönmesidir."* (Arslan Ahmet, İlk Çağ Felsefe Tarihi, Bilgi Üniversitesi Yay., 2012, s. 86)

Yabancılaşma sorunsalı ve terimi ilk çağdan itibaren değişik filozoflar tarafından da ele alınmış modern dönemlere gelindiğinde, yabancılaşmadan kurtulmanın yollarını arayan toplum sözleşmesi filozofları (Hobbes, Locke, Rousseau) sonradan da Hegel ve Feuerbach tarafından yeniden ele alınmış, insana ait düşünce daha da ileri götürülerek felsefenin temel taşı durumuna getirilmiş ve evrensel aklın her türlü baskıcı rejimi (monarşi) alt edeceği savını ileri sürmüşlerdir.

Bu üç filozof da devlete neden gereksinimimiz olduğunu ve bu gereksinmelerin neler olabileceği üzerine araştırma yapıp fikir yürütmüşlerdir. Bundan dolayı da toplumsal sözleşme filozofları olarak anılıyorlar.

Bu üç toplumsal sözleşme filozofuna göre doğal durumdan toplumsal duruma geçişte bireyler toplumsal sözleşme yaparak hem devleti hem de bu devletin insanların haklarını ve güvenliğini sağlayan yasalarnıı oluşturup belirli yararlar elde etmişlerdir.

Thomas Hobbes (1588-1679) toplumsal sözleşme kuramcısıdır. İnsanlar doğada eşit bireyler olarak yaşarlar. Eşit yaşadıkları için de her bireyin her şey üzerinde hak iddia edebilirler. Bunun nedine de doğa durumunun yasalarla sınırlanmadığıdır. Herkesin her şey üzerinde hakkı vardır ancak bu hak bir savaş durumunu da ortaya çıkarmakta, kişileri birbirine düşman kılmaktadır. Doğa durumundan ötürü herkese ait bir malın herkes tarafından kullanılışı adaletsizlik değildir ancak bu paylaşamamaktan dolayı insanlar arasında düşmanlığa neden olur (İnsan insanın kurdudur). Böylece insanlar kendi varlıklarını korumak, amaçlarına ulaşmak, güvenliklerini sağlayabilmek için aralarında çatışmaya, savaşmaya başlarlar. Yasa olmadığı için de adalet ve hak kavramlarından söz edilemez. Bu durum korkuya ve savaşa neden olmaktadır dolayısıyla tüm bu olumsuzlukların üstesinden gelebilmek için bir otoriteye, devlete gereksinim vardır. Hobbes düşüncelerinde **korku** vurgusunu çok yapmıştır. Hobbes'e göre insanlarda güvenilecek yegâne tutku **korkudur.** Hobbes, döneminin İngilteresinin iç savaşlarla geçen ve otorite boşluğu olan çalkantılı durumundan ötürü, ayrıca materyalist ve ateist olduğu için kilise tarafından baskılara uğradığından, sürgünlere gönderilip tutsak edildiğinden dolayı oldukça karamsardır.

Demek ki Thomas Hobbes'e göre yabancılaşmanın kaynağı doğa durumunun yasalarla sınırlanmadığıdır. Yasalarla sınırlanmadığı için de savaş durumu ortaya çıkmakta, kişiler bir birine

düşman olmaktadır. Hobbes'de yabancılaşmanın en anlamlı yansıması onun meşhur şu söyleminde dile gelmektedir: **İnsan insanın kurdudur.**

John Locke (1632-1704) Hobbes gibi Locke de toplumsal sözleşme kuramcısıdır. Locke'ye göre doğal durum bir savaş durumu değildir. Doğal insan egoist ve savaşçı değil barışçıl, ahlaklı, işbirlikçi varlıktır. Doğal durumda da insanlar toplumsal olarak yaşıyorlardı ancak bu durumda eksik olan şey yasalardı. Yasaların olmayışı elverişsiz durumlar oluşturuyordu. Söz gelimi benim haklarıma tecavüz eden bir kişinin cezasını benim verme hakkım vardır. Ancak bu cezayı verirken duygularıma kapılabilir, adil ceza vermeyebilirim. Bunun için bir otoriteye, yasaları düzenleyen bir otoriteye yani devlete gereksinim vardır. Devletin var olmasının temel nedeni kişilerin can, mal ve özgürlüklerini güvence altına almaktır.

"Devlet, bana göre, sadece kendi sivil çıkarlarını tedarik etmek, korumak ve geliştirmek için teşkil edilmiş bir insan toplumudur. Sözünü ettiğim sivil çıkarlar, hayat, özgürlük, sağlık ve bedenin dinlenmesi ve para, araziler, evler, eşyalar ve benzeri gibi maddî şeylerin mülkiyetidir. Hayata ait bu şeylere tam olarak sahip olmak, genelde bütün insanlar, özellikle de uyruklarının her biri için aynı kanunları tarafsız bir şekilde ifa ederek güvence altına almak siyasî yönetimin görevidir." (J. Locke, Hoşgörü Üstüne Bir Mektup, Çev. Melih Yürüşen, s.16, İnternet sitesi, wwhttps://ozgurtoplumundegerleri.com/)

Locke bir toplum sözleşmesi kuramcası olarak Hobbes'in karamsarlığının tersine hoşgörülüdür, "özel mülkiyet hakkını herşeyin önüne çıkararak modern devletin de bir bakıma öncüllerinden biri olmuştur. Bugünkü liberalizm ve liberal ekonomi hâlâ Locke'nin ana hatlarıyla çizdiği sistem üzerine yürüyor. 18. yüzyıl Avrupa'sı henüz sanayi devrimi öncesi dönemi yaşıyorken, mülkiyet hakkı, devlet ve devletin işlevi üzerine öne sürdüğü teorileri 19. yüzyılın değişen üretim biçimlerine karşın zamanın ötesine geçmiş, modern kapitalizmin temel kaynağı olan **mülkiyet hakkının** teorik kurucusu olmuştur. Locke özel mülkiyetin **bireysel özgürlüklerin temeli** olduğunu öne sürerken Marx, özel mülkiyeti **yabancılaşma**nın asıl etmeni olarak görmüş, Locke'nin tam tersine özel mülkiyetin bireysel özgürlüklerin önündeki yegâne engel olduğunu belirtmiştir. (Marx'ın yabancılaşmaya ilişkin düşüncelerini daha ileride kapsamlı bir şekilde ele alacağız.)

Locke'ye göre yabancılaşmanın etmenlerini ortadan kaldırmak için hayata ilişkin her şeye sahip olmak gerekmektedir. Peki hayata ilişkin şeyler nelerdir? Özgürlük, sağlık, bedenin dinlenmesi, özel mülkiyet hakkının sınırsız tanınması.

J. J. Rousseau (1712-1778) 'yabancılaşmayı' **"İlimler ve Sanatlar Hakkında Nutuk"** söylevinde işlemiştir.

"Ruhun da vücut gibi ihtiyaçları vardır. Vücudun ihtiyaçları cemiyetin temeli, diğerleri de ziynetidir. Hükümet ve kanunlar, bir araya toplanmış insanların cemiyet ve huzur içinde yaşamalarını temin eder. Onlar kadar müstebit olmamakla beraber belki onlardan daha kudretli olan ilim, edebiyat ve sanatlar insanları bağlayan zincirleri çiçeklerle örter; hür yaşamak için doğmuş görünen insanların damarlarında taşıdıkları hürriyet duygusunu söndürür; onlara kölelik hayatını sevdirir; onları medeni milletler dediğimiz kütleler haline sokar." (J. J. Rousseau, İlimler ve Sanatlar Hakkında Nutuk, MMEB Yay, Çev. Sabahattin Eyüboğlu, 1989, s. 13)

Rousseau'ya göre antik çağların tikel toplumlarından Hristiyanlığın yarattığı genel topluma geçiş, insanın ilerlemesinin değil düşüşünün bir işaretidir. Siyaset, bilim, sanat alanındaki gelişmelerin ortaya çıkardığı mutsuzluk ve sorunları Rousseau 'yabancılaşma' ve yabancılaşmadan doğan sonuçlar olarak değerlendirerek olumsuz bir tablo çizmiştir.

Rousseau'ya göre insan doğal yaşamdan koptuktan sonra uygar toplumla birlikte yozlaşmış, gerçek özgürlüğünü ve mutluluğunu yitirmiştir. Uygar toplumda özgür ve mutlu olduğunu sanan insan yanılsama içerisindedir. Özgürlüğü ve mutluluğu yitiren kendine ve topluma yabancılaşan insan artık kendini bu yabancılaşmadan kurtaramaz.

Rousseau İnsan'ın doğal durumunu (özünü) bir varsayım olarak, kurgusal olarak ele alıyor ve kötülüklerin kaynağının insan doğasında değil de uygarlığın getirdiği modernitede aranması gerektiği tezini Hobbes'in karamsar tezlerine karşı ileri sürüp savunuyor. Yine aynı şekilde Rousseau'nun Loc-

ke'ye de bu düzlemde yönelttiği eleştiriler vardır. Locke, insanın uygarlık öncesi doğal durumunu kabul ederken ancak insanın daha o zaman, doğallık durumundayken akla boyun eğmiş durumda olduğunu, akla boyun eğmiş insanın daha doğallık zamanında değişik haklara sahip olduğunu ileri sürmektedir. Emek sonucu kazanılmış mülkiyet hakkı da bunlardan biridir. Uygar toplumların meydana gelmesi bu mülkiyet haklarının anlaşmalara bağlanması olarak açıklanabilir. Bu görüşleri ileri süren Locke burjuva liberalizminin kuramcısı olarak değerlendirilmektedir.

Hobbes ile Rousseau'nun bakış açıları ve öne sürdükleri tezler tamamen farklı olsa da **insanların arzu ve istemlerinin çoğalması onları felakete sürüklediği** varsayımında birleştirmektedir diyebiliriz.

J. J. Rousseau'nun düşüncelerinin aydınlanma çağına damgasını vurduğu, Avrupa'daki burjuva demokratik devrimlerinde özel bir önemi olduğu olgusu unutulmamalıdır. Aslında Rousseau üç-beş satır anlatımla geçiştirilecek bir filozof da değildir. Marx ve Engels'in övgüyle bahsettiği ve düşüncelerinden esinlendiği bir filozoftur aynı zamanda.

Engels, 1877'in Ocak ayında Leipzig "Vorwärts" gazetesinde bölüm bölüm yayınlanmaya başlayan "Anti Dühring" yapıtında Rousseau'yu diyalektiği kavrayamamış Dühring'e şöyle anlatmaktadır:

"Son olarak: Rousseau'nun eşitlik öğretisi bile, ki Dühring'inki onun karşısında soluk, çarpık bir taklittir, Hegelci yadsımanın yadsıması –üstelik Hegel'in doğumundan yirmi yıl önce– ebe hizmeti görmeden ortaya çıkamaz. (Engels, Rousseau'nun –İnsanlar Arasındaki Eşitsizliğin Kaynağı– adlı yapıtına atıfta bulunmaktadır) *Ve bundan utanmak şöyle dursun, bu öğreti, ilk sunuluşunda, diyalektik kökeninin damgasını nerdeyse gösterişle sergiler. Doğallık ve yabanıllık durumunda insanlar eşitti ve Rousseau, dili bile doğallık durumunun bir çarpıtılması olarak gördüğü için, bir türün sınırları içinde hayvanların eşitliğini son zamanlarda Haeckel'in hipotez olarak Alali: dilsiz diye sınıflandırdığı hayvan-insanlara da genişletmekte tümüyle haklıdır. (Alali: dilsiz maymun-insanlar. Alali, Homo Sapiens'in hemen öncesinde dilsiz maymun-insan'dan insan'a geçiş aşamasıdır. Erns Haeckel tarafından ileri sürülen bir hipotezdir. Bu hipotez 1891'de Hollandalı antropolog E. Dubois'in bulduğu fosiller ile doğrulanmıştır."* (F. Engels, Anti Dühring, İnter Yay. Çev. İsmail H. Yarkın, 2000, s. 499, 69-70 nr.notlar)

Fakat bu eşit hayvan-insanların diğer hayvanlardan üstün bir özelliği vardı: Mükemmelleşme yeteneği, daha da gelişme yeteneği ve bu, eşitsizliğin nedeni oldu. Yani Rousseau eşitsizliğin doğuşunu ilerleme olarak görür. Fakat bu ilerleme antagonistti, aynı zamanda bir gerilemeydi. "(İlkel durumu aşan) daha sonraki tüm ilerlemeler, görünürde **bireyin yetkinleşmesine,** ama gerçekte **cinsin yozlaşmasına** doğru atılmış o kadar çok adım oldu… Metalin işlenmesi ve ziraat, bulunmaları bu büyük devrime" (balta girmemiş ormanların işlenen toprağa dönüştürülmesi, ama mülkiyet sayesinde sefalet ve boyunduruğun da ortaya çıkması) "yol açan iki sanattı". Ozana göre altın ve gümüş, filozofa göre demir ve buğday **insanları** uygarlaştırdı ve insan soyunu çökertti." Uygarlıktaki her yeni ilerleme, aynı zamanda eşitsizlikte de yeni bir ilerlemedir. Uygarlıkla birlikte ortaya çıkan tüm toplumun kendine kurduğu tüm kurumlar, başlangıçtaki amaçlarının tersine dönerler. "Halkların kendilerine özgürlüklerini yok etmesi için değil, koruması için hükümdarlar seçmesi, tartışma götürmez bir şeydir ve tüm kamu hukukunun temel yasasıdır." Ve yine de bu hükümdarlar zorunlu olarak halkların baskıcıları hâline gelir ve bu baskıyı, doruğuna çıkartılmış eşitsizliğin yeniden kendi karşıtına dönüştüğü, eşitlik nedeni haline geldiği noktaya kadar tırmandırırlar: Despotun önünde herkes eşittir- sıfıra eşittir. "Eşitsizliğin son kertesi, çemberi kapayan ve başlangıç noktamıza varan son nokta budur: Burada tüm özel kişiler eşit hâle gelirler, çünkü birer hiçtirler ve uyrukların, efendilerinin iradesinden başka bir yasaları yoktur." Fakat despot, ancak zor uygulayabildiği sürece efendidir ve bu nedenle, "kovulduğunda, zor uygulanmış olduğundan yakınamaz…Onu zor iktidarda tutmuştur, onu zor devirir, her şey kendi doğal düzenine göre yürür." Ve böylece eşitsizlik bir kez daha eşitliğe dönüşür, ama dilsiz ilkel insanın eski doğal eşitliğine değil, toplumsal sözleşmenin daha **yüksek** eşitliğine. Baskıcılar baskı altına alınır. O yadsımanın yadsımasıdır." (Engels, Anti Dühring,

İnter yay. Çev. İsmail H. Yarkın, 2000, s. 198)

Demek ki doğal ve yabanıllık durumunda insanlar özgür ve eşitti. İnsanların mükemmeleşme yetenekleri sayesinde bu eşitlik ve yabanıllık bozuldu. Eşitsizlik bir ilerlemeydi yani eşitsizliğin başladığı yerde yabancılaşma da başlamış oluyor. Demek ki Rousseau'ya göre **yabancılaşma** bir ilerlemedir. **Eşitsizlik (yabancılaşma**) aynı zamanda bir gerilemeydi; insanın yozlaşmasını beraberinde getiren bir gerileme.

J. J. Rousseau'nun 1789 Fransız burjuva devrimindeki rolü üstüne: Rousseau 1789 Fransa devrimini göremeden devrimden 11 yıl önce öldü. Ama Fransız devrimi, toplum sözleşmesi filozofları içerisinde en çok J. J. Rousseau'nun etkisini taşımaktadır. Fransız devriminin en önde gelen esin kaynağı J. J. Rousseau'nun öne sürdüğü düşünceler ile devrim için ileri atılanlar **Tanrı/din** merkezli toplumsal düzen yerine **akıl/insan** merkezli bir toplumsal düzen kurgulamış ve bunun mücadelesini vermişlerdir. Fransız devrimi öncülerinden Ropespierre tarafından 1794 yılında naaşı en değerli sayılan vatan büyüklerinin gömüldüğü PANTHEON'a taşınmıştır. (Pantheon katedrali XV. Louis tarafından 1758'de yaptırılmış ancak 1789'da devrim ile birlikte alınan bir kararla değerli kişilerin gömüleceği bir yer olarak tasarlanmıştır. Voltaire, J. J. Rousseau, Victor Hugo, Emile Zola, Madame Curie, Alexandre Dumas daha bir dizi önemli kişi burada gömülüdürler). J. J. Rousseau'nun öne sürdüğü sadece öne sürmekle kalmayıp bu düşünceler uğruna tutsak olduğu, kitaplarının yasaklandığı, toplumdan dışlandığı ve korku içerisinde yaşadığı, sürgünlere gönderildiği zaman zaman aç kaldığı değerli düşünceleri **«Özgürlük, eşitlik ve adalet, insanlık, kardeşlik»** bugün dahi mavi, kırmızı, beyaz olarak Fransız bayrağının renklerini oluşturuyor ve aynı zamanda insan ve yurttaş hakları manifestosunu özetliyor. İşte 1789 Fransa devriminin özgürlük, eşitlik, kardeşlik şiarı tüm 19 ve 20. yüzyıl boyunca hatta 21. yüzyılın bu çeyrek sürecinde de hâlâ sömürge statüsündeki sömürgelerin, Asya-Afrika-Latin Amerika'nın 'sözde' bağımsız birçok ülkenin esin kaynağı olduğu gibi ulus olma, özgür olma savaşımının da etkin bir manifestosu.

Bugün dönüp bakıldığında, başta toplum sözleşmesi filozofları olmak üzere J. J. Rousseau'nun burjuvazinin devrimci dönemine ilişkin ve o gün için fevkalade önemde olan bu şiarlar (belgiler) 1873 Paris Komünü sonrası tedavülden kalkmış, genel 'insan' içerikli burjuva hümanisti bu şiarlar (belgiler) yerini birbirlerini dışlayan ve birbirlerini tümleyen **'sınıflar'a** ilişkin devrimci şiarlara (belgilere) bırakmıştır. Böyle olması da gerekir. Ancak tarih bazen çok yavaş yürüyor, topallıyor, bugün için artık gericilikten başka bir şey ifade etmeyen geçmişin bu güne taşan yansımaları hâlâ savaşımların baskın sloganları durumunda.

(Bunun en açık örneği bugünkü Kuzey-Güney Kürdistan, Filistin gerçeğinde yaşanmaktadır. 40-50 yıllık savaşımın gelinen aşamasındaki (2018) öne sürülen şiar, 1789 Fransız burjuva devriminin şiarı ile daha da iki adım geride kalarak bir bakıma örtüşüyor.)

1789 Fransız Devrimi'nin önemi din/Tanrı merkezli toplum düzeni yerine akıl/insan merkezli yeni bir toplumsal düzeni öngörmesi ve bu öngörüyü pratiğe geçirmesidir. İşte bu pratik sayesinde Ortaçağın karanlığı aşılarak yeni bir çağa skolastik düşüncenin hezimete uğratıldığı **YAKIN ÇAĞ**'a ulaşılmıştır.

Tabii ki 1789 burjuva devrimi yalnız Fransa'yı değil tüm dünyayı sarsan, uyandıran bir ivme olmuş, ezilenlerin diz çöktükleri yerden ayağa kalkmalarını bir bakıma sağlamıştır. 1848 yılı tüm Avrupa proletaryasının ayağa kalkışı ile sarsılmış asıl meyvesini ise 71 gün iktidarda kalarak 1871 Paris Komün'ü ile vermiştir.

"Toplum sözleşmesi" filozoflarındaki 'yabancılaşma' mevzuunu toparlayacak olursak, bunlar içerisinde 'yabancılaşma' ve 'yabancılaşma'dan kurtulmaya ilişkin en anlaşılır söylemi dile getiren düşünür muhakkak ki Rousseau'dur. Konuya ilişkin olarak öne sürülen birçok nokta arasında Rousseau'nun **doğal insan** (l'hamme de la nature) ve **toplumsal insan** (l'homme polia) arasında kurmuş olduğu zıtlık, yabancılaşmamş (doğal insan) ile kendine yabancılaşmış (genel anlamda yabancılaşmış) uygar insan arasındaki zıtlık karşılaştırılabilir. Yine Rousseau'nun genel irade ile özel irade arasındaki karşıtlığı ortadan kaldırma düşünce ve tasarımları da yabancılaşmadan arınma programı olarak dikkate alınabilir.

Yabancılaşma kavramını felsefi anlamında ilk kullanan filozof Johann Gottlieb **FİCHTE'** (1762-1814) dir. Fichte, 'Die Grundlagen des gesamten

"Modern Zamanlar", Charlie Chaplin, 1936

Wissenschaftslehre (1794) (Tüm Bilim öğretisinin Temelleri)' yapıtında ekonomi/felsefe'ye ilişkin çalışmalarında ilk kez **'yabancılaşma (Entäußerung)** sözcüğünü kullanmıştır. Bununla ilgili olarak Lukács şöyle yazıyor: "Entäußerung ve Entfremdung terimlerinin bizzat kendilerinde yeni hiçbir şey yoktur. İngilizce "yabancılaşma" (alienation) sözcüğünün Almancaya doğrudan çevirileridir. İktisat teorisi üzerine çalışmalarda, bir metanın satışını göstermek ve doğal hukuk üzerine çalışmalarda, bir yerin en eski halkına ait (aborjinal) özgürlük kaybına, özgürlüğün, bir toplumsal sözleşmenin sonucunda ortaya çıkan topluma devredilmesine ya da o özgürlükten yabancılaşmaya gönderme yapmak için kullanılmıştı. Entäusserung terimi, felsefi açıdan bildiğim kadarıyla hem bir nesneyi öne sürmenin öznenin dışsallaşmasını ya da yabancılaşmasını ima etmesi hem de nesnenin, aklın 'dışsallaşmış' bir edimi olarak düşünülmesi anlamında **Fichte** tarafından kullanılmıştır." (George Lukács, Tinin Fenomenolijisi'nin Merkezindeki Felsefi Kavram Olarak Entäußerung (Dışsallaşma), Baykuş, Felsefe Yazıları Dergisi , sayı 2 , Mayıs 2008, Alef Yay, s.129)

Bir diğer filozof ise felsefe tarihinde **'yabancılaşma'** kavramının mimarı olarak değerlendirilen G.W.Friedrich **Hegel'**dir (1770-1831).

GEORG WILHELM FRIEDRICH HEGEL
(1770 Stuttgart-1831 Berlin)

(Tinin fenomenolojisi'ni Jena Üniversitesi'nde kadrosuz profesör olarak çalışırken 1806'da yazıyor. Yazdığı sırada Napoleon'un orduları Jena ovasında Prusya birlikleri ile savaş hâlinde.)

"Gerçek olan ussaldır ve ussal olan gerçektir."

"Was wirklich ist, ist vernünftig, und was vernünftig ist, ist wirklich."

Hegel'in, yabancılaşma kavramını Rousseau'nun Toplum Sözleşmesi'nden aldığı biliniyor.

Hegel yabancılaşmayı **Tinin Fenomolojisi** adlı yapıtında tinin yabancılaşmasını (Entfremdung) veya dışsallaşmasını (Entäußerung) ele alıp incelemiştir.

Hegel yazılarında yabancılaşmayı önemle iki ayrı kelimeyle açımlamıştır. Bunlardan birincisi ilk kez *Fichte'nin kullandığı "* ***Entäußerung (Entaeusserung): Dışsallaşma "****Diğeri ise* ***"Entfremdung:*** **Yabancılaşma"**dır. Dışsallaşma, şeyin

kendini dışa vurması, açığa çıkarması demektir. Yabancılaşma **(Entfremdung)** ise Hegel'de **"Dağılma"** anlamına gelmektedir. Basit bir bileşimin dağılıp daha karmaşık bir bileşim durumuna gelme süreci olarak açıklanabilir. Burada ifade edilen bileşimin **'tin'** olduğu söylenebilir. Demek ki tin basit bir bileşim iken dağılarak (yabancılaşarak) daha karmaşık bir hal alır.

Hegel'de <tin, Geist, mutlak , akıl> aynı şey için kullanılmıştır.

"Hegel'e göre varlık, düşünce gibi, diyalektik yönteme uygun olarak boyuna gelişen, ilerliyen bir süreçtir. Bu gelişmenin temelinde kendi kendini açan, belli bir ereğe yönelen, ilke vardır. Bu ilke, bu temel öğe, Hegel'in dilinde ele alınan sorunun çözüm biçimine gire, **'İde', 'Tin', 'Logos', (Söz), 'Us', 'Geist', 'Tanrı', 'Manevi'**ya da **'** Kültür **Varlığı'** gibi değişik adlar alır. (Nejat Bozkurt, Hegel, Say Yay, 2011, s. 51) Hegel'e göre tinin kendisini tanıma, gerçekleştirme süreci vardır. Bu diyalektik bir süreç olarak devinir ve üç aşamada oluşur. Birinci aşama **'tez'**de tin kendi başınadır ve dışarıya açılmamıştır. Kendine yetme durumunda kendi başına bir varlıktır. Kendi içinde salt kendisiyle sınırlanmıştır. Kendisini henüz gerçekleştirmemiştir. Buradaki tinin en belirgin özelliği bir olanaklar alanı olma özelliğidir ve özündeki saklı gücü henüz gerçekleştirme eylemine geçmemiştir. Oysa tinin kendisini bilmesi ve kendi öz'ünün bütünlüğünü kavraması için gerçeklik kazanması gerekmektedir.

Diyalektik sürecin ikinci aşaması olan **'antitez'**de tin, gerçeklik kazanmasını doğada bulur. Tinin gerçeklik kazanması için doğaya attığı ilk adımla birlikte kendi özünden kopar ve başkası olur. Bu tinin kendine yabancılaşmasıdır. Bu kaçınılmaz durumdur çünkü doğa zorunluluklar ve olumsallıklar alanıdır dolayısıyla tin bu alemde özgürlüklerden ve bilinçten yoksundur ve kendinden uzaklaşarak kendine yabancılaşmıştır. Tinin kendini eksiksiz gerçekleştirebilmesi, kendini bilmesi için bu yabancılaşma sürecinden geçmesi ve kendini **nesnelleştirmesi** gerektirmektedir. Bu nesnelleşmeyi tine olumsallık alanı olarak doğa sağlar.

Tinin üçüncü aşaması **Sentez,** öznel ve nesnel tinin daha yüksek aşamasındaki birliğidir. Burada tin kendisinnin bilincine ulaşır. Bu aşamanın öğeleri kültür, sanat, felsefe ve dindir.

Tüm Hegelci sistem insana ilişkin özbilincin yabancılaşmasının üstesinden gelebilme çabası olarak değerlendirilebilir.

Burada parantez içerisinde bir düşünce belirteyim: Yabancılaşmaya ilişkin düşüncelere ilk rastladığımız filozof olarak Plotinos demiştik. Plotinos'a göre Tanrı (Bir) önce kendinden uzaklaşıyor dolayısıyla kendine yabancılaşıyor. Kendine yabancılaşan Tanrı (Bir) sonra kendi özüne dönerek de yeniden kendini buluyor. Yani yabancılaşmadan arınıyor. Bu anlayış Hegel'de de var. Hegel, diyalektik bir süreç olarak ele alıyor ve sürecin şeyi zenginleştirdiği, yeni bir aşamaya taşıdığı düşüncesinden hareket ediyor. Dolayısıyla Hegel Yabancılaşmaya olumlu bakmıştır.

"Hegel, tüm yabancılaşmayı insanın ve doğanın tinselleşmesi aracıyla kaldırılabileceği" (Marx, Engels, Kutsal Aile, Sol Yay. Çev. Kenan Somer, 2009, s. 366) düşüncesinden hareket ediyor.

"Hegel insanın devredilemez (inalienable) özbilincinin nesnede, toplumsal ilişkilerde, nesnel irade olarak Devlette ve dinin Tanrısında nasıl dışsallaştığını ve sonunda da yabancılaştığını göstermeye girişmişti." (Jean Hyppolite, Doğu Batı Yay., Çev. Doğan Barış Kılıç, 2016. s. 140)

Marx, Hegel'i nesneleşme ile yabancılaşmayı özdeşlediği ve insanın yabancılaşmasını onun bilincinin yabancılaşması olarak gördüğü için eleştirir.

Marx'ı yabancılaşma konusunda ele almadan önce Hegelden sonra gelen ve Alman idealizminden materyalizme geçişin ilk düşünürü olan Ludwig Feuerbach'ın bu konuya ilişkin yazdıklarını anımsamak yerinde olur. Feuerbach'ın felsefesi Marx için Marx'ın materyalizmi için bir rehber hatta radikal bir giriş niteliğindedir. Feuerbach, Hegel'in etkisinde kalıp da sol Hegelci görüşleri paylaştığı gençlik döneminde onun felsefesinden dine ilişkin olarak radikal sonuçlar çıkarır. Marx da bir sol Hegelci olarak Feuerbach'ın bu radikal düşüncelerine aynen katılır. Hegel'in Marx'ı derinden etkilemesi bir bakıma Feuerbach vasıtasıyla olmuştur. Bu bakımdan Hegel'den Marx'a geçerken Feuerbach görmezden gelinerek yola devam etmek gerçekten eksiklik olur.

Ludwig Feuerbach (1804-1872): Feuerbach, Genç Marx ve Engels'in Hegel'den sonra en çok etkisinde kaldıkları bir düşünürdür. Marx'dan 12 yaş büyük ve çağdaş'ı. Zamanla kişisel görüşmeleri ve yazışmaları oluyor. Daha önce de alın-

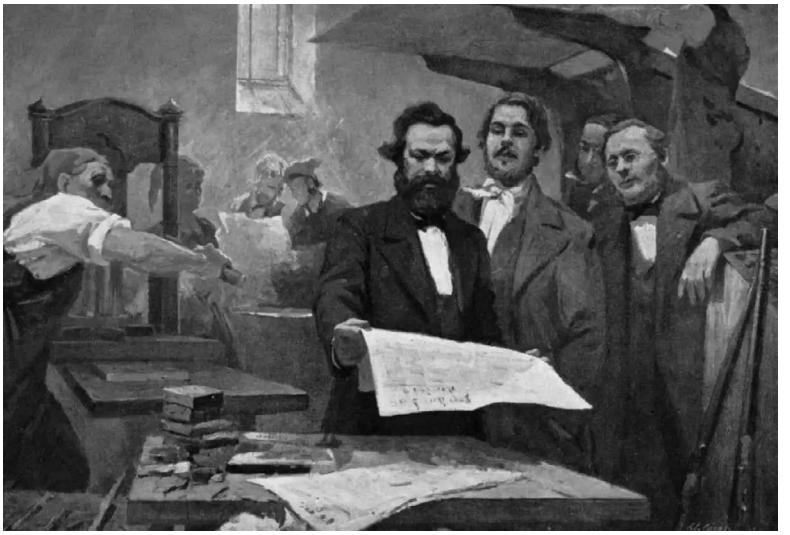

Karl Marx ve Friedrich Engels Köln'de, Neue Rheinische Zeitung'un baskı çalışmalarında... (Tablo: E. Chapiro, Marx-Engels Müzesi, Moskova)

tılamıştık Kutsal Aile'yi kuşkuyla yeniden okuyan Marx, Engels'e yazdığı mektupta Feuerbach'dan etkilenişlerinin altını çizerken olguyu 'Feuerbach kültü' olarak açıklamıştı. Feuerbach felsefesini oluşturan temel, dinin eleştirisidir. Hegel felsefesinde gerçek bir tümlüğü oluşturup temel alınan şey tin (Geist, mutlak, akıl) oluyordu. Feuerbach Hegel'in temel olarak aldığı tini kabul etmez.

Feuerbach'a göre temel gerçeklik **insandır.** Çıkış noktası olarak **insan**'dan hareket eder.

"Feuerbach, Hegel'in doğanın mutlak tinin kendisine yabancılaşmış biçimi olduğu görüşüne karşı çıkarak, insanın kendine yabancılaşmış biçimi olarak, insanın kendine yabancılaşmış Tanrı değil, Tanrı'nın kendine yabancılaşmış insan olduğunu ileri sürer. Feuerbach dinsel yabancılaşma kuramına göre insan Tanrı'yı yaratarak, kendi özünü nesnelleştirir, kendine yabancılaşır. İnsan, yaratıp yüce varlık haline getirdiği Tanrı imgesinin kölesi olur, üretilen üretene egemen olur. Yaratılan yaratıcı olur." (Karl Marx, Yabancılaşma, Sol Yay, Çev. Sevim Belli, Kenan Somer, 2003, Barışta Erdost-Derleyenin Notu-")

KARL MARX VE YABANCILAŞMA

Marx yabancılaşmayı gençlik yazıları olarak anılan ancak sağlığında yayınlanmayan 1844 El Yazmaları ile ziyadesiyle tanıyoruz. Bundan evvel Karl Marx yabancılaşmayı ilk yazıları olan Yahudi Sorunu ve Hegel'in Hukuk felsefesinin Eleştirisine Katkı'da birkaç kez gündeme getiriyor. Daha sonra Kutsal Aile'de olsun, Alman İdeolojisi'nde olsun sık rastlanıyor. Yine gençlik yazıları olmamakla birlikte Grundrisse'de de yaygın olarak kullanılıyor. Kapital'de 'yabancılaşma' yerini **'metaların fetişizmi'** terimine terk ediyor.

1844 El Yazmaları'nda yabancılaşma kavramını en güzel şekilde şöyle özetlemektedir:

"İşçi ne kadar çok zenginlik üretir, üretimi erk ve hacim bakımından ne kadar artarsa, o kadar yoksul duruma gelir. Ne kadar çok meta üretirse, o kadar ucuz bir meta olur. İnsanların, dünyasının **değersizleşmesi,** nesnelerin dünyasının **değer kazanması** ile orantılı olarak artar. Emek sadece emtia üretmekle kalmaz; genel olarak emtia ürettiği ölçüde, kendi kendini ve işçiyi de meta olarak üretir.

Bu olgu sadece şunu dile getirir: Emeğin ürettiği nesne, onun ürünü yabancı bir varlık olarak, üreticiden bağımsız bir erk olarak, ona karşı koyar.

("Marx'da yabancılaşma" başlıbaşına bir konu olarak gelecek sayıda ele alınacaktır.) ■

Paderborn'a varırken doğdu güneş
Güneşte bıkmış, usanmış bir surat,
Gerçekten işi , bıktırıcı bir iş-
Şu aptal dünyayı aydınlat ha aydınlat !
Bir yanı aydınlatır hemen
Ve ışınlar saçan telaşla götürürken
Aydınlığı diğer yana,
Öbürü gömülüverir karanlığa yine.

Sisyphus'un kayası kaçar,yuvarlanır
Ve dolmaz Danaid'lerin fıçısı bir kere
boşuna aydınlanır,
Ve güneşçe boşuna aydınlanır
Boşuna aydınlanır şu yerküre

Heinrich Heine

(Almanya Bir Kış Masalı, IV, 605) Çev. Serdar Dinçer (Aynı yap. s. 240)

"ZAMANA ADANMIŞ YÜZLERİMİZ"

"Josef Hasek Kılçıksız'ın gerek kitabında okuduğumuz özgeçmişinden, gerekse öykülerinde satır aralarına gizlediği fotoğraflardan bir ömre birçok hayat sığdırdığını anlıyoruz. Çok dilli bir hayat, gönüllü ya da gönülsüz sürgün, kırık aşklar, yarım kalan hayatlar, tıkanan yollar ve sonuçta yiten 'aidiyet'."

■ **ADİL OKAY**

Bir insan ömrüne kaç hayat sığar? O hayatların hangisinde "aidiyet" bulunur ya da tümden yiter.

Şimdi elimde bana bunları düşündüren, Josef Hasek Kılçıksız'ın yeni yayınlanan iki kitabı var. "Buzdan kuşlar ormanı" adlı şiir ile "Zamana adanmış yüzlerimiz" adlı öykü kitabı. Şiir kitabını değerlendirmeyi okura bırakıyorum ve tabi bir de şiir eleştirmenlerine. Ben bir solukta okuyup bitirdiğim öykü kitabı hakkında kelam etmek istiyorum. Amacım sadece kuru bir kitap tanıtımı - güzelleme yapmak değil, öykü kitabındaki dili, kurguyu ve seçilen temaları didiklemek. Bu yazdıklarım Kılçıksız'ın şiirlerini beğenmediğim anlamına gelmesin. Kaldı ki "Beğenmek -Sevmek" sübjektif bir değerlendirmedir. Kılçıksız'ın kimi şiirlerini severek okusam da tercihim öykülerinden yana. Onun da bildiği gibi, şiirden öyküye ya da öyküden şiire geçiş kolay değildir. Disiplinler arası geçişin çok başarılı örnekleri de var tabi. Keşke diyorum, bu anlamda, kılçıksız şiire ayırdığı zamanı metine- öyküye ayırsaymış. Aynı hayıflanmayı kendim için de yapıyorum. Şair olma serüveninde harcadığım zaman ve enerjiyi öykü ya da romana ayırsaydım daha verimli olurdum diye düşünüyorum. Aldığım bir şiir ödülüne rağmen bu kanım değişmedi.

Kılçıksız –belki- her iki türü birlikte, başarıyla yürütür. Bunu zaman gösterecektir.

***

Kılçıksız'ın gerek kitabında okuduğumuz özgeçmişinden, gerekse öykülerinde satır aralarına gizlediği fotoğraflardan bir ömre çok hayat sığdırdığını anlıyoruz. Çok dilli bir hayat, gönüllü ya da gönülsüz sürgün, kırık aşklar, yarım kalan hayatlar, tıkanan yollar ve sonuçta yiten "aidiyet". Keşke bu "aidiyet" yitimi herkese nasip olsa, sınırları, dini inançları, milliyetleri aşsa insanlar. "Milli" değil, "her yerli" olsalar. Dünya vatandaşı olsa(k). Hatta melezleşsek. Ama bu sonuca sürgün, savaş, zindan -yani zor- yoluyla değil, gönüllü varsak. Bunun da bedeli ağır travmalar, hapishane ya da sürgün olmasa.

***

Şimdi Kılçıksız'ın öykülerine göz atalım:

Kıçıksız'ın öykü kitabının adı "Zamana adanmış yüzlerimiz", başlı başına bir metafor. Kitabın kapağı da güzel olmuş. Dizgisi de. Okurken takılmıyoruz. Kitaptaki "Issız adamın gizli tarihi" adlı ilk öykü usta işi. Deneme tadında. Kimi zaman "deneme ile öykü" karışır ya birbirine, hangi kategoriye koyacağınıza karar veremezsiniz, işte öyle bir metin. Zengin metaforlarla ilerleyen öyküde dil akıcı, ağdasız, imgeler de "post modern salata" değil. Bir örnek vereyim:

"Birinin solgun bir gülden kaptığı verem, öbürünün hiçlikte aldığı şizofreni..." (s.10)

***

İkinci öykü, "Babalar vakitsiz ölür", gecikmiş bir hesaplaşma ya da "Yas terapisi"ni çağrıştırıyor. *"Hep yiten aşkın peşinden yazılmaz veya Sura'ya ağıt yakılmaz ya"* diyor yazarımız sanki ve "baba"sını yazıyor. (Kılçıksız şiirlerinde ve birkaç öyküsünde adı Sura olan gizemli bir kadına sesleniyor sık sık.) Babanın mektupları biraz daha kısa olsa, minimalize edilse ve öykü "babaya güzelleme"den ibaret kalmasa daha başarılı ve daha "sahi" olacakmış.

"Zira sevmeyi öğrenen kalp, yalnız kendi babasını değil, başka babaları da sever" demiş Kılçıksız öykünün finalinde.

"Başka babaları da sever, nefret eder ya da affeder" değil mi hayatın gerçeği.

***

İlk iki öyküyü bitirdiğimde, Kılçıksız hep birinci tekil şahısla mı yazmış, bu zayıflık sayılır diyecektim ki, "Boz nehir" adlı öyküsünde üçüncü tekil şahıs diliyle kurgu yaptığını gördüm, rahatladım. Öyle ya yazarlar hep birinci tekil şahıs diliyle konuşturmazlar kahramanlarını. Ve kadın yazar "erkek" diliyle, erkek de "kadın" veya LBGTİ bireyleri hatta nesnelerin diliyle yazmayı başaramazsa ustalık sorgulanır. Sevgi Soysal ne kadar ustaydı bu konuda örneğin. Zira ustalık sadece öykülerdeki "gerçek"-te aranmaz, dilde de aranır. Elbette "seçilen konu –tema"da maddi hatalar varsa, örneğin "gerçek", insan bilincinde hakikate dönüşürken bozuma uğruyorsa eleştirebiliriz. Yapı bozum- söküm değil kastettiğim. "Gerçek"in reyting veya başka çıkarlar (hatta kimi zaman korku oto-sansür) uğruna çarpıtılmasından söz ediyorum. Ya da "çoklu gerçek"lik arasında yakıcı hakikatin kaybedilmesinden.

***

"Beyaz Dut Larvaları"nda İŞID saflarına katılan okul arkadaşı Suzan'ı tanıyoruz. Suzan'ın savruluş evrelerine ve pişmanlığına tanık oluyoruz. İlginç bir konu. Bazı diyaloglar didaktik olsa da özgün bir kurgu diye Kılçıksız'ın hakkını teslim etmek gerek. Ve bu öykü çok katmanlı bir metin. İçinden üç beş bölüm seçersem ortaya birden çok minimal öykü çıkabilir. Örneğin: "Gelinciğin direnişi." Yazarımız oturmuş o ince gövdeli gelincik çiçeğinin nasıl dik durduğunu, boynunu eğmediğini araştırmış:

"Kök mantarı aşksızlığın, kimsesizliğin nabzında attığı sert rüzgârların sırdaşlığında gelinciğin boynuna dolanır. Sarmaş dolaş bir beraberliği, fedakârlığı, vefayı ve sevgiyi sert iklimler boyunca yaşatır..." (s.23)

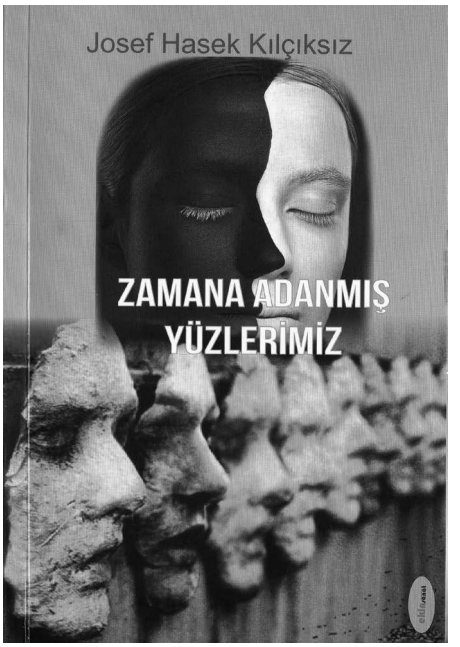

Josef Hasek Kılçıksız,
Zamana Adanmış Yüzlerimiz,
Öykü, Ekin Sanat yayınları,
2018, Ankara.

"Gelinciğe Konan Yusuf" adlı öyküsü de aynı temanın tersinden işlenişi olarak yorumlanabilir. Bu kez İŞID'a gönüllü katılan değil, İŞID tarafından kaçırılan bir kadın öykünün merkezinde.

***

"Kırık kalpler cumhuriyeti"nde betimlemeler çok iyi. Yazar kıvrak bir dille okura ülke panoramasını sunuyor. Sadece sunuyor tabi. Toplumsal eleştiri var ama umut ışığı ve/veya satır aralarına gizlenmiş gelecek tasavvuru yok. Sadece bu öyküsünde değil, genel olarak eserlerinden (hatta şiirlerinden) bana kalan izlenim böyle. Bu bir eleştiri değil, saptama. Bunun nedenlerini benim gibi sevgili Ayşe Kaygusuz Şimşek de düşünmüş ve Kılçıksız'ın kitabı için kaleme aldığı arka kapak yazısında*: "Josef Hasek Kılçıksız (...) Öncesiz ve sonrasız olarak tanımladığı ümitsizliğin ve 'hiç'liğin kıyılarında dolaşır."* saptamasını yapmış.

Sonsöz:

Bu kadar alıntı yeter kanısındayım. Birbirinden güzel diğer öyküleri didiklemeyi de okura bırakıyorum. Sonuç olarak Josef Hasek Kılçıksız'ın öykülerini okuyunca, onun bu felsefi kargaşa ve siyasi kaos koşullarında, yeni ortaçağa yaklaştığımız 21. yüzyılda kan revan içinde yolunu (ve kendini) aradığını hissediyoruz. Öyle ya, bir aforizmamda vurguladığım gibi "Düşünmeyen insanın geleceği, ne sürgün, ne hapishane ne de sürgün ile kararır". Yazmak da düşünen insanı her zaman sağaltmaz. Çok bilinen, tekrar edilen "Yazmasam delirecektim..." aforizması kulağa hoş gelse bile göreceli bir varsayımdır.

Zira kimi zaman yazan, çizen, besteleyen, yontan, oynayan da delirebiliyor.

Mayıs 2018 ■

okayadil@hotmail.com

DİL'E AĞIT

"kuşlar da gitti / hangi mevsimdeyiz şimdi / yağmuru kış / sobayı babamın eli bilirdim / kara Kibritli izler adın / habersiz değirmenler eker susuz/ yellenirken ağaçlar / adresi başka / el yazısı benim değil / klavyemde parmak izleri / uçamayan kuşlarla yolladım mektubumu / bir hecesi fazla" — Uğur Karaca

■ **ADİL OKAY**

Şair ve yazarların biyografileriyle ilgilenmeyiz pek. İlk ya da son sayfada genellikle özet olarak sunulan özgeçmişlere şöyle bir göz atar geçeriz. Kimi zaman çok sıradan görünen bir özgeçmişe sahip bir yazarın/şairin eserinde "bin ömürlük" biriktirmişlik sezilir. Anlarız ki düş gücü zengindir yazarın. Yaşamadıklarını da araştırarak, gözlemleyerek ve düş gücünü harekete geçirerek yazabilmiştir. Örneğin Behçet Necatigil'den Ali Yüce'ye kadar birçok başarılı şair – yazar ne hapse girmiştir, ne sürgüne yollanmıştır ne de savaşa. Ama yine de üretmeyi bilmişler ve bizi çağlar, sınırlar, sınıflar arasında yolculuğa çıkarmışlardır.

Ernest Hemingway ise, bu örneklerin tam tersi bir yerde durur ve şöyle der: "Yazmak için yaşayın sonra da yaşadıklarınızı yazın!". O renkli, tehlikeli hayatlar yaşamış ve yaşadıklarını düş-gözlem gücüyle harmanlayıp yazmıştır. Ama elbette estetiği, edebiyatın olmazsa olmazlarını dikkate alarak.

"Cümleler üşür/ ünlemsiz büyür çocuklar/ yoksun /suskun ve virgülsüz" (Kelimeler Kenti, s. 10)

İşte yeni keşfettiğim bir şair olan Uğur Karaca'nın şiirlerindeki şifreleri çözünce onun "hem anı bohçasının ezici ağırlığını hem de düş gücünün zenginliğini gördüm. "Şifre" derken çok kapalı yazdığı sanılmasın Karaca'nın. İmgeleri yerli yerinde. Şiirleri boğmuyor. Çağrışımlarla yolculuğa çıkarıyor bizi. Edebiyatta özellikle şiirde "Tema – anlam – konu – içerik önemli değildir. Dil'dir asıl olan" değerlendirmesine katılmadığımı da tekrar belirteyim. Biçemde – dilde yeni arayışlara, deneysel çalışmalara tabii ki açık olmak gerekiyor. Ancak "anlaşılmamayı marifet sayan, dil oyunlarında yolunu kaybeden" "şair"lerin şiirden uzaklaştıklarını düşünüyorum. Uğur Karaca bu tuzağa düşmemiş. Onun şiirlerindeki ana izlek Dil. Bunu "Anadil yasağı" olarak da yorumlayabilirsiniz. Ve alt başlıklar hâlinde kan, katliam, göç, ayrılık, yoksulluk, çocuk,

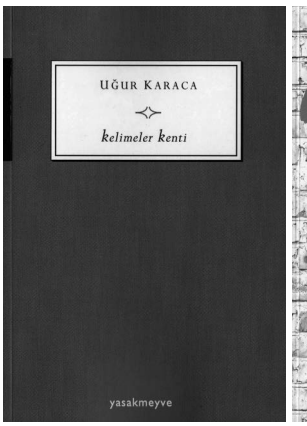

Uğur Karaca,
Kelimeler Kenti,
şiir, Yasak Meyve Yayınları,
İstanbul, 2016.

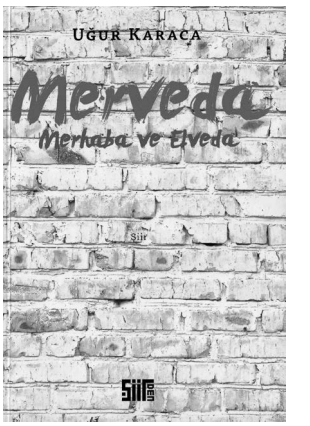

Uğur Karaca,
Merveda,
şiir, Şiirden Yayınları,
İstanbul, 2017.

sevda ve sürgünü sayabiliriz. Bu nedenle yazımın başlığını "Dil'e ağıt" koydum. Zira Uğur Karaca'nın özellikle ilk şiir kitabı "Kelimeler Kenti", (ikinci şiir kitabı da Merveda) beni doğrudan bu başlığa götürdü.

"Sürgündüm / Bir vagonun pasında yüzüm / munzur'un kenarında bir kurşundur sesim / balıkların beneği yaram…" (Uğur Karaca, Merveda, s. 56)

Öyle ya kavramların, sembol ve simgelerin önemi var. Başlıkların, adların da öyle. Nasıl şiir sözcük damıtmasıysa, başlıklar da öyle olmalı bence. Dil'e ağıt yakan sadece dil'i yasaklanan halklar değil. Hâkim dilleri kullananlar da dönem dönem kendi dillerinin yozlaşmasından dert yanıyorlar. Mesela Fransa'da Kültür Bakanlığı radyolarda çalınan şarkılara yabancı dil kotası sınırı getirmiş. Hatta dilbilimcileri önlem alınmazsa 100 yıl sonra sadece İngilizce ve Çincenin bir diyalekti olan Mandarincenin kalacağı uyarısını yapıyorlar. UNESCO yıllar önce "Dünya Ana Dil Günü" vesilesiyle, kaybı NASA'nın kaybına eşit sayılacağını söyledikleri Maya'cayı kurtarma kararı almıştı.

"Hangi dilin bekçisiydi şair / dilinde kurşun izleri

/ yüzyıllık kelimeler kırmızı"

(Kelimeler kenti, s.13)

Peki UNESCO'nun görmediği, ulaşamadığı diller. Soykırım, doğal afet ya da asimilasyon yoluyla yok edilen ya da gelişmesi engellenen diller. İşte bu dillerden birine yani unutturulmak istenen anadiline göndermeler var Karaca'nın şiirlerinde. Ağıt-isyan- öfke var. Karaca ana dili olmayan Türkçeyi çok iyi kullanıyor. Şiirlerinde bu dilin en gizil, derin, mahrem kıvrımlarında ustaca geziniyor. "Sanat biçimlendirmedir." Denilir. Şiir de bu anlamda dilin biçimlendirilmesi, sözcüklerin sökülüp, dağıtılıp yeniden dikilerek yeni formlara büründürülmesi, yeniden inşası değil midir? Bu inşada dilin bütün olanakları entelektüel birikimle ve tabi düş gücüyle zorlanır. Sözcükleri yeniden çatarken kullanılan harç imgelerle renklenir. İşte Karaca bunu başarmış.

"(…) dört kez bölünmüştü tek seferde / bölünmesin diye / asal sayılar biriktirirdim ülkeme / asılırken ömrüm afişlere tutundum / ders arası / simit yutan elemanıydı babamın / sesli harfler susarken eskirdim / sıramda düşler esir / Her göçte cebime iliştirilen bir kimlik / biz derken susardı ben / ıslak caddenin motifiydim / ya da yabancısı şehrin / her misafiri yeni işçi" (Karaca, Kelimeler kenti, s. 15)

"Merveda" adlı kitabının arka kapağında yazıldığı gibi: *"Yaşadığı coğrafyanın sorunlarını dil sorunu halinde şiirleştirmek Uğur Karaca'nın başlıca uğraşı olmuş. Hem kelime, harf, dil üzerinden benzersiz imgeler yaratmaya çalışarak betimlemeye çalışmış, hem şahsileştirerek bir 'var olma mücadelesi' olarak…"*

Bu arada hakkını yemeyeyim Dil –Kimlik sorunsalı yanı sıra "emek -sınıf" sorunsalına – gerçeğine de gözlerini yummamış şair. Ama elbette onu anlamak için tarih hatta siyaset bilgisi gerekiyor. "Yasaklanan dil(ler), harfler, Taybet ana, Çocuk Uğur, dört parçaya bölünmüş halk, Cumartesi Anneleri, iş cinayetleri, çocuk işçiler… bunlar kimdir, bilmeyenler, bilmemek, duymamak için evlerinin kapılarını, perdelerini sımsıkı kapatanlar ya da bilip de susanlar Uğur Karaca'nın şiirlerinden çok fazla keyif almazlar.

Nerden baksan yüzleri işçilerin / yüzyıllık elleri / trenin izleri / zilleri ya da çığlıkları toplar / dağlarda martılar / ölüm sırtında katırlar / en ağır yüküydü tarihin / yoktum / gittiğimde sen"

(Kelimeler Kenti, s. 11)

Şiirler 1981-2000
Hasan Seçkin
Mart 2018

ÇIĞLIK ÇIĞLIĞA SUSKUNLUĞUM

"Benim şiirlerim, hece hece
esrarlı bir bilmece değildir
benim şiirlerim, satır satır
okunup anlaşılsın diyedir
ve size yürekten bir hediyedir…
…
şiirim ki, yazılıncaya dek benimdi
bittikten sonra hepinizindir şimdi
onlar artık silahındır, hazinendir
yüreğinde sır saklayıp yarına
armağan edeceğin çocuklarına…"

Hasan Seçkin ■

Sonuç olarak (iyi şiirlerin yanı sıra) "çok bilinmeyenli denklemler"in ya da "ağlak- arabesk" metinlerin şiir diye yoluma çıkmasından dert yanarken, Uğur Karaca'nın kitapları bana iyi geldi. Şiire ve insana dair umutlarımı arttırdı. Son sözü yine Karaca'ya vereyim. Şiir yolculuğuna devam etmesini dileyerek.

"ıslak bedenimde yangın cızırtısı / kaçarken tüm kelimeler / çöl ortasında sesler yaşlanır / dilimin kalkanı sus / çıplak odanın en karanlık köşesinde / haram bir ezgiyim ben / ya da paramparça bir yolculuğun toplamı / kentine yorgun bir durağım...

Ülkemin beşinci parmağı kesik / yaramı sardım dikenli tellere / hangi yöne gitsem kanar kalbim / minarelerden kurşunlar üşüşür / hep aynı yerinden üşür yoksul çocuklar…"

Mayıs 2018 ■ *okayadil@hotmail.com*

ZOR OLAN

Şiir, 1.Baskı Nisan 2018, Artshop

NİYAZİ YAŞAR 1946'da Dersim, Mazgirt, Pulan köyünde doğdu. Akçadağ İlköğretmen Okulu, Diyarbakır Eğitim Enstitüsü ve Anadolu Eğitim Fakültesi'nden geçti. 27 yıl sınıf öğretmenliği, Türkçe, Edebiyat öğretmenliği yaptı. Demokratik Öğretmen Hareketi'ne katıldı. Kar Sanat Dergisi, sahipliği ve Genel Yayın Yönetmeni. Eylül Dergisi Yazı Kurulu Üyesi, Üvercinka Yazı İşleri Müdürü.

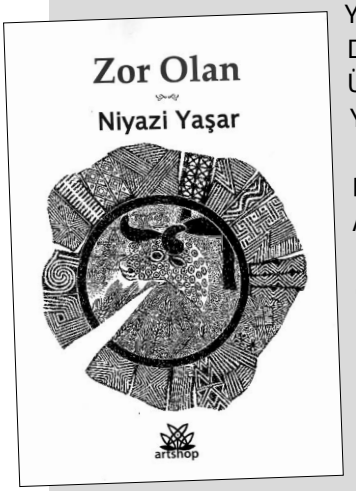

Basılı eserleri: Anlayana (şiir), Bakmaya İzin Yok (öykü), Türkçe Dil Yeteneği, Sosyal Bilgiler (ortak), Türkçe (Üniversiteye hazırlık ortak)

Direnç

■ **NİYAZİ YAŞAR**

Bileklerimizi
vurabilirler zincirlere,
yüreğimizi asla!

Bizi
kapatabilirler hücrelere,
umudumuzu asla!

Gözlerimizi
bağlayabilirler bantlara,
bilincimizi asla!

Bir yerimiz kalabilir
askılarda,
inancımız asla!

Mart '83/Kartal ■

ŞAİR MED REŞİYAN:

"ŞİİR BİR ÇOCUĞUN GÖZLERİNDEKİ SEVİNÇ, BARIŞ VE ÖZGÜRLÜKTÜR"

"Yaşadığımız coğrafyada o kadar çok kan ve gözyaşı döküldü ki kendisine insanım diyen ve içinde vicdan duygusu barındıran herkesin bu haksızlıkları sorgulaması gerektiğine inanıyorum."

■ **GÜNEY**

Güney: Med Reşiyan kimdir?

Med Reşiyan: Cumhuriyetten önce Kürdistan'dan Orta Anadolu'ya sürgün edilmiş bir ailenin kızıyım. Çocukluğum kırsal bir bölgede geçti. Zor koşullar altında büyüdüm. Ailemin maddi durumunun iyi olmaması, yaşadığımız imkânsızlıklar okul eğitimimi yarıda bırakmama neden oldu.

Güney: Med Reşiyan'ı şiir yazmaya yönelten etkenler neler? Ne zamandan beri şiir yazıyorsunuz?

Med Reşiyan: Kadına belli bir rol biçen, bedeni üzerinde söz ve fikir sahibi olan, kendi yasalarına, kurallarına göre şekillendirmeye çalışan her şeyi tek tipleştiren, farklılıklara tahammülü olmayan her alanda, her platformda kadını yaşamdan koparan, diline prangalar vuran bu zihniyet kadının, bireyin ve toplumsal özgürlüklerin önündeki engellerle daha fazla mücadele etmeme ve bu anlamda daha da gelişip direnmeme ön ayak oldu.

Sevgiden mahrum, insan yerine konulmayan ve farklı bir muameleye maruz kalan, insanları kutuplaştıran bu yozlaşmış düzenin içinde yaşamış ve bütün bu zorluklara göğüs germiş bir kadın olarak duygularımı, düşüncelerimi yazarak kâğıda dökmenin, bu zincirleri kırma-

nın önemli basamaklarından bir tanesi olduğunu düşünüyorum.

Kadınsız bir yaşam yağmursuz çöle benzer. Kadın anadır, aşktır, sevgidir, topraktır, hayatın ta kendisidir. Bunun tam tersini savunmak karanlığın içinde ışığın yönünü bulamamaktır ve kendi zindanında yok olmaktır.

Geri kalmış, henüz gelişimini tamamlayamamış, geleneklerin, tabuların gölgesinde yaşayan feodal bağları güçlü olan bir toplumda yazan bir Kürt kadını olmak başlı başına bir sorundur.

Bir taraftan toplumun bizlere dayatmış olduğu sosyo-ekonomik ve kültürel baskılar, diğer taraftan mevcut sistemin asimilasyoncu, ayrıştırıcı, ötekileştirici, ret ve inkâr politikalarının üzerimizdeki psikolojik yansımalarının yaratmış olduğu tahribat, benim küçük yaşta düzene karşı durmamı sağladı.

Ben her zaman kalemin gücüne inananlardan oldum. Benim şiirle buluşmamı sağlayan en önemli unsur, bir Kürt kadını olarak Kürdistan'da ve dünyada uygulanan vahşetleri, katliamları, kıyımları, parçalanmış umutları, boynu bükük aşkları duygu yüklü dizelerimle her koşulda, her alanda haykırmak ve sömürü düzenine karşı yükselen isyan çığlığı olmak. Yaşadığımız coğrafyada o kadar çok kan ve gözyaşı döküldü ki kendisine insanım diyen ve içinde vicdan duygusu barındıran herkesin bu haksızlıkları sorgulaması gerektiğine inanıyorum.

Yaklaşık on yıldır şiir üzerinde çalışıyorum. İki yıl önce Dağların Ardındaki Çığlık adlı şiir kitabımla okuyucumla buluştum. Birçok dergi ve gazetede şiirlerim yayınlandı.

Güney: Med Reşiyan'a göre bir şair nasıl olmalıdır? Bir kadın olarak şiir yazarken karşılaştığınız engeller hakkında bilgi verebilir misiniz?

Med Reşiyan: Bir şair çağdaş, uygar ülke normlarına ulaşmış ve olayları geniş bir perspektiften değerlendirebilen, düşünceleri dar kalıpların içinde hapsetmeyen, dünya görüşü, ideolojisi olan, mazlumun sesine kulak veren insanca bir yaşamı savunandır. Hepimizin bildiği gibi kapitalist sistem gün geçtikçe büyük halk kitleleri için daha fazla tehdit daha fazla yoksulluk ve ölüm anlamına gelmektedir. İnsan hayatının daha değersiz hale geldiği bu hiyerarşik yapıda, bir avuç insana hizmet eden bu bozuk çarkın ve dünyaya hâkim olmaya çalışan, bunun için her türlü çirkefliğe, zulme başvuran bu çarpık yapıya başkaldıran, güçsüzün, mağdurun yanında yer alan ve sorgulayandır.

Şiir sevgi, eşitlik, bir çocuğun gözlerindeki sevinç, barış ve özgürlük demektir.

Erkek egemen bir toplumda kadın her zaman ikinci sınıf insan muamelesi görmüştür. Aile içinde küçük yaşta babasının, varsa erkek kardeşinin baskısı altında birçok haktan mahrum bırakılmış, eğitimi kısıtlanmış, söz sahibi olamamış, aşağılanmış, dışlanmıştır.

Bugün Türkiye'nin geneline baktığımız zaman erkeklere oranla kadının eğitim düzeyi çok düşük olmakla beraber birçok bölgede hâlen yok denecek kadar azdır. Bu durum Kürdistan'da çok daha büyük rakamlara ulaşmaktadır. Tabii ki burda dinin rolü de çok büyüktür. Hâlen kadını meta aracı olarak gören, erkeğe kul köle eden bir toplumda kadın cinayetleri, tecavüz, dayak, şiddet her gün dört kat daha artmaktadır. Kadını cinsel obje olarak gören, küçümseyen, dört duvar arasına hapseden bir toplumda yazan bir kadın olmanın zorluklarını birebir yaşadım ve yaşıyorum. Bugüne kadar her alanda düşünme yetisi elinden alınan kadının özgürlük mücadelesi vermesi birey olarak, insan olarak hak talep etmesi, önündeki duvarları yıkıp yaşamın birçok alanında ben de varım demesini kabul görmeyen erkek ve öğretilmiş değerleri tekrarlayan kadınlarında saldırılarının hedefi olabiliyoruz. Duyguları bastırılmış yasakların gölgesinde kendini bulmaya çalışan bir toplumda şiir yazmak aşkı, sevgiyi, özlemi sosyal yaşamı ya da insana dair güzel olan her şeye, duygumuzla, yüreğimizle, kalemimizle dokunduğumuz için bütün bunlardan mahrum kalan kişilerin olumsuz tepkileriyle karşılaşabiliyoruz...

Med Reşiyan

Güney: Med Reşiyan şiirlerini nasıl yazar? Şiire bakış açısı nedir? Şiirde kullandığı bir ölçü var mı?

Med Reşinan: Şiirlerim lirik türü olup aşk, hasret, özlem, ayrılık, acı, hüzün ve aynı zamanda

toplumsal olayları anlatan duygusal ve bir ölçüsü olmayan serbest şiirlerdir.

Şiir benim için bir annenin gözyaşlarındaki çığlıktır. Bir babanın feryatlarındaki isyandır. Bir çocuğun bakışlarındaki umuttur. Bir sevgilinin gözlerindeki aşktır. Yaşama sevincidir, barıştır, özgürlüktür. Bütün dillerden, renklerden insanları kucaklamak doğayı ve canlıları sevmektir.

Güney: "Dağların Ardındaki Çığlık" adlı bir şiir kitabınız yayınlandı. Bu kitabın yazılış serüveni ve kitap hakkında bilgi verebilir misiniz?

Med Reşinan: Dağların Ardındaki Çığlık kitabı: Tarihten bu yana yok sayılan, ulusal hakları gasp edilmiş Kürt halkının ve Kürt halkı gibi kendi topraklarında mülteci konumunda yaşayan, yerinden yurdundan sürgün edilmiş, topraklarından koparılmış halkımın ve bütün mazlum dünya halklarının sesidir.

Otoriter, dikta rejimlere başkaldıran, insanca bir yaşamı, eşitliği savunan, hiçbir ideolojinin, inancın insandan daha değerli ve üstün olmadığını anlatmaya çalışan bir kitaptır.

Güney: Gelecek projeleriniz neler?

Med Reşinan: Yakın bir dönem içinde çıkacak olan ikinci şiir kitabımla ilgili önemli projelerim var. Şu an bunu açıklamak için çok erken; kitap çıktıktan sonra bunu hayata geçirmeyi düşünüyorum...

Güney: Okurlarımıza bir mesajınız var mı?

Med Reşinan: Sömürünün, savaşın, ölümün olmadığı, çocukların bombaların gölgesinde korku ve endişeyle değil de güneşin sıcaklığıyla gülümseyerek güne merhaba dediği, adaletin, hukukun, demokrasinin gerçek anlamda işlediği bir düzende huzurun ve can güvenliğinin sağlandığı bir dünyada özgür bir yaşam diliyorum...

Güney: Söyleşi için teşekkürler... ■

Vurulduk Ey Halkım

■ **MED REŞİYAN**

Hudutları çizilmiş yasak bir ülkeyim
Dört bir yanım müfreze
Paramparça bir ağıttır
Mezopotamya ,nın bağrında öykülerim

Susturulmuş gecelerin
Sahipsiz kavgasında
Namluya dizilmiş bir sevdadır dilsiz acılarım
yurtsuz düşlerin utanç çığlığıdır

Kör kuyuların karanlığında kanlı yaralarım
Kayıp sevdaların adıdır dağlarda isyanlarım
Hain pusuların gölgesine tutsak bir sürgünüm
Uçurum boylarında

Kundaklanmış şafakların öfkesiyim gün batımında
Darağacında ,eylül soğuğunda
Haykıramadığım özlemlerin
Bıçak kesiğidir hayat

Ne zulümler,ne katliamlar gördüm
Çırası söndürülmüş çatıların nefessiz soluğunda
Duyulmaz çaresizliğim,bilinmez ağrılarım
Yitip giden canların

Vahşet tarihidir mezar taşlarında ölüm
Yakılıp yıkılan, talan duvarların
Delik deşik izleridir
Bir ananın gözyaşlarında feryatlarım

Uçurtmalarım yok artık
Başaksız kaldı baharlarım
Sokakları yangın
Toprakların zalim uğultusunda
Hadi kalk ses ver sesime

Gör alçaklığı, ihaneti
Ağlamasın tel örgülerin infazında umutlarım
Mavzer gibi, kurşun gibi
Çığlık çığlığa
Adaleti haykır ufuksuz bulutlara...

17 Mayıs 2018 ■

MANOLYA ZAMANI VE AH LOLA!

tanrı beşinci gün kuşları yaratmış, altıncı gün insanı beşinci güne övgü; yalnızca beşinci güne övgü!..

■ **ŞEYMA KOÇ**

I

Günlerimi doğuran tek kişilik otel odasında, bu sabah garip bir sessizlik vardı. Bir süre öylece durup, yarı açık gözlerle tavanı izledim. Uyku, gözkapaklarımda yeniden ağırlaşmaya başlamıştı ki, sezilerimde bir kıpırtı oldu. Sonra birden ayağa fırladım. Ayaklarım beni kafese doğru yürümeye zorluyordu.

II

Kuşumun ismi, Nick. Tombul, haşarı, neşeli. Öyle şeker ki! O bildiğimiz beyaz pamuk şekerlerinden. Biraz da pısırık, paspal, saf yürekli. Ah, canım benim! Kıpır kıpırdır. Cıvıl cıvıl şarkılar söyler. Sesinin en tatlı tonuyla söyler. Ne der bilmem ama ağzı ağzına bir an olsun kavuşmaz. Onun bu hâliyle dünyalar benim olur. Hoplar, zıplar, dans eder. Coşar, kendinden geçer. Öyle ki, bu uslanmaz keyif, dünyalar benim diyene bile çok gelir. Ve mümkün değilmiş gibi gelir. Sevgiye aç bir kalbin onu sevmemesi mümkün değilmiş gibi...

Bir de Lola vardır. Kuş canı kadar derler ya. İşte o can bu candır. Bir üflesem, kanatlarına gerek kalmadan uçacaktır. Ama başı dinçtir. Alımlı, dimdik bir edayla yürür. Tüm kurumunu takınır da öyle yürür. Nasıl komiktir! Nasıl narin, sevimli, çapkın ve komik!

Öpücük delisidir. Boncuk delisidir. Bir baştan öbür başa öpücükler ve mavi boncuklar dağıtır. Ama bilirim, en sevdiği pembe boncuklardır. Çünkü damarlarındaki kan çingene kanıdır. O uzun tırnaklarını, tepesinden iplerle sarkan renk renk ve ışıl ışıl boncuklara geçirip, hiç durmadan sallar. Lola çalar, Nick söyler. Her ikisi de çengidir, oynar. Hele bir de zilli boncukları vardır ki, aman aman!

Aynalara hiç dayanamaz. Elime şöyle süslü püslü bir şey alıp ona tuttuğumda, öyle bir koşar ki, bacaklarından öpmek isterim. Karşısından da kendine doğru koşan bu ayrık bacaklı kuşun kim olduğunu belki de bilmez; oradaki dosttur, sevgilidir, kendisindendir, sarışındır, iri siyah gözleri vardır. Şaşkınlıkla bakar. Hayranlıkla bakar. Kanatlarını kaldırıp, kuyruğunu sallar. Kendi kendine bile işte böyle kur yapar ve bunun mutlaka bir karşılığı vardır.

Başını tüylerinin altına sokmuş uyumaya çalışıyorsa ya da keyfi yoksa, uzattığım parmağıma sertçe vurur. Israrcıysam daha da sert vurur. Asla gelmez. Bu boyun eğmez yürekliliği bana benzer. İnattır. Bıçkın ve hırçındır. Bir karış boyuna bakmadan beni kendi parmağımda oynattığı ve hakkımdan geldiği için biraz bozulsam da hoşuma gitmiyor dersem yalan söylemiş olurum. Hem gurur duyarım hem de gülerim. Öfkeyle aralanan ağzındaki o ufacık pembe dilini görür, gülerim.

Ekmek içlerine bayılır. Küçük küçük koparıp, büyük büyük iştahıyla yer. Yine de sıskadır. Çünkü yediği ne var ne yok hepsini yavrularını doyuruyormuşçasına getirip eşinin, Nick'in, ağzına kusar. Onu besler, koklar, baştan çıkarır. Her ikisi de birbirini sever ama Lola sanki bir başka türlü sever. Ona o delifişek gözleriyle öyle bir bakar ki, bu hâlini görenler "Seviyorum!" diyen insanlığından utanacakmış gibi gelir.

III

Ölmüştü! Hayır hayır! Nick ölmüştü! Ölmüş müydü?!

Gözlerim içimi ikna etmeye yetmiyordu. Biraz daha yaklaştım. İşte! Yıkılmıştı. Kıpırtısızdı. Bakışlarım sendeledi. Adımlarım sendeledi. Düşe-

cektim! Sırtımı duvara verip, çöküverdim. Sonra bir düşüncedir aldı beni. Ne yapmıştım? Ne yapacaktım? Ne olacaktı? Onu orada tutmamam gerektiğini düşündüm. Onu gömmem gerektiğini düşündüm! Ne var ki, elim ayağım tutmuyordu. Bir türlü doğrulamıyordum. Biraz güç biraz da cesaret istiyordum.

Gözlerimi kapadım. Bilincimin karanlığında kendimi teselli edecektim. Ancak bu karanlığın içinde kalıp ürpermekten kendimi alamadım. Güçbela ayağa kalktığım anda, bu gerçeğe gözlerim bir kez daha açıldı. O ölmüştü! Lola, öylece durmuş, onun cansız gözbebeklerine bakıyordu. Donuk ve çarpıcıydı! Trajik ve soğuk!

Nasıl oldu bilmem, bir atılımla onu oradan alıp çıkardım. Elimdeydi. Bir mendile koydum. Derken, Lola açık kalan kafes kapısından havalanıp omzuma asıldı. Yeniden içeri koymak istediysem de, yapamadım. Ele avuca sığdıramadım. Hakkıydı. O da bizimle gelmek istiyordu. Üstelik borçluymuşum gibi yakama yapışmıştı. Boynumun borcuymuş gibi…

Böylece, elimde bir kuş, omzumda bir kuş yürümeye başladım. Koridoru geçtim. Adımlarım altında gıcırdayan merdiveni inerken, elimde büyük bir şey taşıdığımı hissediyordum. Büyük bir ağırlık! Büyük bir ayrılık! Kimseyi gözüm görsün istemiyordum. Kimsenin elimdeki mendile ve omzumdaki kuşa yönelen meraklı ve tuhaf bakışlarını istemiyordum. Çıkışa yaklaşınca her bir tarafım kasıldı. Orayı geçtim. Bir iplik iğne deliğinden nasıl geçerse, işte öyle geçtim. Dikkatli ve çabuk.

Dışarıya adım atar atmaz çizmelerim çamura bulandı. Birkaç evi ardımda bıraktım. Yüzüme soğuk bir serpinti vuruyordu. Yürümeye devam ettim. Bir evin bahçesine girdim. Onu yere indirdim. Açık kalmış gözlerinde karanlık bir bahar sabahı vardı. Önce bu korkunç güzelliğine baktım. Sonra onun için ağzı sulanan şu toprağa! Ellerim üşüdü. Ellerimdeki kan üşüdü. Soğukkanlı ellerimle onu gömdüm. Lola başucundaydı. Mezarına taş kesilmiş, kapanan toprağına bakıyordu. Onun için minik bir dua okudum. Kuşların sevgili tanrısı için okudum. Beni bağışlaması için!

IV

Otel odasına yeniden döndük. Bir eksik döndük.

Eteğimin ucu sırılsıklam olmuştu. Titriyordum. Lola'nın da titrediğini fark ettim. Islanmadık bir parmak yeri kalmamıştı. Dahası, burnunda hâlâ göğsünü yırtan o soluk vardı.

Onu omzumdan indirmeden önce, ipi kopup dağılan boncukları kafesin içinden tek tek topladım. Bir eksik topladım. Bir garip oldum. Lola için "Seni seviyorum" gibi özürler buldum. Kurudu. Isındı. Soluğunu yavaş yavaş düzene koydu. Ancak bir ürküntü gelmişti üstüne. Çekingendi. Tedirgindi. Karşılıklı birbirimizi gözetledik. Ağzına bir şey koymuyordu. Yürüyüşü duraksamalıydı. Yorgundu. Bir köşede durdu. Suspustu. Gözlerini açmakta artık zorlanıyordu. Sonra o koyu dalgınlığını yumdu. Uyudu.

Birkaç saat içinde toparlandım. Perde aralığından büyüleyici bir ışık akmaya başlamıştı. Bavulumu tutup kapıya yaklaştırdım. Sonra sandalyelerden birini tutup balkona çıkardım. Hava nasıl açmıştı! Elbet gidilirdi. Ama önce şurada biraz oturmalıydı. Tam o sırada Lola'nın içeriden gelen sesini duydum. Kalktım onu da getirdim. Kapısına yanaşıp "Cik!" dedi, sustu. "Cik cik!" dedi yine sustu. Dayanamadım. Açtım. Başını kafesten uzatınca, yüzünü ferah bir gevşeme kapladı. Oradan da seker adımlarla omzuma yükseldi. Üzerimizde açık mavi, tertemiz bir gökyüzü vardı. Ilıktı. Manolya zamanıydı.

Üstünden o kolu kanadı kırık hâli akıp gitmişti. Havalanıp tırabzana kondu. Alçalıp yükselen göğsüyle, orada dimdik durmuş, uzaklara bakıyordu. Sonra döndü bana baktı. O an gözlerinde keskin bir parıltı yakaladım. Dahası, yeniden bacaklarının titrediğini gördüm. İçime bir korku girdi. Hemen ayaklandım. Hemen oturdum. Kaçacağını hatırlatarak beni daha önce defalarca uyaran zihnimde, önce kendime sonra da ona karşı bir direnme başladı:

Bu sabah kaçmış mıydı? Niye kaçsındı? Kursağında ekmeğim vardı. El baş üstünde tutmuyor muydum? Keyfine hizmet etmiyor muydum? Sevmiyor muydum?! Gerçekten bana karşın gidecek miydi? Bana karşın ya da özellikle benim yüzümden...

Gitmemesi için gözünü korkutabilirdim. Adım adım yaklaşıp onu yakalayabilirdim. Koşup o çelimsiz ayaklarına kapanırdım. Yapardım! Diller döker yalvarırdım.

Yapmadım. Yapsam bir şey değişmeyecekti. Boyun eğmeyecekti. Aman dinlemeyecekti.

Çünkü uzaklara tutulmuştu içi. O bilinmez uzaklara… Bu nedenle, her ne olursa olsun gideceğini biliyordum. Gidince öleceğini de biliyordum. Belki Lola da biliyordu bunu. Birkaç günlük özgürlüğün, ölümden üstün olduğunu da belki…

Öte yandan, ömrü ömrüme mi düğümlenmişti? Ne bekliyordum? Gölgemde ömür tüketmesini mi? Ne?!

Yine de hayatta kalması için dünyanın merhameti gerekiyordu. Damarlarında yaşanmayı bekleyen o hayat için diledim. Dünyanın merhametini diledim. Ve aşkın hayattaki karşılığını bir kez daha bulmasını… Bulmamızı!

Artık ne olacaksa olsundu! Kollarımı göğsümün altında bağladım. Daha bir büzüştüm oturduğum yerde. Sonra da başımı başka yöne çevirdim. Gidişine razı olabilirdim; ama buna tanıklık edemezdim.

V

Gözümü kırptım, buradaydı. Burada olmamalıydı. Ama buradaydı işte! Bembeyaz yüzüne yayılan o hafif huzura ve kısılan gözlerine baktım. O mavi gözlerinde özlem vardı; ama heyecanlı bir nefret de vardı.

"Gururunu nerede bırakıp geldin?" dedim.

Sustu. Yaklaştım. "Niye bu denli geç kaldın?"a yaklaştım.

"Kuşlarıma iyi bakıyor musun?" dedi.

Dişlerimi dudaklarıma gömdüğümü fark ettim. O ise dudaklarını sıcak bir alkole yatırmıştı. Derin bir solukla kokuyu emdim. Ve ellerim ellerine gitti. Sonra avuçlarımız terledi. Titreyen parmaklarımın arasından bir damla ter aktı. Bir gözyaşı gibi aktı.

Döndü bir daha sarıldı.

"Bir gökyüzü kadar güzelsin." dedi.

"Ama," dedim "güzelliğimde birazdan bir kuş uçacak!"

Lola'nın ötüşüyle kendime geldim. Bir ağrı hâli olmuştu zamanda. Bir göz ağrısı. Gönlüm ve görüntü arasındaki ağrı… Baktım, nabzı hâlâ bacaklarında atıyordu. Kanatlarını gerdi. "İşte," dedim "şimdi uçacak!" Elim, eteğimin iç cebindeki boncuklara gitti. Sonra avucuma doldurduğum boncuklardan biri, titreyen parmaklarımın arasından aktı. Bir gözyaşı gibi aktı. Ve uçtu! Ardından bir avuç boncuk serptim. Bir avuç gözyaşı. Bir avuç günah. Bir avuç tuz. Bir avuç ah. Tuz ve ah! ■

Hüzün Kapılarımda

■ **GÜLSEN GÜLBEYAZ**

Hüzün kapılarımda
yenik düştüm duygu fırtınasına
tek damla akıttım
kalbimin en sızlayan köşesine
ağlamaya doymadı ruhum
kapıldı fırtınaya ne varsa içinde
keşkenin hiç bir faydası yoktu
her şeye rağmen de çok şükürdük
sızlayan ben miydim
yoksa hepimiz miydik
rehâvet çökünce
silindim silkindim
çıkamadım kuyunun dibinden
elimin altında sen
baktıkça yok olan
kimdin sâhi sen
kırmızı kapının önünde bekleyen
geçme geçmişten
atlama eşikten
keşkelerim bitti
fakatlarım süzüldü
amalarla yorgunum
ve cebimde şükürlerim
Carlos'un elinde gitarı
susmalıyım her telinde
bahçesinde dolanan siyah kedi
yaşı gelmiş on yediye
az kalmış ölmeye
siyah kedi uğurlu kedi
hüzün kapılarımda bekleme beni

13.03.2018 Madrid / Moralzarzal ■

SİNEMA NOTLARI OSCAR FİLMLERİ

■ **ANUŞ PAZARCIYAN**

Bu yıl değişik dallarda Oscar adayları arasında yer alan, bir bölümü Oscar kazanan filmler arasında gördüklerim hakkında:

Shape of Water

(ABD 2017), 123 dak.
(Suyun Sesi)

Yönetmen: Guillermo del Toro
Senaryo: Guillermo del Toro, Vanessa Taylor
Oyuncular: Sally Hawkins, Michael Shannon, Richard Jenkins, Octavia Spencer, Doug Jones, Michael Stuhlbarg, David Hewlett, Nick Searcy, Stewart Arnott, Nigel Bennett, Lauren Lee Smith, Martin Roach, Allegra Fulton, John Kapelos, Morgan Kelly, vd.

Bu yılın en önemli Oscar'ların sahibi "Shape of water" birçok janrı iç içe geçiren bir film. Fantastik bir aşk masalı. Bir soğuk savaş/casusluk filmi. Bir korku filmi. İyilerle kötülerin kapıştığı, iyilerin kazandığı bir western. Irkçılığa, azınlıklara baskılara karşı bir siyasi film. Hollywood'un ellili yıllarındaki müzikallere övgü filmi. vs. Bu liste belki daha uzatılabilir. Film bunların hepsini içeren

bir bütünlüklü sanat eseri. Biraz kitsch, ama insanlığa insan olun çağrısı ile hümanist mesajı ile gündelik barbarlık ortasında biraz nefeslenmeye yarıyor. İyi geliyor insana.

Anlatılan öykü şu:

1960'lı yılların başlarında ABD'nin Baltimor kentinde yaşayan konuşamayan (dilsiz) genç bir kadın var. Elisa Esposito (Sally Hawkins). Bebekken bir akarsu kenarında bulunmuş. Yetimhanede büyümüş. Şimdi zemin katında eski büyük bir sinema salonunun bulunduğu bir binada, seyircisi çok az olan sinemanın üst katında oturuyor. Yalnız yaşıyor. Dilsiz. Fakat

sağır değil. Müziği, dansı,1950li yılların romantik müzikallerini çok seviyor. Kentteki "Occam Uzay Araştırma Merkezi " isimli bir gizli araştırma tesisinde temizlikçi olarak çalışıyor.

Gayet düzenli bir hayatı var. Her sabah aynı saatte saatin çalması ile uyanıyor. Sabah banyosunu yapıyor. Ki bu her güne masturbasyonla mutlu başlamak aynı zamanda. Hep aynı kahvaltı. Son dakikada işe yetişme. Kartının iki dostundan biri olan iş arkadaşı Zelda (Octavia Spencer) tarafından basılması. Sırada arkada olanlar içinde hep aynı kadının yakınmasını dinleme. (Zelda, sürekli konuşan, tembel kocasından şikâyet eden siyahi bir kadın işçi. İş yerinde dilsiz Elisa'nın işaret dilini çevirip, konuşturan sesi ve koruyucusu.) Akşam eve döndüğünde ikinci dostu kapı komşusu Giles (Richard Jenkins) ile TV'de müzikal filmler izleme. (Giles, homoseksüelliğini yaşayamayan, afiş desencisi, işini kaybetmiş, kedileri ile yaşayan, tek dostu dilsiz komşusu olan yalnız, yaşlı bir adam.) Sonra uyuma. İçinde hep denizkızı ve yüzme olan rüyalar görme. Çalar saat zili ile uyanma. Böyle akıp giden bir hayat. Elisa/Zelda/Giles üçlüsünün ortak özelliği her üçünün de toplumun "ötekileri" olma olgusu.

Bu düzenli hayata günün birinde Elisa'nın çalıştığı yerde bir yenilik giriyor.

Günün birinde yüzünden kötülük akan bir güvenlik görevlisi, Richard Strickland (Michael Shannon) ve bir bilim adamının, Dr. Robert Hoffstettler (Michael Stuhlbarg), eşliğinde bir tank içinde "bu kurumun en önemli nesnesi" denen bir "şey" getiriliyor. Onun konduğu, içinde aynı zamanda su dolu bir tank olan labrotuara görevli olmayanlar dışında giriş çıkış yasaklanıyor.

Bir gün o odadan Strickland elinden kanlar fışkırarak, kan içinde, acıyla bağırarak çıkıyor. Hemen hastaneye götürülüyor. Zelda ve Elisa yerdeki kanları temizleme göreviyle laboratuvara çağrılıyorlar. Elisa kanları temizlerken yerde kopmuş iki parmak buluyor. Bunlar Strickland'ın parmaklarıdır. Elisa'nın kahvaltı kese kâğıdı içinde hastaneye yetiştiriliyorlar. Bu arada Elisa merak içinde "şey"in içinde bulunduğu tanka yaklaşıyor. Karşısında yarı insan/yarı balık güzel bir canlı vardır. Kocaman gözleri vardır. Bakışırlar, elleri arada tankın kalın camında birleşir.

Sonrasında artık düzenli olarak bu laboratuvarı da temizleme görevine sahip Elisa ile balık/insan arasında gelişen gizli ilişki vardır. Elisa'nın ona her gün haşlayıp getirdiği yumurtalar, ona kendi işaret dilini öğretmesi vardır.

Bu arada balık/insanın (Doug Jones) öyküsünü de öğreniriz. Balık/insan Amazonlar'da yakalanmıştır. (Aynı Jack Arnold'un 1954'de çektiği "Amazon Canavarı" filminde olduğu gibi. Zaten Shape of Water'de kullanılan maske/kostüm de çok önemli ölçüde bu filmle benzerlik gösteriyor.) Yakalandığı alandaki yerliler onu tanrı olarak görmektedir. Hükümet, en başta da ordu ise, soğuk savaş ortamında Sovyetlerle girilen uzay yarışında, iki solunum sistemi olan bu yaratığın kullanılır olup olmadığının araştırılmasını istemektedir. Bu konuda acele sonuç beklenmektedir. Strickland yaratığın en kısa zamanda öldürülüp otopsi ile araştırmanın kısa sürede sonuçlandırılmasından yanadır. Bu ona işkence yaparken, kendini savunan ve Strickland'ın parmağını koparan yaratıktan alınan intikam olacaktır. Bilim adamı Hofstettler ise uzun gözlemlerden yana, öldürmeye ise karşıdır. (Arada Hofstettler'in gerçek adının Dimitri ol-

duğunu, onun bir Sovyet Rus casusu olduğunu, araştırma sonuçlarını Sovyet yetkililerine gizli kanallarla aktardığını öğreniriz. Bu sahnelerde film soğuk savaş casusluk fimlerine atıflarla doludur.)

Sonuçta Strickland'ın tezi ordu tarafından üzerlenilir. Yaratık öldürülüp, otopsi yapılacaktır. Elisa bunu duyduğunda yaratığı kaçırıp, yağmurlu bir günde denize kavuşturma kararını verir. Önce istemeyerek de olsa sonunda kendine yardım eden iki dostu ile birlikte –bu arada Rus amirlerinden yaratığı zehirleme emrini alan Hofstettler/Dimitri'nin de yardımı ile– yaratığı kaçırır, ölümden kurtarır. Evine götürür. Yaratıktan sorumlu Strickland için bu, eğer onu ve onu kaçıranları bulamazsa, kariyerinin ve evet, hayatının sonu demektir. Bağlı olduğu bol yıldızlı General Hoyt (Nick Searcy) bunu ona hiçbir yanlış anlamaya meydan vermeyecek açıklıkta söyler.

Sonrasında Elisa'nın evinde Elisa ile balık/adam (erkektir balık insan) arasında korku ve endişe dolu da kısa, yoğun, mutlu bir aşk vardır. Elisa'nın banyo odasını akvaryuma çevirip balık adamla yaşadığı, alttaki sinema salonunun su altında kalması ise sonlanan, sevişme sahnesi sinema tarihine geçecek bir sahne.

Strickland hummalı bir araştırma ile ve işkence yöntemleri de kullanarak balık/insanın Elisa tarafından kaçırıldığını ve onun ne gün denize salınacağını öğrenir.

Filmin sonu tam bir kan deryasıdır.

Strickland limanda balık adamı/Dimitri'yi/Elisa'yı vurur/Giles'i de vurup yaralar. Balık/insan fakat aynı Amazon yerlilerinin inandığı gibi tanrısal bir güce sahiptir. O kendi yaralarını bir dokunuşla kapatır, Strickland'ı da bir vuruşta öldürür. Sonra ölü sevgilisi Elisa'yı kucağına alarak denize atlar. Onları son olarak bulanık suda öpüşürken görürüz.

Onlar ermiş muradına. İşte böyle bir masal/öykü anlatılan.

Geri planında "öteki"ne düşmanlığa, ırkçılığa, savaş kışkırtıcılığına karşı insanlığa, sevgiye çağrı olan bir masal.

Görsel zenginliği açısından mükemmel bir film.

Filmin yönetmeni Guillermo del Toro 2017'de Venedik film festivalinde Altın Aslan ile ödüllendirildi.

***Shape of Water**, 2018 Oscar'ları için*

En İyi Film
En İyi Yönetmen
En İyi Kadın Oyuncu
En İyi Yardımcı Erkek Oyuncu
En İyi Yardımcı Kadın Oyuncu
En İyi Özgün Senaryo
En İyi Görüntü Yönetimi
En İyi Ses Miksajı
En İyi Ses Kurgusu
En İyi Film Müziği
En İyi Film Kurgusu
En İyi Kostüm Tasarımı
En İyi Produksiyon tasarımı olmak üzere tam 13 dalda Oscar adayı idi.

En İyi Film
En İyi Yönetmen (Guillermo del Toro)
En İyi Film Müziği (Alexandre Desplat)
En İyi Produksiyon tasarımı/Kulis (Paul Denham Austerberry, Shane Vieau ve Jeff Melvin) Oscar'larını aldı.

Three Billboards Outside Ebbing, Missouri

(ABD/ İngiltere 2017), 116 dak.

Yönetmen&Senaryo:
Martin McDonagh
Oyuncular:
Frances McDormand, Woody Harrelson, Sam Rockwell, Kathryn Newton, Nick Searcy, Lucas Hedges, John Hawkes, Abbie Cornish, Caleb Landry Jones, Clarke Peters, Peter Dinklage, Samara Weaving, Sandy Martin, Amanda Warren, Darrell Britt-Gibson, Malaya Rivera Drew, vd.
Müzik: Carter Burwell

ABD'nin Missouri eyaletinde küçük bir kasaba filmin mekânı. Anlatılan bir adalet arayışı öyküsü. 50 yaşlarında bir kadın, Mildred Hayes (Frances McDormand) adaletin peşinde koşan, kocası tarafından genç bir sarışın için terk edilmiş, oğlu ile birlikte yaşayan, bağımsız ve doğrucu Davut, doğru bildi-

ğini açıkça söyleyen, sonuna kadar savunan bir kadın. Oğlu annesinin bu tavrından rahatsız. Kızı Angela 7 ay önce bir parti dönüşünde ırzına geçildikten sonra yakılarak öldürülmüş. Katil (veya katiller) ise hâlâ yakalanmamış. Kasabanın şerifi Bill Willoughby (Woody Harrelson) ve yardımcıları için "çözülmemiş/kapanmış bir olay"mış gibi görünüyor bu cinayet. Görünürde fazla çaba sarfetmiyorlar. En azından Mildred'in algısı bu. Bu algının temeli de var. Mildred'in soruları ve talepleri "araştırıyoruz"la, ya da öncelikle şerif yardımcısı Jason Dixon'un (Sam Rockwell) ırkçı, seksist, alaycı, düşmanca yorumlarıyla karşılanıyor. Mildred cesur ve inatçı, davasına inanan güçlü bir kadın. Filmin kuşkusuz en güçlü figürü. Şerifi harekete geçirmenin yolunu buluyor.

Kasabada aslında sinek avlayan bir bürodan başka bir şey olmayan tek reklam şirketinden, kasabanın girişinde yıllardır kullanılmayan üç büyük reklam panosunu, aylık 5000 dolar karşılığı bir yıllığına kiralıyor Mildred. İlk ayın kirasını peşin ödüyor. Bir duvar boyacısının da yardımıyla arka arkaya dizili üç devasa reklam panosunu kırmızıya boyuyorlar. Kırmızı zemin üzerine beyaz yazıyla derdini üç panoda kocaman harflerle anlatıyor Mildred:

Birinci Pano: Irzına Geçilip Yakılarak Öldürüldü!

İkinci Pano: Hâlâ Tutuklanan Yok!

Üçüncü Pano: Şerif Willoughby, Bu Nasıl Oluyor?

Bu aslında şerif ve ofisine karşı açık bir suçlama, bir savaş ilanıdır. Eski eşi ve oğlu, hasta annesi karşıdırlar bu eyleme. Pano eylemi dikkat çeker. Bölgesel bir TV panoların önünde Mildred'le bir röportaj yayınlar. Mildred Ebbing sakinlerinin çoğu için kasabalarını kötüleyen, şerife ve yardımcılarına haksız suçlamalar getiren, kocası tarafından terk edildiği için erkek düşmanı olan huysuz bir kadındır. Onun arkasından atıp tutmak normal kasabalının günlük işlerinden biridir. Az sayıda dostu vardır. Onlar da kasabanın diğer "ötekileri"dir. Latino bir kadın, bir cüce erkek vb.

Mildred haksızlığa karşı hak arayışı mücadelesinde araçların seçiminde de gayet düzdür. Şerifin bürosunu basıp kendi hakkında kötü laf edenlerden açıkça hesap sormakta, üzerine yürüyüp dövüşmektedir. Ya da yine arkasından dedikodu yapan, şerifin yakın dostu dişçinin baş parmağını diş burgusu ile delmekte sakınca görmemektedir. Erkek kasaba dünyası için sinir bozucu bir kadındır Mildred.

Aslında Şerif Willoughby karakter itibarıyla Mildred'in erkek versiyonudur. O da düzgün bir insandır. Mildred'den temel farkı mutlu bir aile hayatı olmasıdır. Yardımcılarının açık ırkçılığından, seksizminden hoşnut değildir, fakat buna karşı aktif bir tavrı da yoktur. Sonuçta ırkçılık kasabalılar için "normal" insanlık hâlidir. Bir farkı daha vardır şerifin Mildred'den. Bunu, yapılabilecek her şeyi yaptığına ikna etmek için Mildred'i evinde ziyaret ettiğinde öğreniriz. Son aşamasında kanser hastasıdır. Birkaç aylık ömrü kalmıştır. Öldüğünde kötü anılmak istememektedir. Burada Mildred'i ilk kez çelik gibi sert zırhından soyunmuş hâliyle görürüz. Fakat bu kısa sürer. Hakkını aramaktadır Mildred. Ve şerif ona göre işini yapmamıştır. Ayrıca eğer ölecekse, ölmeden önce bu işi yapmış olması doğrudur. Çünkü Willoughby öldükten sonra zaten onu göreve çağıran bu panoların anlamı kalmayacaktır.

Sonrasında çok sevdiği eşine yük olmamak için, onun kendisini hep sağlıklı, güçlü hatırlaması için bakıma muhtaç hâle gelmeden önce son çıkışa yönelen şerifin başına kurşun sıkarak intiharı vardır. (İntihardan önce isimsiz olarak kampanyanın ikinci ayının kira parasını da yatırmıştır.) Şerifin intiharının sorumluluğunu Mildred'in kampanyasına bağlayan şerif yardımcısı Jason'un, panoların sahibi reklam ajansı şefi Red'i (Caleb Landry Jones) vahşice dövüp, ikinci katın penceresinden atıp ağır yaralaması vardır.

Bu gelişmelerin ertesinde şerif bürosuna dışarıdan atanan siyahi bir polis şefi, Abercrombie (Clarke Peters) atanır. Onun bir karşılanışı vardır bu ırkçı kasabanın şerif bürosunda, görülmeye değer! İlk işi Jason'u görevden uzaklaştırmak olur.

Hemen ertesinde panolar saldırıya uğrar. Birileri panoları benzin dökerek yakarlar. (İş işten geçtikten sonra bu işi yapanın Mildred'in eski eşi olduğunu öğreniriz.) Mildred bundan polisleri sorumlu tutar. Ve bir gece içerde kimsenin olmadığını düşündüğü

bir saatte karakola molotofla saldırır. Yangın çıkar. Tesadüfen Jason karakoldadır. Yangında o da ağır yaralanır. Yüzü bütünüyle deforme olur. Bir gün önce pencereden atıp ağır yaraldığı Red ile aynı hastane odasını paylaşırlar!

İşsiz Jason hastaneden çıktıktan sonra bir gün tesadüfen gittiği bir meyhanede kendi aralarında laflayan iki ırkçının sohbetlerine kulak misafiri olur. Biri bir genç kadının nasıl ırzına geçip, sonra onu yaktığını sadistçe övünerek anlatmaktadır.

Filmin sonunda Mildred ile Jason'u bu övünen kişiyi bulmak için araba ile yola çıkarken görürüz. Peşinde oldukları kişi Angela'nın katili olmayabilir. Ama olsun. Herhâlde bir genç kızın ırzına geçip sonra onu yakmış olmakla övünen biridir peşinde oldukları!

Three billboards 2017'nin en iyi filmlerinden biri. İnsanlara hiç yukarıdan bakmadan, gündelik ırkçılığı, seksizmi teşhir eden ve burjuva devlette adaletin sınırlarını sorgulayan bir film. Frances Mc. Dormand ve Sam Rockwell'in oyunları mükemmel. Ama bütün ekip iyi.

Three Billboards
En İyi Film,
En İyi Özgün Senaryo,
En İyi Kadın Oyuncu,
İki kez En İyi Yardımcı Erkek Oyuncu (Sam Rockwell ve Woody Harrelson),
En İyi Film Müziği ve En İyi Kurgu olmak üzere 5 dalda Oscar adayı idi.
En İyi Kadın Oyuncu (Frances McDormand) ve En İyi Yardımcı Erkek Oyuncu (Sam Rockwell) 'Oscar'larını kazandı.

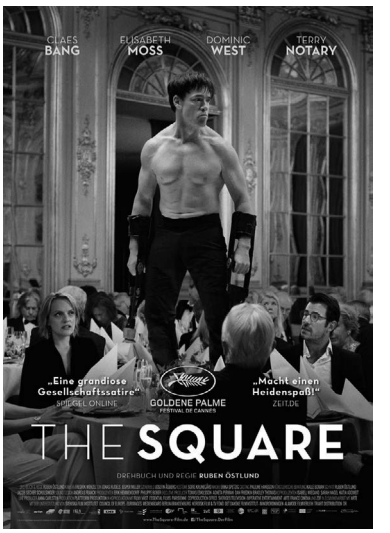

The Square

(Almanya/Danimarka/İsveç/Fransa, 2017), 142 dak.

Yönetmen&Senaryo:
Ruben Östlund
Oyuncular: Claes Bang, Elisabeth Moss, Dominic West, Terry Notary, Christopher Læssø, vd.

2014'te çektiği ve çok beğendiğim "Turist" isimli filmi üzerine yazdığım yazıyı "Ruben Östlund ismini bir kenara not etmeli" diye bitirmiştim. (Güney, sayı 71, s .94) Üç yıl sonra "Square" isimli yeni filmi ile yine karşımızda. Cannes'da en iyi film için Altın Palmiye'yi aldı. 2018 Oscar'ında ise "Yabancı dilde en iyi film" kategorisinde Oscar adaylarından biri idi. Square ile Östlund Turist'teki başarısının tesadüf olmadığını, anda en yaratıcı, en esprili, en iyi senaryo yazarı ve yönetmenlerinden biri olduğunu kanıtlıyor.

Östlund, Square'de, Turist'te de yaptığı gibi, ilk bakışta önemsiz görünen günlük, olağan hayat akışı içinde insani ilişkileri ve sistemin yapısını sorguluyor.

Bu kez İsveç'te Modern Sanat "camiası", ya da toplumun yarı-aydın elitinin kendi içindeki ve onun bütünüyle kopuk olduğu "normal" vatandaş ile ilişkilerini konu almış.

Anlatılan öykü Stockholm'da bir Modern Sanat Müzesi'nde kuratörlük yapan Christian'ın (Claes Bang) öyküsü. Sanat camiasında tanınan başarılı bir kuratör Christian. Yeni bir serginin açılışına hazırlanıyor. Kendi cemaati içinde kendinden hoşnut bir hayat süren bir sanat sunucu/satıcısı Christian. Özel hayatında başarılı değil. Boşanmış, iki kız çocuğu var. Yalnız yaşıyor. Görünürde bundan rahatsız da değil. Rahatsızlık yalnızca eski eşinin ondan çocukların babası olarak sorumluluğunu hatırlattığında ortaya çıkıyor. Çocuklar onun için bir yük.

Film Christian'ın işine giderken karşılaşmak zorunda kaldığı 'normal hayat' hengamesi içinde yankesicilerin onu soymaları ile başlıyor. Hayatının en önemli iki unsuru, smart-fonu (akıllı cep telefonu) ve içinde diğerlerinin yanında kimlik kartlarının da bulunduğu para cüzdanı kayıplara karışıyor. Özel hayatının zorlukları dışında en ince noktasına kadar planlanmış hayatı birdenbire altüst oluyor. Hayatının en önemli iki unsurunun peşine düşmek esas işi hâline geliyor. Bu kadar iş ve sergi hazırlığı hengamesinde polise gitmek akılcı görünmüyor Christian'a. Hem polise gidip salaklığını nasıl anlatacaktır? Ya gerçekten çalınma değil, bir yerlerde unutma vs. söz konusu ise ne olacaktır? Onun gibi başarılı bir kuratörün bu şekilde tanınması

hem ona hem de müzeye zarar vermez mi? Ayrıca bu sergi işi ertesinde yeni bir sanatsal etkinliğin kuratörlüğünün de peşindedir. Serginin ana unsuru kenar uzunluğu 4 metre olan ve müze önündeki meydana beyaz ışıkla yerleştirilecek olan kocaman bir beyaz kare: "Square". Christian için bu kare içinde olanlar için bir güvenli yaşam alanını simgelemektedir. Çok sevdiği bir projedir bu. İsmini de bu kareden alıyor film. (Meraklısı için: Bu sanat eseri gerçekten de var. Hem de birden fazla sanatçıdan. Kimin kimden kopyaladığını bilmiyorum.) Tam da bu konuda karar aşamasında isminin basit bir yankesicilik olayı ile anılması iyi olmaz. Hayır, bu işi kendisi polise gitmeden çözmelidir. Müzede kendisine bağlı olarak çalışan bir bilgisayar uzmanı ile birlikte smart-fonunun sinyal verdiği noktayı buluyorlar. Sinyalin geldiği nokta yüzlerce –çoğunlukla göçmen– insanın ikamet ettiği, düzinelerle dairesi olan bir apartmandır. Nasıl bulunacaktır bu kadar daire arasında yankesiciler? Kolayı vardır: Bütün dairelere yönelik olarak bir suçlama/tehdit mektubu kaleme alınır. "Şu tarihte bir smartfon ve para cüzdanı çaldın. Bunu biliyoruz. Eğer smartfon ve cüzdanı şu tarihe kadar bir zarf içinde şu isim için, şu adrese (Bir kafe adresi) bırakmazsan seni polise bildireceğim." Bir 'gece yarısı operasyonu' ile Christian bu mektupları bütün dairelerin kapısı altından atar.

Operasyon gerçekten de başarılı olur. Verilen tarihten önce para cüzdanı ve smartfonu verilen adrese bırakılır.

Her şey yine yoluna girmiş, normal hayatla ilişkisinde Christian zafer kazanmıştır! Ben neymişim havasındadır Christian.

*Böyle bir ortamda gittiği kendi cemaatinden insanların yer aldığı bir partide Anne (Elisabeth Moss) isimli bir genç kadınla yakınlaşır. Bu daha önce müzede kendisi ile bir mülakat yapmış olan bir gazetecidir. O mülakatta Anne'nin müzede sergilenen bir enstalasyonun nesinin sanat olduğu sorusuna Christian'ın verdiği cevap ilginçtir: "O enstalasyonu sanat eseri yapan onun müzede sergilenmesi olgusudur. Örneğin senin taşıdığın şu çantayı bir sanatçının eseri olarak müzede sergilediğimiz zaman o bir sanat eseri olur."

Birçok "modern sanat" eserinin gerçek "değer"ini böyle geçerken sorgulamak kendine güven, bir espri ve ustalık gerektiren bir iş. Östlund bunu yaparken hiçbir biçimde aslında kendinin de içinde yer aldığı cemaati küçümseme durumunda değil. Yalnızca olanı, yaşadığını sorgulayarak aktarıyor. Mükemmel bir gözlemci.

Östlund Square'de yalnızca "modern sanat" eserlerinin gerçek değerini sorgulamakla kalmıyor. Ondan daha çok bu modern sanatın satın alıcılarının tavırlarını sorguluyor. Bu tavrı belirleyen anlar görünüp anlamamak, anlamış gibi yapıp hava atmak, görmek –izlemekten çok görünmek, izlenmek! Müzenin sponsorları için yapılan yemekli bir gala gecesi bölümü var, sinema tarihinde yerini alacak bir bölüm: Mükemmel döşenmiş yemek masalarında oturmuş ve kendi aralarında– herhalde-sanat üzerine laflayan takıp takıştırmış hanımlar, smokinli beyler. Onları ağırlayan müze yöneticileri. Bir yöneticinin şimdi size bir performans sunacağız sözleri ertesinde kapıdan "uh -uh" sesleri ile giren, bir goril gibi dört ayak üzerinde hareket eden, kasları çok gelişmiş, yarı çıplak bir erkek. Oleg! (Terry Notary) masalar arasında bir goril gibi hareket ederek dolaşıyor. Masalardaki insanlara çemkiriyor. Kiminin yemeğine elini daldırıyor. Sanatsever hanımlar ve beyler önce merakla ne olduğunu anlamaya çalışıyorlar. Kimileri sanatçı acaba ne demek istiyor, ben anladım modunda gülümsüyor. Goril/ insan giderek daha sırnaşık ve saldırgan bir tavra giriyor. Kiminin keline şaplak atıyor, kiminin kafasını bir peçeteyle cilalıyor. Bir kadının dekoltesine dikiyor gözlerini. Yanındaki erkek rahatsızlığını belli ediyor. İtiyor goril/insanı. Onun cevabı kendini iten adamın kafasına masadan aldığı suyu boşaltmak oluyor. Sonrası kaos. Kadın panik içinde bağırmaya başlıyor, Etraf karışıyor. Goril/insan görünürde "kontrolu kaybediyor", sanatsever erkekler ve panik içinde çağrışan kaçışan kadınlar ise gerçekten kaybediyor kontrölü. Erkeklerin cesaretli bölümü saldırıyor goril/ insanın üzerine! Tam bir linç! Uygarlığın ne kadar ince bir tül olduğunu görüyoruz. Başarılı bir gösteri yani!

Aynı bağlamda bir başka bölüm: Nihayet serginin açılış günü. Vernisaj! Çağrılı seçme sanatseverlerle yapılan bir etkinlik. Yine görmekten çok kendini göstermek için orada olan süslü, ilginç bir kalabalık. Ch-

ristian açılış konuşmasını yapıyor. Konuşmanın sonunda kısa keseceğini, sergiledikleri sanat eserlerinin yanında bir de yine sanat eseri olan bir büfe olduğunu, onun yaratıcısının da kısaca büfeyi tanıtacağını söyleyip çekiliyor. Sözü aşçı alıyor. O daha iki kelime etmeden insanların adeta birbirini ezerek büfe önüne yöneldiğini görüyoruz! Abartılı mı diyorsunuz? Belli gerçeklerin daha iyi görülmesi için biraz abartı kullanılabilir bir yöntem. Östlund bunu iyi yapıyor.

*Christian ve Anne partide yakınlaştıktan sonra Anne'nin evine geçerler. Sevişirler. Christian için bir gecelik ilişkidir bu. Fakat birkaç gün sonra Anne, Christian'ın çalıştığı müzeye gelir. Onun için Christian tarafından bir gecelik ilişki olarak görülmesi bir aşağılamadır. Christian'ı bulunduğu mevkiyi kadınlarla cinsel ilişki kurmak için kullanmakla suçlar. Christian ise suçlamayı tersine çevirir: Ona göre, Anne güç sahibi olan erkeklerin peşindedir. Bu karşılıklı suçlamalar ile ayrılırlar. Anne'nin sonraki telefonlarına çıkmaz Christian.

Burada da Östlund yine geçerken çok önemli bir soruna, cinsellikte sorumluluk sorununa dokunuyor. Egemen erkek yaklaşımı ve tavrını sorguluyor. İlişkide zor yok, şiddet yok. İki yetişkin insan arasında gönüllü bir ilişki. Fakat beklentiler üzerine baştan açıkça konuşulmayan bir ilişki. Burada sonuçta belirleyen egemen erkek anlayışı ve erkek oluyor!

*Bir gece eve döndüğünde 12 yaşlarında bir göçmen erkek çocuk karşılar onu kapısının önünde. Bağıra çağıra Christian'ın kendisini hırsızlıkla suçladığından yakınmaktadır. Ailesi ona evden çıkma yasağı ve oyun yasağı koymuştur. Bu büyük haksızlıktır. Olacak iş değildir. Christian derhal ondan ve ailesinden özür dilemelidir. Eğer bunu yapmazsa Christan'ın hayatını kaosa çevirecektir. Christian'ın bütün sakinleştirme çabaları sonuç vermez. İtiş/kakış başlar. Çocuk merdivenden yuvarlanır. Bir süre çocuğun inleyen sesini duyarız. Fakat Christian aşağı inip aradığında çocuğu bulamaz. Sonradan telefonla ve evine giderek çocuğa ulaşmaya çalışır. Çocuğun adresinde oturanlar o ailenin taşındığını, nereye taşındığını ise bilmediklerini anlatırlar. Onlarca aileyi hırsızlıkla suçlamıştır Christian. Ve en azından hakkını arayan çocuk şahsında, belki onun hayatını değiştiren, büyük haksızlıktır yaptığı. Ve geri dönüşü yoktur bunun.

*Bütün bunlar olurken serginin açılışının son hazırlıkları gündemdedir. Bir reklam firması serginin dikkat çekmesi için bir kısa film hazırlamıştır. Christian'ın dikkatinin merkezinde kaos içindeki hayatını yeniden düzene sokmak vardır. Bu yüzden reklam firmasının kampanya önerisi üzerinde fazla durmaz. Sonuçta bunlar işini bilen profesyonel reklamcılardır. Serginin ana unsuru olan "Kare" Christian için "İçinde Güven ve Şefkatin hüküm sürdüğü bir sığınma alanıdır. Orda herkes eşit hak ve yükümlülüklere sahiptir." Ona uygun bir kampanya yapılır. Beklentisi budur. Kampanyacıların yaptığı klipte kucağında bir kedi olan yoksul giyimli sarışın bir kız çocuğu karenin içine "güvenli ve şefkat dolu sığınma alanına" girdiğinde bir bombanın patlaması ile havaya uçar. Bu klip sergiye çağrı klibi olarak you tube'da dönmeye başladığında yüzbinlerce kez tıklanır klip. Böyle bakıldığında reklam başarılıdır. Ancak kamuoyunda tepkiler olumsuzdur. Müze yönetimi Christian'dan sorumluluğu üzerlenmesini ister. Christian bir basın toplantısı ile sorumluluğu üzerlenir ve özür diler. Klip geri çekilir. Christian'ın kuratörlüğünün –en azından bu müze için– sonudur bu.

Square usta işi, film bittikten sonra tartışmaya çağıran akıl dolu bir film.

***Square** bu yıl Oscar ödülleri için, "Yabancı (İngilizce olmayan!) dilde en iyi film" dalında A Fantastic Woman, On Body and Soul, The Insult ve Loveless ile birlikte adaydı. 'A Fantastic Woman' 2017 Berlinale yarışma bölümünde gösterilmiş ve En İyi Senaryo için Gümüş Ayı ödülünü kazanmıştı. (Bkz. Güney, sayı 80, s. 91-92). 'On Body and Soul'da 2017 Berlinale'sinde En İyi Film için Altın Ayı ödülünü almıştı. (Bkz. Güney, sayı 80, s. 88). Oscar "A fantastic Woman'a gitti.*

Loving Vincent

(Polonya/İngiltere, 2017), 94 dak.

Yönetmen: Dorota Kobiela, Hugh Welchman
Senaryo:
Dorota Kobiela, Hugh Welchman, Jacek Dehnel
Oyuncular ve canlandırdıkları karakterler:
Douglas Booth: Armand

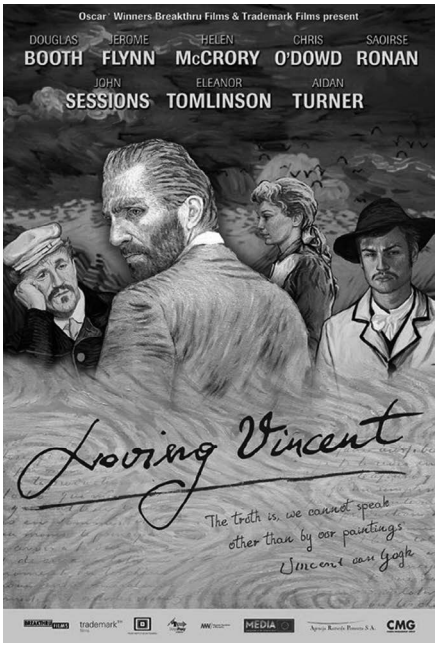

Roulin, Chris O'Dowd: Joseph Roulin, Jerome Flynn: Doktor Gachet, John Sessions: Père Tanguy, Helen McCrory: Louise Chevalier, Eleanor Tomlinson: Adeline Ravoux, Aidan Turner: The Sandalcı, Saoirse Ronan: Marguerite Gachet, Robin Hodges: Yüzbaşı Milliet, Martin Herdman: Jandarma Rigaumon, Bill Thomas: Doktor Mazery, Piotr Pamula: Paul Gauguin, Robert Gulaczyk: Vincent van Gogh, Cezary Lukaszewicz: Theo van Gogh
Çizenler: Yüzün üzerinde ressam

Loving Vincent kullandığı teknik ile geçen yılın kuşkusuz en ilginç ve en yenilikçi, yaratıcı filmi. Vincent Van Gogh'un hayatının son dönemi anlatılıyor filmde. Bunda bir yenilik yok. Fakat nasıl anlatıldığı yeni. Onun hayatının bu son bölümü onun resim tekniği ile çizili resimlerle anlatılıyor. Bu da şöyle yapılıyor: Senaryo normal renkli sinema filmi olarak çekiliyor. Sonra her kare tek tek ressamlar tarafından Van Gogh'un resim tekniği ile resme dönüştürülüyor.

Yüzün üzerinde ressam çalışıyor bu işte. Ortaya çıkan bir animasyon filmi. Fakat aynı zamanda her müzeye asılabilecek binlerce post-empresyonist tablo.

Anlatılan öykü şöyle:

İhtiyar postacı Roulin, onun resmini de yapmış olan dostu ressam Vincent Van Gogh'un, intihar etmeden önce, ağabeyi Theo'ya yazdığı bir mektubu kendisine ulaştırması için oğlu Armand Rouline verir. Paris'te Theo'nun adresine ulaşan Armand onun de ölmüş olduğunu öğrenir.

Mektup elinde kalan Roulin bundan sonra Vincent Van Gogh'un hayatının son döneminin gizinin peşine düşer. Onun resmini çizdiği insanlarla, hayatının kesiştiği insanlarla görüşür. Her görüşmesinde daha fazla, onun intihar etmemiş olabileceğini, bir cinayete kurban gitmiş olabileceğini veya kazayla vurulmuş olabileceğini düşünmeye başlar. Gerçeği ortaya çıkarmaya çalışır. Bir yandan Vincent Van Gogh'un hayatı ve eserleriyle tanışırken, bir yandan polisiye bir öykünün içinde buluruz kendimizi.

'Loving Vincent' *2018 Oscar'ları için yarışmada En iyi Animasyon filmi dalında adaydı. Diğer adaylar Coco, The Boss Baby, The Breadwinner ve Ferdinand isimli filmlerdi. Oscar Coco'ya gitti. Bence yanlış bir seçim bu.*

Loving Vincent'i mutlaka görün, derim.

Phantom Thread

(ABD, 2017), 131 dak.

Yönetmen& Senaryo:
Paul Thomas Anderson
Oyuncular:
Daniel Day-Lewis, Vicky Krieps, Lesley Manville, Camilla Rutherford, Gina McKee, Brian Gleeson, Harriet Sansom Harris, Lujza Richter, Julia Davis, Jane Perry, Ingrid Sophie Schram, Sarah Lamesch vd.

Terzilik zanaat da olabilir, sanat ta. Sanat olarak yapıldığında, ortaya çıkarılan her ürün tekil ve kendi başına bir sanat eseri olduğunda, tasarım/kesim/biçim/dikim işinin tümü için herhalde terzilik yerine giysi desinatörlüğü veya ona benzer bir kavram kullanmak gerek.

Phantom Thread'i izlediğinizde bunu düşünüyorsunuz kaçınılmaz olarak.

Senaryosunu da yine kendisinin yazdığı 8. filminde, 1950'li

yıllarda Londra'da yaşayan ünlü bir terzi/sanatçının, Reynolds Woodcock'un (Daniel Day-Lewis) öyküsünü anlatıyor Paul Thomas Anderson. Bu, bundan sonra film çevirmeyeceğini açıklayan 3 Oscar'lı Daniel Day-Lewis ile ikinci ortak çalışması.

Reynolds Woodcock işi/sanatı hayatının merkezinde duran, dış dünya ile ilişkisi aslında menajeri ve annesi rolünü üzerlenen ablası Cyril Woodcock (Lesley Manville)tarafından sağlanan içe dönük bir kişiliktir. Kızkardeşi ile birlikte yüksek sosyeteye ve öncelikle de başta Avrupa'nın değişik kraliyet ailelerine olmak üzere soylulara tekil giysiler üreten bir firmanın sahibidirler. Taşıyanın önemli biri olduğunu anlatan bir markadır onların firması "The House of Woodcock". Londra'nın göbeğinde aynı zamanda üretim atölyesi olan köşkümsü bir evde oturmaktadırlar.

Reynolds için kadınlar sadece belli bir mesafe konarak onlar için üretilen sanat eserleri ile giydirilen, adeta o sanat eserlerini üzerlerinde taşıyan mankenler olarak kavranan müşterilerdir. Ya da yaratıcılığın belli dönemlerinde dönem ilham perisi işlevine sahip, sıkılındığında, ya da geçici ilişkiden daha fazlasını istediğinde, terk edilip "evine gönderilen" insanlardır. Öyle işlevsel ilişkilerdir ki Reynolds'un kendini onun sevgilisi sanan kadınlarla ilişkisi, birini evine gönderirken, bu eve gönderme işi, eve gönderilene, menajer/abla tarafından açıklanmaktadır. Reynolds'un kendisi için böyle bir açıklama onun seviyesinin altında bir iştir. Onun daha önemli işleri vardır. Böyle bir tiptir sanatçımız!

Filmin birinci bölümünde onu böyle tanırız.

Aslında gerçek sevgi nedir bilmeyen, sevgi yoksulu bir tiptir. Yaratıcılığı ile, yarattıklarının güzelliği ile doldurmaktadır sevgi boşluğunu. Ta ki bir restoranda garsonluk yapan Alma (Vicky Krieps) isimli genç kadınla tanışana kadar. Ona kendisine atölyesinde modellik yapmasını önerir. Başlangıçta Alma daha önceki kadınları gibi "dönem ilham perisi"dir onun için. Fakat onun başka olduğu süreç içinde görülür. Bunu ilk fark eden de kardeşini-dolayısı ile kendi hayat tarzını koruma altına almaya çalışan abla Cyril olur. Filmin ikinci bölümü, aşkın çok güçlü görünen bir insanı bile nasıl değiştirebileceği ve bağımlı hâle getirebileceği öyküsünü anlatıyor bize.

Thomas Anderson bir filmi en ince detayına kadar planlayan, filmin her karesini kendi içinde bir sanat eseri olarak düşünen ve uygulayan mükemmeliyetçi bir sinemacı. Bizi gerçekten bugün bu hâliyle olmayan bir dünyanın içine çekip götürüyor 2 saati aşkın süre.

2018 Oscar'ları için
Phantom Thread
En İyi Film,
En İyi Yönetmen,
En İyi Erkek Oyuncu
En İyi Yardımcı Kadın Oyuncu
En İyi Film Müziği
En iyi Kostüm Tasarımı dallarında adaydı.

En İyi Kostüm Tasarımı için verilen Oscar'ı kazandı. Kazanmasa büyük sürpriz olurdu.

The Post

(ABD, 2017), 117 dak.

Yönetmen: Steven Spielberg
Oyuncular: Meryl Streep, Tom Hanks, Bruce Greenwood, Alison Brie, Carrie Coond, David Cross, Tracy Letts, Bob Odenkirk, Sarah Paulson, Jesse Plemons, Michael Stuhlbarg, Bradley Whitford, Matthew Rhys, Zach Woods, Pat Healy, John Rue, Brent Langdon, vd.

Steven Spielberg 2017'de çektiği "The Post" filminde 1971'de, ABD'de yaşanan gerçek bir olayı, filmde gerçek isimleri ile anılan ve oyuncular tarafından canlandırılan gerçek karakterler üzerinden anlatıyor. Film, filmde canlandırılan karakterlerin bir bölümünün yazdığı anıları ve dönemin resmî belgelerini temel alarak yazılan bir senaryoya dayanıyor. Neredeyse belgesel bir sinema filmi. Seyirciyi iki saate yakın bir süre adeta bir polisiye izlercesine heyecan ve merakla perdeye bağlayan bir film.

Anlatılan öykü kabaca şu:

ABD 1971'e gelindiğinde Vietnam'da 7 yıldır süren bir işgal savaşının içindedir. Dönemin savunma bakanı Robert McNamara (Bruce Greenwood) bakanlık bürokratlarına ve bakanlığa hizmet sunan kimi kuruluşlara Vietnam savaşı hakkında bir değerlendirme dosyası hazırlamaları görevini verir. Nasıl başlamıştır bu savaş? Andaki durum ve perspektif nedir? Savaşın kazanılma şansı var mıdır? Cevap istenen sorular bunlardır. İçinde Pentagon için çalışan "bilim insanları"ndan (kendisi meslek olarak iktisatçıdır) biri olan Daniel Ellsberg'in (Matthew Rhys) de yer aldığı uzmanlar 7000 sayfalık bir rapor hazırlarlar. Bu raporda çok net olarak ABD'nin Vietnam'daki angajmanı konusunda, daha 1964'de ilk askerler gönderildiği dönemden başlayarak Pentagon ve hükümetlerin ABD halkına yalan bilgiler verdiği, halkın savaşa destek vermesi için kandırıldığı tespit edilmektedir. Savaşın gelişmesi ve gidişatı konusunda da halkın kandırıldığı, hangi noktalarda yalan söylendiği açıkça tespit edilmektedir. Sonuç olarak bu savaşın kazanılma ihtimalinin çok düşük olduğu tespit edilmekte, "onurlu bir geri çekilme" önerilmektedir. Bu arada ABD askerlerinin yaptığı kimi katliamlar, insan hakları ihlalleri vs. de bu raporda yer almaktadır. Pentagon ve hükümet için hazırlanan bu rapor tabii bu gibi raporlarda olduğu gibi "devlet sırrı" olarak kilit altında tutulmaktadır. Fakat bu bilgilerin kamuoyundan gizlenmesinin doğru olmadığını düşünenler de vardır. Bunlardan biri bizzat raporun hazırlayıcılarından ve Vietnam'a ABD saldırısı başladığında bizzat savaş içinde yer alan Daniel Ellsberg'tir. Dönem Richard Nixon'un ikinci dönem başkanlık dönemidir. Anti Vietnam savaşı hareketi, barış hareketi gelişmektedir. Daniel Ellsberg biraz da Vietnam'da bizzat yaşadıkları sonucu barış hareketine sempati duymaya başlayan Demokrat Parti'ye yakın bir insandır. Egemenlerin, ABD'nin çıkarlarını gelinen yerde Cumhuriyetçilerin savaşçı siyasetinde görmeyen kesiminden biridir. O "Pentagon kâğıtları" olarak anılan Raporu bir yandan Demokrat Partili bir senatöre, diğer yandan önce New York Times, sonra Washinton Post gazetelerine sızdırır.

New York Times, Rapor'dan belli yerleri ilk olarak yayınlar. Yayınlamanın hemen ertesinde hükümet yargı üzerinden yasaklama ve toplama kararı çıkartır. Kaynağın açıklanması için gazete yönetimine baskı yapmaya başlar. New York Times yönetimi yasaklama kararına bir üst mahkemede itiraz eder ve itiraz sonuçlanıncaya kadar yayını durdurur. Bu arada belgeler "The Post"a da ulaşmıştır.

"The Post"ta Spielberg bundan sonrasını bir polisiye demokrasi kahramanlığı öyküsü ve bir gazetenin kadın yöneticisinin erkekler dünyasında bağımsız olarak hareket etmeye başlamasının öyküsü olarak anlatıyor.

Katharine "Kay" Graham (Meryl Streep) babasının kurduğu, onun ölümünden sonra eşinin yönettiği Washington Post'un yönetimini, eşinin intiharı ertesinde üzerlenmek durumunda kalan "zoraki" bir yayıncı, ülkenin en ünlü gazetelerinden birinin "babadan/eşten kıza geçen" sahibidir. Aslında bu iş için hiç hazırlıklı değildir. O daha çok ülkeyi yönetenlerle partilere katılan, ABD'nin yönetici eliti içinde yer alan, hükümet ve muhalefet içinde onlarca kişisel dostu olan, politikaya fazla bulaşmamaya çalışan bir kadındır. Örneğin "Pentagon kâğıtları"nda adı geçen baş kişilerden biri olan Robert McNamara ve ailesi en yakın dostlarından biridir. Post'un sahibi odur; kâğıt üzerinde ABD'deki büyük medya kuruluşunun başındaki tek kadın "yönetici"dir. Fakat Post'un gerçek yöneticisi gerçekte onun güvendiği, Şef Redaktör ve Yönetim Kurulu üyesi Ben Bradlee'dir (Tom Hanks). Washington Post yönetimi büyümek için Borsa'ya açılmayı planlamaktadır. Tam da böyle bir dönemde ellerine büyük ve hükümetin "devlet sırrı" ilan edip yayınlanmasını yasaklattığı belgeler geçmiştir. Ne yapılacaktır?

Halkın sansürsüz haber alma özgürlüğü, fikir özgürlüğü, basın özgürlüğü adına her türlü baskı göze alınıp bu belgeler yayınlanacak mıdır? Bu yapılırsa tam da borsaya açılmanın planlandığı bir durumda, bunun negatif etkileri olabilir mi? Yüzlerce çalışanın işinin tehlikeye atılması söz konusu olabilir mi? Yayınlamanın hukuki sonuçları ne olur? Sorumluların "vatana ihanet"ten yargılanması gündeme gelebilir mi?

Yönetim Kurulu toplantılarında bunlar konuşulmakta,

yayınlamadan yana ve karşı olanların fraksiyonları şekillenmektedir. Yönetim Kurulu'nun tek kadın üyesi ve gazetenin sahibi her zaman olduğu gibi daha çok susmakta ve dinlemektedir. Zaten diğer üyeler için de ondan çok Bradlee'nin ne dediği önemlidir. Bu arada bir aile mangal partisinde Mc Namara'da Kay Graham'a kâğıtları yayınlamamasını "rica etmekte" onu uyarmaktadır.

Sonuçta, Bradlee'nin de ikircikli bir tavır takınıp, "karar senin" dediği noktada, Kay Graham tavrını demokrasiden, basın özgürlüğünden yana takınır. Bu kararı alan cesur, sorumluluğun bilincinde, bağımsız bir kadındır.

Önce kâğıtların daha önce New York Times'ta yayınlanmış bölümü, tefrika olarak diğer bölümlerin de yayınlanacağı da ilan edilerek, yayınlanır. Bu ilk yayınlanan bölüm aslında daha önce yayınlanmış olduğu için pratikte "devlet sırrı" olmaktan çıkmıştır. Bu aynı zamanda davalı olan Times gazetesi ile bir dayanışma eylemidir. Birçok taşra gazetesi Post'u izler. Onlar da Post'tan alarak yayınlarlar. Böylece devlet sansürü basının demokrat bölümünün "özgür basın" talebinin ve tavrının duvarına çarpar.

Post kâğıtları yayınlamayı-kişilerin güvenliğini tehlikeye atabilecek bölümleri çıkararak-sürdürür.

Sonrası yüksek mahkemenin "kamuyu ilgilendiren ve kamu çıkarı olan bir konuda kamunun bilgilenme hakkı"nın ve "basın özgürlüğünün" hükümetin belli konuları "devlet sırrı" ilan edip koruma altına almasından önde geldiği kararıdır.

Film daha sonra "Watergate olayı" olarak adlandırılan ve Nixon'u istifa etmek zorunda bırakan, Demokrat Parti Merkezi'nin bir gece soyulması ve dinleme araçlarının yerleştirilmesi olayının resimleri ile kapanır.

"The Post" görünürde "bağımsız gazeteciliğe", "basın özgürlüğü"ne övgü filmi imiş gibi görünüyor. Fakat bu bağımsız gazeteciliğin somutta aslında egemenlerin kendi içindeki iktidar mücadelesinin bir parçası olduğu gerçeğini es geçiyor.

Kay Graham somutunda kadınların özgürleşmesine övgü filmi imiş gibi görünüyor, fakat diğer yandan o özgürleşmenin geri planına basın özgürlüğü savunucusu erkek Bradlee'yi koyarak bunu da relative ediyor. Bradlee yayınlamaktan yana olmasa ve onu o yönde etkilemese Kay'in yayınlamaya karşı tavrı takınması da mümkün!

ABD demokrasisine inanan bir usta sinemacının ortalamanın üzerindeki, oyunculuğu, görüntü yönetmenliği ve kurgusu çok iyi olan bir Hollywood filmi "The Post".

İçerik olarak "Vay be ABD her şeye rağmen ne kadar demokrat bir ülke ("imiş") "dedirtmek için yapılmış bir film adeta. ABD'de Demokrat Parti'yi demokrat görenlerin, kendi gibi düşünenlere malzeme sunan, Trump ve cemaatini kızdıracak, bir cemaat filmi.

En İyi Film
En İyi Kadın Oyuncu
Dallarında Oscar adayıydı ***The Post.*** *En İyi Film olmadığı açıktı. Meryll Streep'in ise yeter Oscar'ı var.*

Visages Villages

(Fransa, 2017), 94 dak.
Faces Places

Yönetmen& Senaryo:
JR, Agnès Varda
Oyuncular: JR, Agnès Varda, Roberto De Angelis, Claire Duguet, Julia Fabry, Nicolas Guicheteau, Romain Le Bonniec ve yüzlerce yüz/insan

Bir yanda şimdi doksanına varmış, Fransa'da Yeni Dalga akımının kuruculari içindeki tek kadın yönetmen Agnes Varda. "Mutluluk" filminde (1965) bütün renkli film "kurallarını" çiğneyen, bir anlamda devrim yapan; özgür kadın karakterlerinin feminist sinemacısı.

Diğer yanda bir fotoğraf stüdyosu hâline getirdiği karavanı (fotomobili) ile dünyayı dolaşan ve çektiği resimleri büyük boyutlarda duvar kâğıtlarına basıp duvarları, boş yüzeyleri onlarla donatan, insanların bakışını, görüşünü, algısını değiştiren fotoğrafçı ve 'sokak sanatı' sanatçısı, 33 yaşındaki JR.

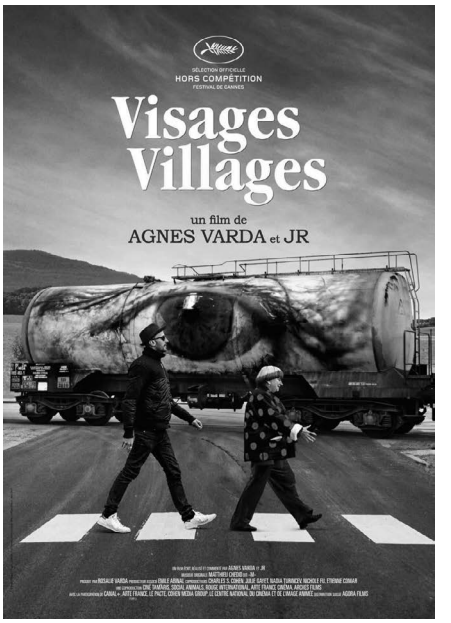

Visages Villages'da bu iki büyük sanatçı JR'in fotomobili ile bir yolculuğa çıkıyorlar. –JR'ı hiç tanımıyordum, bu filmle tanıdım kendisini ve iyiki de tanıdım, gerçekten büyük iş yaptığı, 'sıradan' insanları sanatın objesi yapıyor, sanatı sokağa, normal insanlara taşıyor, aradaki yabancılaşmayı kaldırıyor, sanatı insanlara onları sanatının merkezine koyarak sevdiriyor.– İki sanatçının sevdikleri hep gitmek istedikleri kimi mekânlara, "köylere" gittikleri bir yolculuk bu. Varda'nın geçmişine de bir yolculuk bu aynı zamanda. Ama her şeyden önce insanlara, fotoğraflanan yüzlere bir yolculuk bu. Bu yolculuğun değişik duraklarında karşılaşılan insanlar –ki bunlar hep emekçiler, bu açık bir tercih– fotoğraflanıyor, onların fotoğraflarıyla süsleniyor duvarlar. Kapanmış bir maden köyünün en son sakini ihtiyar kadın, bir asit fabrikasının işçileri, mücadeleci liman işçileri ve onların eşleri, bir köy kahvesinde garsonluk yapan iki çocuklu bir genç kadın, başlanmış ve para yetmediği için tamamlanmamış harabeye dönmüş bir köy/siteye para yatırmış emekçiler… O insanlar bir sanatsal eylemin parçaları hâline geliyor. Kendilerini o sanatsal eserin parçası olarak gördüklerinde duygulanıyorlar. Belki hayatlarında ilk kez ne kadar değerli ve önemli olduklarının farkına varıyorlar.

Visages Villages *(Yüzler/Köyler) 2018 Oscar'ında "En İyi Belgesel Film" dalında adaydı. En En İyi Belgesel Film Oscarı Grigori Rodschehkow'un, sporda dopingi konu olan "Icarus" isimli filmine gitti.*

Aslında bence belgesel film değil Visages Villages. Çok iyi kurgulanmış bir yol/sinema filmi. Yaşamın kendisinin, onun geçiciliğinin filmi. Sanatın ne olduğunu sorgulayan, ne olabileceğini gösteren coşku, sevgi, sevinç dolu bir film. Bence Varga'nın ustalığının belgesi, onun ardıllarına bıraktığı "film yapacaksanız böyle yapın!" mesajı. Sinemaya sevgi ve saygı mesajı. Varga'nın en iyi filmi bence.

Görün bu filmi. Seveceksiniz. JR'ı da mutlaka araştırın, bulun, izleyin. Gerçek modern sanat onun yaptığı.

The Florida Project

(ABD, 2017), 111 dak.

Yönetmen: Sean Baker
Senaryo:
Sean Baker&Chris Bergoch
Oyuncular: Willem Dafoe, Brooklynn Prince, Valeria Cotto, Christopher Rivera, Bria Vinaite, Macon Blair, Sandy Kane, Caleb Landry Jones, Karren Karagulian, vd.

Orlando, ABD... Bütün çocuk hayallerinin canlı olarak yaşandığı Disneyland. Disneyland'a komşu, ondan 300-400 metre ötede bonbon renkli boyalarla boyanmış bir "sos-

yal konut" sitesi. Haftalık kira ile oturulan bir "sosyal" motel. Burada Orlando'nun yoksul, çoğu sosyal yardımla, kilisenin ve sivil toplum kuruluşlarının verdiği sadakalarla yaşama durumunda olan, çalıştıkları işlerde aldıkları ücret kirayı bile karşılamaya yetmeyen insanlar yaşıyor. Motelin aslında gayet iyi bir insan olan, gere-

ğinde motel sakinlerini dıştan tehlikelere karşı koruyan, gecikmiş kiralara belli ölçüde tolerans tanıyan bir bekçi/güvenlikçi/yöneticisi var: Bobby (Willem Dafoe). Fakat sonuçta moteldeki düzenden, kiraların toplanmasından, gerektiğinde bir kiracıyı çıkarmaktan da sorumlu. Bu yüzden motel sakinleri ile fazla içli dışlı olmamaya dikkat ediyor.

Öykünün anlatıcısı 6 yaşında, şirin, afacan, atılgan ve hayal gücü çok geniş olan bir kız çocuğu: Moonee (Brooklynn Prince). Annesi Halley (Bria Vinaite) ile birlikte bu motelin bir odasında oturuyor. Kısa süre önce işinden atılmış Halley. Turistik otel önlerinde, işportacılardan aldığı sahte parfümleri satarak ve ufak tefek hırsızlıklar ile suyun üstünde kalmaya çalışıyor. Çekilmez hayatı çekilir kılma yöntemi madde kullanmak. Çok sevdiği kızına da iyi bir anne olmak en büyük isteği. Fakat hayatın gerçeği bu isteği istek olarak bırakıyor. Moonee için ise hayat hiç te çekilmez değil. Onun çocuksu hayal gücü var. Onun için oturdukları site içi giz dolu "Magic Castle", Sihirli Saray! Kendi yaşındaki arkadaşları Scooty (Christopher Rivera) ve Jancey (Valeria Cotto) ile bütün gün o "Sihirli Saray" ve çevresinde kendi sihirli hayatlarını yaşıyorlar. Kendilerine komşu olan Disneyland'a gidecek paraları yoktur. Öyleyse onlar kendi Disneyland'larını yaratırlar.

Ne zamana kadar?

Çocukların hayal dünyasının çıplak gerçeklere dayanma gücü ve süresi nedir?

Florida Project, ABD'de yoksulluğu teşhir eden, aslında sistemi sorgulamaya çağıran, ama bunu bağırmadan yapan iyi bir film.

2018 Oscar'ları için Willem Dafoe "En iyi yardımcı Erkek Oyuncu" dalında adaydı.

Bu filmde çocukların oyununu gördüğümde, öncelikle de Moonee'yi oynayan Brooklynn Prince'i gördüğümde, belki "En İyi Çocuk Oyuncu" için bir Oscar ödülünün de kötü olmayacağını düşündüm.

Brooklynn Prince ile 10-15 yıl sonra ünlü bir sinema oyuncusu olarak karşılaşırsak şaşırmam.

Lady Bird

(ABD, 2017), 95 dak.

Yönetmen&Senaryo:
Greta Gerwig
Oyuncular: Saoirse Ronan, Laurie Metcalf, Tracy Letts: Larry McPherson, Lucas Hedges: Danny O'Neill, Timothée Chalamet: Kyle Scheible, Beanie Feldstein: Julie Steffans, Lois Smith: Sister Sarah Joan, Stephen Henderson: Father Leviatch, Odeya Rush: Jenna Walton, Jordan Rodrigues: Miguel McPherson, Marielle Scott: Shelly Yuhan, Jake McDorman: Mr. Bruno, Kristen Cloke: Julies Mutter, Kathryn Newton: Darlene Bell

Christine "Lady Bird" Mc Person (Saoirse Ronan), annesi Marion (Laurie Metcalf) onu ve kardeşlerini okutabilmek için birden fazla işte çalışan 17 yaşında bir genç kızdır. Annesi ve evlat edinilmiş iki kardeşi Miguel (Jordan Rodrigues) ve Sarah Joan (Lois Smith) ile birlikte bir taşra kenti olan Sacramento'da yaşamaktadır. Lisenin son sınıfındadır. Bu yaşta birçok insan gibi hayatından memnun değildir. Aslında ne yapacağını bilmemektedir. Büyük hayalleri vardır, fakat bu hayallerin önemli bölümü maddi açıdan gerçekleştirilmesi zor olan paraya bağlı hayallerdir. Gerçekçi anne bunu vurgulayıp gerçekçi planlar koyduğunda önüne, Christine için o kötü biridir. Çokça kavgalıdırlar. Ama kavgalar ertesinde yine de hiçbir şey olmamış gibi barışırlar. Çok yakındaki bir başka kavgaya kadar. Bu anne kız ilişkisi benim gözlemime göre insani ilişkiler

Diğer Oscar'lar:
2018'de diğer Oscar kazanan sanatçılar ve filmler şunlar:

En İyi Erkek Oyuncu: *Gary Oldman (Darkest Hour)*
En İyi Yardımcı Kadın Oyuncu: *Allison Janney (I, Tonya)*
En İyi Kısa Animasyon Filmi: *Dear Basketball*
En İyi Makyaj ve Saç Tasarımı: *Darkest Hour*
En İyi Film Kurgusu: *Dunkirk*
En İyi Özgün Senaryo: *Get Out (Get Out için bkz. Güney, sayı 83, s. 96-97)*
En İyi Görüntü Yönetimi: *Blade Runner 2049*
En İyi Uyarlama Senaryo: *Call Me By Your Name*
En İyi Ses Miksajı: *Dunkirk*
En İyi Ses Kurgusu: *Dunkirk*
En İyi Kısa Film (Canlı Aksiyon): *The Silent Child*
En İyi Görsel Efekt: *Blade Runner 2049*
En İyi Kısa Belgesel: *Heaven is a Traffic Jam on the 405*
En İyi Özgün Şarkı: *Remember Me (Coco)*

içinde en karmaşık, en gizemli, anlaşılması en zor ilişkilerden biri. Böyle kavgalardan birinde Christine araba hareket hâlindeyken kapıyı açıp arabadan atlar. Bileği kırılır. Onu filmin bundan sonraki bölümünde hep bileği alçılı/bandajlı olarak görürüz. Christine hiçbir şeyden olmadığı gibi isminden de hoşnut değildir. O yüzden kendine "Lady Bird" ismini takmıştır. Ve herkesden kendisini böyle çağırmasını istemektedir.

Lady Bird'in okuduğu lise Katolik kiliseye bağlı bir okuldur. En yakın arkadaşı Julie (Beanie Feldstein) ile birlikte yıl sonunda oynanacak bir müzikal için rol üzerlenir. Burada erkeklerle ilişki sorunu girer devreye. Artık bir erkek ile cinsel deney için zaman gelmiş midir? Annesine sorduğunda aldığı cevap, "üniversiteye başladığında" olur. Ama Lady Bird için zamanı gelmiştir. Burada karşı cinsle ilişkide ilk deneyleri aslında hayal kırıklığıdır. Aşık olduğu ilk genç homoseksüel çıkar. İlk cinsel deneyini yaşadığı genç yalancı çıkar vs…

Lady Bird'in en büyük isteği bu taşra kentinden büyük bir kente göçmek, üniversite eğitimini bir büyük kentte yapmaktır. Annesinden habersiz (fakat işsiz kalan babasının bilgisi dâhilinde ve onun yardımıyla) bir dizi üniversiteye müracaatta bulunur. Biri müracaatını kabul eder. Kendisini aldatılmış hisseden anne için büyük hayal kırıklığıdır bu. Ama diğer yandan kızının hayalini gerçekleştirmesi de onun için gurur ve sevinç kaynağıdır.

Son sahnelerde Lady Bird'ı annesine Sacramento'nun güzelliklerini anlatan bir mektup yazarken görürüz.

Lady Bird, önemli ölçüde otobiyografik özellikler taşıyan bir ergenlik, hormonların çılgınlık dönemi öyküsü.

*2018 'Oscar'ları için **Lady Bird***
En İyi Film
En İyi Yönetmen
En İyi Özgün Senaryo
En İyi Kadın Oyuncu
En İyi Yardımcı Kadın Oyuncu
Dallarında Oscar adayı idi.

Haziran 2018 ■

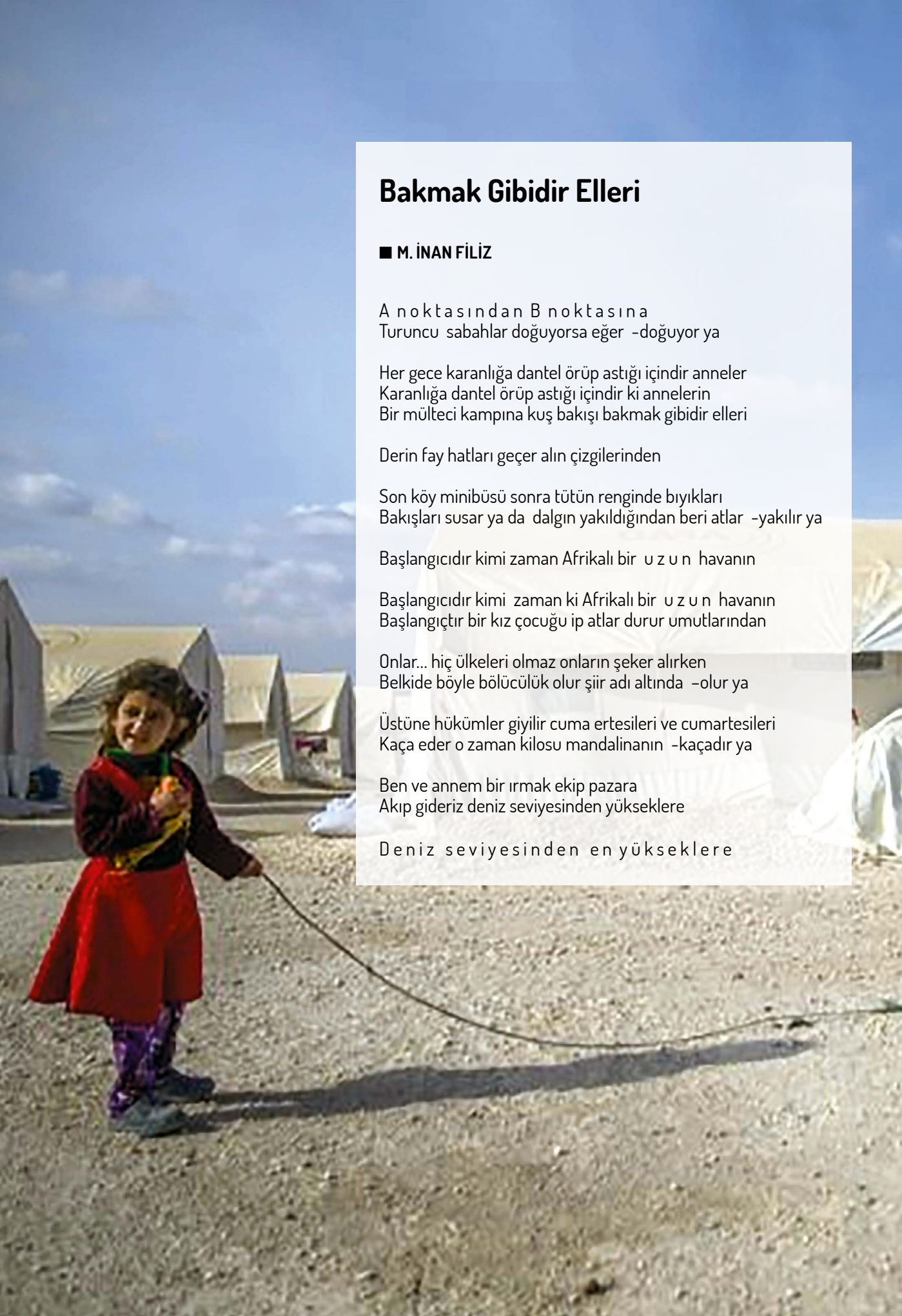

Bakmak Gibidir Elleri

■ **M. İNAN FİLİZ**

A n o k t a s ı n d a n B n o k t a s ı n a
Turuncu sabahlar doğuyorsa eğer -doğuyor ya

Her gece karanlığa dantel örüp astığı içindir anneler
Karanlığa dantel örüp astığı içindir ki annelerin
Bir mülteci kampına kuş bakışı bakmak gibidir elleri

Derin fay hatları geçer alın çizgilerinden

Son köy minibüsü sonra tütün renginde bıyıkları
Bakışları susar ya da dalgın yakıldığından beri atlar -yakılır ya

Başlangıcıdır kimi zaman Afrikalı bir u z u n havanın

Başlangıcıdır kimi zaman ki Afrikalı bir u z u n havanın
Başlangıçtır bir kız çocuğu ip atlar durur umutlarından

Onlar... hiç ülkeleri olmaz onların şeker alırken
Belkide böyle bölücülük olur şiir adı altında –olur ya

Üstüne hükümler giyilir cuma ertesileri ve cumartesileri
Kaça eder o zaman kilosu mandalinanın -kaçadır ya

Ben ve annem bir ırmak ekip pazara
Akıp gideriz deniz seviyesinden yükseklere

D e n i z s e v i y e s i n d e n e n y ü k s e k l e r e

Fotoğraf: ***Malike Kundakçı****, 1 Nisan 2018, Paris*